

**MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.54 (043.3)**

IONAȘCU Vitalie

**INFRAȚIUNEA DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE:
REGLEMENTĂRI NORMATIVE, ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ
ȘI MĂSURI DE PREVENIRE**

SPECIALITATEA: 554.02 - CRIMINOLOGIE

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

CARP Simion

Dr. în drept, conf. univ.

Autor:

CHIȘINĂU 2018

© IONAȘCU VITALIE, 2018

CUPRINS

ADNOTARE (în română, engleză și rusă)	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI REGLEMENTĂRI NORMATIVE PENALE ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	17
1.1 Doctrina de specialitate națională și cea străină cu privire la infracțiunea de violență în familie.....	17
1.2 Reglementări internaționale privind violența în familie.....	26
1.3 Incriminarea actelor de violență în familie în legislația altor state.....	30
1.4 Probleme privind incriminarea juridico-penală și contravențională a violenței în familie în Republica Moldova.....	40
1.5 Concluzii la capitolul I.....	51
2. ANALIZA CRIMINOLOGICĂ A INFRACTIUNII DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE	55
2.1 Conceptul criminologic și dimensiunea statistică a violenței în familie.....	55
2.2 Cauzele și condițiile violenței în familie.....	69
2.3 Caracteristica criminologică a personalității infractorului în cazurile de violență în familie.....	84
2.4 Caracteristica criminologică a personalității victimei violenței în familie.....	97
2.5 Concluzii la capitolul II.....	102
3. PREVENIREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE	104
3.1 Măsuri de prevenire generală a violenței în familie.....	104
3.2 Măsuri de prevenire specială a violenței în familie.....	108
3.3 Măsuri de prevenire individuală a violenței în familie.....	115
3.4 Măsuri de prevenire victimologică a violenței în familie.....	119
3.5 Concluzii la capitolul III.....	128
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	131
BIBLIOGRAFIE	137

ANEXA 1. Date statistice privind criminalitatea contra vieții și sănătății persoanei, precum și celelalte comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova pentru anii 2010 – 2016.....	153
ANEXA 2. Diagrame cu referire la criminalitatea de violență în familie.....	155
ANEXA 3. Indicii cantitativi și cei calitativi ai criminalității de violență în familie.....	161
ANEXA 4. Informații cu referire la personalitatea agresorilor familiari.....	164
ANEXA 5. Informația obținută în rezultatul chestionărilor realizate referitor la trăsăturile personalității al agresorului familial, cauzele, factorii și măsurile de prevenire a fenomenului violenței în familie.....	166
ANEXA 6. Chestionar privind cercetare cauzelor și factorilor determinanți ai violenței în familie precum și a activității de prevenire a acestui fenomen.....	179
ANEXA 7. Chestionar privind cercetare personalității agresorilor familiari.....	185
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	189
CV-UL AUTORULUI.....	190

ADNOTARE

Ionașcu Vitalie. „Infrațiunea de violență în familie: reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire”. Teză de doctor în drept. Specialitatea 554.02 – Criminologie. Chișinău, 2018.

Structura tezei: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 214 titluri, 136 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: familie, violență, criminalitate violentă, infrațiune, contravenție, cauze, condiții, personalitate, agresor, victimă, prevenire, echipă multidisciplinară.

Domeniul de studiu. Criminologie.

Scopul lucrării constă în efectuarea unei investigații complexe privind infrațiunea de violență în familie prin prisma cadrului juridic internațional și național, analizei criminologice și a măsurilor preventive orientate spre eradicare în limite rezonabile a acestui tip de criminalitate.

Obiectivele: analiza lucrărilor științifice din doctrina penală publicate la tematica problemei investigate; evaluarea reglementărilor internaționale cu privire la violența în familie și a impactului lor asupra reglementărilor naționale; analiza modelelor incriminării ale violenței în familie în legislațiile penale ale altor state; analiza și relevarea unor probleme privind incriminarea juridico-penală și contravențională a violenței în familie; relevarea conceptului criminologic de violență în familie și a dimensiunilor ce-i sunt proprii; relevarea particularităților criminologice precum și analiza dimensiunii statistice ale infrațiunii de violență în familie; studierea cauzelor și a condițiilor violenței în familie; caracterizarea criminologică a trăsăturilor agresorilor precum și ale victimelor violenței în familie; elucidarea măsurilor generale, special-criminologice și a celor de prevenire victimologică a violenței în familie.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul dat reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretico-practice cu referire la infrațiunea de violență în familie, fiindu-i oferită o apreciere și propusă o strategie de contracarare a acestui gen de criminalitate prin măsuri special-criminologice și juridico-penale de prevenire.

Problema științifică importantă soluționată constă în elucidarea dimensiunilor criminologice ale fenomenului, precum și perfecționarea cadrului juridico-penal, fapt de natură să contribuie la doza-re prevenției violenței în familie.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării reiese din realizarea unui studiu complex și multilateral a caracteristicilor juridico-penale și a celor criminologice ale violenței în familie cu înaintarea unor propuneri concrete având ca obiectiv sporirea eficienței activității de prevenire a fenomenului vizat.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește reflectarea în procesul de realizare a unor noi studii științifice, în activitatea autorităților publice abilitate cu funcția de prevenire și combatere a violenței în familie, în procesul de legiferare și la predarea cursurilor de drept penal și criminologie.

ANNOTATION

Ionașcu Vitalie. "Domestic violence: normative regulations, criminological analysis, Prevention ". PhD thesis in law. Specialty 554.02 - Criminology. Chisinau, 2018.

Structure of the thesis: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 214 titles, 136 text pages. The obtained results were published in 8 scientific papers.

Keywords: family, violence, violent crime, offense, contravention, causes, conditions, personality, aggressor, victim, prevention, multidisciplinary team.

Field of study. Criminology.

The purpose of the paper is to investigate the domestic violence misdemeanor through the lens of international and national legislative acts, criminological analysis and preventive measures oriented to eradication in reasonable limits of this type of crime.

Objectives: scientific papers' analysis from criminal doctrine published on the topic of the investigated problem; evaluation of international control on domestic violence misdemeanor and their impact on national regulations; analysis of compromising models of domestic violence in the criminal law of other states; analysis of the objective and subjective signs of the criminal infraction under art. 2011 PC of RM; Revealing the concept of domestic violence criminology and the dimensions that are its own; Revealing the criminological peculiarities and analyzing the statistical dimension of the domestic violence felony; Studying the causes and factors of domestic violence; Criminological characterization of the aggressors' features and victims of domestic violence; Elucidation of general, special-criminological and victimological measures of domestic violence, etc.

Novelty and scientific originality. The present study represents a complex research of the theoretical and practical problems regarding the domestic violence felony, by offering it an appreciation and being proposed a counteracting strategy of this type of crime through special criminological measures and law-preventive measures.

The important scientific resolved problem consists of elucidating the criminological dimensions of the phenomenon, as well as to improve the criminal procedure, as the fact of domestic violence prevention.

The theoretical significance and the applicative value of the work are the results of a complex and multilateral study of the legal-criminal and criminological features of domestic violence, with concrete proposals aimed at increasing the effectiveness of the prevention activity of the targeted phenomenon.

The implementation of scientific results are reflected in the process of carrying out new scientific studies, in the activity of public authorities empowered to prevent and combat domestic violence, in lawmaking process as well as in the educational process on the course of criminal law and criminology.

АННОТАЦИЯ

«Преступление насилие в семье: нормативно-правовое предписание, криминологический анализ и меры предотвращения». Докторская диссертация в области права. Специальность 554.02 – Криминология. Кишинев, 2017 г.

Структура диссертации: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография в объеме 214 источников, 136 страниц общего текста. Достигнутые результаты опубликованы в 8 научных публикациях.

Ключевые слова: семья, насилие, преступление, насильственное преступление, правонарушение, причины, условия, личность, агрессор, жертва, предотвращение, многопрофильная территориальная группа.

Область изучения: криминология.

Цель диссертационной работы заключается в проведении научных исследований в области преступлений домашнего насилия в плане национальных и международных норм, криминологического анализа и изучения профилактических мер, направленных на эффективное предотвращение данного вида преступлений.

Задачи исследования: анализ научных работ, опубликованных в уголовно-правовой доктрине по данной теме; изучение международно-правовых норм об ответственности за насилие в семье и их влияние на национальное законодательство; анализ современных подходов к проблеме насилия в семье в зарубежно-уголовном законодательстве; анализ и выявление проблем уголовного инкриминирование насилия в семье; определение и выявление криминологической концепции домашнего насилия; выявление криминологических особенностей и анализ статистических данных о преступлениях насилия в семье; изучение причин и условий насилия в семье; криминологическая характеристика личности преступников, совершивших насилие в семье а также жертв насилия в семье; изложение мер общего характера, специальных криминологических и виктимологического предупреждение насилия в семье.

Научная новизна: изучение темы положило начало досконального изучения теоретико-практических вопросов в отношении домашнего насилия, предлагая оценивание и стратегию по сокращению данного преступления с помощью специальных криминологических и уголовно-правовых мер.

Научная проблема, разрешенная в данном исследовании, состоит в выявлении криминологических особенностей данного феномена, а также улучшение уголовно-правовых норм, как факт предотвращения домашнего насилия.

Теоретическая значимость и прикладное значение исследования состоит из изучения многочисленных уголовно-правовых и криминологических характеристик домашнего насилия, наряду с конкретными предложениями, направленными на повышение эффективности профилактических мероприятий в целом.

Внедрение научных результатов отражается в реализации новых научных исследований, в содействии повышения эффективности работы государственных органов и неправительственных организаций вверенными обязанностями для предотвращения и пресечения домашнего насилия, в законотворческой деятельности и в учебных программах уголовного права и криминологии.

LISTA ABREVIERILOR

- alin.** – alineat;
- art.** – articol;
- BNS** – Biroul Național de Statistică;
- cap.** – capitol;
- CC al RM** - Codul Contravențional al Republicii Moldova;
- CE al RM** - Codul de Executare al Republicii Moldova
- CF al RM** - Codul Familiei al Republicii Moldova;
- CP al RM** - Codul Penal al Republicii Moldova;
- CPC al RM** - Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova;
- CPP al RM** - Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova;
- CtEDO** - Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- IGP** - Inspectoratul General de Poliție
- IP** - Inspectoratul de Poliție;
- Legea 45** - Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie;
- lit.** – literă;
- MAI** - Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova;
- MMPSF** - Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova;
- MO** – Monitorul Oficial;
- MS** - Ministerul Sănătății al Republicii Moldova;
- nr.** – număr;
- OIM OSCE** - Misiunea în Moldova a Organizației internaționale pentru Migrațiune;
- OSCE** - Misiunea în Moldova a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa;
- p.** – pagină;
- pct.** – punct;
- PNUD** - Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare;
- RM** – Republica Moldova;
- sect.** - secțiune
- SUA** – Statele Unite ale Americii.
- u.c.** – unitate convențională;
- UE** – Uniunea Europeană;
- URSS** – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Rezultând din tendințele agresive inerente structurii umane și grefată pe reprezentările sociale privind raportul dintre bărbat și femeie, specifice societăților patriarhale, violența în familie capătă, în anumite contexte culturale, dimensiunile unei probleme sociale a cărei gestionare presupune cunoașterea cauzelor profunde și nu doar a celor aparente.

Violența în familie reprezintă o problemă socială gravă fiind considerată o formă de tortură din cauza caracteristicilor sale. Trăită ca o realitate, ea provoacă traume, trăită în imaginar, ea surprinde ființa umană, făcând-o incapabilă de performanțele unei vieți normale, integrate în societate. Consecințele apar nu numai în plan individual, ci și social prin fracturarea relațiilor și prin erodarea solidarității și coeziunii sociale.

Violența în familie nu apare în statistici îmbucurătoare care arată că în Republica Moldova, aproximativ 21% de femei și bărbați consideră ca fiind acceptabilă bătaia soției de către soț pentru diferite motive. Același studiu indică faptul că aproximativ 27% din femeile intervievate au fost supuse violenței începând cu vârsta de 15 ani [176, p. 20-21]. Principalii agresori sunt soții, aproximativ 69% și într-o măsură mai mică tații sau tații vitregi și mamele sau mamele vitrege [25, p. 43-45]. În baza studiilor s-a constatat că femeile cu mulți copii sunt mai des victime ale violenței. Numărul cel mai mare de persoane intervievate care au considerat că bătaia soției este acceptabilă proveneau din rândurile populației cu venituri mici și care aveau studii medii incomplete. Astfel, persoanele care sunt cele mai vulnerabile în fața violenței în familie sunt acelea care au cele mai puține șanse să se adreseze după ajutor și să pună capăt situației de abuz [76, p. 9].

Republica Moldova parcurge etape importante de ameliorare a legislației referitoare la drepturile omului, începând cu Constituția care consfințește egalitatea în drepturi a persoanelor, dreptul la viață, la integritate fizică și psihică și ocrotirea familiei. Un pas important în acest sens este adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova, în anul 2007, a unei legi organice prin care statul recunoaște fenomenul în calitate de problemă socială gravă prin care își asumă un angajament de a interveni în soluționarea actelor de violență în familie, oferind în acest scop mecanisme concrete, stabilind autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire și combatere a fenomenului dat. Astfel, Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 *Cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie* [110] stabilește bazele juridice și organizatorice ale activității de prevenire și de combatere a violenței în familie, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie, mecanismul de sesizare și soluționare a astfel de cazuri.

Prin urmare, efectele profund dăunătoare ale violenței atât pentru membrii de familie, cât și pentru societate în ansamblul ei, ca și recrudescența unor asemenea acte de violență au impus ca o necesitate de prim ordin prevenirea și combaterea violenței și prin mijloacele specifice penale. Astfel, prin adoptarea Legii Republicii Moldova nr.167 din 09.07.2010 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, statul a oferit o platformă juridică în vederea punerii în aplicare a mecanismului de protecție a victimelor ca măsuri de prevenire a actelor de violență prin intermediul reglementărilor specifice drept civil și penal, a instituit prevederi cu referire la abordarea multidisciplinară a acestui fenomen și cel mai important, calificarea violenței în familie drept o infracțiune distinctă în cadrul capitolului VII din CP al RM „Infracțiuni contra familiei și minorilor”.

Este regretabil faptul că până în prezent, în doctrina națională, există puține studii științifice care ar trata sub aspect juridico-penal și în special sub aspect criminologic problema violenței în familie, deși există unele publicații care investighează într-o anumită măsură anumite aspecte de drept penal sau criminologice ale acestui fenomen negativ.

Din aceste considerente, luând în calcul cele relevate mai sus și ținând cont de parcursul continuu de ajustare a legislației naționale la exigențele internaționale caracterizat printr-un șir de modificări ale legii penale operate în ultima perioadă se prezintă absolut necesară efectuarea unei cercetări substanțiale a caracteristicilor defnitorii ale criminalității de violență în familie, a bazei normative în materie, suprapunerea acestora cu practica existentă și formularea de propuneri sistematice menite să optimizeze nu doar modelul incriminator prevăzut la art. 201¹ CP RM, dar și practica de aplicare a acestuia, fără ca să fie afectată și mai tare situația în familia unde a avut loc actul de violență.

Cele relatate confirmă necesitatea urgentă de a realiza un studiu îndreptat spre elaborarea de noi abordări referitoare la crearea unui sistem de securizare a relațiilor de familie de la atentatele criminale cu caracter violent, prin identificarea unor măsuri eficiente de prevenire care vor asigura în mod prioritar protecția victimelor violenței în familie.

Caracterul complex al studiului a determinat necesitatea utilizării unui ansamblu de idei, teorii, metode generale și speciale cu caracter cognitiv, în special: metoda comparativă, istorică, sistemică, statistică, gramaticală, logică (metoda deducției, inducției etc.).

La baza elaborării tezei de doctorat a fost utilizată legislația națională, în special cea penală, trecută prin filtrul propriu de interpretare al autorului, precum și multitudinea de opinii exprimate în literatura de specialitate. Din rândul cercetătorilor care s-au preocupat activ de abordarea aspectelor juridico-penale și criminologice ale infracțiunii de violență în familie fac parte: S. Brînză, V. Stati, N. Corcea, Gh. Gladchi. O. Rotari, V. Grati, E. Saharneau, T. Mărgărint, D.

Vizitiu (R. Moldova); S.M. Rădulescu, M.N. Turliuc, A.K. Huțuleac, O. Dănilă, D.L. Hogaș, M.A. Hotcă (România); Л.А. Колпакова, А.Н. Ильяшенко, В.И. Шахов, Б.С. Братусь, А.И. Долгова А.Н. Фатеев, И.В. Сошникова (F. Rusă); E. Stark, A. Flitcraft, R. Philips, D. Knust, M. Schmichen (SUA) etc.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul cercetării înfățișate în teza de doctorat constă în efectuarea, pe baza cercetărilor teoretice și a materialelor empirice, a unei investigații complexe privind violența în familie prin prisma abordării cadrului juridic internațional și cel național, analizei criminologice și a măsurilor preventive orientate spre eradicarea în limite rezonabile a acestui tip de criminalitate.

Atingerea scopului propus presupune realizarea următoarelor *obiective*:

- analiza lucrărilor științifice din doctrina penală și cea criminologică, publicate pe tematica problemei investigate;
- evaluarea reglementărilor internaționale cu privire la violența în familie și a impactului lor asupra reglementărilor naționale;
- analiza modelelor incriminatorii a violenței în familie în legislația Republicii Moldova cât și în legislațiile altor state;
- analiza problemelor de incriminare juridico-penale și a celor contravenționale a violenței în familie în legislația națională;
- relevarea conceptului criminologic de violență în familie și a dimensiunilor ce-i sunt proprii;
- relevarea particularităților, criminologice precum și analiza dimensiunii statistice a infracțiunii de violență în familie;
- identificarea și investigarea cauzelor și condițiilor criminalității de violență în familie;
- studierea și caracterizarea criminologică a trăsăturilor agresorilor familiali precum și ale victimelor violenței în familie;
- caracterizarea criminologică a personalității victimei violenței în familie;
- elucidarea măsurilor generale și măsurilor special-criminologice de prevenire a infracțiunilor de violență în familie;
- caracterizarea și elaborarea măsurilor de prevenire victimologică a violenței în familie etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Dimensiunea novatorie a tezei de doctor este marcată prin faptul că ea reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretico-practice cu referire la infracțiunea de violență în familie. În baza generalizării și cercetării materialului teoretic

și empiric, violența în familie este supusă unei analize criminologice, fiind prezentate particularitățile și tendințele actuale ale acesteia. Pe această temelie, în contextul condițiilor actuale de dezvoltare a comunității, a fost prezentată o apreciere a acestui fenomen și propusă o strategie de contracarare a acestui gen de criminalitate prin măsuri special-criminologice și juridico-penale de prevenire.

Prin urmare, aportul autorului la ridicarea gradului de investigație a celor mai importante probleme ale științei criminologice privind criminalitatea de violență în familie constă în:

- definirea conceptului criminologic de violență în familie ca fiind un comportament violent și agresiv cu caracter intenționat, față de un membru al familiei, săvârșit, de regulă, în scopul controlării și dominării acestuia și care provoacă suferință fizică, psihologică sau daune materiale.

- elaborarea conceptului de criminalitate de violență în familie ca fiind un fenomen social-juridic negativ, cu caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit din totalitatea faptelor ilegale (infrațiuni și contravenții), săvârșite cu intenție, asupra membrilor de familie, comise pe un anumit teritoriu, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indicatori cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul).

- relevarea și evidențierea principalelor trăsături biopsihosociale ale personalității agresorilor în familie: sex masculin, vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale și consumatori de băuturi alcoolice în exces, iar această constatare nu exclude posibilitatea existenței și a altor tipuri de agresori familiari.

- identificarea principalelor trăsături biopsihosociale ale victimelor violenței în familie: sex feminin, vârsta 15-34 și 45-59, căsătorite sau aflate în relații de concubinaj, au același statut social și nivel de cunoștințe ca cel al agresorilor, șomere, dependente economic de agresor, cu preponderență cele din mediul rural, respect de sine scăzut, suferă de anxietate și stări de nervozitate permanentă, totodată, având probleme de comunicare și fiind predispuse la delincvență feminină.

- confirmarea faptului că măsurile de prevenție individuală trebuie să fie aplicate cu preponderență față de persoanele de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale, consumatori de băuturi alcoolice în exces, agresivi care au săvârșit sau sunt predispuși să comită acte de violență în familie.

– constatarea faptului că instituția prevenirii victimologice în cazurile de violență în familie este o direcție slab dezvoltată în Republica Moldova și nu este reglementată de careva acte normative deși parțial se regăsește în activitatea de prevenire generală specială sau individuală.

– propunerea următorului conținut normativ al art. 201¹ CP al RM:

„Articolul 201¹. Violența în familie

(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămarea neînsemnată sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) violența psihologică sau spirituală în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, care a provocat o suferință psihică;

c) privare de mijloace economice, prin neexecutarea obligației legale de întreținere, dacă aceasta a provocat victimei vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

a¹) cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la de la 5 la 7 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani”.

propunera de a exclude din cercul de subiecți ai violenței în familie persoanele care „ s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj)”

Problema științifică importantă care a fost soluționată constă în fundamentarea științifică a activității de prevenire a violenței în familie, prin prisma reglementărilor normative naționale și a celor internaționale, având ca efecte elucidarea dimensiunilor criminologice ale fenomenului violenței în familie, precum și perfecționarea cadrului juridic, fapt de natură să contribuie la nuanțarea activității de prevenție a acestui tip de criminalitate.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Semnificația teoretică a tezei de doctorat este marcată de faptul că este supus cercetării și analizei un vast material teoretic și practic pentru distingerea aceluși vector de investigare a criminalității de violență în familie care să corespundă complexității acesteia. În teză sunt relevate aspectele care au fost cercetate doar tangențial sau care au fost chiar neglijate în doctrină, ceea ce a permis reliefarea tezelor și conceptelor ce reprezintă fundamentul definitoriu al studiului sub aspect criminologic.

De asemenea, demersul științific este important și prin stabilirea unui cadru analitic sub aspect criminologic în vederea identificării condițiilor necesare activității de prevenire în strictă conformitate cu principiul legalității și cu cerințele ce derivă din practica internațională *in concreto* din jurisprudența CtEDO. Totodată, însemnătatea teoretică a studiului realizat se regăsește în relevarea și clarificarea imperfecțiunilor de care suferă norma de incriminare prevăzută la art. 201¹ CP al RM, precum și în oferirea de soluții pentru eliminarea acestora.

Prin urmare, concluziile și recomandările formulate pot fi aplicare de către specialiști practicieni la organizarea activității de prevenire și combatere a violenței în familie. De asemenea, ele pot fi luate în considerație la pregătirea proiectelor normative și la predarea cursurilor de drept penal și criminologie.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele investigației au fost aprobate și prin comunicări prezentate la diverse simpozioane științifico-practice naționale și internaționale dintre care principalele sunt: Seminarul științifico-practic desfășurat în anul 2012, cu tematica „Metodologia de intervenție în cazurile de violență în familie”; Seminarul științifico-practic organizat în anul 2012, în scopul implementării Legii 45, cu raport „Tactica audierii minorului – victimă a violenței în familie”, organizat de către Centrul de Drept al Femeilor în parteneriat cu Fondul ONU pentru populație în Moldova; Seminarul științifico-practic desfășurat în anul 2012 în scopul implementării Legii 45, cu raport „Mecanisme de soluționare a cazurilor de violență în familie”, organizat de către Centrul de Drept al Femeilor în parteneriat cu Fondul ONU pentru populație în Moldova; Seminarul științifico-practic desfășurat în anul 2013 în scopul implementării Legii 45, cu prezentarea raportului „Asistarea și referirea victimelor violenței în familie”, organizat de către Centrul de Drept al Femeilor în parteneriat cu Fondul ONU pentru populație în Moldova; Conferința ști-

ințifico-practică națională cu genericul „Delincvența și justiția juvenilă: evaluare, probleme, soluții”, desfășurată la data de 31.10.2014, cu prezentarea articolului „Protecția specială a copiilor aflați în situații de risc”; Seminarul-training de instruire a ofițerilor de poliție (ofițeri de sector și de urmărire penală) referitor la „Cele mai bune practici de răspuns al poliției la cazurile de violență în familie” în calitate de formator, cu suportul Fondului ONU pentru Populație (UNFPA) și cu sprijinul Inspectoratului General al Poliției, Centrului de Drept al Femeilor și Fundația OAK; Seminarul-training, în cadrul Proiectului „Protecție și asistență victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane și ale violenței în familie”, în calitate de formator, instruirea membrilor echipelor multidisciplinare teritoriale pe teritoriul Republicii Moldova și alți membri ai societății civile care sunt implicați direct în acordarea asistenței necesare victimelor traficului de ființe umane sau ale violenței în familie, ca parte a procesului de implementare a Sistemului Național de Referință; Conferința științifică internațională „Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități” desfășurată la data de 9 decembrie 2016, organizată de către Universitatea Liberă Internațională din Moldova în colaborare cu Universitatea „Petre Andrei” din Iași, cu prezentarea articolului „Unele reflecții despre trăsăturile social-demografice ale personalității infractorului în cazurile de violență în familie” etc.

În procesul desfășurării investigației științifice privind soluționarea problemei violenței în familie au fost elaborate și publicate în reviste de specialitate din Republica Moldova, mai multe articole științifice care se utilizează în procesul de predare-învățare în cadrul Academiei MAI al RM „Ștefan cel Mare” și alte instituții.

Sumarul compartimentelor tezei. Structura tezei este determinată de scopul, obiectivele ei și de problema științifică soluționată. Lucrarea include următoarele compartimente: adnotare, lista abrevierilor, cuprins, introducere, trei capitole, care sunt divizate în 15 paragrafe, 4 subparagrafe, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe și CV-ul autorului.

Capitolul I, denumit, „Abordări doctrinare și reglementări normative penale în domeniul violenței în familie”, cuprinde analiza doctrinei de specialitate, națională și cea străină, cu referire la criminalitatea de violență în familie. Merită atenție și studierea reglementărilor internaționale în acest sens care au fost efectuate sub două aspecte: primul prin prisma analizei reglementărilor internaționale privind violența în familie și al doilea prin prisma analizei aspectelor de incriminare a actelor de violență în familie în legislația diferitor state.

În cadrul respectivului capitol este realizată și analiza unor probleme privind incriminarea juridico-penală și contravențională a violenței în familie în Republica Moldova fapt ce afectează activitatea de prevenire în acest domeniu.

Capitolul II al tezei, intitulat „Analiza criminologică a infracțiunii de violență în familie”, este dedicat studiului criminologic al violenței în familie. În acest sens a fost realizată o analiză criminologică a violenței în familie prin elucidarea indicilor cantitativi și calitativi ai acesteia. Au fost supuse unui studiu complex, teoretico-practic, cauzele și condițiile care favorizează comiterea actelor de violență în familie. Personalitatea agresorilor familiari a constituit, de asemenea, un subiect de studiu prin care au fost identificate trăsăturile tipice ale acestora fapt ce ne permite să identificăm subiecții față de care urmează a fi întreprinse măsuri de prevenire. O importanță deosebită pentru studiile criminologice o prezintă și personalitatea victimei violenței în familie ceea ce a determinat relevarea și cercetarea tuturor caracterelor ale acesteia într-un paragraf aparte.

În capitolul III, denumit „Prevenirea violenței în familie”, sunt evidențiate măsurile generale de prevenire a infracțiunilor de violență în familie, precum și măsurile cu caracter special-criminologic de prevenire a acestui tip de infracțiuni. În cadrul respectivului capitol mai sunt abordate și direcțiile de perfecționare a prevenirii generale, speciale și individuale a criminalității de violență în familie. O atenție distinctă este acordată și prevenirii victimologice a violenței în familie, care la moment s-a adeverit a fi o direcție slab dezvoltată în Republica Moldova.

Concluziile stabilite în urma cercetărilor criminologice au constituit premise pentru identificarea vectorului măsurilor de prevenție a criminalității de violență în familie, fapt ce a fost reflectat în ultimul paragraf al acestui capitol.

În finalul cercetării științifice realizate au fost înaintate un cumul de concluzii generale și recomandări care, în viziunea autorului, ar putea fi luate în considerație în viitorul demers dedicat perfecționării cadrului normativ în vigoare al Republicii Moldova orientat spre eradicarea și diminuarea fenomenului violenței în familie.

1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI REGLEMENTĂRI NORMATIVE ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

1.1. Analiza materialelor științifice la tema tezei de doctor: doctrina națională și a altor state

Studiind problematica violenței în familie din punct de vedere juridico-penal și criminologic, nu putem lăsa fără atenție cercetările științifice de anvergură efectuate de către autori din Republica Moldova, precum și din alte state. Astfel, în cadrul acestui compartiment al lucrării, vom prezenta în ordine cronologică lucrările științifice care în mod direct ori tangențial, au avut ca obiect de studiu infracțiunea de violență în familie.

Studiile științifice în acest domeniu sunt relativ puține iar datele statistice oficiale nu reflectă, decât în mică măsură, amploarea violenței în familie așa cum se manifestă de fapt, în țara noastră.

Dintre manualele și monografiile care au abordat fenomenul violenței în familie și alte aspecte ale acestuia s-au evidențiat, în special, autorii români: Sorin M. Rădulescu cu cercetările „Sociologia violenței (intra)familiale: Victime și agresori în familie” [144] și „Devianță, criminalitate și patologie socială” [142]; Turliuc Maria Nicoleta, Adina Karner Huțuleac, Oana Dănilă, cu lucrarea „Violența în familie. Teorii, particularități și intervenții specifice” [174]; Ionescu Șerban cu lucrarea „Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție” [100]; Diana-Loredana Hogaș cu manualul „Prevenirea și sancționarea violenței domestice prin normele dreptului penal” [79] și Mihai Adrian Hotca, cu monografia „Protecția victimelor. Elemente de victimologie” [88].

Sorin M. Rădulescu, în lucrarea sa „Sociologia violenței (intra) familiale: victime și agresori” concluzionează că informațiile despre gradul de răspîndire a violenței în familie și în special despre cauzele acesteia sunt, în mare parte, lacunare, iar eforturile de a preveni sau ameliora răspîndirea acestui fenomen sunt relativ puține și lipsite de consistența necesară unui demers unitar care ar putea pune în corelație acțiunile diferitor organisme sau instituții competente. Prezenta lucrare reprezintă o cercetare științifică multidisciplinară capabilă să identifice cauzele și efectele violenței în familie și să evalueze eficacitatea măsurilor de prevenire în acest domeniu, în scopul încercării de a identifica premise pentru o tentativă de a oferi soluții particulare [144, p. 10].

Alți autori români (Maria Nicoleta Turliuc, Karner Huțuleac Adina, Dănilă Oana) în lucrarea „Violența în familie. Teorii, particularități și intervenții specifice”, analizează teoriile explicative ale violenței în familie, particularitățile abuzatorilor, consecințele asupra victimelor și unele dintre modalitățile specifice de intervenție sistemică în cuplu și în familie. Abordînd problema cauzelor și factorilor violenței în familie, același grup de autori este de părerea că unul dintre

factorii principali este șomajul, care „...crește riscul de apariție al abuzului de orice fel. Șomajul sau nivelul scăzut al statutului social în raport cu victima induce agresorului o stare marcantă de inferioritate socială și un sentiment de devalorizare a cărui intensitate variază în funcție de poziția din cadrul familiei, fiind însoțit de o pierdere a prestigiului său de „cap de familie”. În esență, șomajul induce agresorului un profund sentiment de rușine, dar și reacții extrem de agresive la adresa societății și a familiei” [174, p. 26].

Șerban Ionescu în lucrarea sa „Copilul maltratat. Evaluare, prevenire și intervenție” consideră că „Dacă într-un caz de maltratare a copilului, nu ne bazăm pe cunoașterea și evaluarea aprofundată a sistemului de factori, implicați în această situație, atunci intervenția propusă va fi puțin individualizată, sau va fi influențată de idei preconcepute. De aceea, se consideră că, în procesul de asistare a familiilor și a copiilor, evaluarea situației de maltratare, respectiv cunoașterea aprofundată a sistemului din care face parte copilul, este o sarcină profesională care trebuie să preceadă intervenția, respectiv, introducerea unor schimbări efective, în interesul copilului” [100, p. 51]. În acest sens, autorul, studiind etiologia, modalitățile, formele, cauzele și condițiile maltratării copilului intervine cu un șir de recomandări care ar determina și asigura o intervenție de succes în vederea soluționării unei astfel de probleme. Cercetarea are la bază teza precum că există două tipuri de maltratări ale copiilor, reieșind din cauzele acestui fenomen și anume: 1. violența sau maltratarea de criză – manifestată în familiile cu o funcționare armonioasă, dar al căror ciclu de viață trece prin momente dificile, de adaptare la noi situații, care pun în pericol echilibrul intern și 2. maltratarea transgenerațională, întâlnită în familiile care au un mod de viață neordonat, ale căror relații sunt dezorganizate, iar carențele educaționale și confruntările de roluri se repetă de-a lungul mai multor generații [100, p. 16].

Pornind de la ideea că unul dintre factorii violenței în familie, identificați în procesul elaborării studiului este și situația victimei care poate determina comportamentul agresiv al partenerului, considerăm importantă cercetarea „Protecția victimelor. Elemente de victimologie” al cărei autor este Mihai Adrian Hotcă. Autorul este de părerea că „un studiul unilateral al cauzelor victimizării, adică numai din perspectiva infractorului, prin ignorarea victimei infracțiunii ar constitui o eroare impardonabilă, deoarece datele prelevate din examinarea infractorului determină o imagine deformată a realității cauzelor crimei și, în special, a ceea ce privește prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. La noi, în activitatea de cercetare științifică criminologică, este impropriu să se vorbească despre „dezavantajarea” victimei în favoarea infractorului, deoarece în ultimii ani chiar și infractorul a fost „abandonat” de factorii implicați în activitatea de cercetare științifică. Avem în vedere lipsa unei politici penale de ansamblu, întrucât existența exclusivistă a unei politici penale sectoriale (de pildă, combaterea corupției, a contrabandei, a traficului de persoane etc.), chiar

daca este eficientă în particular, devine ineficientă în general, dacă nu se încadrează într-o strategie globală” [88, p. 12].

În procesul elaborării cercetării au fost analizate și unele studii științifice ale cercetătorilor ruși, precum: Ильяшенко А.Н., cu lucrarea „Противодействие насильственной преступности в семье: уголовно-правовые и криминологические аспекты”, Государственное учреждение „Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России” [192]; Шахов В. И., „Насилие в семье: уголовно-правовое и криминологическое значение”, Удмуртский государственный университет [213]; Братусь Б. С., „Психологический анализ изменений личности при алкоголизме”, Издательство Московского Университета [186], Долгова А. И., „Учебник для вузов”, Издательская группа „НОРМА– ИНФРА” [191]; Фатеев А. Н., „Домашнее насилие: опыт криминологического исследования”, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук [210]; Сошникова И. В., „Насилие в семье в современной России: социологический анализ”, диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук [212]; Колпакова Л. А. „Насилие в семье: виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники”, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук [194].

Autorul rus A.N. Iliashenko, în lucrarea sa „Противодействие насильственной преступности в семье: уголовно-правовые и криминологические аспекты”, cercetează aspectul juridico-penal și criminologic al fenomenului violenței în familie, sistematizând totalitatea infracțiunilor care pot fi săvârșite în cadrul familiei. Întrucât în CP al Federației Ruse nu este incriminată violența în familie drept o infracțiune distinctă, autorul cercetează fenomenul violenței în familie din punct de vedere juridico-penal, prin prisma tuturor infracțiunilor care, în general, atentează la viața și sănătatea membrilor de familie. Aspectul criminologic al fenomenului violenței în familie este studiat prin prisma elucidării caracterelor generale criminologice, a personalității și a motivației agresorilor familiari, a aspectelor victimologice ale acestor tipuri de infracțiuni, precum și a factorilor determinanți.

După părerea lui A.N. Iliashenko, pentru a preveni actele de violență în familie trebuie aplicate, prioritar, un șir de măsuri cu caracter socio-general care ar înlătura sau ar reduce efectul negativ al factorilor social-economici, politici și ideologici [192, p. 352]. Pe lângă măsurile de prevenire cu caracter social autorul cercetează și acele măsuri, denumite „special-criminologice”, care, în viziunea lui, sunt definite drept „un complex de măsuri multi-aspectuale, care sunt orientate în vederea înlăturării sau diminuării efectului factorilor criminologici, ceea ce ar contribui la îmbunătățirea mediului social, la corectarea, reabilitarea sau resocializarea persoanelor predispuse de a săvârși infracțiuni” [192, p. 377].

Un alt studiu criminologic cu relevanță îl constituie lucrarea „Домашнее насилие: опыт криминологического исследования” al cercetătorului rus A.N. Fateev. Autorul realizează o cercetare minuțioasă a trăsăturilor personalității infractorilor și a altor caracteristici specifice infracțiunilor violente, săvârșite în relații de familie. Toate constatările stabilite și studiile efectuate în acest sens au avut la bază situația de facto din orașul Rostov pe Don. Prin urmare, investigând și formulând sistemul determinantelor violenței în familie, autorul ajunge la concluzia că principalele cauze ale violenței în familie, din această regiune, sunt sărăcia și consumul abuziv de băuturi alcoolice sau de substanțe narcotice, fapt ce determină, la rândul său, deformarea rolurilor și a relațiilor intrafamiliale [210, p. 166].

O cercetare importantă sub aspect juridico-penal și criminologic a fenomenului violenței în familie o realizează și cercetătorul rus V.I. Șahov, în lucrarea „Насилие в семье: уголовно-правовое и криминологическое значение”. Autorul caracterizează fenomenul violenței în familie ca fiind unul cu un grad foarte mare de latență, fapt ce nu permite efectuarea unei investigații obiective. În viziunea sa, activitatea de prevenire a violenței în familie este una deosebită și extrem de dificilă, reieșind din caracterul său intim și privat. Astfel, în cazul intervenției statului în spațiul privat al familiilor, este necesar de respectat acele limite conturate de dreptul persoanei la siguranță, libertate și viață privată” [213, p. 156].

Considerăm această afirmație drept una subiectivă, deoarece victima, aflându-se într-o dependență și control continuu din partea agresorului, nu are posibilitatea să-și exprime liber voința și, respectiv, să beneficieze, efectiv, de acele drepturi și libertăți consfințite în legea fundamentală a statului sau în documentele internaționale. Anume din acest motiv, indiferent de voința victimei sau a agresorului, statul are obligația pozitivă de a interveni și în spațiu privat, în cazurile de violență în familie, când se pune în pericol familia, ca element natural și fundamental al societății care are dreptul la ocrotire din partea comunității și a statului.

Un alt autor rus, care a cercetat legătura dintre comportamentul infracțional și consumul abuziv de băuturi alcoolice, este B.S. Bratusi, care, în lucrarea sa „Психологический анализ изменений личности при алкоголизме”, consideră că persoanele care suferă de alcoolism cronic se caracterizează prin stare excesivă de nervozitate, irascibilitate sporită, accese de furie și agresivitate, cruzime, egoism, afecțiuni ale capacităților volitive, diminuarea intereselor și capacităților intelective și nivel redus de emotivitate. În acest sens, autorul concuzionează că în mediul în care se consumă băuturi alcoolice în exces, crește probabilitatea săvârșirii infracțiunilor sau a faptelor ilegale și amorale, aspect ce ar trebui luat în considerație la aplicarea măsurilor generale, speciale și individuale de prevenire a criminalității [186, p. 40 și 47].

Această teză are și o confirmare practică, mai ales pentru Republica Moldova. Astfel, în rezultatul cercetărilor efectuate la nivel autohton, s-a constatat că majoritatea agresorilor familiari, la momentul săvârșirii, erau în stare de ebrietate, iar majoritatea respondenților supuși chestionării au fost de părerea că un factor determinant al fenomenului de violență în familie îl constituie consumul abuziv de băuturi alcoolice [169].

L.A. Kolpakova în studiul său „Насилие в семье: виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники” supune investigației diferite aspecte ale victimologiei în cadrul infracțiunilor de violență în familie. Autoarea afirmă că, în cazul săvârșirii unei infracțiuni față de un membru al familiei, în anumite situații este greu de stabilit care dintre subiecți este victimă și care agresor, deoarece, ambii pot manifesta comportamente amurale sau ilegale. Cercetătoarea este de părere că „victimă are un rol important în geneza infracțiunilor de violență în familie, care reprezintă, în sine, o interacțiune dintre agresor și victimă avînd la bază un ansamblu de relații obiective (timp, loc, situație etc.) și subiective (sentimente și emoții)” [194, p. 32].

Prin lucrarea dată, autoarea a încercat să studieze problema violenței în familie prin prisma tehnicii legislative și a segregăției răspunderii penale, caracteristice legislației Federației Ruse. Această abordare cumulată și cu aspectul victimologic, a permis și o apreciere a eficienței sau a ineficienței normelor juridico-penale, care sancționează violența în familie.

De o importanță deosebită la realizarea acestui studiu sunt și cercetările științifice autohtone. Elemente de caracteristică juridico-penală a infracțiunilor, a criminalității în ansamblu, precum și a violenței în familie, în particular, se conțin în mai multe cercetări, publicate în Republica Moldova din ultimii ani, în special, din anul 2007, cînd a fost adoptată Legea 45, odată ce fenomenul a fost recunoscut drept o violare gravă a drepturilor și libertăților omului.

În doctrina autohtonă, problema violenței în familie a fost supusă studiului criminologic de către cercetătoarea O. Rotari, în lucrarea „Criminologie”, [155] într-un capitol aparte, denumit „Violența domestică” [155, p. 517]. Obiectivele de bază ale studiului au fost de a defini fenomenul violenței domestice, de a determina formele și tipurile de violență în familie, de a releva cauzele și factorii violenței domestice și, în final, de a elabora măsuri de profilaxie și combatere a acestui fenomen.

Lucrarea este importantă prin faptul că supune cercetării și problema victimizării și auto-victimizării criminale care vizează, practic, în mod direct, specificul criminalității de violență în familie [155, p. 400]. În acest sens, sunt analizate particularitățile victimizării, sunt relevate trăsăturile specifice ale personalității și ale comportamentului victimelor, sunt cercetate tipurile și ca-

racterul relațiilor dintre victime și infractori, iar, într-un final, sunt identificate măsuri victimologice de prevenire și combatere a anumitor tipuri de infracțiuni.

O importanță deosebită în cercetarea victimologiei o constituie contribuția cercetătorului autohton Gh. Gladchi, soldată cu numeroase studii, lucrări, monografii, cum ar fi „Criminologie generală” [74], „Victimologia și prevenirea infracțiunilor” [73], „Victimologie” [75] etc.

Lucrările date conțin un bogat material teoretic, metodologic, statistic, sociologic, dar și practică judiciară cu privire la rolul victimei în mecanismul actului infracțional și justiția penală, la măsurile de prevenire a victimizării și victimității, la protecția juridică a victimelor și repararea prejudiciului cauzat acestora prin infracțiune. Prin urmare, problematica legată de victima infracțiunii este tratată sub aspect criminologic, juridico-penal și procesual penal. Acordăm atenție și cercetării multilaterale a problemei prevenirii victimologice a infracțiunilor, ca subsistem al prevenirii tradiționale criminologice, care prezintă un interes deosebit în contextul prevenirii și combaterii violenței în familie.

O caracteristică juridico-penală a infracțiunii de violență în familie, pentru prima dată în Republica Moldova este efectuată, practic, de către autorii S. Brînză și V. Stati în lucrarea „Drept penal. Partea specială” în care sunt prezentate și descrise elementele ei constitutive. Pe lângă aceasta, autorii examinează o serie de neconcordanțe, lacune și carențe tehnico-legislative admise la elaborarea prevederilor din legea penală cu referire la violența în familie [13].

Aceiași autori au elaborat mai multe cercetări științifice dedicate abordării în exclusivitate a violenței în familie ca fenomen juridico-penal, după cum urmează: „Răspunderea penală pentru infracțiunea de violență în familie (art.201¹ CP RM)” [14], „Articolul 201¹ „violența în familie” din Codul penal suferă de grave carențe tehnico-legislative, Partea I” [12] și „Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recente operate în Codul penal și în Codul contravențional, Partea II” [15].

Violența în familie „reprezintă o realitate socială ale cărei consecințe nu pot fi ignorate la nivelul deciziei politice, din perspectiva aderării țării noastre la structurile Uniunii Europene”. Referindu-se la conținutul legal al infracțiunii date, autorii au apreciat faptul că „în cadrul art.201¹ CP al RM, fapta de violență în familie este incriminată într-o variantă-tip și în două variante agravante”. La finalul acestei cercetări, autorii identifică o serie de carențe tehnico-legislative admise în procesul elaborării normei penale, prevăzute la art. 201¹, considerându-le „neinspirate și nocive” [14, p. 3].

S. Brînză și V. Stati au continuat cercetarea problemei violenței în familie în studiul „Articolul 201¹ „violența în familie” din Codul penal suferă de grave carențe tehnico-legislative, Partea I” [12, p. 3]. În cadrul acestui studiu, autorii au concluzionat că „...răspunderea penală pentru

violența în familie era reglementată ineficient. Carențele grave, de care suferea art.201¹ CP al RM, țineau de construcția tehnico-legislativă a acestuia. În particular, autorii proiectului de lege, care a stat la baza completării Codului penal cu articolul 201¹, au neglijat anumite prevederi ale Legii privind actele legislative. De asemenea, aceștia au încălcat regula conform căreia variantele-tip de infracțiuni pot fi prevăzute de articole sau de alineate, nu însă de litere” [12, p. 3]. Iar la finalul studiului, cercetătorii au argumentat faptul că tocmai din cauza enunțării incomplete și imprecise a semnelor componentelor de infracțiune în textul art. 201¹ CP al RM, au și apărut exemple de interpretare oficială defectuoasă a prevederilor acestui articol.

S. Brînză și V. Stati au supus analizei și conținutul legal al normei prevăzute la art. 201¹ CP al RM în noua sa redacție, modificat prin Legea Republicii Moldova nr. 196, din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [107, art. II, pct.4].

În articolul științific „Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recente operate în Codul penal și în Codul contravențional, Partea II” [15, p. 2] autorii, S. Brînză și V. Stati, stabilesc, printr-o serie de argumente, că „amendamentele operate prin Legea RM nr.193/2016 și Legea RM nr.196/2016, nu corespund exigențelor stabilite” [15, p. 11], fapt ce determină „imprevizibilitatea legii penale” în acest sens. Prin urmare, ținând cont de unele observații ale acestor autori și alte constatări personale, s-a încercat ajustarea dispoziției actuale a art. 201¹ CP al RM, fapt ce va asigura o aplicare corectă și va exclude interpretarea defectuoasă a acestei norme [15, p. 2].

Studiul antropologic „Violența în familie și femeile din Penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent și viitor”, realizat de către autorii E. Saharneau și T. Mărgărint, este important prin faptul că a fost realizat, fiind justificat de necesitatea de a înțelege modul în care violența exercitată asupra femeilor a condiționat săvârșirea de către acestea a infracțiunilor cu caracter violent, cum sînt omorul, violența în familie, vătămarea intenționată medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății etc. Problematika abordată în această cercetare aparține antropologiei socio-culturale, ca ramură preocupată de studiul relațiilor dintre oameni, relațiilor dintre om și instituție, de modul în care omul performează simbolurile socio-culturale. În contextul aceluiași studiu, „la întrebarea din chestionar dacă au fost victime ale violenței în familie pînă a ajunge în penitenciar, 129 dintre femeile chestionate (43%) au răspuns afirmativ” [158, p. 11] iar „83,8% dintre ele au fost agresate de soț sau concubin, 7% - de tată, 4,7% - de mamă, 3,9% - de ambii părinți și 0,8% - de frați” [158, p. 50]. Astfel, violența în familie devine un factor important care contribuie la delinvența feminină, care nu este altceva decît o reacție la suportarea îndelungată a actelor de violență.

Într-un alt registru de idei, autorii V. Cazacov, G. Neamțu, V. Ionașcu, Iu. Perevoznic și M. Gornea, în lucrarea „Ghid practic privind intervenția eficientă a poliției în cazurile de violență

în familie” [24] abordează un aspect important al criminologiei - cel al prevenirii actelor de violență în familie. În acest sens, autorii consideră că principalele instrumente ale prevenirii actelor de violență în familie sunt: aplicarea ordonanței de protecție și soluționarea multidisciplinară a tuturor cazurilor de violență în familie.

Autorii V. Grati, A. Antoci, V. Ionașcu, A. Cananău, în lucrarea „Elemente de intervenție polițienească ” au abordat problema prevenirii și combaterii violenței în familie prin prisma intervenției polițienești [78, p. 254-282]. Autorii acestui suport de curs descriu o serie de măsuri recomandate polițiștilor care ar contribui în mod considerabil la prevenirea fenomenului violenței în familie. Lucrarea dată are menirea de a contribui esențial la pregătirea polițistului pentru intervenții, inclusiv în cazurile de violență în familie, astfel încât să fie respectată și asigurată legalitatea și succesul acțiunii, cu eforturi și riscuri minime pentru victime, respectându-se principiul gradualității și proporționalității aplicării măsurilor coercitive.

O contribuție deosebit de importantă pentru dezvoltarea domeniului de referință în doctrina de specialitate autohtonă o are lucrarea „Violența în familie” elaborată de către N. Corcea [53].

Pornind de la premisa, că violența în familie trebuie să fie soluționată prin mijloace juridico-penale, în așa mod încât să fie respectat raportul dintre dreptul la libertate și dreptul la securitatea persoanei, autorul efectuează o analiză juridico-penală detaliată a semnelor obiective și subiective ale faptei de violență în familie prevăzute art.201¹ CP RM, contribuind, astfel, la edificarea fundamentului științific necesar pentru interpretarea acestora [53, p. 6].

Prin urmare, autorul a fundamentat un concept clar, bine determinat și în corespundere cu tendințele doctrinare și legislative referitor la obiectul de atentare al infracțiunii, a elucidat conceptul de victimă a infracțiunii de violență în familie, luând în considerare prevederile legislației naționale penale și extrapenale, ale actelor internaționale și de practica judiciară, mai ales, CtEDO. Au fost supuse unor examinări critice cauzele penale existente în materie, fapt ce a permis autorului să formuleze anumite reguli de calificare juridică a violenței în familie.

Prin studierea doctrinei de specialitate, cu preponderență a celei străine, precum și a practicii judiciare axate pe cazuri de violență în familie, în articolul său „Violența în familie din perspectiva criminalisticii, criminologiei și a dreptului penal”, autorul N. Corcea a demonstrat că violența este o faptă prejudiciabilă intenționată, având la bază motivația de a menține controlul în relație. La fel, autorul consideră că „violenței în familie îi sunt caracteristice unele motive speciale, cum ar fi: rolul de soț sau de părinte înțeles pervers; tendința de a domina și a controla situația, tendința de „a păstra familia”, de a „reeduca” membrul de familie” [55, p. 8].

Într-o altă cercetare, „Identificarea etimologică a termenului „Violența în familie””, N. Corcea a constatat că „nu există un consens universal asupra definiției violenței. Cele din urmă, reflectând valorile societății, sunt influențate de considerente istorice, filosofice, sociologice și criminologice”, iar din punct de vedere criminologic, apreciază că „violența familială înglobează toate actele de abuz și violență, de neglijare, amenințare și abandon, întreprinse la nivelul familiei de unul sau mai mulți făptuitori care, în mod normal, ar fi trebuit să furnizeze protecție, îngrijire și siguranță” [52, p. 51].

Problema violenței în familie este abordată și în literatura de specialitate în domeniul medicinei. În acest sens, Autorul D. Vizitiu, în articolul său „Opinia medicilor de familie privind violența domestică”, analizând cauzele și condițiile fenomenului de violență în familie, în baza unor cercetări reprezentative, opinează că anume, „cauza preponderentă a violenței în familie este starea materială precară care constituie 38,2%. Stilul de viață al bărbatului constituie o cauză destul de impunătoare (22,5%). Această cauză include educația bărbatului într-un stil violent, autoritatea bărbatului în familie, alcoolismul etc. Gelozia ocupă și ea o cotă destul de mare (22,5%), la fel și provocările soției pot fi cauze ale violenței în familie (13,1 %)” [179, p. 296].

O lucrare deosebit de importantă este „Domestic Violence and Women's Health” [168, p. 264] elaborată de către cercetătorii E. Stark și A. Flitcraft. În viziunea acestor autori, violența domestică este o amenințare sau o provocare, petrecută în prezent sau în trecut, a unei răniri fizice în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Atacul fizic sau sexual poate fi însoțit de intimidări sau abuzuri verbale: distragerea bunurilor care aparțin victimei; izolarea de prieteni, familie sau alte potențiale surse de sprijin; amenințări făcute la adresa altor persoane semnificative pentru victimă, inclusiv a copiilor; furturi; controlul asupra banilor, lucrurilor personale ale victimei, alimentelor, deplasărilor, telefonului și a altor surse de îngrijire și protecție” [135, p. 432].

În același context, ar trebui de remarcat și contribuția organizației „Avocații din Minnesota” care reprezintă o organizație neguvernamentală, extrem de extinsă în partea centrală a regiunii apusene a SUA. Aceasta întreprinde activități internaționale în sfera drepturilor omului, asigurând acumularea informației pentru cercetări, reprezentanță juridică nemijlocită, acordarea de servicii de instruire și desfășurarea trainingurilor. Astfel, această organizație e efectuat, în anul 2000, una dintre primele investigații în Republica Moldova referitor la fenomenul violenței în familie, rezultatele cărora au fost reflectate în Raportul „Violența în familie. Moldova” [132]. În această ordine de idei, autorii au efectuat o cercetare a evoluției fenomenului violenței în familie încă din perioada comunismului în Moldova, fiind apreciate măsurile întreprinse de către guvernul

țării noastre în vederea soluționării acestei probleme. În baza unor studii reprezentative a fost determinat aportul și atitudinea tuturor actorilor comunitari în vederea eradicării violenței, fiind elaborate, totodată, o serie de recomandări în acest sens.

1.2. Reglementări internaționale cu privire la violența în familie

Familia este una dintre cele mai vechi forme de organizare socială cunoscută în istoria omenirii, fiind o formă de coabitare dintre bărbat și femeie, ce cuprinde un anumit tip de relații sociale. Familia, sub diverse moduri de organizare, există în orice formațiune social-economică și, întrucât această uniune are o semnificație determinată de modul de producție, forma și relațiile conjugal-familiale s-au modificat de la o orânduire la alta.

Problemele familiei, ca instituție socială, au trezit interesul public în statele dezvoltate doar la intersecția sec. XIX-XX, ca răsunet al stipulațiilor Declarației franceze a drepturilor omului și cetățeanului din 1789, că oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi [61, art. I]; al Codului civil francez, numit Codul lui Napoleon, adoptat în 1804, care consfințea baza juridică a noilor relații burgheze din Franța, înlocuind inegalitatea după origine prin inegalitatea după avere[36].

Pe aceleași principii era fundamentat și dreptul comun (Common Law) din Marea Britanie. Evidențiem, îndeosebi, o apreciere clasică a relațiilor de căsătorie, făcută de către cunoscutul jurist englez W. Blakston, care consideră că în căsătorie, din punctul de vedere al dreptului, soțul și soția reprezintă o singură persoană: aceasta presupune că existența fizică și juridică a femeilor pe parcursul căsătoriei ori nu se ia în general în considerație, ori se încorporează și se consolidează cu statutul soțului [6, p. 421].

În SUA și în alte state din cadrul sistemului de drept anglo-saxon, căsătoria a început să fie privită ca un acord dintre cetățeni egali în drepturi, dar cu diferite sfere de activitate, egale după importanță: soțului îi revenea îndatorirea de a dobândi mijloace de existență pentru familie, iar soției - gestionarea gospodăriei și grija copiilor.

Pe parcursul dezvoltării relațiilor intrafamiliale, mai ales în epoca contemporană, comunitatea internațională a marcat o evoluție în recunoașterea violenței în familie ca un fenomen grav care afectează drepturile fundamentale ale omului la viață, siguranță, libertate, demnitate, integritate fizică și psihică. Astfel, o serie de documente internaționale recomandă statelor să aplice toate măsurile de ordin juridic, politic, administrativ și economic ce se impun pentru a preveni și combate fenomenul violenței în familie [182, p. 18].

Pentru realizarea ordinii juridice internaționale, în acest sens, au fost instituite un șir de instrumente și mecanisme prin care este condamnată violența în familie, impunându-se obligații

pozitive statelor în vederea prevenirii și combaterii acestui fenomen și asigurării drepturilor omului.

Se consideră că unul dintre primele documente în acest context este Charta Organizației Națiunilor Unite [23] care a intrat în vigoare la data de 24 octombrie 1945, fiind ratificată de către cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate, ulterior, de către cele mai multe țări ale lumii, stabilind drepturile fundamentale ale omului.

Prin urmare, reieșind din faptul că femeile cel mai des erau victime ale violenței în familie, în anul 1975 Organizația Națiunilor Unite organizează prima Conferință Mondială a Femeilor, în Mexic, avînd drept scop dezvoltarea și încurajarea „respectării drepturilor omului, a libertăților fundamentale pentru toți, fără distincție de rasă, sex...”, perioada 1975 -1985 fiind declarată ca „deceniul femeilor”.

În această perioadă, sub influența politică, este semnat un document istoric, care marchează toate evoluțiile ulterioare în ceea ce privește reglementarea violenței în familie, în special, prevenirea și combaterea ei. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor [48] este adoptată în cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, în anul 1979 devenind pilonul principal pentru schimbările generate ulterior privind diverse forme de discriminare a femeii. Republica Moldova aderă la această Convenție prin Hotărârea Parlamentului nr. 87-XIII, din 28.04.1994, privind aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei [87], după care mai participă și la Protocolul opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei din 6 octombrie 1999, în virtutea Legii 318-XVI din 15.12.2005 privind aderarea Republicii Moldova la Protocolul opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptat la New York la 6 octombrie 1999 [109].

Considerăm a fi important să menționăm constatările stabilite în anumite studii [79, p. 108] referitoare la Conferințele mondiale asupra drepturilor femeii, din Mexic desfășurată în perioada 19 iunie-2 iulie în anul 1975, din Copenhaga desfășurată în perioada 14-30 iulie în anul 1980, din Nairobi desfășurată în perioada 15-26 iulie în 1985 și cea de la Beijing desfășurată în perioada 4-15 septembrie în anul 1995, în cadrul cărora au fost adoptate documente internaționale care pun accentul pe necesitatea ca toate țările lumii să condamne violența împotriva femeii.

Astfel, Platforma de acțiune „a 4-a Conferință mondială ONU asupra femeii de la Beijing”, prevede un capitol distinct destinat măsurilor specifice de prevenire și combatere a violenței împotriva femeii, pe care toate statele semnatare trebuie să le adopte.

La nivelul UE, la fel, au fost întreprinse și realizate un șir de inițiative și mecanisme în vederea eradicării fenomenului violenței împotriva femeii și violenței în familie. Un exemplu elocvent este instrumentul regional pentru ratificare și aderare a statelor nemembre, Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie [49] care extinde și completează standardele stabilite în acest domeniu de alte organizații regionale pentru drepturile omului. În acest sens, având un caracter mai complet, Convenția Consiliului Europei consolidează măsurile de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, adoptate la nivel mondial. În special, această convenție oferă statelor părți un cadru cuprinzător, politici și măsuri bazate pe cele mai bune practici pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Ea are următoarele scopuri principale:

- protejarea femeilor împotriva tuturor formelor de violență și prevenirea, încriminarea și eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;
- contribuția la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, promovarea egalității între femei și bărbați și emanciparea femeilor;
- protejarea și sprijinirea tuturor victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;
- promovarea cooperării internaționale împotriva tuturor formelor de violență;
- oferirea de sprijin și asistență organizațiilor și agențiilor de aplicare a legii pentru a colabora la adoptarea unei abordări integrate pentru eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [71].

Consiliul Europei, printr-o serie de recomandări, contribuie în mod activ la prevenirea și combaterea acestui fenomen și anume:

- Recomandarea nr. 79/17 cu privire la protecția copilului împotriva relelor tratamente [148];
- Recomandarea nr. 85/4 cu privire la violența în familie [149];
- Recomandarea nr. 87/21 cu privire la asistența acordată victimelor și prevenirea victimizării [150];
- Recomandarea nr. 90/2 cu privire la unele măsuri sociale referitoare la violența intra-familială [151];
- Recomandarea nr. 93/2 cu privire la aspectele medico-sociale ale abuzului asupra copiilor [152];
- Recomandarea nr. 2000/11 cu privire la măsuri împotriva traficului de persoane în scopul exploatării sexuale [145];

- Recomandarea nr. 2001/16 cu privire la protecția copilului împotriva exploatării sexuale [146];
- Recomandarea nr. 2002/5 cu privire la protecția femeii împotriva violenței în familie [147].

Recomandarea nr. 85/4 cu privire la violența în familie este una dintre cele mai importante, potrivit căreia li se recomandă guvernelor statelor membre „să informeze opinia publică asupra caracteristicilor specifice, gravității și dimensiunilor acestui fenomen și să sprijine măsurile care au drept scop combaterea acestui fenomen”. Totodată, se recomandă să încurajeze organizarea agențiilor, asociațiilor și fundațiilor orientate spre ajutorarea și asistarea victimelor violenței în familie [149, art. I, alin. (2) și (4)].

Menirea acestor documente este de a pune la dispoziția statelor membre un concept unitar al violenței în familie [178, p. 11-12]. De asemenea, acestea urmăresc să identifice factorul comun la nivel european, cu privire la normele și procedurile legale aplicabile, atât a celor penale cât și a celor civile.

Lupta împotriva violenței în familie ar trebui plasată în contextul protecției drepturilor fundamentale, așa cum sunt acestea recunoscute de Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene [22] și în explicațiile însoțitoare, având în vedere statutul acesteia, care recunoaște, între altele, dreptul la demnitate, egalitate și solidaritate. Carta cuprinde reglementări privind protecția și promovarea integrității fizice și mintale, egalitatea de tratament între femei și bărbați, drepturile copilului și nediscriminarea, recunoscând, totodată, interzicerea tratamentelor inumane sau degradante, a sclaviei și a muncii forțate, precum și a exploatării prin muncă a copiilor. Carta recunoaște că un nivel înalt de protecție a sănătății umane este necesar în definirea și punerea în aplicare a tuturor politicilor și activităților comunitare. Prin urmare, Parlamentul European și Consiliul European adoptă un șir de programe de acțiune comunitară, „programul Daphne 2000-2003” [139], „Daphne II 2004-2006” [137] și „Daphne III 2007-2013” [138], întru prevenirea și combaterea violenței în familie, în special, împotriva copiilor, tinerilor și a femeilor, punând accent pe aplicarea măsurilor și acțiunilor preventive, întreprinse la nivel local și regional, în vederea sprijinirii victimelor [79, p. 113].

Astfel, prevederile documentelor internaționale analizate mai sus și-au găsit, într-o măsură mai mare, reflectare în sistemul actelor juridice ale diferitor state, având drept scop o abordare unitară a fenomenului violenței în familie precum și identificarea unui mecanism comun privind procedurile legale aplicate, atât în materie civilă cât și în cea penală.

1.3. Incriminarea actelor de violență în familie în legislațiile penale ale altor state

În contextul politicilor internaționale de prevenire a violenței în familie, statele lumii întreprind mai multe acțiuni în vederea implementării unor mecanisme eficiente, orientate spre prevenirea și combaterea acestui fenomen antiuman, cu caracter juridico-penal.

În cele ce urmează, aplicând metoda comparativistă de studiere a dreptului penal, vom analiza conținutul politicilor penale de incriminare și pedepsire a violenței în familie, practicat în legislațiile altor state contemporane.

În dependență de locul și specificul incriminării violenței în familie, legislațiile statelor supuse studiului pot fi clasificate, după cum urmează în:

- legiuri care au recunoscut violența în familie ca delict de natură penală, instituind norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie;
- legiuri în care au fost reunite într-un singur capitol al legii penale incriminări ale diferitor fapte, care cad sub incidența violenței în familie numindu-le „Infrațiuni de violență domestică”;
- legiuri în care nu sânt prevăzute norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie dar au fost introduse semne calificative care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea unor fapte împotriva unor victime cu statut de membru de familie.

Din prima categorie, a țărilor care au recunoscut violența în familie ca delict de natură penală instituind norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie, fac parte Spania, Suedia, Portugalia, România, Minnesota și statul Ohio din SUA.

În studiul său, Diana Loredana Hogaș [79, p. 188] menționează că în Spania, actele de violență în familie sunt considerate infrațiuni specifice. În codul penal al Spaniei, violența în familie este incriminată la art. 153, conform căruia o persoană care își supune la acte de violență fizică sau psihică partenera, soție sau femeie care este sau au fost într-o relație asemănătoare celei de familie chiar și în condiții de locuire separată, sau o altă persoană cu care locuiește poate fi sancționată cu o pedeapsă cu închisoare între 6 luni și 3 ani, muncă în folosul comunității de la 30 la 80 de zile iar în anumite situații cu decăderea drepturilor părintești, de tutelă sau curatelă până la 5 ani [112, art. 153, alin. (1)]. Prin urmare, în anumite situații, mai pot fi aplicate și alte sancțiuni distincte pentru acte de violență, precum lovirea sau cauzarea de leziuni corporale.

Există, însă, anumite particularități care determină ca unul și același act de violență în familie să fie încadrat diferit. În unele cercetări [33, p. 7] identificăm elementul constitutiv care

determină încadrarea faptelor de violență, și anume modul „obișnuit” al realizării infracțiunii. Astfel, pentru calificarea caracterului „obișnuit” al actelor de violență în familie se ia în considerație intensitatea și frecvența acestora. Astfel, conform Legii Spaniei privind protecția victimelor de tratamente inumane, adoptată în 1999, „orice persoană care săvârșește în mod obișnuit acte de violență fizică sau psihică asupra soției, fostei soții sau asupra altor persoane cu care se află în relații de familie sau relații asemănătoare, comite o infracțiune distinctă de „tortură și alte agresiuni împotriva integrității morale”” [113, p. 138].

În cazul în care actele de violență în familie nu se săvârșesc în mod obișnuit, sunt calificate în infracțiuni de omor, vătămare corporală, viol etc. În astfel de situații, legătura de membru de familie dintre agresor și victimă constituie o circumstanță agravantă, fapt ce are importanță la individualizarea pedepsei, determinând aplicarea unei sancțiuni mai aspre.

Odată cu adoptarea acestei legi, este considerată drept infracțiune și violența psihică, fiind, totodată lărgit cercul de subiecți ai violenței în familie, incluzând persoanele care au fost în relații de concubinaj și persoanele care se afla în relații asemănătoare celor de familie [123, p. 110].

În Suedia nu există o lege distinctă care să reglementeze, în mod special, prevenirea și combaterea violenței în familie. În anul 1998, a fost introdusă în Codul Penal suedez o nouă infracțiune - „Violarea gravă a integrității femeii” în care se incriminează actele repetate de violență asupra femeii, comise de către cel cu care are o relație apropiată [171, sect. 4a]. Pe lângă aceasta, violarea gravă a integrității protejează minorii și alte rude apropiate. Aceasta înseamnă că, dacă un bărbat comite o serie de acte de violență în mod repetat (agresiune, viol, exploatare sexuală, etc.) asupra unei femei cu care este sau a fost căsătorit, cu care a locuit sau locuiește în prezent, și îi diminuează încrederea în sine, instanța îl poate condamna pentru infracțiunea de violare gravă a integrității femeii. Pe lângă aceasta, instanța îl poate condamna pe agresor și pentru infracțiunea inițială: lovituri, vătămări, viol etc [79, p. 8].

Datorită acestor prevederi, instanța are competența să ia în calcul toate circumstanțele în care s-a produs agresiunea, ceea ce-i permite să pronunțe pedepse mult mai aspre, în funcție de gravitatea și frecvența actelor. Condiția cerută pentru a se pronunța o condamnare pentru infracțiunea de violare gravă a integrității femeii o constituie comiterea actelor de violență în mod repetat, acestea fiind susceptibile de a duce la o scădere a încrederii în sine a femeii abuzate. Pedepsa prevăzută pentru această infracțiune o constituie închisoarea de la 6 luni până la 6 ani. Pe lângă această infracțiune, în CP Suedez au mai fost introduse o serie de alte prevederi menite să prevină fenomenul violenței în familie. În acest sens, conținutul infracțiunii de viol a fost lărgit, acesta incluzând orice fel de acte sexuale, chiar și penetrarea cu diferite obiecte, atâta timp cât se face

fără consimțământul femeii. De asemenea, nedenunțarea infracțiunilor sexuale a fost incriminată în legea penală [79, p. 8].

Legea penală portugheză pedepsește actele de violență în familie în conformitate cu art. 152 al CP portughez [35, art. 152] consacrat incriminării distincte a acestor fapte ilegale. Norma data cuprinde 6 aliniate dintre care în primele patru sunt descrise diferite modalități normative ale actelor de violență în familie, iar la ultimele două sunt prevăzute anumite măsuri de protecție care pot fi aplicate împotriva agresorilor.

Prin urmare, conținutul infracțiunii de violență în familie este următorul:

„(1) Fapta săvârșită, o dată sau în mod repetat, manifestată prin abuzuri fizice sau psihice, prin aplicarea de pedepse corporale, prin privarea de libertate și alte acțiuni cu caracter sexual față de:

- a) soț sau fostul soț;
 - b) persoana de același sex sau sex opus, cu care agresorul a fost sau este într-o relație similară relațiilor de familie chiar și fără conviețuire;
 - c) descendenții comuni de gradul I;
 - d) o persoană aflată la îngrijire, în condiția conlocuirii, din cauza vârstei înaintate, dizabilitate, boală, sarcină sau dependența economică,
- se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani.

(2) Acțiunile prevăzute la aliniatul (1), înlăptuite împotriva unui copil, în prezența copiilor, de origine comună sau alta, la domiciliul victimei, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la aliniatul (1) care au cauzat:

- a) vătămarea gravă a integrității fizice se pedepsește cu închisoare de la 2 la 8 ani;
- b) decesul persoanei se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani.

(4) În cazurile prevăzute la alineatele precedente față de inculpat pot fi aplicate pedepse complementare, interdicția de a contacta victima, privarea de dreptul de a deține arma de foc pentru o perioadă de la 6 luni la 5 ani și frecventarea obligatorie a programelor speciale în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie.

(5) Interdicția de a contacta victima presupune obligația de a părăsi locuința pentru o anumită perioadă, interdicția de a vizita victima la locul de muncă și monitorizarea agresorului prin mijloace tehnice de control de la distanță.

(6) Persoana condamnată pentru una dintre infracțiunile prevăzute în prezentul articol, în dependență de gravitatea faptei, poate fi privată de drepturile părintești sau de drepturile de tutelă sau curatelă pentru o perioadă de la 1 la 10 ani” [35, art. 152].

De asemenea, legislației penale portugheze îi este cunoscut așa o manifestare a violenței, precum ar fi violul conjugal. Autorii actelor de violență în familie pot fi pedepsiți cu închisoare de la 1 la 10 ani, în funcție de gravitatea faptei, iar în cazul decesului victimei, agresorul este pedepsit cu închisoare de la 3 la 10 ani [79, p. 193].

Și România întreprinde acțiuni active în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie.

Ultimele modificări din Codul penal al României extinde protecția penală împotriva faptelor de violență în familie din, cel puțin, trei aspecte:

1. Lărgirea sferei de cuprindere a noțiunii de membru de familie. Potrivit art. 177 Cod penal al României [43, art. 177] „prin membru de familie se înțelege: ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; soțul; persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc, precum și persoanele adoptate ori descendenții acestora în raport cu rudele firești”, spre deosebire de prevederile mai vechi [42, art. 149¹], care stabileau că „prin membru de familie se înțelegea soțul sau ruda apropiată, dacă aceasta din urmă locuia și gospodărea împreună cu făptuitorul”.

2. Extinderea incidenței disponibilității. Cod penal al României prevede că „acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate pentru toate formele vătămării corporale din culpă” [43, art. 196], spre deosebire de prevederile mai vechi [42, art. 177], la care disponibilitatea era limitată, în sensul că „pentru unele forme agravate acțiunea penală se punea în mișcare și din oficiu, iar pentru altele numai din oficiu”.

3. Legea penală mai favorabilă. Având în vedere că prin reglementările actuale ale Codului penal [43] se extinde sfera de cuprindere a persoanelor care au vocație la calitatea de subiect pasiv pentru infracțiunile de violență în familie, sfera de cuprindere a infracțiunilor de violență în familie și sfera de incidență a principiului disponibilității, actuala reglementare este mai favorabilă decât cele din vechile prevederi [42, art. 199].

În Partea specială CP al României, titlul I „Infracțiuni contra persoanei” se prevede un capitol distinct, denumit „Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie”, care include două norme: art. 199 „Violența în familie” și art. 200 „Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă” [43, art. 199 și 200].

Potrivit art. 199 alin. (1) CP al României, violența în familie are următorul conținut „dacă faptele prevăzute în art. 188, art. 189 și art. 193–195 sunt săvârșite asupra unui membru de familie, maximul special al pedepsei prevăzute de lege se majorează cu o pătrime”. Se poate observa că,

în esență, această normă este de trimitere, întrucât legiuitorul face referire la infracțiunile de violență cu mențiunea săvârșirii lor asupra unui membru de familie. Conform alin. (2) al aceluiași articol, „în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 193 și art. 196, săvârșite asupra unui membru de familie, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu. Împăcarea înlătură răspunderea penală”. Textul instituie un regim sancționator diferit în cazul anumitor infracțiuni împotriva vieții persoanei și stabilește majorarea maximului special al pedepsei în cazul în care sunt săvârșite asupra unui membru de familie cu referire la infracțiunile de:

- omor [43, art. 188];
- omor calificat [43, art. 189];
- lovire și alte violențe [43, art. 193];
- vătămare corporală [43, art. 194];
- lovituri cauzatoare de moarte [43, art. 195].

Subiecți activi și pasivi ai infracțiunii de violență în familie pot fi membrii de familie, în accepțiunea art. 177 alin.(1), fiind specificați, „ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite rude prin adopție, soțul, persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc” [43, art. 177, alin. (1)].

În cazul infracțiunilor de lovire și alte violențe soldate cu vătămare corporală din imprudență, comise asupra membrilor de familie, urmărirea penală poate fi inițiată din oficiu, însă legea permite împăcarea părților numai în cazul acestor două infracțiuni.

Și SUA recunoaște violența în familie drept o crimă gravă, omniprezentă în toate comunitățile moderne. Actele de violență în familie sunt incriminate în diferite norme ale legislației penale pentru fiecare stat sau grupuri de state în parte. Actele de violență în familie pot fi calificate drept infracțiuni ușoare sau infracțiuni propriu zise, în dependență de anumite circumstanțe. Aceste circumstanțe rezultă din locul săvârșirii faptei ilicite, natura relațiilor dintre subiecți, timpul, prejudiciul cauzat etc. Unul din criteriu după care putem deosebi infracțiunea ușoară de infracțiune este termenul pedepsei cu închisoare. Astfel, infracțiuni ușoare se consideră faptele ilegale pentru care legea prevede pedeapsă cu închisoare pînă la 12 luni, iar infracțiunile sunt sancționate cu închisoare pe un termen de la 12 luni și mai mult.

Unul din statele americane care conține norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie este Minnesota. Astfel, în codul penal al statului Minnesota, la art. 2242 este incriminată infracțiunea de „Violența domestică” [58, art. 2232]. În conformitate cu prevederile acestui articol, violența în familie este incriminată în diferite variante.

Varianta de la alin. (1) prevede violența în familie drept o infracțiune ușoară în care sunt incriminate acțiunile violente împotriva unui membru de familie sau împotriva unei persoane cu care se conlocuiește, săvârșite cu intenția de a provoca frică, leziuni corporale sau decesul persoanei. Varianta de la alin. (2) al aceluiași articol constituie o agravantă în care sunt incriminate acțiunile de la alin. (1) săvârșite în mod repetat într-un termen de 10 ani de la o condamnare anterioară. La alin. (3) al aceluiași articol sunt incriminate actele de violență în familie săvârșite cu aplicarea unei arme de foc.

Un alt exemplu este statul Ohio din SUA, violența în familie este incriminată la art. 25 al Codului penal din Ohio [127, art. 25], drept o infracțiune distinctă.

A doua categorie de țări, cu legislații în care au fost reunite într-un singur capitol al legii penale incriminări ale diferitor fapte, care cad sub incidența violenței în familie numindu-le „Infracțiuni de violență domestică”, cuprinde un șir de state americane, de exemplu, Carolina de Sud și tribului apașilor „White Mountain”, Arizona.

Codul penal al Carolinei de Sud conține un capitol aparte, denumit „Violența domestică criminală” [167, cap. 25], în care legiuitorul incriminează un șir de infracțiuni specifice relațiilor familiale, având drept scop sancționarea tuturor formelor și modalităților actelor de violență în familie.

Un exemplu similar, îl identificăm în legislația penală a tribului apașilor „White Mountain” din Arizona. CP reglementează în capitolul VI, denumit „Domestic Violence” [181, cap. 6], următoarele forme ale violenței în familie, cu caracter exemplificativ și nu limitativ: atac cu armă mortală; atac cu intenția de a comite viol; atac cu intenția de a provoca răni serioase; atac cu intenția de a ucide; bătaia; neglijența criminală; abuzul sexual; corupția sexuală; atac sexual; atac sexual asupra soției; molestarea minorului; abuzul sexual asupra minorului și exploatarea sexuală a minorului [79, p. 198].

Prin urmare, faptele care sunt calificate drept infracțiuni din domeniul violenței în familie sunt pedepsite în funcție de gravitatea și intensitatea lor. În secțiunea 6.3, „Penalties”, din Codul penal al tribului apașilor din Arizona se prevăd următoarele sancțiuni:

- actele de violență în familie, săvârșite cu vinovăție, pentru prima dată, se pedepsesc cu închisoare de la 10 zile la 12 luni și amendă între 100 și 500 de dolari;
- pentru repetarea ulterioară a faptelor de violență în familie, în termen de 5 ani de la condamnarea anterioară se aplică o pedeapsă cu închisoare de la 90 de zile până la 12 luni și amendă între 1000 și 5000 de dolari;

- pentru aceleași fapte săvârșite a treia oară în termen de 5 ani de la condamnarea anterioară, se aplică o pedeapsă cu închisoare, de la 180 de zile până la 12 luni și amendă între 2000 și 5000 de dolari:

- pentru următoarele acte de violență, săvârșite în decurs la 5 ani de la condamnarea anterioară, se aplică pedeapsa cu închisoare, de la 180 de zile până la 12 luni și amendă între 2000 și 5000 de dolari [79, p. 200].

A treia categorie cuprinde cele mai multe state, cărora le este specifică legislația în care nu sânt prevăzute norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie fiind încadrate ca infracțiuni care atentează la viața, sănătatea, integritatea psihică etc., totodată, fiind introduse semne calificative care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea unor fapte împotriva membrilor de familie.

Astfel de practici sunt întâlnite în Austria, Belgia, Bulgaria, SUA (statul California), Canada, Franța, Germania, Marea Britanie, Norvegia și Turcia.

În Austria, actele de violență în familie, potrivit legislației, nu constituie infracțiuni specifice. Ele sunt însă sancționate potrivit regulilor generale ca: loviri, vătămare corporală etc., iar relația dintre agresor și victimă poate constitui doar circumstanță agravantă, ceea ce duce la mărirea corespunzătoare a pedepsei aplicate pentru infracțiunea respectivă.

Urmărirea penală se pune în mișcare atât la cererea părții vătămate, cât și din oficiu, organele de poliție având obligația de a sesiza parchetul în cazul în care constată existența unei infracțiuni [33, p. 3].

Codul Penal belgian nu incriminează actele de violență în familie printr-o infracțiune specifică. Acestea se încadrează în infracțiuni de lovituri, hărțuire, etc. Însă legătura de membru de familie dintre agresor și victimă constituie circumstanța agravantă, iar Legea pentru prevenirea violenței în cadrul cuplului a înăsprit pedepsele prevăzute pentru infracțiunile care sunt comise de către soț sau de către o altă persoană cu care victima „coabitează sau a coabitat, întreține sau a întreținut o relație afectivă și sexuală durabilă”.

Până în anul 1997, violența în familie era considerată o infracțiune distinctă prevăzută de art. 413 al Codului penal belgian în care erau incriminate actele de maltratare, rele tratamente sau de omor al unui membru de familie [44, art. 413]. Din anul 1997, această prevedere a fost abrogată și după ce a fost modificat art. 410 din Codul penal belgian [44, art. 410], violența în familie este considerată drept o circumstanță agravantă, determinînd aplicarea unei sancțiuni mai aspre. Prin urmare, art. 410 Cod penal al Belgiei prevede că „În cazul în care autorul a săvârșit una din infracțiunile prevăzute de art. 398-405 împotriva părinților sau a ascendenților pe linie dreaptă sau co-

laterală pînă la gradul al patrulea se sancționează cu pedeapsă dublă, iar în cazul pedepsei cu închisoare, crește cu doi ani” [44, art. 410]. Aceeași normă mai prevede răspunderea penală mai aspră și în cazurile „dacă autorul a săvârșit una din infracțiunile prevăzute de art. 398-405 împotriva partenerului intim sau persoanei cu care coabitează sau a coabitat și are sau a avut o relație emoțională și sexuală de durată” [44, art. 410]. Prin urmare, se consideră subiecți ai violenței în familie cuplurile căsătorite, necăsătorite, precum și oricare alte persoane care au sau au avut o relație emoțională și sexuală de durată cu victima, părinții și ascendenții pe linie dreaptă sau colaterală pînă la gradul patru. [33, p. 4].

Nici Codul penal al Bulgariei [203], nu incriminează actele de violență în familie printr-o infracțiune distinctă. Acestea se supun regulilor generale, constituind, după caz, infracțiuni de omor, vătămare, loviri, etc. Legătura de membru familial dintre agresor și victimă constituie circumstanță agravantă, ceea ce duce la înăsprirea corespunzătoare a pedepsei aplicate pentru infracțiunea respectivă [33, p. 5].

În legea penală a statului California din SUA, violența în familie nu constituie o infracțiune distinctă, însă o asemenea împrejurare agravează răspunderea penală pentru faptele ilicite care atentează la viața, sănătatea, integritatea fizică sau psihică a persoanei. În acest context, o aplicabilitate sporită îi revine normei juridice prevăzute în capitolul 9, secțiunea 243, litera. e) al CP al Californiei din SUA, denumit „Atacul și bătaia”. Conform acestei prevederi „Bătaia aplicată unui soț, concubinului, părintelui, fostului soț, logodnicii sau logodnicului, unei persoane cu care au fost stabilite anumite angajamente cu caracter familial, soldată cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale, se sancționează cu amendă în mărime de pînă la 2000 dolari și/sau cu închisoare pînă la 12 luni [21, cap. 9, secț. 243, lit. e)].

În astfel de cazuri, dacă sancțiunea va fi aplicată în condiția suspendării executării condiționate, atunci agresorul va fi obligat să participe și să finalizeze cu succes un program de tratament și reeducare a agresorilor sau un alt program de consiliere, stabilit de către instanța de judecată” [21, cap. 9, secț. 243, lit. e)].

O altă infracțiune care se aplică în sfera relațiilor familiale, este cea prevăzută în Legea penală californiană la titlul IX, capitolul 2, secțiunea 273.5: „(A) Fapta săvârșită intenționat față de unul dintre soți, foști soți, concubini, foști concubini părinți sau copii care a cauzat leziuni corporale, în dependență de gravitatea acestora se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 2 la 4 ani, în penitenciar la nivel federal de stat sau închisoare pe un termen de pînă la un an în izolator local și/sau cu aplicarea unei amenzi în mărime de pînă la 6000 dolari. (B) Dacă fapta prevăzută la pct. (A) este îndreptată asupra unuia dintre soți, condiția conlocuirii nu are importanță. (C) În contextul acestei secțiuni, prezența leziunilor corporale presupune existența pe corp a rănilor

sau a vătămărilor interne sau externe, care au rezultat în urma strangulării sau sufocării cauzate de o anumită forță fizică. În același context, „strangularea” și „sufocarea” subînțelege și împiedicarea respirației normale sau a circulației sângelui prin aplicarea unei presiuni asupra gâtului sau a căilor respiratorii” [21, cap. 2, sect. 273.5].

În Canada, violența în familie este pedepsită prin prisma prevederilor penale de drept comun, avînd forma următoarelor infracțiuni: acțiuni violente soldate cu vătămări corporale sau cu aplicarea armei; răpire; trafic de persoane; răpirea minorului; omor, tentativă de omor, pruncucidere și ucidere din culpă; agresiune sexuală (care provoacă vătămări corporale, cu o armă și agresiune sexuală deosebit de gravă); infracțiuni sexuale împotriva copiilor; pornografia infantilă [57, cap. 2, sect. 163.1].

Faptele legate de anumite forme de abuz psihologic sau emoțional în cadrul familiei care implică folosirea unor vorbe sau acțiuni cu scopul de a controla, izola, intimida sau de a înjosi, cad sub incidența infracțiunilor cum ar fi: hărțuirea persoanei; amenințare; hărțuirea sau alte acțiuni indecente efectuate prin intermediul apelurilor telefonice; violare de domiciliu în timpul nopții; cauzarea de daune sau pagube [57, cap. 2, sect. 430].

Faptele legate de neglijare în familie sunt calificate drept infracțiuni precum neasigurarea necesităților vitale, abandonarea copilului, neglijența criminală [57, cap. 2, sect. 219-221].

Nici Codul penal francez nu conține o normă distinctă în care să fie incriminată infracțiunea de violență în familie. Astfel, legătura dintre victimă și agresor constituie o circumstanță agravantă pentru astfel de infracțiuni ca acte de tortură sau barbarie [34, art. 222-3], care se pedepsesc cu sancțiunea de închisoare pînă la 20 de ani, acte de violență, soldate cu moarte din imprudență [34, art. 222-8] care se pedepsesc cu închisoare pînă la 20 de ani, acte de violență soldate cu mutilare sau invaliditate permanentă [34, art. 222-10], care se sancționează cu închisoare pînă la 15 ani, acte de violență soldate cu prejudicierea sănătății care necesită tratament mai mult de 8 zile [34, art. 222-12], care se pedepsesc cu închisoare de 5 ani și amendă în mărime de 75000 euro, acte de violență soldate cu prejudicierea sănătății care necesită tratament pînă la 8 zile [34, art. 222-11], care se pedepsesc cu închisoare de 3 ani și amendă în mărime de 45000 euro.

În legislația franceză se acordă o atenție sporită violenței conjugale care se referă la cuplurile heterosexuale și homosexuale. În astfel de cazuri, se consideră subiecți ai infracțiunilor legate de violență conjugală, persoanele aflate în relații de căsătorie, concubinaj sau persoanele care s-au aflat în astfel de relații cu un an în urmă care, la fel, se referă la cuplurile heterosexuale și homosexuale.

Legislația penală germană [69, p. 3322] nu conține prevederi prin care actele de violență în familie să fie calificate drept infracțiune distinctă fiind încadrate conform regulilor generale în

infracțiuni de loviri, vătămări, agresiuni sexuale, etc. Legătura de membrii de familie dintre agresor și victimă poate constitui însă circumstanță agravantă [33, p. 7].

În Marea Britanie violența în familie nu este incriminată drept o infracțiune distinctă, toate abuzurile fiind încadrate în infracțiuni de omor, viol, vătămare a integrității corporale. În legislația engleză în astfel de cazuri, se mai aplică legea privind protecția împotriva hărțuirii, adoptată în anul 1997, care cuprinde măsuri de protecție atât civile, cât și penale. Astfel de măsuri pot fi luate împotriva oricărei persoane care este acuzată de acte de hărțuire, chiar dacă aceasta nu este subiect al violenței în familie [140].

Hărțuirea a fost definită prin această lege ca fiind faptul de a speria sau a intimida semenii, cu condiția ca aceste manifestări să se producă în mod repetat. Categorie dată include și amenințările, apelurile telefonice nedorite sau zgomotele excesive. Potrivit acestei legi, instanța îi poate interzice agresorului să comită o serie de acte pe un termen stabilit prin competență.

O atare reglementare nu permitea, totuși, sancționarea cazurilor de abuz psihic, emoțional, spiritual și economic. Prin urmare, la 29 decembrie 2015 a fost modificată legea care sancționează infracțiunile periculoase (Serious Crime Act 2015), fiind introdusă o nouă infracțiune prin care sunt pedepsite actele de „comportament coercitiv sau de control”, săvârșite față de partenerul intim sau membrul de familie [166, p. 2]. Această infracțiune a fost considerată drept una gravă, fiind sancționată cu închisoare pînă la cinci ani și amendă.

Astfel, prin „comportament coercitiv sau de control” sau „control coercitiv” se înțelege:

- izolarea partenerului sau a unui membru de familie de prieteni și familie;
- controlul tuturor activităților, ocupațiilor, control al timpului etc.;
- disprețuirea victimei în mod constant;
- înjosirea, discriminarea sau dezumanizarea victimei;
- abuzul economic sau controlul financiar;
- amenințarea cu dezvăluirea sau publicarea informațiilor intime sau private [91].

În acest sens, se consideră infracțiune de „control coercitiv” dacă acțiunile enumerate mai sus sunt realizate în mod repetat sau continuu și intenționat.

Prin urmare, ca agresorul să fie supus răspunderii pentru infracțiunea de „control coercitiv”, fapta lui trebuie să întrunească cumulativ mai multe condiții.

1. Comportamentul de control sau de constrângere trebuie să se înfăptuiască în mod repetat sau continuu, ceea ce ar însemna că, în consecință, victima își schimbă modul de viață. Legea nu precizează un anumit interval de timp între incidentele comportamentului ilegal, atunci când are loc în mod repetat, de aceea, nu trebuie neapărat să aibă loc într-o succesiune imediată;

2. Comportamentul abuziv trebuie să aibă un efect grav asupra victimei. Acest lucru presupune că activitatea obișnuită a victimei este afectată grav de frica și stresul rezultat în urma comportamentului de control și constrângere al agresorului;

3. Comportamentul trebuie să fie de așa natură, încât autorul să cunoască sau să prevadă faptul că victima va fi afectată grav.

4. Făptașul și victima trebuie să fie „conectați personal” atunci când au loc acele fapte de control și constrângere. Aceasta presupune că acțiunile ilegale trebuie să se petreacă, între membrii de familie, într-un cămin intim, într-o relație personală, indiferent dacă locuiesc împreună sau nu. [166, subsecț. 6, sect.]. În anumite situații în care comportamentul de control sau de constrângere a apărut în urma unei relații personale din trecut, poate fi aplicată legislația cu privire la urmărirea și hărțuirea persoanei [47, p. 5].

În Norvegia, cazurile de violență în familie sau actele de violență din sfera privată sunt anchetate conform dispozițiilor generale din Codul penal [79, p. 194].

Nici Codul Pena al Turciei nu conține prevederi referitoare la violența în familie. Potrivit acestuia, infracțiunea săvârșită împotriva membrilor familiei constituie circumstanță agravantă, ducând la o creștere a pedepsei de la o treime până la jumătate din pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea respectivă. Violul marital nu constituie o infracțiune. Argumentul este acela că prin căsătorie se consideră că femeia și-a dat consimțământul pentru a întreține relații sexuale [33, p. 9].

1.4. Probleme privind incriminarea juridico-penală și contravențională a violenței în familie în Republica Moldova

Interpretarea sistematică a normelor penale și a normelor contravenționale din legislația consacrată în materie permite identificarea violenței în familie drept infracțiune sau contravenție.

În sensul legii penale, violența în familie este incriminată la art. 201¹ în Capitolul VII din Partea specială a CP al RM, intitulat „Infracțiuni contra familiei și minorilor” având următorul conținut normativ: „(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin. (1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;
b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;
c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății, se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin. (1) și (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(4) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani” [41, art. 201¹].

În același timp, violența în familie este pedepsită și în calitate de contravenție, atunci când „acțiunile violente, comise de către un membru al familiei în privința altui membru al familiei, au provocat vătămarea neînsemnată a integrității corporale” [37, art. 78¹].

Astfel, legislația Republicii Moldova pedepsește violența în familie prin prisma unui model mixt de sancționare.

În această ordine de idei, din practica aplicării legii penale și a celei contravenționale au fost identificate o serie de carențe care în viziunea noastră, afectează în mod direct activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie.

În primul rând, denumirea marginală a infracțiunii „violența în familie” nu corespunde câmpului incriminator al acesteia, lucru care reiese, fără echivoc, din dispoziția incriminatorie a art. 201¹ CP al RM. Asta, deoarece textul incriminator pedepsește penal doar anumite forme de violență în familie, care, în viziunea legiuitorului autohton, denotă un grad prejudiciabil necesar și suficient pentru intervenția legii penale.

În conformitate cu art. 2 din Legea 45, violența în familie este definită drept „orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a unor alte persoane, manifestată fizic sau verbal, prin abuz fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic ori prin cauzare de prejudiciu material sau moral, comisă de un membru de familie contra unor alți membri de familie, inclusiv contra copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale” [110, art. 2].

În aceeași lege sunt specificate și definite formele pe care le poate îmbrăca violența în familie, după cum urmează: violență fizică; violență sexuală; violență psihologică; violență spirituală și violență economică [110, art. 2].

Plecând de la aceste premise legislative, se poate constata că nu orice act de violență în familie, așa cum este definită în art. 2 din Legea 45, cade sub incidența art. 201¹ CP al RM.

De exemplu, prin art. 78¹ CC al RM este sancționată fapta de violență în familie, cu următoarea formulare legislativă: „Maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale se sancționează cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore sau cu arest contravențional de la 7 la 15 zile” [37, art. 78¹].

Spre deosebire de incriminarea penală, cea contravențională sancționează doar violența fizică aplicată de către un membru al familiei împotriva altuia, dacă aceasta a provocat o vătămare neînsemnată integrității corporale sau sănătății. Din categoria vătămarilor neînsemnate fac parte leziunile ce nu generează o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile sau o incapacitate permanentă de muncă [153, pct. 74].

Pe de altă parte, mai este de menționat că violență sexuală se află în afara câmpului incriminator al art. 201¹ CP al RM. Aplicarea violenței sexuale de către un membru al familiei în privința unui alt membru urmează a fi calificată din punct de vedere juridico-penal pe baze generale în baza normelor de incriminare a infracțiunilor care atentează la viața sexuală stipulate la Capitolul IV din Partea specială a CP al RM.

În același sens se pronunță și autorul N. Corcea, potrivit căruia: „Luând în considerație faptul că orice manifestare de violență sexuală în cadrul familiei sau în cadrul altor relații interpersonale analogice atentează la un alt obiect juridic special, cum ar fi libertatea sexuală sau inviolabilitatea sexuală (relativă sau absolută), această faptă infracțională depășește limitele de încadrare juridico-penală, impuse de art.201¹ CP al RM și urmează a fi calificată prin concurs în funcție de împrejurările cauzei cu una din faptele infracționale incriminate la art.171-175¹ sau 201 CP al RM” [54. p. 45].

Sub aspect juridico-penal, violența sexuală poate îmbrăca formele unor fapte infracționale, care atentează la un alt obiect juridic și care se pot regăsi în cadrul următoarelor norme incriminatorii:

- art. 171, alin. (2), lit. b²) CP al RM „Violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința... *asupra unui membru de familie*”;

- art. 172, alin. (2), lit. b²) CP al RM „Acțiuni violente cu caracter sexual, adică homosexualitatea sau satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse, săvârșite prin constrângere fizică sau psihică a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința... *asupra unui membru de familie*;

- art. 173 CP al RM „Hărțuirea sexuală, adică manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare cu scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj;

- art. 174 CP al RM „Raportul sexual, altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, comise asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani”;

- art. 175 CP al RM „Acțiunile perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual”;

- art. 175¹ CP al RM „Propunerea, convingerea, manipularea, amenințarea, promisiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, în vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală, dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire”;

- art. 201 CP al RM „Raportul sexual între rude pe linie dreaptă până la gradul trei inclusiv, precum și între rude pe linie colaterală (frați, surori)”.

Merită o atenție deosebită analiza unor aspecte ale obiectului protecției juridico-penale, pe care legiuitorul este preocupat să-l apere în contextul infracțiunii de violență în familie.

Reieșind din prevederile în vigoare ale legislației penale naționale, S. Brînză și V. Stati, clasifică infracțiunile contra familiei și a minorilor în două categorii:

- infracțiuni contra familiei (art. 201-205 CP al RM);
- infracțiuni contra minorului (art. 206-209 CP al RM) [16].

Drept infracțiuni contra familiei pot fi catalogate următoarele fapte infracționale incriminate în Capitolul VII din Partea specială CP al RM: 1) incestul (art. 201 CP al RM); 2) violența în familie (art. 201¹ CP al RM); 3) divulgarea secretului adopției (art. 204 CP al RM); 4) abuzul părinților și al altor persoane la adopția copiilor (art. 205 CP al RM).

În registrul infracțiunilor contra minorilor pot fi înscrise: 1) traficul de copii (art. 206 CP al RM); 2) scoaterea ilegală a copiilor din țară (art. 207 CP al RM); 3) atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea faptelor amorale (art. 208 CP al RM); 4) pornografia infantilă (art. 208¹ CP al RM); 5) recurgerea la prostituția practică de un copil (art.

208² CP al RM); 6) atragerea minorului la consumul ilegal de droguri, medicamente și alte substanțe cu efect narcotizant (art. 209 CP al RM).

Din această clasificare se poate deduce că obiectul protecției juridico-penale, pe care le-giutorul este preocupat să-l apere în contextul infracțiunii de violență în familie, incriminată la art. 201¹ CP al RM, îl constituie relațiile sociale din cadrul familiei, a cărei existență și dezvoltare este condiționată de comportamentul uman al membrilor de familie, astfel încât să nu prejudicieze dezvoltarea fizică, psihică și morală a altor membri ai familiei.

În acest sens, menționăm că în cadrul incriminării statuate la art. 201¹ CP al RM, minorul, în calitate de victimă, este protejat doar prin prisma calității sale de membru al familiei pe care o poate avea în raport cu făptuitorul.

Totodată, ținând cont de vulnerabilitatea minorilor în fața făptuitorului, aspect care de multe ori favorizează comiterea actelor de violență orientate asupra copiilor, considerăm că ar fi oportună dozarea răspunderii penale pentru acte de violență în familie, comise asupra unor persoane minore. De fapt, o asemenea abordare incriminătoare este în acord cu prevederile art. 46 cu denumirea de *Circumstanțe agravante* din *Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie* [49, art. 46]. Potrivit prevederilor, act de talie internațională, părțile vor lua unele măsuri legislative și de altă natură, necesare pentru ca următoarele circumstanțe, în măsura în care nu fac parte din elementele constitutive ale unei încălcări, să poată fi luate în considerație drept circumstanțe agravante la determinarea pedepsei în privința încălcărilor, stabilite în conformitate cu prezenta Convenție. Potrivit art. 46, lit. c), urmează să fie agravată răspunderea penală pentru violența în familie comisă față de o persoană devenită vulnerabilă în anumite circumstanțe, iar potrivit lit. d) al aceluiași articol – dacă încălcarea a fost comisă față de un copil sau în prezența unui copil [49, art. 46, lit. c)].

Prin urmare, de lege ferenda, propunem suplینirea alin. (2) al art. 201¹ CP al RM, cu o nouă formă agravantă, care, în perspectiva unui amendament legislativ, ar urma să fie prevăzută la lit. a¹) și anume, „cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, determinată de vârsta înaintată, boală, dizabilitate ori altui factor”.

Trezesc neclarități și unele modalitățile normative de comitere a violenței în familie, descrise în norma incriminatorie.

De exemplu, modalitate normativă de comitere a infracțiunii prevăzută de art. 201¹, alin. (1), lit. b) CP al RM „acțiunea sau inacțiunea de izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei” [41, art. 201¹, alin. (1), lit. b)].

Modalitatea normativă de comitere a infracțiunii prevăzută în art. 201¹, alin. (1), lit. b)

CP al RM, spre deosebire de cele consacrate la lit. a) și c), are o componentă formală și se consideră consumată din momentul săvârșii acțiunii sau inacțiunii, indiferent de survenirea anumitor consecințe. Acest lucru reiese chiar din interpretarea textuală a legii, legiuitorul descriind scopul impunerii voinței sau exercitării controlului arbitrar în privința victimei, fără a face careva mențiuni asupra survenirii unor finalități efective în acest sens.

Legiuitorul la descrierea faptei utilizează termenul de „intimidare”, care după cum menționează, pe drept cuvânt autorii S. Brînză și V. Stati poartă un caracter estimativ [15, p. 3].

În același timp, utilizarea termenului de „izolare” la desemnarea elementului material al infracțiunii de violență în familie, ridică problema constituționalității normei incriminatorii descrise la art. 201¹, lit. b) CP al RM.

Astfel, Curtea Constituțională a RM a reținut că „...legea penală are repercusiunile cele mai dure comparativ cu alte legi sancționatoare, ea incriminează faptele cele mai prejudiciabile. Respectiv, norma penală trebuie să dispună de o claritate desăvârșită pentru toate elementele componente infracțiunii în cazul normelor din partea specială a legii penale” [84].

Prin urmare, de lege ferenda susținem ideea reformulării dispoziției incriminatorii, prevăzute de art. 201¹ lit. b) CP al RM din „izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei” în „violența psihologică sau spirituală în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, care a provocat o suferință psihică”.

În viziune noastră, o asemenea formulare ar da un plus de claritate normei. Pe de o parte, noțiunile de violență psihologică și violență spirituală, au o consacrare legală, fiind stipulate în Legea 45 [110, art. 2], fapt ce va doza temeinicia calificării juridice oficiale. Pe de altă parte, constatarea și probarea practică a elementului material este posibilă doar prin prisma evaluării anumitor urmări prejudiciabile, manifestate la nivel psihologic și emoțional, care pot fi identificate doar printr-o expertiză psihologică. Se mai practică și evaluarea psihologică a stării victimei, supuse violenței în familie, de către un specialist psiholog, în urma căreia se întocmește un *raport de evaluare psihologică* care, la rândul său, servește ca mijloc de probă în vederea confirmării afecțiunilor psihologice.

Astfel, în speță în perioada de timp din 2012 până în noiembrie 2015, în rezultatul acțiunilor intenționate ale lui G.V. de agresare verbală și fizică a membrilor familiei sale I.V., M.V. și N.V., le-a cauzat suferințe psihice, care, conform raportului de expertiză psihiatric medico-legal ambulator nr. 6a-2016 din 14.01.2016, la cet. I. V., a fost manifestată prin: „Tulburare post-traumatică, neuroză traumatică”, conform raportului de expertiză psihiatrico-legală ambulatorie nr. 5a-2016 din 14.01.2016 la minora M.V. a fost determinată: „Tulburare se stres post-traumatică, neuroză traumatică”, iar conform raportului de expertiză psihiatrico-legală ambulatorie nr.

7a-2016 din 14.01.2016 la cet. N.V. a fost determinată: „Tulburare se stres post-traumatică” [163].

Prin urmare, pentru a echivala gradul de prejudiciabilitate a diferitelor modalități normative, prin care este posibilă comiterea infracțiunii descrise la art. 201¹ CP al RM, și pentru a evidenția anumite criterii de determinare practică a elementului material al infracțiunii, se impune, de lege ferenda, reformularea modalității normative prevăzute la art. 201¹ lit. b) CP al RM din componență formală în componență materială cu indicarea suferinței psihice provocate victimei în calitate de urmare prejudiciabilă

Cea de a treia modalitate de comitere a infracțiunii de violență în familie este prevăzută la art. 201¹ lit. c) CP al RM și presupune acțiunea sau inacțiunea de „privare de mijloace economice, inclusiv, lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății”.

În această modalitate, prevăzută de art. 201¹, alin. (1), lit. c) CP al RM, infracțiunea are o componență materială, consumându-se din momentul survenirii urmării prejudiciabile sub forma provocării vătămării ușoare integrității corporale sau sănătății.

În viziunea noastră, expresia „privare de mijloace economice, inclusiv, lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare” utilizată la descrierea elementului material al infracțiunii este vagă, fapt ce pune în dificultate interpretarea și determinarea câmpului infracțional al acesteia.

După cum s-a menționat și anterior, noțiunea de membru al familie este largă, mai ales, atunci când se referă la rude ce locuiesc în condiții de conlocuire prevăzute la art. 133¹ lit. a) CP al RM. Prin urmare, se pune întrebarea: care ar fi limitele obligațiilor economice de întreținere, existente, de exemplu, între rude sau concubini?

Or, legiuitorul nu pune la îndemâna destinatarului anumite criterii legale ce ar permite stabilirea certă a limitelor incriminatorii.

Prin urmare, de lege ferenda, considerăm că se impune reformularea variantei normative a infracțiunii descrise la 201¹, alin. (1), lit. c) CP al RM, astfel, încât legiuitorul să puncteze asupra cercului de subiecți, care îndeplinesc cerința de membri ai familiei și care, totodată, potrivit prevederilor legale, au obligația de întreținere.

Astfel, considerăm a fi oportună schimbarea textului de lege sus-menționat, din „privare de mijloace economice, inclusiv, lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății” în „privare de mijloace economice, prin neexecutarea obligației legale de neîntreținere, dacă aceasta a provocat victimei vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății”.

Obligațiile de întreținere a membrilor de familie derivă din prevederile Codul familie al

Republicii Moldova: Obligația părinților de a-și întreține copiii (art. 74 CF al RM); Obligația copiilor majori de a-și întreține părinții (art. 80 CF al RM); Obligația soților de a se întreține reciproc (art. 82 CF al RM); Dreptul fostului soț la întreținere după divorț (art. 83 CF al RM); Obligația de întreținere dintre frați și surori (art. 86 CF al RM); Obligația bunicilor de a-și întreține nepoții (art. 87 CF al RM); Obligația nepoților de a-și întreține bunicii (art. 88 CF al RM); Obligația copiilor vitregi de a-și întreține părinții vitregi (art. 88 CF al RM); Obligația copiilor de a-și întreține educatorii (art. 88 CF al RM) [40].

Reclamă o dezbatere mai largă și categoriile de subiecți ai infracțiunii de violență în familie. Unii autori consideră „neinspirată și nocivă includerea concubinilor în categoria membrilor de familie în sensul art.133¹ CP al RM”. Ei susțin poziția prin argumentul apărării familiei legitime rezultate din căsătoria civilă. În acest sens, căsătoria implică asumarea de responsabilități reciproce între soți, față de copii și societate. Concubinajul, dimpotrivă, implică eludarea asumării de obligații. Recunoașterea unor efecte identice sub aspect juridic înseamnă subminarea căsătoriei prin recunoașterea concubinajului ca alternativă legitimă [14, p. 4].

În principiu, o asemenea decizie nu este exclusă, dar reclamă o dezbatere mai largă, ce nu poate avea loc în contextul Codului penal, sub presiunea timpului. Nu putem trece cu vederea faptul că, în varianta sa în vigoare, textul art.133¹ CP al RM implică recunoașterea în calitate de membri de familie, inclusiv a celor care alcătuiesc cuplurile homosexuale. Or, făcând referire la dispoziția art.133¹ CP al RM, și aceștia ar putea invoca o conviețuire în concubinaj asemănătoare cuplului heterogen, inclusiv relații asemănătoare celor dintre părinți și copii, în raport de copilul unuia dintre parteneri sau față de copiii crescuți fără a fi adoptați. Acești autori consideră precum că legiuitorul ar trebui să excludă concubinii din categoriile de subiecți ai violenței în familie [14, p. 4].

Considerăm această părere una subiectivă, deoarece în societatea contemporană concubinajul este o formă modernă de conviețuire între un bărbat și o femeie, constituind o relație interumană în care doi adulți hotărăsc să trăiască și să gospodărească în comun. În foarte multe cazuri, concubinajul este preferat formei clasice a căsătoriei. În prezent, majoritatea statelor europene au legiferat concubinajul mai ales din cauza numărului mare de copii născuți din cupluri necăsătorite. Pe locul întâi se află Islanda cu 65% dintre copii proveniți din relații de concubinaj, urmată de Danemarca și Suedia cu 55%, în timp ce în Marea Britanie proporția este de 40% [89].

Pentru Republica Moldova, cu o majoritate a populației de religie ortodoxă, sunt caracteristice căsătoriile religioase denumite cununii. În acest sens, o mare parte a tinerilor familii își leagă destinele mai întâi prin cununie și apoi, după o perioadă de timp, se căsătoresc legal conform legislației în vigoare. În viziunea noastră, persoanele cununate religios, care locuiesc împreună,

fără doar și poate sunt și trebuie să fie subiecți ai violenței în familie, deoarece, din momentul legării prin cununie, apar o mare parte a acelor drepturi și obligații care sunt generate de căsătorie, sub aspect moral și nu juridic.

Dintr-o astfel de relație pot rezulta și copii. În legătură cu situația copiilor născuți în afara căsătoriei, vom menționa că aceștia se bucură de același regim de ocrotire ca și orice copil din căsătorie, legea prevede asimilarea copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie .

Într-o altă abordare, nu suntem de acord cu prevederile de la art. 133¹ lit. (b) CP al RM conform cărora sunt considerați subiecți ai violenței în familie, în condiția locuirii separate persoanele care „s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj)”. Întru susținerea acestei idei, considerăm că natura juridică a infracțiunii de violență în familie, din care rezultă și gradul prejudiciabil sporit al acesteia, reiese din împrejurarea că făptuitorul și victima trebuie să fie „conectați personal”, atunci când se săvârșesc acte de violență, indiferent de forma pe care o îmbracă (constrângere, control, intimidare, izolare etc.). Aceasta presupune că acțiunile ilegale trebuie să se petreacă într-un cămin intim, într-o relație personală, ceea ce și determină pericolul social al infracțiunii de violență în familie.

În acest sens, considerăm a fi importantă prevederea din Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European, din 25 octombrie 2012, de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității, referitor la definirea noțiunii de „membri de familie”, conform căreia „membrii familiei sunt: soțul sau soția, persoana care conviețuiește cu victima, fiind angajată într-o relație intimă și gospodărind împreună cu aceasta de o manieră stabilă și continuă, rudele în linie directă, frații și surorile, precum și persoanele aflate în întreținerea victimei” [64, art. 2, alin. (1), lit. b.).].

Prin urmare, propunem excluderea sintagmei „...s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj)” din conținutul art. 133¹ lit. (b) CP al RM. În final, art. 133¹ lit. b¹ CP al RM va avea următoarea formulare legislativă „...în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi și persoanele aflate sub curatelă”.

În textul de lege al art. 201¹ alin. (2) CP al RM, poate fi semnalată problema necorespunderii regimului sancționator al infracțiunii de vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății (art. 152 alin. (2) CP al RM) cu cea de violență în familie, urmată de vătămarea intenționată medie (art. 201¹, alin. (2), lit. c) CP al RM). Astfel, prima faptă se sancționează cu închisoare de la 5 la 7 ani, iar cea de a doua se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani. Plecând de la acest regim sancționator, se poate constata că atunci, când, spre exemplu, se provoacă o vătămare intenționată medie asupra două sau mai multe persoane, în condițiile prevăzute de art. 152 alin. (2) se poate

aplica pedeapsa cu închisoare de la 5 la 7 ani, iar atunci când aceeași faptă este săvârșită în privința a doi sau a mai mulți membri de familie, se poate aplica muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau închisoare de la 1 la 6 ani.

O asemenea abordare legislativă o catalogăm ca fiind una incorectă și inechitabilă, fapt pentru care se propune dozarea pedepsei penale pentru varianta agravată a infracțiunii de violență în familie, prevăzută de art. 201¹ alin. (2) CP al RM, astfel încât sancțiunea să permită absorbția infracțiunii descrise în art. 152 CP al RM, atât în varianta simplă, prevăzută de alin. (1), cât și cea agravată, prevăzută de alin. (2). Prin urmare, propunem reformularea sancțiunii de la art. 201¹ alin. (2) CP al RM, după cum urmează: „se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 7 ani”.

În final, propunem următorul conținut normativ al art. 201¹ CP al RM:

„Articolul 201¹. Violența în familie

(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată, comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare neânsemnată sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) violența psihologică sau spirituală în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, care a provocat o suferință psihică;

c) privare de mijloace economice, prin neexecutarea obligației legale de întreținere, dacă aceasta a provocat victimei vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

a¹)cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la de la 5 la 7 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, soldată cu decesul victimei,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani”.

În continuare ne exprimăm dezacordul față de inițiativa legiuitorului de a incrimina actele de violență în familie soldate cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale în legea contravențională. Apreciem această inițiativă una prost inspirată, fapt ce nu corespunde pericolului social real al acestui fenomen negativ care abundă comunitatea. Considerăm că legiuitorul nu a luat în calcul cauzele și factorii adevărați care determină fenomenul violenței în familie iar instituirea răspunderii contravenționale pentru actele de violență în familie, chiar și pentru cele soldate cu vătămarea neînsemnată, nu contribuie absolut cu nimic la eradicarea acestui fenomen, ci din contra, favorizează evitarea răspunderii penale pentru agresivitate în familie, care în majoritatea cazurilor, prin tradiție, este preluată de către descendenți [99, p. 82].

Această inițiativă legislativă din start, o apreciem a fi drept una neinspirată. Este însoțită de o serie de lacune, fapt ce determină până la urmă nechibzuința și ineficiența ei.

Una dintre deficiențe ar fi vârsta răspunderii contravenționale care este de 18 ani [37, art. 16, alin. (1)]. Conform reglementărilor din Codul familiei de la art. 14 alin. (2) „, pentru motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât 2 ani” respectiv, în contextul acestor prevederi, persoanele pot obține capacitate deplină de exercițiu la vârsta de 16 ani și respectiv pot încheia o căsătorie. În aceste condiții persoanele nu sunt pasibile de răspundere contravențională pentru violență în familie.

O altă lacună ar fi sancțiunea contravențională pentru violență în familie care la rândul său este un element obligatoriu al normei contravenționale materiale, în care sunt stipulate măsurile de influențare a statului asupra persoanei care, cu vinovăție, a comis o abatere contravențională, ea fiind un mijloc de garantare (de protejare) a normei juridice.

Pornind de la conținutul art. 32 CC al RM, putem afirma că prin sancțiune contravențională se înțelege o măsură de constrângere sau de reeducare aplicată contravenientului în scopul corectării comportamentului acestuia și al prevenirii de săvârșire a unor noi contravenții atât de către contravenientul însuși, cât și de către alte persoane.

Deci sancțiunea aplicată pentru contravenția prevăzută de art. 78¹ CC al RM este *munca neremunerată în folosul comunității* de la 40 la 60 de ore sau arest contravențional de la 7 la 15 zile.

Considerăm că aceste sancțiuni sunt prea ușoare și nu corespund pericolului social real al violenței în familie, deoarece după, cum s-a specificat mai sus, în astfel de cazuri obiectul juridic la care se atentează nu se rezumă doar la relațiile sociale ce țin de sănătatea membrului de familie,

ci trebuie luat în considerație că se compromit și relațiile sociale cu privire la protejarea familiei, a căror existență și dezvoltare este condiționată de comportarea umană a membrilor de familie, astfel, încât să nu prejudicieze dezvoltarea fizică, psihică și morală a altor membri ai familiei. În această ordine de idei, sancțiunea contravențională stabilită pentru actele de violență în familie care aparent sunt soldate doar cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale ale membrilor de familie nu va avea absolut nici un efect de reeducare a agresorilor și de protejare a celor mai importante relațiile dintr-o societate, a celor de familie [99, p. 82].

1.5. Concluzii la Capitolul I

Generalizând abordările doctrinare și caracterizarea reglementărilor normative internaționale și a celor naționale, existente în domeniul violenței în familie, putem deduce următoarele concluzii cu caracter general:

1. Din rândul cercetătorilor care s-au preocupat activ de abordarea aspectelor juridico-penale și criminologice ale infracțiunii de violență în familie fac parte: S. Brînză, V. Stati, N. Corcea, Gh. Gladchi, O. Rotari, E. Saharneau, T. Mărgărint, V. Grati, D. Vizitiu (R. Moldova); S.M. Rădulescu, M. N. Turliuc, A. K. Huțuleac, O. Dănilă, D. L. Hogaș, M. A. Hotcă (România); Л. П. Колпакова, А. Н. Ильяшенко, В. И. Шахов, Б. С. Братусь, А. И. Долгова, Е. Stark și A. Flitcraft etc.

2. Lucrările acestor autori consacrați reprezintă baza teoretică a investigației. Prezenta teză de doctorat vine să completeze studiile efectuate anterior în domeniu, evidențindu-se unele tendințe și aspecte noi de dezvoltare a științei în domeniul de referință, specifice pentru etapa actuală de evoluție a societății. Totodată, examinarea și studierea aprofundată a problemei violenței în familie, ca parte integrantă a criminalității, ne îndreptățește să afirmăm că, în prezent, acest fenomen a fost abordat, direct sau tangențial, în conținutul diferitor lucrări de specialitate expuse mai sus. Totodată, anumite aspecte, mai ales de natură criminologică, nu și-au găsit spațiu de soluționare în lucrările din doctrina criminologică de specialitate. În același timp, se face absolut necesară o reevaluare a conținutului politicilor penale de prevenire și de combatere a violenței în familie, prin prisma normativului penal, în scopul relevării unor propuneri de *lege ferenda*, care ar ține pas noilor curente de gândire juridică și politici promovate la nivel penal.

3. Scopul cercetării desfășurate în teza de doctorat constă în efectuarea, pe baza cercetărilor teoretice și a materialelor empirice, a unei investigații complexe privind infracțiunea de violență în familie prin prisma cadrului juridic internațional și național, a analizei criminologice și a măsurilor preventive, orientate spre eradicare în limite rezonabile ale acestui tip de criminalitate.

Atingerea scopului propus presupune realizarea următoarelor *obiective*:

- analiza lucrărilor științifice din doctrina penală autohtonă și cea străină, care abordează tematica problemei investigate;
- evaluarea reglementărilor internaționale cu privire la violența în familie și a impactului lor asupra reglementărilor naționale;
- analiza modelelor incriminării ale violenței în familie, implementate în legislațiile penale ale altor state;
- analiza problemelor de incriminare juridico-penale și a celor contravenționale a violenței în familie în legislația națională;
- relevarea conceptului criminologic de violență în familie și a dimensiunilor ce sunt proprii acestuia;
- relevarea particularităților criminologice și analiza dimensiunilor statistice ale infracțiunii de violență în familie;
- identificarea și investigarea cauzelor și a factorilor determinanți ai violenței în familie;
- studierea și caracterizarea criminologică a trăsăturilor agresorilor familiari;
- caracterizarea criminologică a personalității victimei violenței în familie;
- elucidarea măsurilor generale și a măsurilor special-criminologice de prevenire a infracțiunilor de violență în familie;
- caracterizarea și elaborarea măsurilor de prevenire victimologică a violenței în familie etc.

4. Analiza prin metoda comparativă a specificului incriminării violenței în familie în diferite legislații relevă faptul că în diferite state au fost inițiate reforme legislative în vederea prevenirii și combaterii a acestui fenomen negativ. Un aspect comun al reformelor implementate în majoritatea țărilor este recunoașterea violenței în familie drept o infracțiune incriminată în legea penală. În funcție de locul și specificul incriminării violenței în familie, legislațiile statelor supuse studiului pot fi clasificate, după cum urmează în:

- legiuri care au recunoscut violența în familie ca delict de natură penală, instituind norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie;
- legiuri în care au fost reunite într-un singur capitol al legii penale incriminări ale diferitor fapte, care cad sub incidența violenței în familie numindu-le „Infracțiuni de violență domestică”;
- legiuri în care nu sânt prevăzute norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie dar au fost introduse semne calificative care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea unor fapte împotriva unor victime cu statut de membru de familie.

5. Interpretarea sistematică a normelor penale și a celor contravenționale din legislația consacrată în materie permite identificarea violenței în familie drept infracțiune sau contravenție în Republica Moldova. Din analiza practicii judiciare au fost identificate o serie de deficiențe cu referire la conținutul normativ al violenței în familie, care în viziunea noastră, afectează în mod direct activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie. În rezultatul analizei acestor carențe privind incriminarea juridico-penală a violenței în familie, propunem un alt conținut normativ al art. 201¹ CP al RM, fapt ce va eficientiza activitatea de prevenire și combatere a acestui fenomen, după cum urmează:

„Articolul 201¹. Violența în familie

(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămarea neînsemnată sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) violența psihologică sau spirituală în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, care a provocat o suferință psihică;

c) privare de mijloace economice, prin neexecutarea obligației legale de întreținere, dacă aceasta a provocat victimei vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

a¹) cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la de la 5 la 7 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani”.

6. Incriminarea violenței în familie care a provocat vătămarea neânsemnată a integrității corporale în legea contravențională, o apreciem drept o inițiativă neinspirată, nechibzuită și ineficientă. Pericolul social real al violenței în familie chiar dacă a provocat vătămarea neânsemnată a integrității corporale este caracteristic unei infracțiuni deoarece obiectul juridic la care se atentează nu se rezumă doar la relațiile sociale ce țin de sănătatea membrului de familie, ci trebuie luat în considerație că se compromit și relațiile sociale cu privire la protejarea familiei, a căror existență și dezvoltare este condiționată de comportarea umană a membrilor de familie, astfel, încât să nu prejudicieze dezvoltarea fizică, psihică și morală a altor membri ai familiei.

Astfel, se propune excluderea art. 78¹ „Violența în familie” din Codul contravențional al RM.

2. ANALIZA CRIMINOLOGICĂ A INFRACTIUNII DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

2.1. Conceptul criminologic și dimensiunea statistică a violenței în familie

Violența exercitată în cadrul familiei constituie o problemă socială a comunităților contemporane, inclusiv și a Republicii Moldova, pentru că ea nu și-a găsit încă soluții preventive eficiente și că nu există un consens în ceea ce privește opiniile asupra unei definiții coerente a violenței în familie, mai ales atunci când vine vorba despre latura criminologică a acestui fenomen.

Caracterul de problemă socială a violenței în familie este determinat de faptul că, în accepțiune sociologică, acest fenomen este considerat „o condiție nocivă pentru societate care provoacă îngrijorarea populației și captează atenția publică, generând preocupări și controverse ce pot determina, în final, acțiuni colective de soluționare” [142, p. 166].

În acest segment de cercetare, M.S. Rădulescu consideră că orice problemă socială întrunește cumulativ două condiții:

- a. condiția obiectivă – constituie un conținut real, măsurabil și evidențiat în statistici oficiale;
- b. condiția subiectivă – este constituită din îngrijorările legitime pe care problema în cauză le provoacă unui număr semnificativ de persoane [144, p.44].

Cu toate că violența este un concept cunoscut și des utilizat în literatura de specialitate, totuși nu găsim o noțiune corespunzătoare, unitară și unanim acceptată.

Aceeași opinie o are autorul N. Corcea, care a constatat că „nu există un consens universal asupra definiției violenței, cele din urmă, reflectând valorile societății, sunt influențate de considerente istorice, filozofice, sociologice și criminologice” [52, p. 48].

Cercetătoarea D.L. Hogaș, la fel, identifică o divergență referitoare la definirea noțiunii de „violență”, definind-o drept „un abuz de putere, fiind legată, aproape întotdeauna, de o poziție de putere și de impunerea acestei puteri asupra celorlalți” [79, p. 38].

Indiferent care ar fi definițiile violenței, ele descriu comportamente acceptabile sau neacceptabile și stabilesc pragul dincolo de care intervenția socială este îndreptată spre a menține ordinea socială [52, p. 48].

Dicționarul de psihologie socială identifică violența ca fiind sinonim cu agresivitatea, „formă de comportament învățat, care se manifestă cu tărie, determinând adesea săvârșirea crimei” [173, p. 9].

Autorul N. Corcea definește violența, din punct de vedere psihologic, drept „comportament agresiv, manifestat pe căi indezirabile social, fiind evidențiată ideea de putere, de dominație, de folosire a superiorității fizice asupra celuilalt” [52, p. 48].

Într-o altă accepțiune, violența este „o acțiune umană ce presupune intensitate, brutalități, aceasta fiind îndreptată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunități sau oricărui obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus” [68, p. 271].

Alți autori consideră că „violența e un posibil răspuns la o situație de frustrare” iar „frustrarea este numai o condiție care favorizează agresiunea” [68, p. 271].

De altfel, utilizând speculativ conceptele „eros” și „thanatos” ca pe instincte generatoare de viață și moarte, Sigmund Freud susține că „agresivitatea este instinct și că în consecință împotriva ei nu se poate face mare lucru” [28, p. 125]. Când agresivitatea depășește cadrul definit prin supraviețuire, nefiind motivată de nevoile individului și ale speciei, ea capătă un aspect distructiv și negativ.

Aristotel, cercetând „omul ca ființă socială – în afara societății acesta având manifestări de fiară”, consideră violența ca fiind lipsa educației și a cunoașterii, iar în antiteză Hobbes este unul dintre filozofii care afirmă că violența ține de esența naturii umane [126, p. 30].

Analizând deosebirile și legătura dintre conceptul de agresivitate și violență, D. Sălăvăștru este de părerea că există trei criterii de diferențiere a acestora:

- de ordin topologic conform căruia agresivitatea este o tendință internă care se actualizează sau se materializează prin violența externă;
- de ordin funcțional conform căruia agresivitatea este o potențialitate ce ține de gândire și analiză ce permite dirijarea acțiunii, în timp ce violența este o acțiune adaptată unui obiectiv ce trebuie atins;
- de ordin etic, care ne trimite la ideea că agresivitatea, în anumite situații este acceptabilă pentru a înfrunta anumite probleme, iar violența în calitatea de acțiune ce produce durere și suferință este inacceptabilă [159, p. 260].

Literatura de specialitate sociologică leagă conceptul de violență de transgresarea normelor sociale, de dezordinea, insecuritatea, definind comportamentul ca fiind unul deviant, „care se poate datora fie unor influențe genetica formative, fie socializatoare deficitare, sau unor experiențe traumatizante care au modificat dezvoltarea personalității, fie incapacității de a face față situațiilor de stres și tensiunilor emoționale” [142, p. 119].

Autoarea D.L. Hogaș susține că „dacă inițial violența a fost definită ca o perturbare a stării naturale, normale, legale a omului, definirea ei a devenit tot mai dificilă în perioada în care regulile, normalitatea și legalitatea sunt concepute după parametri variabili” [79, p. 22].

În concluzie, analizând multitudinea de idei și definiții ale conceptului de violență, în sensul prezentului studiu, îl putem defini drept o reacție în lanț a unor comportamente neacceptabile și agresive, manifestate prin impulsivitate, brutalitate sau vehemență de o anumită intensitate, fiind îndreptată împotriva unor persoane, situații, instituții, comunități sau oricărui obiect care se poate datora unor influențe genetice formative, socializării deficitare, experiențelor traumatizante sau frustrării.

Prin urmare, s-a demonstrat, statistic, că întotdeauna crizele acumulate (războaie, revoluții, crize economice majore) sunt însoțite de creșteri spectaculoase ale criminalității și ale violenței în special.

Violența nu are ca unica determinare criza socială, cauzalitatea acesteia având un spectru mult mai larg, dar prin aceasta se relevă rolul important pe care dezechilibrele sociale îl joacă în producerea criminalității violente.

Un caz particular îl constituie criminalitatea de violență în familie care predomină în societatea modernă și în ultima perioadă a fost scoasă în evidență.

Constatăm cu regret că nici literatura de specialitate criminologică nu oferă o definiție bine argumentată a conceptului de violență în familie.

În acest perimetru de cercetare, considerăm oportun să cităm definițiile propuse de autorii ruși. Astfel, autorul V.I. Șahov apreciază că „violența în familie reprezintă totalitatea acțiunilor ilegale cu caracter fizic, psihologic sau sexual, caracterizate printr-un pericol social, săvârșite de către un membru al familiei în privința unui alt membru al familiei, împotriva voinței victimei, indiferent de consecințele survenite” [213, p. 76].

Totodată, un alt cercetător rus, A.N. Fateev, definește fenomenul violenței în familie drept un „ansamblu de infracțiuni, contravenții și alte acțiuni care nu constituie fapte ilegale, dar contravin standardelor unanim acceptate în societate referitoare la comportamentul în familie” [210, p. 63].

O părere similară o împărtășește autoarea rusă L.A. Kolpakova, conform căreia „violența în familie constituie o acțiune ilegală, fizică sau psihică, săvârșită față de un membru al familiei de către un alt membru care se caracterizează prin predispoziția de a repeta sau de a extinde dreptat un conflict cu scopul de a provoca daune fizice, morale sau materiale” [194, p. 70].

O definiție complexă și mai clară ne-o prezintă un alt autor rus, A.N. Ilișenko, care este de părerea că „criminalitatea de violență în familie presupune totalitatea faptelor social periculoase, realizate prin acțiuni sau inacțiuni, intenționate, cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării acesteia, care atentează la relațiile sociale ce țin de viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanei, săvârșite de către un membru al familiei față de altul, indiferent de condiția conlocuirii

sau locuirii separate, împotriva voinței victimei, într-o anumită perioadă de timp pe un anumit teritoriu” [192, p. 69].

În literatura criminologică română, conceptul fenomenului cercetat se încearcă a fi definit prin delimitarea clară a „violenței în familie” de „violența domestică”.

Astfel, Institutul pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității din România, punând accentul pe agresiunile exercitate îndeosebi asupra femeilor și copiilor, definește violența în familie ca fiind „utilizarea constrângerii fizice sau emoționale asupra unui alt membru al familiei, în scopul impunerii puterii și a controlului asupra acestuia” sau „ansamblul conflictelor din grupul familial, care au ca efect maltratarea partenerului sau a copilului”, iar conform concluziilor acestuia, violența în cadrul familiei „nu include doar violența fizică (omor, vătămare, lovire), ci și cea sexuală (violul marital), psihologică (șantaj, denigrare, umilire, ignorare, abandon, izolare), verbală (insultă, amenințare) și economică (privarea femeii de mijloace și bunuri vitale) [174, p. 11].

M.N. Turliuc și coautorii români opinează că violența în familie sau cea intrafamilială include violența domestică, iar aceasta se referă la „actele de violență fizică, psihologică, sexuală dintre partenerii intimi stabili”. Prin urmare, „violența domestică reprezintă o serie de comportamente sistematic repetate, de atac fizic, agresivitate verbală și psihologică, sexuală și economică, pe care un partener le manifestă asupra celuilalt în cadrul oficializat al familiei sau în relația de conviețuire în același spațiu”, respectiv „violența domestică se manifestă întotdeauna în relațiile intime, cel mai adesea în spațiul restrâns și privat” [174, p. 12].

Într-o altă accepțiune, în sens larg, violența în familie semnifică „utilizarea forței și a constrângerii de către o persoană, grup sau clasă socială, în scopul impunerii propriei voințe asupra altora” [135, p. 311].

O alta definiție a violenței în familie ar fi: „o serie repetată de comportamente coercitive și de atac fizic, sexual și psihic pe care o persoană le manifestă față de partener, în scopul controlării și dominării acestuia, utilizând forța și/sau incapacitatea de apărare a victimei, ce apare în cadrul unei relații de cuplu. Include și abuzurile de tip economic și social” [135, p. 312].

Din punct de vedere clinic, E. Stark și A. Flitcraft au formulat o definiție larg acceptată: „Violența domestică este o amenințare sau o provocare, petrecută în prezent sau în trecut, a unei răniri fizice în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Atacul fizic sau sexual poate fi însoțit de intimidări sau abuzuri verbale: distragerea bunurilor care aparțin victimei; izolarea de prieteni, familie sau alte potențiale surse de sprijin; amenințări făcute la adresa altor persoane semnificative pentru victimă, inclusiv a copiilor; furturi; controlul asupra banilor, lucrurilor personale ale victimei, alimentelor, deplasărilor, telefonului și a altor surse de îngrijire și protecție” [135, p. 312].

În literatura de specialitate autohtonă, constatăm de fapt, că sunt puține studii care abordează în mod direct conceptul de violență în familie. În acest sens, cercetătoarea O. Rotari definește violența în familie drept o „serie de comportamente sistemic repetate, de atac fizic, agresivitate verbală și psihologică, sexuală și economică, pe care un partener le manifestă asupra celuilalt în cadrul oficializat al familiei sau în relația cu conviețuire în același spațiu” [155, p. 518].

L. Gorceag și coautorii, descriu violența în familie drept „orice act vătămător, fizic sau emoțional care are loc între membrii unei familii. Acesta poate include un singur episod sau mai multe acte de violență, formând un model de comportament abuziv prin exercitarea controlului” [76, p. 19]. În același sens, autorul N. Corcea crede, din punct de vedere criminologic, că „violența familială înglobează toate actele de abuz și violență, de neglijare, amenințare și abandon întreprinse la nivelul familiei de unul sau mai mulți făptuitori care în mod normal ar fi trebuit să furnizeze protecție, îngrijire și siguranță” [51, p. 51].

Analizând multitudinea de opinii prin care s-a încercat a defini conceptul de violență în familie, identificăm mai multe caracteristici specifice acestui fenomen, și anume:

- prezența comportamentului coercitiv, abuziv și violent, manifestat fizic sau verbal;
- subiecții sunt membrii aceluiași grup familial, parteneri intimi, copii, părinți sau alte rude;
- accesul permanent la victimă;
- persistă în permanență scopul de a impune voința și controlul asupra membrilor familiei;
- caracter ciclic;
- provoacă suferință fizică, psihologică sau pagube materiale.

În această ordine de idei, putem concluziona că *violența în familie constituie un comportament violent și agresiv cu caracter intenționat, manifestat față de un membru al familiei, săvârșit, de regulă, în scopul controlării și dominării acestuia care provoacă suferință fizică, psihologică sau daune materiale.*

Abordând conceptul de violență în familie din punct de vedere juridic, considerăm important momentul în care pentru prima dată în Republica Moldova legiuitorul a oferit o definiție în anul 2007, când Parlamentul Republicii Moldova a adoptat o lege organică, lege care a reprezentat, de fapt, o recunoaștere a fenomenului supus cercetării, în calitate de problemă socială, prin care și-a asumat angajamentul de a interveni în astfel de cazuri, propunând în acest scop mecanisme concrete, stabilind autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie.

Astfel, în acest sens, fenomenul supus cercetării a fost definit drept „acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru al familiei împotriva altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral” [110, art.2].

Prin urmare, una din problemele ce urmează a fi soluționate în contextul prezentelor examinări o constituie conceptul criminologic al violenței în familie și măsura în care acesta poate fi raportat la accepțiunea juridico-penală a fenomenului din care decurg consecințele specifice răspunderii penale.

Necesitatea soluționării, în mod prioritar, a problematicii semnalate derivă din însuși cadrul normativ de sancționare a violenței în familie instituit în legislația de referință a Republicii Moldova. Interpretarea sistematică a normelor penale și a normelor contravenționale din legislația consacrată în materie permite identificarea violenței în familie drept infracțiune sau contravenție.

În sensul legii penale, la art. 201¹ CP al R. Moldova violența în familie este definită ca fiind „*acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății*” [41, art. 201¹, alin. (1)].

În același timp, violența în familie este pedepsită și în calitate de contravenție, atunci când „*acțiunile violente, comise de către un membru al familiei în privința altui membru al familiei, au provocat vătămarea neînsemnată a integrității corporale*” [37, art. 78¹].

Astfel, legislația Republicii Moldova pedepsește violența în familie prin prisma unui model mixt de sancționare, punând în fața cercetătorului următoarea întrebare: la categoria criminalității de violență în familie urmează a fi atribuite doar actele de violență sancționate penal sau și cele pedepsite contravențional?

Răspunsul la întrebarea nuanțată urmează a fi identificat prin luarea în considerație a semnificației pe care conceptul de crimă îl are în știința criminologică, în calitate de element structural al fenomenului criminalității. Vizavi de semnificația socială și juridică a crimei avută în sfera domeniului de studiu al criminologiei, literatura de specialitate a statuat două puncte de vedere în baza cărora manifestările antisociale sunt atribuite fenomenului criminalității.

Potrivit primului punct de vedere, noțiunea de „crimă” utilizată în criminologie nu urmează a fi redusă doar la fapta infracțională, incriminată ca atare în legea penală, ci cuprinde și

alte fapte antisociale sau ilegale. Din perspectiva prezentei accepțiunii, în domeniul criminalității pot fi incluse atât violența în familie condamnabilă penal, cât și cea pedepsită contravențional.

Opiniile potrivit cărora orice faptă antisocială constituie obiectul criminologiei sunt specifice acelor specialiști care abordează criminalitatea de pe pozițiile sociologiei și psihologiei sociale [133, p. 14].

Se arată că obiectul criminologiei îl constituie fapta penală (infracțiunea, crima, delictul), conferindu-i acestuia o accepțiune foarte largă ce depășește sfera normativului juridic. De exemplu, autorii E.H. Sutherland și D.R. Cressey susțin că obiectul criminologiei îl constituie infracțiunea ca fenomen social. Însă ei includ în concept nu numai faptele penale, ci și pe cele care privesc încălcări ale legii de natură civilă sau contravențională [170, p. 11-15].

Din punctul de vedere al obiectului criminologiei, prin crimă (infracțiune), de regulă, se înțelege orice încălcare a normelor din societate, indiferent dacă acestea fac sau nu obiectul unor incriminări în textele de lege [160, p. 15].

Confirmând aceeași idee, V. Bujor și coautorii susțin că, de fapt, crima în calitate de fenomen social urmează a fi considerată „...drept relație (comportament) socială individuală negativă; prin atare relație socială individul manifestă o atitudine de negare a relațiilor sociale dominante în societatea dată” [18, p. 6].

Potrivit celui de-al doilea punct de vedere, semnificația de crimă în știința criminologică urmează a fi redusă doar la sfera ilicitului penal. În această accepțiune, criminalitatea de violență în familie include, strict, doar faptele sancționate penal, iar cele sancționate contravențional se află în afara acesteia, urmând a fi studiate din punct de vedere criminologic în perspectiva devianțelor sociale. De pe aceste poziții, unii criminologi definesc fenomenul criminalității ca fiind „ansamblul infracțiunilor penale de toate felurile într-o societate și într-o perioadă dată” [180, p. 45].

Unii criminologi ruși apreciază că încălcările de drept, care nu constituie infracțiuni, însă care sunt strâns legate de acestea, prezintă interes pentru studiul criminologic în contextul analizei și examinării cauzelor și condițiilor de săvârșire a infracțiunilor, precum și pentru elaborarea metodelor de prevenire a criminalității; cercetarea acestor fenomene și a problemelor de contracarare, nu formează obiectul de studiu al criminologiei [196, p. 4].

În această ordine de idei, unii cercetători români, sunt de părerea că „criminalitatea ca fenomen sociouman are în componența sa întregul arsenal de comportamente umane care sunt interzise de legea penală și care reflectă individualitatea biopsihosocială a celor care au comis infracțiunea” [119, p. 40].

Suntem de părerea că știința criminologică studiază și trebuie să cerceteze conceptul de violență în familie în calitate de fenomen social negativ pentru a explica geneza acestui tip de

criminalitate, a determina coordonatele biopsihosociale ale personalității infractorului și ale victimei, a stabili și analiza indicii cantitativi și calitativi, a elabora un sistem adecvat de prevenire și combatere a fenomenului.

În acest context, urmează a se stabili dacă problemele de natură criminologică pe care le comportă studiul infracțiunii de violență în familie pot fi extinse, din perspectiva domeniilor de studii ale criminologiei, și asupra contravențiilor de violență în familie. De exemplu, se poate vorbi oare despre o cauzalitate diferită generatoare a infracțiunilor de violență în familie în raport cu faptele contravenționale sau despre personalități și trăsături biopsihosociale distincte caracteristice infractorilor ce comit fapte penale de violență de cele aferente delincvențelor ce săvârșesc asemenea fapte contravenționale sau despre personalități și trăsături biopsihosociale distincte caracteristice victimelor etc.?

Astfel, dată fiind identitatea de concept existent între violența în familie de ordin penal și de cel contravențional, ca entități juridice asemănătoare după esență, însă sancționate de legi diferite, susținem ideea că aria de cercetare criminologică urmează a fi extinsă și asupra actelor de violență în familie soldate cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale, iar totalitatea faptelor de acest gen pot fi incluse în „cadru legal” al fenomenului criminalității.

În vederea confirmării și susținerii opiniei propuse, putem înainta mai multe argumente.

Unul din argumente ar fi că, din data de 03.09.2010, momentul în care violența în familie a fost incriminată pentru prima dată în legea penală [106] până la ultimele modificări operate în Codul penal și Codul contravențional, din data de 16.09.2016 [107], referitoare la incriminarea acestor fapte, violența în familie a fost considerată, în mod exclusiv, drept infracțiune, indiferent de consecințele survenite.

Un alt argument este că există o bază de date care conține informație atât despre infracțiunile de violență în familie, cât și despre contravenții, fapt ce ne permite să analizăm indicii calitativi și cei cantitativi ai fenomenului dat.

Considerăm un argument forte și prevederile Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie care definește violența în familie drept *toate actele de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care au loc în familie sau unitatea domestică sau între foști sau actualii soți sau parteneri, indiferent de faptul dacă agresorul locuiește sau a locuit împreună cu victima* [49, art. 3, lit. b)], iar Comitetul de Miniștri al statelor membre recomandă ca actele de violență în familie să fie calificate infracțiuni

Din această perspectivă, putem defini criminalitatea de violență în familie drept un fenomen social-juridic negativ, cu caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric, care este

constituit din totalitatea faptelor ilegale (infrațiuni și contravenții) săvârșite cu intenție asupra membrilor de familie, comise pe teritoriul Republicii Moldova, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indici cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul).

În vederea susținerii notelor de mai sus urmează expunerea și analiza statistică a problemei violenței în familie. Sursele care urmează a fi utilizate pe parcurs sunt exprimate în cifre înregistrate de către instituții competente în domeniu, precum și în diferite studii reprezentative realizate în Republica Moldova.

Un studiu demografic privind sănătatea în Republica Moldova [25, p. 43-45], realizat în anul 2005, ne indică o situație alarmantă, semnalând faptul că aproximativ 21% dintre femei și bărbați acceptă bătaia soției de către soț din diferite motive. Același studiu arată că 27% dintre femeile intervievate au fost supuse violenței începând cu vârsta de 15 ani. Unele sondaje [176, p. 21] au relevat faptul că în genere 50% din cei intervievați doar au auzit despre violența în familie și nu cunoșteau detalii despre această problemă, iar 41% din respondenți considerau violența drept o problemă gravă pentru Republica Moldova. Analizând alte studii [157, p. 5] reprezentative realizate de BNS în anul 2011, atestăm faptul că violența afectează un număr mare de femei, indiferent de vârstă, mediu de reședință și statutul socio economic. Totuși cele mai vulnerabile sunt femeile din mediul rural, cele cu vârsta înaintată, femeile cu un nivel scăzut de studii, femeile cu mai mulți copii, șomerele sau cele angajate în activități agricole pe cont propriu. Rata prevalenței totale a violenței din partea partenerului pe parcursul vieții (psihologică, fizică sau sexuală) de la vârsta de 15 ani este de aproximativ 63%, iar cele mai mari rate de prevalență a formelor multiple de violență pe parcursul vieții au fost raportate de către femei din mediul rural al Republicii Moldova. Rata prevalenței pe parcursul vieții a experienței cumulative de violență (psihologică, fizică și sexuală) este aproximativ 12,3% [79, p. 10].

Violența în familie cauzează pagube irecuperabile în primul rând victimelor, membri ai familiei, economiei, ordinii și securității publice, organelor de stat etc. Date precise cu privire la prejudiciile și consecințele violenței în familie nu există. Aceasta se datorează faptului că:

- infracțiunilor de violență în familie le este caracteristic un grad sporit de latentitate, ceea ce derivă din caracterul privat al acestui fenomen;
- inexistența statisticilor oficiale unificate în baza surselor intersectoriale cu privire la actele de violență în familie, din cauza inexistenței unui sistem centralizat și standardizat de colectare a datelor, ceea ce pentru moment se efectuează mai cu seamă manual, utilizând formulare nestandardizate, separate pentru fiecare sector aparte (justiție, protecție socială și sănătate).

Latentitatea este o problemă dificilă care împiedică atât contracararea criminalității în ansamblu, cât și a unor tipuri ale ei, inclusiv a violenței în familie.

Abordând infracțiunile latente din punctul de vedere al eficienței justiției penale, V. Kudreavțev, citat de către M. Bîrgău și Iu. Larii, „se referă la acele fapte ce n-au fost relevate de sistemul justiției penale din care cauză n-au atras după sine aplicarea măsurilor statale și sociale de constrângere, iar persoanele care au săvârșit aceste fapte rămân în afara sferei de influență a sistemului dat” [5, p. 125].

Aceiași autori consideră că „relevarea și evidența incompletă a infracțiunilor duce într-un șir de cazuri la elaborarea și aplicarea unor măsuri de contracarare a criminalității neadecvate situației reale, precum și la denaturarea cunoștințelor referitoare la tendințele de manifestare a unor grupe de infracțiuni” [5, p. 126].

Prin urmare, susținem opinia cercetătorului A. Kovalkin, citat de aceiași autori autohtoni, că „utilizarea procedurilor matematice și a metodelor de prelucrare a datelor criminologice, fără a lua în considerație aspectul latent al criminalității, duce la obținerea unor rezultate incorecte fapt ce dezorientează savanții criminologi și determină ca concluziile despre interdependența criminalității cu alte fenomene sociale să fie insuficiente, ceea ce poate împiedica chiar și dezvoltarea ulterioară a științei criminologice” [5, p. 126].

Despre caracterul latent al infracțiunilor de violență în familie nu există un anumit studiu științific criminologic, dar suntem de părerea că acesta poate fi dedus din următoarele aspecte:

- acceptarea unei astfel de conduite din punct de vedere cultural și social ca modalitate de control asupra femeii;
- nivelul de cunoștințe redus referitor la fenomenul violenței în familie și perceperea lui, fapt relevat și demonstrat în baza unor sondaje [154] conform cărora, 50% dintre persoanele intervievate au auzit despre violență în familie, dar nu cunoșteau detalii despre problema dată, în cazul în care doar jumătate din respondenți erau la curent cu existența unei astfel de probleme, doar 41% dintre persoanele intervievate considerau violența ca fiind o problemă gravă pentru Republica Moldova;
- nivelul redus al gradului de încredere și conștientizarea rolului autorităților publice dar și al capacității sistemului național de a preveni și a combate cazurile de violență în familie [157, p. 18], fapt confirmat și de alte studii [176, p. 51] prin care s-a constatat că apelează la organele de drept doar fiecare a patra victimă a violenței în familie;
- rușinea și frica de marginalizare a victimelor: „Ce o să spună consătenii și rudele mele?”, „femeile se tem de gura lumii”, „victima este învinuită de membrii comunității că dacă

este bătută înseamnă că merită, nu este o soție și o mamă bună...”, „îi este rușine că copiii vor rămâne fără tată etc.” [157, p. 24].

Unele studii au supus analizei motivele neraportării cazurilor de violență în familie ceea ce determină gradul înalt de latentitate [176, p. 53].

Prin urmare, datele obținute au relevat două motive de bază: a) convingerea că victima poate face față de sine stătător problemelor apărute; și b) rușinea. Astfel, 44,7% din femeile interviuate au declarat că nu vor apela la nimeni în caz de violență în familie, iar 40% au declarat că le este rușine. Această constatare confirmă stereotipurile în abordarea violenței în familie ca fiind mai mult o preocupare privată și nu publică, având un impact semnificativ asupra deciziei victimelor de a raporta sau nu cazurile de violență în familie. Conform aceluiași studii [176, p. 53], 18,2% din victime nu raportează cazurile de violență în familie din cauza neîncrederii în autoritatea poliției, 7,2% nu au încredere în sistemul de asistență și protecție socială, 6,3% nu au încredere în sistemul de justiție, iar 3,7% nu au încredere în sistemul de sănătate.

Astfel, nivelul de raportare a cazurilor de violență în familie poliției, asistenței sociale sau instituției medicale este unul relativ redus, fapt ce trezește anumite preocupări referitoare la încrederea și conștientizarea rolului autorităților publice, dar și a capacității sistemului național de a aborda cazurile de violență în familie, inclusiv prin răspândirea adecvată a informației, schimbarea normelor culturale și sociale etc.

În continuare propunem studierea criminologică a fenomenului violenței în familie prin prisma analizei indicilor cantitativi și calitativi ai violenței în familie în Republica Moldova.

În literatura de specialitate există diferite opinii referitoare la indicii cantitativi și cei calitativi ai criminalității. În acest sens, cercetătorul Gh. Gladchi întreprinde o analiză complexă a opiniilor existente în doctrină și ajunge la concluzia precum că „Criminalitatea se caracterizează prin indicatori statistici cantitativi și calitativi. Caracteristicile cantitative ale criminalității sunt starea și dinamica acesteia, iar caracteristicile calitative constituie structura și caracterul fenomenului studiat” [74, p. 139].

Autorul Ig. Ciobanu consideră că „pentru caracteristica cantitativă a criminalității se utilizează combinarea a două noțiuni: starea și nivelul criminalității” [28, p. 149].

Cercetătorii V. Bujor și coautorii sunt de părerea că „starea criminalității nu este altceva decât situația criminalității, la un moment dat și pe un anumit teritoriu, privită în complexitatea sa, adică nivel, structură, caracter, dinamică etc.” [18, p. 10].

O opinie asemănătoare ne-o propune autorul Gh. Gladchi, care afirmă că „nivelului criminalității i se conferă un conținut similar stării criminalității care poate fi definit drept totalitatea

infracțiunilor comise și numărul făptuitorilor acestora într-un spațiu geografic, într-o perioadă determinată de timp” [74, p. 140].

În contextul studiului nostru, având la bază datele statistice [122] propuse de către IGP al MAI al RM referitoare la starea criminalității contra vieții și sănătății persoanei, precum și celor comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova pentru anii 2010 – 2016, putem caracteriza nivelul criminalității de violență în familie, cuprinzând numărul total de infracțiuni prevăzute de art. 201¹ CP al RM, prin următoarele date: în anul 2010 au fost înregistrate 63 de cauze penale inițiate în temeiul art. 201¹ CP al RM, în anul 2011 – 458 de cauze penale, în 2012 – 789 de cauze penale, în 2013 – 1328 de cauze penale, în 2014 – 2270 de cauze penale, în 2015 – 1914 de cauze penale și în 2016 au fost înregistrate 1679 de cauze penale (vezi figura 1, Anexa 1 și tabelul 1, Anexa 3).

Luând în calcul și alte infracțiuni săvârșite în mediul familial, cum ar fi omorul, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, violul și alte acțiuni violente cu caracter sexual, în anul 2010 au fost înregistrate 146 de cauze penale, în 2011 – 510 de cauze penale, în 2012 – 837 de cauze penale, în 2013 – 1417 de cauze penale, în 2014 – 2374 de cauze penale, în 2015 – 2040 de cauze penale și în 2016 au fost înregistrate 1782 de cauze penale (vezi tabelul nr.1, Anexa 3).

Un alt indice cantitativ este cel al coeficientului criminalității care în opinia cercetătorilor V. Bujor și a coautorilor „este unul dintre cei mai obiectivi indicatori ai criminalității și este, totodată, de o utilitate de neînlocuit în ceea ce privește compararea criminalității în ariile cu numărul substanțial diferit al populației de pe ele” [18, p. 11].

M. Bîrgău consideră că „pentru obținerea indicilor necesari procesului de comparație în spațiu și timp, în știința criminologică se utilizează următorul indice al intensității criminalității denumit și „coeficient al criminalității”. Acest indicator statistic relativ caracterizează intensitatea criminalității pe un teritoriu determinat și se exprimă prin numărul infracțiunilor comise raportate la 1000, 10 000 sau 100 000 de locuitori” [4, p. 75].

Autorul Iu. Larii ne propune ca la calcularea coeficientului criminalității să luăm în considerație numărul populației ce a atins vârsta răspunderii penale ceea ce ne va permite să evaluăm corect acest indicator.

În urma calculelor după formulele consacrate în literatura de specialitate a fost stabilit coeficientul criminalității violenței în familie pentru perioada 2010 - 2016, pe teritoriul Republicii Moldova, luând în calcul populația care a atins vârsta răspunderii penale [90], fiind raportată la 100 000 de locuitori drept unitate de măsură. Astfel, luând în considerație doar infracțiunea prevăzută de art. 201¹ CP al RM, au fost obținute următoarele rezultate: pentru anul 2010 coeficientul

criminalității violenței în familie este de 2,16%; în 2011 – 15,65%; în 2012 – 26,87%; în 2013 – 45,11%; în 2014 – 77,01%; în 2015 – 64,92% și pentru anul 2016 coeficientul criminalității violenței în familie este de 57% (vezi tabelul nr.2 din Anexa 3).

Apreciind coeficientul criminalității violenței în familie, luând în considerație numărul total de infracțiuni săvârșite în familie, cuprinzând infracțiunile de violență în familie, omor, vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, viol și alte acțiuni violente cu caracter sexual, au fost obținute următoarele date: pentru anul 2010 coeficientul criminalității în sfera relațiilor familiale este de 5,01%; în 2011 – 17,43%; în 2012 – 28,5%; în 2013 – 48,14%; în 2014 – 80,54%; în 2015 – 69,2% și pentru anul 2016 coeficientul criminalității în sfera relațiilor familiale este de 60,46% (vezi tabelul nr.3 din Anexa 3).

Dinamica criminalității este un alt indicator cantitativ care reflectă schimbarea în timp a acesteia, adică modificările ce se produc în nivelul, structura și caracterul criminalității, ceea ce ne permite să stabilim tendințele în evoluția acesteia și respectiv să implementăm o politică criminologică adecvată [18, p. 13].

Analizând dinamica criminalității de violență în familie prin prisma metodei bazei fixe, anul de referință 2010, an în care a fost incriminată infracțiunea de violență în familie în CP al RM la art. 201¹, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea de violență în familie, cuprinzând doar infracțiunile prevăzută la art. 201¹CP al RM, a crescut cu 627%, în 2012 – cu 1152%, în 2013 – cu 2008%, în 2014 – cu 3503%, în 2015 – cu 2938% și în 2016 – cu 2565%. Prin urmare observăm că în perioada dintre anii 2010 - 2016, criminalitatea de violență în familie a înregistrat cea mai mare creștere în anul 2014, după care a urmat o ușoară descreștere, fapt care în viziunea noastră se datorează dozării măsurilor preventive aplicate de către autorități (vezi tabelul 4 din Anexa 3).

În aceeași ordine de idei, analizând dinamica criminalității din sfera relațiilor de familie prin prisma metodei bazei fixe, anul de referință 2010, luând în considerare totalitatea infracțiunilor de violență în familie, omor, vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, viol și alte acțiuni cu caracter sexual săvârșite în familie, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea în sfera relațiilor de familie, a crescut cu 249%, în 2012 – cu 573,3%, în 2013 – cu 870,54%, în 2014 – cu 1526,02%, în 2015 – cu 1297,26% și în 2016 – cu 1120,54%. Prin urmare observăm că în perioada dintre anii 2010 - 2016, criminalitatea în sfera relațiilor familiale, la fel, a înregistrat cea mai mare creștere în anul 2014, după care a urmat o ușoară descreștere, fapt care în viziunea noastră, la fel, se datorează dozării măsurilor preventive aplicate de către autorități (vezi tabelul 5 din Anexa 3).

Un alt indice calitativ îl constituie structura criminalității care, în opinia autorului Iu. Larii „este latura internă a acesteia, adică corelația grupelor ori tipurilor de infracțiuni sau infractori din totalitatea criminalității înregistrate” [102, p. 19].

Infracțiunea de violență în familie face parte din categoria infracțiunilor contra familiei și minorilor. Analizând datele statistice pentru anul 2015 referitor la structura acestor categorii de infracțiuni în raport cu alte categorii și cu numărul total de infracțiuni, remarcăm faptul că infracțiunilor contra familiei și minorilor le revine 6% (vezi tabelul 2 din Anexa 2).

Analizând aceleași date statistice, din numărul total de infracțiuni împotriva familiei și a minorului în Republica Moldova pentru anul 2015, constatăm precum că 93% din infracțiuni îl constituie violența în familie (art. 201¹ CP al RM) (vezi figura 3 din Anexa 2).

În raport cu numărul total de infracțiuni înregistrate în anul 2015 în Republica Moldova cota infracțiunilor de violență în familie este de aproximativ 5,22% (vezi tabelul 4 din Anexa 2).

Analizând datele statistice sub aspect comparativ pentru anii 2010 – 2016 remarcăm o evoluție alarmantă a infracțiunilor de violență în familie. Structura acestor infracțiuni pentru perioada anilor 2010-2016 este următoare: 2010 – 63 (0,22%); 2011 – 458 (1,5%); 2012 – 789 (2,46%); 2013 – 1328 (4%); 2014 – 2270 (6,12%); 2015 – 1914 (5,46%) și în 2016 – 1679 (4,32%) [122] (vezi figura 5 din Anexa 2 și tabelul 6 din Anexa 3).

În perioada anilor 2010-2016 în raport cu numărul total de infracțiuni înregistrate anual constatăm că infracțiunile săvârșite în sfera relațiilor familiale au următoarea cotă: pentru anul 2010 – 0,5%; 2011 – 1,65%; 2012 – 2,60%; 2013 – 4,25%; 2014 – 6,41%; 2015 – 5,82% și în anul 2016 s-a atestat o cotă de 4,45%. În cazul dat, la fel, anul 2014 se caracterizează prin cel mai mare indicator al cotei infracțiunilor săvârșite în sfera relațiilor de familie (2374 – 6,41%) față de anul 2010 în care s-au înregistrat doar 146 de infracțiuni (0,5%). Majorarea numărului de infracțiuni pe parcursul anilor 2010 – 2014 cu 2228 s-a reflectat asupra cotei infracțiunilor din sfera relațiilor de familie cu 5,91% (vezi tabelul 7 din Anexa 3).

Analizând criminalitatea în familie la general, ceea ce înglobează omorurile, vătămările corporale medii și grave ale integrității corporale sau a sănătății și violența în familie, pentru perioada 2010 – 2016, observăm că preponderent violența în familie cuprinde cea mai mare parte, și anume: pentru anul 2010 violenței în familie îi revine 43,15%, pentru 2011 – 89,80%, pentru 2012 – 94,26%, pentru 2013 – 93,71%, pentru 2014 – 95,62%, pentru 2015 – 93,82% și pentru anul 2016 acestui tip de infracțiune îi revine circa 97,16% (vezi tabelul 8 din Anexa 3).

În același context, studiind informațiile oferite de către IGP al MAI al RM cu referire la structura infracțiunilor săvârșite în sfera relațiilor familiale, înregistrate în anii 2014-2016, constatăm că indicatorul privind cota preponderentă a infracțiunilor de violență în familie în raport cu alte infracțiuni este:

✓ în anul 2014, infracțiuni de violență în familie – 96%; omoruri – 1%; vătămări grave a integrității corporale – 1%; violuri – 1% și alte acțiuni cu caracter sexual – 1% (vezi figura 6 din Anexa 2);

✓ în anul 2015, infracțiuni de violență în familie – 94%; omoruri – 2%; vătămări grave a integrității corporale – 1%; violuri – 2% și alte acțiuni cu caracter sexual – 1% (vezi figura 7 din Anexa 2);

✓ în anul 2016, infracțiuni de violență în familie – 94%; omoruri – 2%; vătămări grave a integrității corporale – 1%; violuri – 2% și alte acțiuni cu caracter sexual – 1% (vezi figura 8 din Anexa 2) [122].

În concluzie, se impun unele observații. Violența în familie constituie un fenomen social-juridic negativ având un caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit din totalitatea infracțiunilor și contravențiilor, săvârșite cu intenție asupra membrilor grupului de familie, prin care s-a cauzat suferință fizică sau psihică sau un prejudiciu material ori moral, comise pe teritoriul Republicii Moldova, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indici cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul)”.

Analiza materialelor și a altor documente oficiale (note informative, dări de seamă și rapoarte ale IGP al MAI al RM) ne permite să constatăm că indicii cantitativi și cei calitativi ai violenței în familie nu reflectă situația reală existentă, deoarece acest tip de criminalitate este însoțit de un grad sporit de latentitate, situația reală fiind aproximativ de 4 ori mai mare. De asemenea, rezultatele obținute nu reflectă situația obiectivă din cauza existenței unui șir de deficiențe în practica judiciară referitoare la calificarea corectă a infracțiunilor de violență în familie, din anumite motive obiective sau subiective, organele de drept tratau drept contravenții o serie de acte de agresiune care în esență constituiau infracțiuni și nu au fost reflectate în bazele de date existente.

2.2. Cauzele și condițiile violenței în familie

Studiile criminologice acordă o importanță deosebită cercetării cauzelor și condițiilor favorizante ale fenomenului infracțional având la bază principiul conform căruia pentru a înlătura efectul trebuie eliminată cauza.

Prin urmare, o investigare complexă a cauzalității și determinantilor la nivel individual permite o organizare a activităților de prevenire eficientă a infracțiunilor, relevarea etapelor de

criminalizare a persoanelor și elaborarea măsurilor de prevenire individuale, de corijare și reeducare [74, p. 90].

În cazul comportamentului violent manifestat în familie sau în condiții similare, accesul la adevărata cauză este de cele mai multe ori dificil. În acest sens, unii autori, împărtășec părerea că „până în prezent nu există foarte multe date referitoare la violența în familie asupra femeii în Moldova din motive deja cunoscute: teama, rușinea victimelor de a vorbi pe această temă, sentimentul de culpabilitate etc.” [55, p. 116]. Cauzele și factorii determinanți sunt greu de relevat iar efectele negative nu pot fi ignorate sau subestimate de cercetători, fie ei criminologi, juriști, sociologi, psihologi, medici, psihiatri etc. [79, p. 7].

Ca fenomen antisocial, violența în familie se caracterizează în egală măsură cu celelalte fenomene care marchează societatea la un moment dat, printr-o serie de trăsături și note specifice, diferite de la societate la societate, generate atât de condițiile socio economice și culturale ale societății respective, cât și de modalitatea de tratare și sancționare a faptelor comise [143, p. p.58].

Numărul mare al teoriilor, elaborate de-a lungul timpului, care au încercat să explice cauzele comportamentului criminal este o dovadă clară a dificultăților întâmpinate în a găsi un răspuns unitar și complet, dar și a neacceptării resemnării și automulțumirii din partea cercetătorilor.

În literatura de specialitate referitor la aspectul determinanților dintre anumite cauze și efecte identificăm diferite abordări. Unii autori nu fac o deosebire clară între cauze și factori ai criminalității alții îi divizează și le acordă o importanță aparte, considerându-le părți componente ale determinațiilor în criminologie. În acest sens, cercetătoarea D.L. Hogaș [79, p. 27] abordează problema dată prin prisma ideii că „fenomenul infracțional este condiționat de factori de mai mică sau mai mare complexitate grupându-i în factori ce țin de personalitatea individului în:

a) factori endogeni – la baza comportamentului deviant stând structura biologică și personalitatea individului [131, p. 86]. Conform acestei perspective, violența și agresiunea sunt determinate de traume sau de factorii endocrini. În urma unor cercetări, s-a descoperit o legătură între agresiunea maritală și traumatismele craniene. Această legătură a fost explicată prin faptul că traumatismele craniene determină o deteriorare neurologică ce sporește, la rândul ei, diminuarea controlului asupra impulsurilor, afectează gândirea, cauzează dificultăți de comunicare și crește nivelul stresului în familie.

Perspectiva biologică a fost criticată, deoarece descoperirea acestor legături, poate absolve agresorii de responsabilitatea acțiunilor lor.

b) factori exogeni – care țin de mediul în care trăiește individul, comportamentul infracțional făcând parte dintr-un fenomen complex de inadaptare, de neintegrare socială, ceea ce îi generează individului o anumită stare conflictuală între idealurile sale, sistemul său de valori și

oferțele societății [131, p. 86]. Unii autori atribuie la acești factori anumite constatări din perspectiva psihopatologică, și anume că „violența în familie este o schimbare a traiectoriei comportamentului autodestructiv dinspre sine spre o altă persoană”, iar „personalitatea de tip borderline este considerată majoritară în categoria abuzatorilor, față de cea antisocială” [135, p. 313].

c) determinarea multicauzală sau cea sistemică [135, p. 313] – în care factorii endogeni, bio-psihici și exogeni, economici, sociali, culturali etc., se află într-o corelație reciprocă. Astfel, se consideră că o agresiune produsă în familie este o reacție în lanț declanșată de un membru al familiei. Fără a nega acest caracter multifactorial, teoriile etiologice moderne se axează pe studierea fiecărei categorii de factori, considerându-i la fel de importanți” [32, p. 97].

Autorul Gh. Gladchi nu face o divizare strictă a cauzelor și condițiilor, dar le consideră drept „ansamblul factorilor care determină decizia de a săvârși infracțiunea și realizarea acesteia” [74, p. 93].

Cercetătorii ruși A.N. Iliășenco [192, p. 321] și V.I. Șahov [213, p. 136], studiind problema cauzelor violenței în familie, la fel nu fac o anumită delimitare între cauze, condiții și factori ai violenței în familie. În viziunea lor, toți acești determinanți sunt considerați drept factori.

Cercetătorul Iu. Larii abordează problema cauzalității și determinanților în criminologie prin prisma disocierii clare a cauzelor și condițiilor sau a factorilor care determină săvârșirea infracțiunilor. În acest sens, cauze ale criminalității sunt definite drept „fenomene și procese sociale care generează și mențin existența criminalității sau provoacă creșterea sau descreșterea ei” [103, p. 26], iar condițiile sau factorii sunt acele „împrejurări sau circumstanțe care favorizează săvârșirea infracțiunilor”. De sine stătător, factorii nu pot genera infracțiuni dar contribuie la săvârșirea lor. Același autor este de părerea că „aprecierea unor fenomene în calitate de cauze iar a altor în calitate de condiții poartă un caracter relativ, fiind că în diferite situații, unul și același fenomen poate apărea drept cauză sau condiție” [103, p. 26].

Sociologul E. Durkheim, citat de către D. L. Hogaș, consideră devianța infracțională ca fiind „un fenomen social normal, care șochează sau doar ofensează sentimentele morale ale cărui cauze depind de mișcarea conștiinței colective și de conflictele existente în cadrul sistemului social” [79, p. 30].

J. Pinatel, adeptul teoriei personalității criminale, de asemenea citat de către D.L. Hogaș, în cercetarea cauzelor violenței pornește de la ideea că „devianța comportamentală este rezultatul conflictului dintre individul marcat de anumite particularități psihice și anturajul în care trăiește. Componentele nucleului personalității criminale sunt legate de factori precum egocentrismul, labilitatea psihică, agresivitatea, frustrarea, instabilitatea și indiferența afectivă” [79, p. 29].

Concepția antropologică al cărei reprezentant de seamă este, Lombroso care a și dezvoltat teoria criminalului înăscut, determinat ereditar să săvârșească acte antisociale [131, p. 88-92], leagă actul violent de o „stare de predispoziție specifică spre crimă, condiționată de anumite instigații exterioare, ce rămân sub pragul ce operează asupra majorității oamenilor” [32, p. 100].

La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX atenția antropologilor s-a deplasat spre o predeterminare genetică [19, p. 24-27], susținând că existența cromozomului XYY (cromozomul crimei) poate conduce la retardarea mintală și la comportamente deviante. Subiecții care prezintă această anomalie de la cariotipul normal sunt predispuși să comită diverse fapte, de la furt la agresiune fizică, observându-se o prevalență spre agresiunile sexuale [32, p. 103].

Dacă toate teoriile, tezele și orientările elaborate în explicarea comportamentului deviant tind fie să se excludă, fie să se completeze reciproc, toate urmăresc, de fapt, identificarea și evaluarea cauzelor și a mecanismelor de bază care determină faptele și manifestările cu caracter antisocial, sancționate penal. Diferența constă în faptul că unele din aceste teze și teorii au o capacitate de generalizare limitată la cadrul social particular în care se desfășoară actele deviante, altele au o rază mai mare de generalizare, fiind valabile în contexte sociale diferite.

În cazurile de violență în familie, sunt de părerea că aspectul determinanții ar fi binevenit de cercetat prin prisma cauzelor care stau la baza acestui fenomen negativ și a factorilor care favorizează sau conduc la realizarea și la amplificarea lui.

Cauzele care alimentează și încurajează violența în familie iau naștere și prind rădăcini în tradițiile societății, în sistemul de norme și reguli ce prevăd un anumit comportament pentru bărbați și pentru femei.

Fenomenul de violență în mediul familial în care victimele și agresorii sunt uniți printr-o legătură de rudenie sau printr-o relație asemănătoare celei de familie are la bază o cauzalitate complexă: de la mutațiile intervenite în societate în ultimii ani, exodul rural, izolarea multor tineri de factorii de influențare pozitivă, reducerea rolului educativ al familiei [156, p. 203-207] și a școlii, ignorarea normelor morale [101, p. 82], prelungirea stării de provizorat în multe domenii de activitate, nesoluționarea la timp a stărilor conflictuale, consumul de băuturi alcoolice și droguri, scăderea gradului de ocupare a timpului liber etc.

Conform unor studii, cauzele violenței în familie sunt în primul rând nevoile sociale și economice, urmate de alcool, droguri, gelozie sau incompatibilitate. După părerea medicilor de familie, „cauza preponderentă a violenței în familie este starea materială precară care constituie 38,2%. Stilul de viață al bărbatului constituie o cauză destul de importantă, fiind estimată la 22,5%,

această cauză include educația bărbatului într-un stil violent, autoritatea bărbatului în familie, alcoolismul etc. Gelozia ocupă și ea o cotă destul de mare (22,5%), la fel și provocările soției pot fi cauze ale violenței în familie (13,1 %)” [179, p. 296].

Pornind de la ideea că anumite circumstanțe pot fi cauze sau factori ai violenței în familie în societate s-au conturat o serie de mituri cu referire la fenomenul dat.

Propunem în continuare să analizăm cauzele și factorii prin prisma miturilor, realităților lipsite de un temei real [92], cunoscute în comunitate, care generează, susțin și încurajează violența în familie.

Primul mit, cel mai des utilizat, este că „violența în familie este caracteristică familiilor sărace sau celor cu un statut social scăzut”. În acest sens, realitatea este că violența în familie poate apărea în toate familiile, indiferent de statutul socioeconomic. Mitul a apărut deoarece exista o probabilitate mai mare ca în atenția instituțiilor specializate să între persoane provenind din familii cu venituri reduse, familiile cu resurse crescute uneori ascund violența mai bine [24, p. 12].

Unii autori autohtoni, susțin ideea că familia în anumite circumstanțe prezintă un risc victimologic sporit, în special în familiile violente, imorale sau cele deorganizate. Orice perturbare în interiorul familiei are efecte negative asupra soților și asupra copiilor [88, p. 19-21].

Prin urmare, în condițiile perioadei de tranziție, de criză socială totală este necesar de a acorda o atenție deosebită situației economice dificile din țara noastră, intensificării contrastului dintre săraci și bogați, decăderii moralității și nivelului de cultură [74, p. 168-170].

Așadar, printre factorii principali care determină violența în familie se consideră cei economici. Lombroso împărtășește ideea că „criminalitatea este întotdeauna efectul mizeriei, susținând totodată că ea poate fi chiar și efectul bogăției”.

În acest sens, cercetătorul, Ig. Ciobanu afirmă că „în condiții economice precare, lipsurile, mizeria, proasta alimentație, lipsa de locuință etc. produc degenerare fizică și psihică, ceea ce favorizează săvârșirea actelor de violență în familie. Aceste condiții afectează psihicul și fizicul individului, îl epuizează, demoralizează, descurajează, slăbind astfel, rezistența și rupând zăgazurile viciilor, pasiunilor și dispozițiilor rele” [29, p. 67-68].

Din factorii economici considerați cu un conținut criminogen mai pronunțat fac parte crizele economice, nivelul de trai, șomajul etc.

Majoritatea statelor nou formate în spațiul postsovietic sunt afectate de diferite procese de criză în care se înregistrează o instabilitate social-economică și politică, fapt ce determină la rândul său o creștere a criminalității.

Susținem ideea cercetătorului Gh. Gladchi cu referire la „criza economică care a cuprins țara noastră o perioadă îndelungată și continuă, că se caracterizează prin acutizarea contradicției

obiective dintre necesitățile economice și posibilitățile societății, anumitor grupuri sociale sau indivizi, printr-un nivel de trai mai redus decât nivelul de asigurare a unei supraviețuiri fiziologice, prin polarizarea populației după nivelul de venituri, prin inflație, șomaj, integrare insuficientă a economiei naționale în economia mondială, prin lipsa asigurării priorității activității de prevenție a infracțiunilor și față de aplicarea răspunderii juridice eficiente. Factorii economici menționați, determină și favorizarea creșterii fenomenului criminal” [74, p. 176-177].

Diminuarea considerabilă a nivelului de trai al păturilor sociale defavorizate se accentuează în timpul crizelor economice care afectează populația, nivelul salariilor și rata șomajului.

În unele cercetări criminologice se precizează că „nivelul de trai formează o percepție individuală de evaluare a statutului economic, a situației financiare într-un mediu social și în epoca în care trăiește individul, iar în funcție de nevoile și aspirațiile sale el își va considera nivelul de trai satisfăcător, ori de-a dreptul mizer” [104, p. 15]. Prin urmare, în cazul în care individul își apreciază nivelul de trai unul mizer aceasta la rândul său îi afectează echilibrul interior ceea ce ulterior se răsfrânge asupra relațiilor intrafamiliale și creează premise pentru manifestările violente față de unii membri ai familiei.

Astfel, există o corelație evidentă între crizele economice și criminalitate în special cea în familie [29, p. 70].

Șomajul, de asemenea, constituie un factor criminogen al violenței în familie. Aceasta se explică prin reducerea bruscă a nivelului de viață al unui membru al familiei cum ar fi soțul, mama, tata, copilul, ceea ce duce la crearea unei stări emoționale instabile a acestora ca urmare a șomajului.

Șomajul influențează agravant asupra echilibrului intern al individului, punându-l într-o situație când el nu poate să-și realizeze intențiile și aspirațiile prin mijloace legale [74, p. 178]. Această ipoteză este susținută de rezultatele sondajelor [169] desfășurate cu membrii echipelor multidisciplinare prin care a fost analizat și statutul social al agresorilor în Republica Moldova. Astfel, respondenții au declarat că în cea mai mare parte agresorii familiari, 73,63%, nu aveau o ocupație sau mai bine zis nu erau angajați oficial în câmpul muncii, având statut de „șomer” în momentul săvârșirii actelor de violență [169].

Astfel, susținem opinia autorului rus, A.N. Iliashenko aceea că în condițiile influențării negative a factorilor economici este afectată una din funcțiile de bază ale familiei, cea de asigurare economică a membrilor săi în special a celor aflați la întreținere, cum ar fi, soți, copii, părinți, a rudelor în etate, a rudelor care au anumite grade de invaliditate etc. [192, p. 324].

Prin urmare, factorii economici negativi contribuie la determinarea statutului social și la formarea acelor trăsături, de asemenea negative, ale personalității agresorilor familiari, cum ar fi:

- autoapreciere inadecvată;
- neîncredere în sine și în puterile proprii;
- stări de psihopatii, isterii și nevroze din cauza că nu s-a afirmat la serviciu sau în societate;
- apariția complexelor de inferioritate, ceea ce îl determină să se izoleze și să fie manipulat;
- pune pe seama altora responsabilitatea pentru propriile greșeli;
- irosirea resurselor financiare sau materiale ale altor membri ai familiei în mod nechibzuit, pentru consum de alcool, de droguri, jocuri de noroc etc.

Astfel, aceste fenomene, cum ar fi criza economică, inflația sporită, șomajul, sărăcia, nivelul scăzut de trai, nu constituie cauze directe ale violenței în familie dar influențează acest fenomen în calitate de factori determinanți. La baza acestei afirmații ar sta ideea că nu în toate familiile care sunt afectate de criză, șomaj, sărăcie etc. au loc acte de violență.

Considerăm importantă mențiunea că în conformitate cu *Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2010 privind implementarea acestora* factorii economici ai violenței în familie nu au fost abordați la definirea problemelor care determină acest fenomen social negativ [86, p. 13-28].

Un alt mit popular se referă la faptul că „consumul abuziv de alcool și droguri cauzează violență în familie”. Nu există nici un argument și nici o dovadă care să afirme că alcoolul este o cauză directă a violenței în familie. Este important să specificăm că nu fiecare persoană care consumă băuturi alcoolice sau substanțe narcotice este neapărat violentă [24, p. 12]. Sondajele selective [169] ne-au oferit dovezi care susțin legătura dintre consumul de alcool în exces și violența în familie.

Rolul determinant al consumului abuziv de alcool și al substanțelor narcotice în cazurile de violență în familie este condiționat de influența negativă asupra psihicului, intelectului, emoțiilor, voinței, motivației comportamentale ale agresorului, ceea ce constituie cauze și motive subiective ale comportamentului infracțional.

Persoana, aflând-se în stare de ebrietate, își pierde capacitatea de a percepe în mod adecvat, mediul înconjurător, oamenii și acțiunile lor. În astfel de situații agresorii își pierd capacitatea de autocontrol, devin obraznici și nepoliticoși. Prin urmare, comportamentul lor, în mare parte, este determinat de impulsuri egocentrice, instincte josnice, amorale și tendințe antisociale care în stare normală, sau mai bine spus „trează”, sunt stăpânite prin prisma abordărilor, relațiilor și obiceiurilor moral-pozitive [104, p. 33].

Deci consumul abuziv de alcool sau de substanțe narcotice nu constituie o cauză directă, ci un factor determinant care influențează și favorizează comportamentul agresiv al infractorului.

Un alt mit care derivă din complexul de condiții și factori ai violenței în familie este că „persoanele violente sunt bolnave psihic sau au personalități psihopate”. Studiile clinice asupra persoanelor care își abuzează partenerul nu susțin această afirmație. Marea majoritate a persoanelor agresive nu prezintă suferințe psihice și nici nu au personalități psihopate. Mulți agresori se prezintă ca persoane obișnuite, respectabile și cu capacitatea de a se controla. Ei provin din toate clasele sociale și ocupaționale, iar violența se manifestă doar în familie [24, p. 13].

Este important să menționăm și faptul că, reieșind din numărul de dosare penale în baza art. 201¹ „Violența în familie” CP al RM [41] trimise în judecată [122], agresorii sunt responsabili, ceea ce înseamnă „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile” [41, art. 22]. Astfel, mitul supus analizei nu este unul veridic datorită faptului că agresorii săvârșesc acte de violență în familie intenționat, înțeleg destul de bine caracterul prejudiciabil al faptelor lor față de victime, au capacitatea de a-și manifesta și dirija pe deplin voința în raport cu acțiunile lor.

Considerăm că acest mit derivă din ipoteza propusă de către J. Pinatel, adeptul teoriei personalității criminale [28, p. 113], care în cercetarea cauzelor violenței pornește de la ideea că „devianța comportamentală este rezultatul conflictului dintre individul marcat de anumite particularități psihice și anturajul în care trăiește. Componentele nucleului personalității criminale sunt legate de factori precum egocentrismul, labilitatea psihică, agresivitatea, frustrarea, instabilitatea și indiferența afectivă” [78, p. 29].

Astfel, în contextul violenței în familie, considerăm că labilitatea psihică, agresivitatea, frustrarea, instabilitatea și indiferența afectivă constituie cauze care sub influența anumitor factori își produc efectul.

Afirmația că „tatăl lui era un om violent, își bătea soția și el a învățat acasă acest model de comportament”, de fapt, este o realitate care scoate în evidență o cauză destul de importantă a violenței în familie, și anume aceea de învățare și preluare a comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial. În doar 18% din cazurile de parteneri violenți, aceștia nu au avut o copilărie cu violență în familie, nu au existat modele de relaționare violentă între soț și soție.

În acest sens, M.S. Rădulescu ne prezintă într-o manieră clară legătura dintre conduita violentă și asimilarea comportamentului în cadrul familiei de origine. Prin urmare există concepția că anume conduita violentă a agresorilor este determinată de procesele de socializare a lor, adică „orice comportament violent este determinat de însușirea ca urmare a asimilării, în cadrul familiei

de origine a unor norme, valori, atitudini și convingeri conform cărora folosirea violenței este singura soluție într-o situație de criză” [144, p. 35].

Suținând aceleași idei, socializarea, indiferent de direcțiile și finalitățile sale, constituie acel proces prin care un anumit grup transmite membrilor săi modele normative și culturale, determinându-i să însușească normele, valorile și stilurile de viață, rolurile sociale compatibile cu aceste modele. Astfel, M.S. Rădulescu opinează că „rezultat al procesului de socializare, orice individ manifestă puternic tendințe de adeziune la subcultura grupului care l-a socializat, făcând din normele și valorile acesteia un etalon al propriului său comportament” [142, p. 142].

Prin urmare, o persoană socializată într-o familie care utilizează violența ca mijloc de bază, în mod repetat, pentru soluționarea problemelor personale va reproduce în familia sa acest model subcultural.

Conform teoriei învățării sociale care este considerată complementară concepției socializării, orice comportament este determinat de îmbinarea unor modele și presiuni pozitive și negative. Un comportament violent este produsul unor modele de violență asimilate în cadrul familiei, prin învățare, imitație sau identificare, un efect al expunerii la definiții favorabile violenței și al experimentării unor episoade violente în copilărie.

Un copil agresat va ajunge, la rândul său, agresor, crescând în baza convingerii că folosirea forței sau amenințării cu forța constituie cele mai eficiente mijloace pentru a-și impune controlul și dominația asupra victimei. Astfel, anumite grupuri familiale transmit descendenților modele de violență care determină transmiterea de la o generație la alta a violenței [144, p. 36]. În consecință, violența provoacă pentru copil o traumă gravă, urmată de consecințe distrugătoare pentru sănătatea fizică și psihică a copilului. Însă răul cel mai mare se abate asupra băieților, deoarece, în cele mai dese cazuri, urmează exemplul taților lor și ulterior, în familiile proprii, adoptă un comportament marcat de aceeași agresivitate. Aceasta reprezintă un pericol pentru societate și pentru faptul că copiii-martori ai violenței în familie preiau experiența aceasta negativă și o aplică în viața proprie. Drept urmare a unei astfel de mentalități, ia amploare infracțiunea juvenilă și cea în cadrul familial.

În ceea ce privește violența împotriva copiilor, unii cercetători [101, p. 16] au identificat două tipuri de cauze:

1. violența sau maltratarea de criză – manifestată în familiile cu o funcționare armonioasă, dar al cărui ciclu de viață trece prin momente dificile, de adaptare la noi situații, care le pun în pericol echilibrul intern; și

2. maltratarea transgenerațională – întâlnită în familiile care au un mod de viață haotic, ale căror relații sunt dezorganizate și în care carențele educaționale, confruntările de roluri se repetă de-a lungul mai multor generații.

Prin urmare, considerăm că una din cauzele principale ale violenței în familie este preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita controlul și puterea asupra victimei [79, p. 22].

Un alt mit care susține violența în familie este că „femeile merită să fie abuzate, ele provoacă abuzul”. Nu există justificări pentru violența în familie, în special față de femei. De prea puține ori violența este punctul culminant al unei dispute și de cele mai multe ori femeile nu primesc semnale premergătoare atacului. Multe femei abuzate fac tot posibilul pentru a evita episoadele violente [24, p. 14].

Totuși cercetările criminologice în cazurile criminalității violente, au relevat ideea că victima într-o anumită măsură are un rol determinant în declanșarea infracțiunii [104, p. 29].

În literatura de specialitate s-a conturat ideea că „reieșind din comportamentul victimei, situațiile care au precedat infracțiunea violență poate fi divizată în următoarele grupe:

- situațiile în care acțiunile victimelor au un caracter provocator și conțin motive de săvârșire a infracțiunii (comportamente ilegale sau amorale);
- situațiile în care acțiunile victimei sunt legitime, dar pot genera un comportament ilegal din partea infractorului (de exemplu, critica justă făcută unei persoane care se comportă necuviincios în locul public poate genera violența față de cel ce a făcut observația);
- situațiile când victima are un comportament neutru și nu contribuie la săvârșirea infracțiunii, dar aceasta din urmă totuși este comisă” [104, p. 31].

Astfel, în anumite situații provocarea poate avea loc dar nicidecum nu justifică aplicarea violenței față de femei.

Într-adevăr violența în familie este îndreptată precumpănitor asupra femeilor [172, p. 22], aceasta având un caracter mai pronunțat mai ales în familie.

Sondajele publice [176, p.22] și datele statistice [122] demonstrează răspândirea semnificativă a violenței împotriva femeilor în familia de la țară. Se poate afirma că în Republica Moldova, de altfel ca și în întreaga lume, agresivitatea soțului față de femeie este considerată de către societate ca fiind admisibilă, situație care nu acceptă amestecul chiar și în cele mai dramatice clipe. De aceea, deși țara noastră a ratificat documentele ONU privind protejarea oricărui om împotriva violenței și batjocurii și cu toate că există prevederi analogice în Constituție și în Codul penal al Republicii Moldova, femeia nu este protejată totuși suficient de violența din partea soțului. Atât printre funcționarii de drept, cât și printre locuitorii țării este pe larg răspândită părerea că femeia-

victimă se face ea însăși vinovată de violența împotriva ei, că ea este cea care o provoacă și că o merită. Anume stereotipurile acestea primejdioase ale conștiinței publice conform cărora victima este vinovată de ce se întâmplă, că membrii familiei vor soluționa ei înșiși problema, constituie una dintre cauzele principale ale faptului că acest flagel social înspăimântător continuă să afecteze un număr considerabil de vieți.

Analiza mitului precum că femeile ar provoca abuzul pe care îl merită scoate în evidență o altă cauză a violenței în familie, și anume aceea a deficiențelor de comunicare determinate de nivelul scăzut al dezvoltării moral-spirituale, gândirea rigidă, conservatoare, caracteristice atât agresorilor, cât și victimelor.

Mitul că „femeilor le place să fie abuzate” este în strânsă conexiune cu cel analizat anterior. Acest mit a apărut pe baza observației că multe femei rămân lângă partener, în ciuda abuzului suferit. Sunt multe motive pentru care femeile nu-și părăsesc partenerul. Multor femei le este teamă să plece. Cercetările demonstrează că pentru o femeie este un moment extrem de periculos părăsirea partenerului și că între jumătate și cinci femei din șapte ucise de partener erau separate sau în curs de separare [24, p. 14].

În literatura de specialitate, comportamentul victimelor violenței în familie este asociat deseori cu sindromul Stockholm, studiat de către psihologi, referitor la impactul psihologic al luării unor ostatici la o bancă din capitala Suediei. Între comportamentul ostaticilor și cel al femeilor agresate au fost identificate anumite similitudini cu referire la efectele violenței asupra reacțiilor emoționale, psihice și comportamentale.

Prin urmare, sindromul Stockholm apare în următoarele condiții:

- existența unui pericol ce poate afecta, fizic sau psihic, victima;
- izolarea față de alte perspective sau posibilități decât cea a agresorului (similar stării de ostatic);
- manifestările violente ale agresorului alternează cu bunăvoință și mici favoruri; și
- stare de incapacitate de a scăpa de problemă respectivă.

În atare condiții, se creează o percepere distorsionată a victimei care preia perspectiva agresorului familial, se identifică cu el și chiar ajunge să-i țină parte [93, p. 67].

„Bărbații sunt victime ale violenței în familie la fel de des ca și femeile” este un alt mit cu referire la violența în cadrul familiei. Violența în familie constituie o sursă de suferință și pentru bărbat, din care cauză nu este susținut și iubit de către cei apropiați. Informațiile privind violența față de bărbați sunt deseori exagerate, fiindcă agresorii își acuză partenerele de folosirea violenței pentru a evita sau minimaliza propria răspundere. În acest sens, analiza datelor statistice prezentate de către IGP al MAI al RM [122] ne permite să stabilim situația reală în cazul dat, și anume că:

- în anul 2014 s-a stabilit următoarea pondere, 12% victime ale violenței în familie au fost bărbați, iar 9% dintre agresori au fost femei (vezi figura 9 din Anexa 2);
- în anul 2015 s-a stabilit că 14% victime ale violenței în familie au fost bărbați iar 7% dintre agresori au fost femei și (vezi figura 10 din Anexa 2);
- în anul 2016 s-a stabilit că 15% victime ai violenței în familie au fost bărbați iar 7% dintre agresori au fost femei (vezi figura 11 din Anexa 2);

Cel mai des bărbații invocă aplicarea violenței psihologice față de ei de către femei.

S-a constatat că femeile folosesc violența fizică mai des pentru a se apăra. Adeseori soția ori copiii care o apără pe mama depășesc limitele de autoapărare.

Analiza mitului respectiv scoate în evidență un alt factor important al infracțiunilor de violență în familie, și anume cel al comportamentului provocator al victimei, manifestat prin: consum abuziv de băuturi alcoolice, cheltuieli nejustificate ale banilor comuni (pentru jocuri de noroc, consum de băuturi alcoolice sau substanțe narcotice etc.), înjosirea onoarei și demnității umane, violență fizică, psihologică etc.

Mitul prin care se consideră că „Violența în familie ține de viața privată a familiei” este combătut prin faptul că totuși violența în familie este recunoscută drept infracțiune [41, art. 201¹], ceea ce presupune o conduită neacceptată de societate. Datoria statului este de a interveni prin intermediul legilor și al instituțiilor publice în vederea „apărării împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omnirii, precum și întreaga ordine de drept” și „prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni” [41, art. 2 alin. (1) și (2)].

Un alt factor care favorizează comiterea actelor de violență în familie, în special repetarea lor, caracteristic pentru Republica Moldova, îl constituie lacunele și carențele actelor normative cu privire la incriminarea, sancționarea, prevenirea și combaterea violenței în familie.

În urma studiilor efectuate au fost constatate următoarele carențe normative care afectează considerabil activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie:

1. procedura îndelungată și neclară în materie de competență referitoare la tragerea la răspundere a agresorilor pentru neexecutarea ordonanței de protecție;
2. imposibilitatea reținerii agresorilor familiari din cauza prevederilor neclare și incomplete din legea procesual-penală [38] sau cea contravențională [37];
3. posibilitatea redusă sau chiar imposibilitatea obținerii expertizelor judiciare psihologice de către angajații organelor de drept în vederea soluționării cazurilor de violență psihologică la care sunt supuse circa 60% din femei conform unor studii [176, p. 19];

4. imposibilitatea tragerii la răspundere a agresorilor familiari minori, în special a celor cu vârsta de până la 16 ani și respectiv lipsa instrumentelor juridice eficiente împotriva lor;

5. imposibilitatea aplicării prevederilor legale [111] cu referire la tratamentul forțat sau obligatoriu al persoanelor dependente de alcool, de droguri și de alte substanțe psihotrope;

6. imposibilitatea responsabilizării autorităților tutelare referitoare la intervenția lor operativă și eficientă în cazurile copiilor aflați în situații de risc și ale celor separați de părinți [105];

7. imposibilitatea intervenției eficiente față de agresorii familiari care suferă de unele boli mintale, care la rândul lor nu sunt subiecți ai infracțiunii de violență în familie din cauza stării de iresponsabilitate (de exemplu, cauza Mudric contra Moldovei) [81];

8. lipsa reglementărilor cu referire la lucrul cu agresorii familiari în vederea reabilitării psihologice și control al furiei;

9. elaborarea prevederilor incriminatorii referitoare la violența în familie cu grave carențe tehnice, fapt ce afectează încadrarea juridică corectă a faptelor ilegale, ceea ce la rândul său determină evitarea răspunderii juridice cuvenite (de exemplu, art. 201¹ CP al RM și art. 78¹CC al RM) etc. Lista lacunelor identificate nu este una exhaustivă.

Pe lângă problemele legate de reglementarea normativă, putem adăuga și o serie de dificultăți pe care le întâmpină instituțiile statului în procesul soluționării cazurilor de violență în familie, și anume:

1. lipsa asigurării tehnico-materiale în vederea organizării activității de prevenire și combatere a violenței în familie;

2. accesul redus al victimelor violenței în familie la serviciile specializate [86, p. 19];

3. criza specialiștilor în cadrul autorităților la nivel raional sau comunitar cu competență în acest domeniu (polițiști, asistenți medicali, medici de familie, psihologi etc.);

4. numărul redus de servicii necesare agresorilor și victimelor violenței în familie;

5. insuficiența acțiunilor de intervenție timpurie [86, p. 17];

6. politici fragmentare și insuficient coordonate [86, p. 26] etc.

În consecință, unii autori [144, p. 60] consideră că punctul de plecare în abordarea fenomenului infracțional trebuie să-l constituie procesul de elaborare a legilor și normelor, de încălcare a acestora și de reacția socială față de diferite abateri și delikte comise.

Lacunele și deficiențele enumerate mai sus constituie în mod incontestabil factori care influențează criminalitatea în mediul familial, în special favorizând repetarea actelor de violență din cauza faptului că există o serie de condiții și circumstanțe care nu asigură o protecție eficientă a victimelor față de agresori și respectiv nu poate fi aplicată o constrângere absolut eficientă cu

tragerea la răspundere juridică proporțională gravității faptei, ceea ce ar determina corectarea și reeducarea lui.

Astfel, făcând o recapitulare, considerăm că la baza violenței în familie stă o serie de fenomene, procese sociale și împrejurări care generează, mențin și favorizează existența ei sau provoacă creșterea sau descreșterea ei într-o anumită perioadă de timp. Susținem ideea cercetătorilor criminologi că există cauze care provoacă apariția violenței în familie și există factori sau condiții care influențează sau favorizează săvârșirea ei. Cauzele și factorii nu sunt strict determinați, fiindcă în diferite situații, unul și același fenomen poate apărea în calitate de cauză sau de factor.

Prin urmare, fenomenele care determină manifestările de violență în familie în contextul cultural, politic și social-economic al Republicii Moldova pot fi specificate în felul următor:

a. culturali:

- ✓ definițiile culturale stereotipe ale rolurilor atribuite fiecărui gen;
- ✓ credința în superioritatea bărbaților;
- ✓ valorile bărbatului drept „de proprietate” asupra femeilor și a fetelor;
- ✓ familia tratată ca o sferă privată, aflată sub controlul bărbaților – „capul familiei”;
- ✓ indiferența opiniei publice față de fenomenul violenței domestice, în special față de

femeile agresate;

- ✓ transformarea bruscă a rolurilor de gen tradiționale în contextul migrațiunii populației;
- ✓ tolerarea violenței ca mijloc de rezolvare a conflictelor familiale;
- ✓ izolarea tinerilor de factorii de influență pozitivă;
- ✓ reducerea rolului educativ al familiei;
- ✓ reducerea rolului educativ al școlii;
- ✓ ignorarea normelor morale;
- ✓ nivel redus al dezvoltării moral-spirituale;

b. economici:

- ✓ criza economică;
- ✓ sărăcia;
- ✓ nivel scăzut de trai;
- ✓ inflația sporită;
- ✓ dependența economică a femeilor de bărbați;
- ✓ accesul limitat al femeilor la resurse și credite;
- ✓ accesul limitat la locuri de muncă atât în sectorul de stat, cât și în cel privat;

- ✓ șomajul sporit în rândul femeilor și bărbaților;
- ✓ sporirea numărului femeilor și bărbaților săraci;
- ✓ migrarea economică în masă a femeilor peste hotarele țării în căutarea locurilor de muncă;

c. juridici:

- ✓ lacunele și carențele actelor normative cu referire la prevenirea și combaterea violenței în familie;

- ✓ accesul limitat al victimelor la serviciile necesare;
- ✓ funcționalitatea inadecvată a legislației existente;
- ✓ nivelul scăzut de cunoștințe în domeniul juridic pe care îl au și femeile și bărbații;

d. politici:

- ✓ reprezentarea insuficientă a femeilor în organele puterii, în politică și în sfera juridică;
- ✓ tratarea institutului familiei drept o chestiune privată care se află în afara controlului statului;

- ✓ subestimarea problemei la nivel național și lipsa voinței politice a guvernanților de a întreprinde pași radicali întru eliminarea violenței în familie;

- ✓ dificultăți pe care le întâmpină instituțiile statului în procesul soluționării cazurilor de violență în familie;

- ✓ afirmarea insuficientă a femeilor ca forță politică;

e. individuali:

- ✓ nesoluționarea la timp a stărilor conflictuale;
- ✓ consumul de băuturi alcoolice și droguri;
- ✓ scăderea gradului de ocupare a timpului liber;
- ✓ preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita controlul și puterea asupra victimei;

- ✓ deficiențe de comunicare determinate de nivelul jos al dezvoltării moral-spirituale, gândire rigidă, conservatoare, caracteristice atât agresorilor, cât și victimelor; și

- ✓ comportamentul provocator al victimei, (vezi figurile 15, 16, 17, 18, 19 și 20 din Anexa 5).

Violența nu este o consecință a vremurilor noi, a traiului precar ori a alcoolismului. Factorii enumerați doar intensifică atitudinea violentă a agresorilor în condițiile de familie și nu constituie cauza acesteia. În nici un caz nu putem pune această violență pe seama instabilității economice curente, întrucât violența în familie există atât în statele cu o economie înapoiată, cât și în

cele cu economia avansată. O confirmare a celor constatate constituie studiile la nivelul UE și al statelor membre prin care este estimată amploarea violenței în cadrul cuplului [177, p. 9].

Cercetătorul N. Corcea susține ideea că anume „perpetuarea mentalității tradiționale cu privire la statutul superior al bărbatului în familie și legitimitatea folosirii violenței, în baza superiorității sale, constituie sursa principală a violenței în familie... iar printre factorii determinanți ai acestui tip de violență se numără: distribuția inegală de venituri în familie, supremația bărbatului și deținerea exclusivă de către acesta a bunurilor familiei, conflictele permanente dintre soți și nu în ultimul rând, organizarea familiei pe model patriarhal” [55, p. 117].

Susținem parțial afirmația expusă de autorul citat supra și, analizând conținutul prezentului paragraf, conchidem că, preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita control și putere asupra membrilor de familie este cauza principală a violenței în familie, iar factorii culturali, economici, juridici, politici și individuali care au fost supuși analizei conduc la apariția, intensificarea și înfăptuirea actelor de agresiune propriuzise.

2.3. Caracteristica criminologică a personalității infractorului în cazurile de violență în familie

Violența în familie face parte din categoria infracțiunilor rezultate din acțiunile unei perechi formate din infractor și victimă. Pentru a cunoaște mecanismul și a preveni infracțiunea de violență în familie este necesar de a cerceta personalitatea infractorului, personalitatea victimei și factorii determinanți.

Prin urmare, infracțiunea nu poate fi concepută fără existența unei persoane care, printr-o activitate materială, conștientă și volitivă, încalcă legea penală și prin aceasta aduce o daună valorilor sociale, exprimându-și, astfel, atitudinea moral-politică față de ordinea de drept.

Persoana care a comis o faptă infracțională interesează dreptul penal sub dublu aspect [205, p. 41].

Pe de o parte, dreptul penal scoate în evidență condițiile pretinse de legiuitor pentru ca infractorul să fie tras la răspundere și să sufere consecințele faptei săvârșite, condiții care în ansamblu formează un element aparte al componenței de infracțiune, denumit „subiect al infracțiunii”.

Pe de altă parte, dreptul penal mai este interesat și de stabilirea altor calități caracteristice personalității infractorului, luate în considerație la individualizarea răspunderii și pedepsei penale de către instanța judecătorească în condițiile art. 75 CP al RM [41, art. 75].

Personalitatea criminalului constă din ansamblul trăsăturilor biopsihosociale cu un înalt grad de stabilitate ce caracterizează nemijlocit persoana care a săvârșit o infracțiune drept infractor [18, p. 28].

Așadar, personalitatea reprezintă calitatea socială a omului. Ea nu se dobândește din momentul nașterii, ci se formează în procesul relațiilor sociale, adică este un produs al socializării individuale. În același timp, omul este un produs al unei duble determinații, fiindcă natura sa este biosocială. Personalitatea infractorului reprezintă una dintre cele mai importante probleme ale obiectului de studiu al criminologiei, deoarece este considerată o variantă a personalității umane. O cercetare eficientă a cauzelor și condițiilor criminalității nu poate fi realizată ignorând studierea personalității unui infractor [96, p. 357].

Sarcinile evaluării personalității infractorului este de a găsi legăturile dintre cauzalitatea infracțiunilor de violență în familie și tipurile de infractori care le-au comis.

În acest context, apare problema motivației infracționale, precum și baza psihologică pe care o presupune infractorul și reacția sa la săvârșirea infracțiunii în diferite situații ale vieții sociale. În viziunea noastră, aceasta constituie un aspect important pentru individualizarea răspunderii și a pedepsei, dar poate constitui și o bază pentru individualizarea legală și de aplicare în mod adecvat a legii penale.

Este important de menționat și faptul că cercetarea personalității infractorului care a săvârșit acte de violență în familie constituie obiect al activității de prevenire a infracțiunilor și scop al legii penale [41, art. 2] prin care se poate contribui la stabilirea și aprecierea corectă a motivației acestor categorii de infractori, văzuți prin prisma unei tipologii apreciate prin intermediul unor aspecte subiective și obiective. Prin urmare, o abordare socială complexă și corelată interdisciplinar poate determina o activitate eficientă de prevenire individuală și de resocializare a diferitor tipuri de infractori.

În literatura de specialitate [74, p. 236] a apărut tendința de a cerceta personalitatea infractorului prin intermediul a șase grupuri de caracteristici principale, în literatura de specialitate rusă identificându-se ca trăsături stabilite în urma analizei sistemice-structurale [192, p. 220], și anume:

- social-demografice;
- juridico-penale;
- sociale;
- etico-morale;
- psihologice; și
- fizice sau biologice.

Alți cercetători, cum ar fi A. Gherțenon, consideră că există două concepții de proveniență a omului, a esenței lui, a sferei de conduită și activitate, concepțiile politice și de drept [189, p. 7]. Sunt clar definite celelalte trei componente ale personalității în înțelegerea lor contemporană: esența biologică (proveniența, genetica, evoluția creierului); începutul social (activitatea, interesele, scopurile, mijloacele, motivarea conduitei); concepțiile politice și de drept (raporturile reglementate de lege la nivelul „stat-personalitate”, obligațiunile lor reciproce, responsabilitatea, statutul etc.) [96, p. 357].

V. Bujor și coautorii, susțin ideea că „baza personalității criminalului o constituie trei elemente: biologic, social și psihic” [18, p. 28].

În continuare propunem analiza personalității tipice a agresorilor familiari prin intermediul trăsăturilor social-demografice, psihice și biologice.

Caracterul social-demografic al personalității infractorului nu este unul neapărat negativ dar determină formarea personalității, socializarea individului, stabilirea necesităților și motivației și rolul individului în diferite grupuri sociale. Prin urmare, sexul, vârsta, etnia, apartenența la populația rurală sau urbană constituie trăsături importante care ne permit să stabilim o imagine generală despre personalitățile infractorilor care ulterior va contribui la planificarea, organizarea și realizarea eficientă a activității de prevenire.

Multiplele investigații criminologice și datele statistice [122] propuse de către Direcția generală securitate publică a IGP al MAI al RM dovedesc că majoritatea infracțiunilor de violență în familie sunt săvârșite de către persoane de sex masculin (vezi tabelul nr. 1 din Anexa nr. 1).

Reieșind din cercetările efectuate, s-a stabilit că infracțiunile de violență în familie sunt cel mai des săvârșite de către persoanele de sex masculin în proporție de aproximativ 93,4425% în raport cu cele săvârșite de către persoane de sex feminin care au o rată de aproximativ 6,5575% (vezi tabelul 1 din Anexa 4).

În baza unui studiu [169] reprezentativ realizat în perioada, 22.11.2016-21.12.2016, prin chestionarea unui grup de specialiști, polițiști, medici de familie, asistenți sociali și reprezentanți ai administrației publice locale, membri ai echipelor multidisciplinare locale din Republica Moldova, studiu referitor la personalitatea agresorilor familiari, în special a celor care au fost vizați și asistați, s-a confirmat faptul că majoritatea actelor de violență în familie se înfăptuiesc de către persoane de sex masculin.

În urma chestionării au fost obținute următoarele răspunsuri: 33,68% din specialiștii chestionați consideră că sexul agresorilor familiari este în proporție de 90% bărbați și 10% femei, 21,05% - 60% bărbați și 40 % femei, 17,89% - 70% bărbați și 30% femei, 14,73% - 80% bărbați

și 20% femei și 6,31% au fost de părerea că raportul dintre bărbați și femei este unul egal, adică 50% la 50% sau au dat alte răspunsuri (vezi figura 1 din Anexa 5).

În general, rata femeilor în comiterea infracțiunilor variază în limita de 15%. În unele cazuri această cotă variază în funcție de sfera de activitate a femeilor. De exemplu, în domeniile unde activează mai multe femei cum ar fi comerțul, industria ușoară și cea alimentară, această cotă este în creștere [102, p. 42].

Diferența majoră dintre agresori bărbați și agresori femei se datorează faptului că între bărbat și femeie există diferențe de ordin anatomic, fiziologic, psihologic, intelectual și moral, determinate de sex, care are o influență aparte asupra criminalității.

Caracterele anatomice, fiziologice, psihologice și intelectuale mai conturate ale bărbatului îl fac pe acesta superior femeii. Această superioritate îi asigură bărbatului superioritate socială și juridică. Sexul mai tare, în mod arbitrar tiranic, impune femeii umilința inegalității și a subordonării. Astfel, criminalitatea feminină se manifestă și în funcție de asuprirea socială pe care bărbatul o exercită asupra femeii [96, p. 358].

Unii cercetători consideră că la baza acestor diferențe de ordin anatomic, fiziologic și psihologic dintre sexe este tratamentul lor. Bărbatul și-a creat și menținut o situație superioară, de dominație, în timp ce femeia este condusă de instincte proprii, fiind supusă hazardului și capriciului [114, p. 127]. Alți cercetători consideră că deosebirile dintre sexe sunt numai cantitative și pot fi înlăturate prin instruirea femeii [20, p. 270].

Cert este că toate aceste diferențe dintre sexe încearcă să explice inferioritatea criminalității feminine, bazându-se mai mult pe indici psihologici și biologici. Însă aceste date sunt relative, întrucât fiecare fenomen diferă de la caz la caz și, operând cu elemente noi, este imposibilă evaluarea precisă a criminalității feminine. Se poate deduce, de exemplu, că în viitor, prin egalarea situației sociale, juridice, economice a sexelor, devine posibilă și egalitatea în ceea ce privește proporția criminalității sexelor.

Una din trăsăturile de bază ale personalității infractorului este vârsta, care permite formularea unor concluzii referitoare la activitatea criminogenă a reprezentanților diferitor grupuri de vârstă. Această trăsătură stabilește starea fizică, posibilitățile, tendințele și dorințele individului. S-a constatat faptul că persoanele tinere săvârșesc mai des infracțiuni cu caracter agresiv sau impulsiv [102, p. 42].

Odată cu înaintarea în vârstă în organism au loc o serie de schimbări fiziologice și psihologice, ceea ce determină la rândul său și schimbarea personalității individului. Astfel, comportamentul ilegal al persoanelor mai în vârstă devine mai puțin impulsiv, mai chibzuit și cu o evaluare a posibilelor consecințe.

Autorul Iu. Larii este de părerea că diferențierea infractorilor după vârstă denotă faptul că cel mai des săvârșesc infracțiuni cei care au vârsta cuprinsă între 25-29 ani după care urmează cei cu vârsta între 18-24 ani, 14-17 și 20-40 ani [103, p. 42]. Cercetătorul rus A. Iliășenko în urma investigațiilor sale, a constatat că infracțiunile care atentează la relațiile de familie sunt săvârșite cel mai des de către persoanele care au vârsta cuprinsă între 26-50 în proporție de 73,5%, dintre care grupul de vârstă de 36-45 ani este cel mai criminogen, având o rată de 39,7% [192, p. 226]. Al doilea grup este cel cu vârsta cuprinsă între 26-30 și 46-50 ani cărora le revine câte 13,2% de infracțiuni săvârșite în familie. Cei cu vârsta de până la 18 ani săvârșesc acte de violență în familie mai rar, în proporție de 0,7% (vezi tabelul 2 din Anexa 4).

În urma chestionării specialiștilor echipelor multidisciplinare locale din Republica Moldova referitoare la grupurile de vârstă din care fac parte agresorii familiari și frecvența actelor de violență s-a constatat că: majoritatea, 78,94%, sunt de părerea că în funcție de anumite particularități pe locul I se plasează grupul de vârstă (26-50 ani), pe locul II (14-26 ani) și locul III (50-71 ani); 14,73% din cei chestionați plasează în ordine valorică pe locul I grupul de vârstă (14-26 ani), locul II (26-50 ani) și locul III (50-71 ani), iar 6,31% au susținut varianta că pe locul I trebuie să fie plasat grupul de vârstă (50-71 ani), pe locul II (26-50 ani) și pe locul III (14-26 ani) [169] (vezi figura 2 din Anexa 5).

Rata sporită a infracțiunilor de violență în familie pentru grupurile de vârstă cuprinse între 26-50 de ani se datorează faptului că persoanele din aceste grupuri în mare parte se află în relații de căsătorie. Reieșind din natura subiecților violenței în familie [110, art.3], agresiunea este manifestată față de soți, soții, copii sau rudele acestora.

Prin urmare, se consideră că persoanele cu vârsta cuprinsă între 26-50 de ani constituie acea parte a populației care are un rol activ în plan social. În relațiile de familie pentru acest grup sunt caracteristice situațiile de lipsă a afecțiunilor, incompatibilitatea caracterelor, infidelitate, consumul excesiv de băuturi alcoolice, fapt ce favorizează și condiționează relații de conflict [192, p. 227].

Astfel, s-a constatat că diferitor grupuri de vârste le sunt caracteristice anumite motive, cauze și condiții determinate ale faptelor de violență în familie. Spre exemplu, persoanele mai tinere, sunt determinate să săvârșească cel mai des violență în familie din cauza:

- imaturității lor moral-psihologice și sociale;
- caracterului instabil;
- dificultăților de comunicare și de exprimare a emoțiilor etc.

Grupurile de vârstă medie ale persoanelor violente se caracterizează mai mult prin:

- deprimare;

- lipsă de încredere;
- lipsă de autoapreciere;
- lipsă de interes pentru schimbare personală;
- comportament abuziv manifestat față de soție și copii;
- gelozie;
- abuzul excesiv de alcool sau de droguri [144, p. 107].

Grupurile de persoane cu vârstă mai înaintată pot fi caracterizate prin:

- opinie rigidă asupra relației dintre bărbați-femei și asupra rolului acestora;
- criticism accentuat la adresa partenerii și a copiilor, furie exercitată abuziv împotriva lor, lipsă de sensibilitate emoțională;
- teama de a fi abandonat;
- posesivitate;
- teamă de intimitate;
- rigiditate cognitivă;
- afectare de stări patologice de limită (psihopatii, retardări mentale, nevroze, isterie și paranoia) [76, p. 32].

O altă trăsătură care are importanță la formarea personalității persoanelor care săvârșesc acte de violență în familie este starea civilă. Se consideră că întemeierea unei familii influențează pozitiv comportamentul persoanelor contribuind la cimentarea valorilor morale, prevenirea comportamentelor antisociale, evoluția profesională, amplificarea și dezvoltarea relațiilor emoționale, evitarea sau suportarea mai ușoară a unor greutăți apărute în viață etc. S-a constatat că lipsa unei familii determină sau favorizează persoanele mature să săvârșescă infracțiuni violente [192, p. 228].

Unele cercetări au arătat că aproximativ 44,1% dintre infractori erau căsătoriți în momentul săvârșirii actelor de violență în familie, 9,6% dintre infractori ai violenței în familie se aflau în relații de concubinaj, 32,4% erau divorțați, 9,6% erau holtei iar 4,3% erau văduvi [192, p. 228] (vezi tabelul 3 din Anexa 4).

Comparativ, în Republica Moldova, în baza unor investigații locale referitoare la relația în care se afla agresorul cu victima în momentul săvârșirii actelor de violență, s-a constatat că în mare parte, 74,46%, specialiștii intervievați au susținut prima poziție conform căreia 40% din agresori erau căsătoriți, 30% erau în relații de concubinaj, 20% erau divorțați și 10% erau în relații de rudenie. 15,95% din respondenți au susținut o altă poziție conform căreia 40% din agresori erau căsătoriți, 30% se aflau în relații de rudenie cu victima, 20% erau concubini și 10% divorțați [169] (vezi figura 3 din Anexa 5).

Observăm că actele de violență în familie, au loc preponderent între partenerii conjugali, fie sunt soți, fie concubini. De fapt, constatările stabilite referitoare la starea civilă a agresorilor familiali fac parte din calitățile speciale ale subiectului infracțiunii de violență în familie.

O altă trăsătură importantă a personalității infractorului este nivelul de inteligență. Este cunoscut faptul că nivelul de dezvoltare și de cunoștințe determină în mod direct formarea necesităților, intereselor, motivelor și scopurilor acțiunilor individului, deprinderilor, comportamentului, modalităților de a soluționa conflicte, planurilor în viață și posibilitatea de a le realiza.

Din acest considerent există opinia că nivelul de intelectualitate este invers proporțional cu posibilitatea adoptării unui comportament antisocial și violent [192, p. 228] (vezi tabelul 4 din Anexa 4).

În Republica Moldova se atestă o situație asemănătoare celei descrise în literatura de specialitate. Conform rezultatelor chestionării specialiștilor echipelor multidisciplinare, aceștia au raportat informația că 38,01% din agresorii care au fost asistați au absolvit o școală profesională, colegiu sau centru de excelență. 26,44% din agresori au absolvit liceul, 25,61% sunt absolvenți ai gimnaziilor și doar 9,91% o instituție de învățământ superior (vezi figura 4 din Anexa 5).

Abordând și problema nivelului de cunoștințe al agresorilor familiali în comparație cu cel al victimelor, în urma chestionării constatăm următoarele: 10,78% din agresori au un nivel de cunoștințe mai mare decât victima, 52,94% au un nivel mai mic de cunoștințe decât cel al victimei și 36,2% au același nivel de cunoștințe [169] (vezi tabelul 5 din Anexa 4 și figura 5 din Anexa 5).

Prin urmare, se consideră că acte de violență în familie sunt săvârșite mai des de către persoane care au un nivel scăzut de intelectualitate. Această constatare rezidă în faptul că persoanelor respective le sunt caracteristice următoarele trăsături:

- egoism;
- subapreciere;
- autoapreciere inadecvată;
- interese și necesități primitive;
- nu s-a afirmat la serviciu sau în societate;
- gândire rigidă;
- deficiențe de comunicare;
- neglijarea normelor morale;
- manipulativ etc.

Persoanele cu nivel ridicat de intelectualitate săvârșesc mai puține acte de violență fizică deoarece găsesc deseori alte modalități de a aplană conflictele, prin discuții, compromisuri, divorțuri etc. Astfel de persoane sunt susceptibile de a săvârși acte de violență în familie care aduc o daună morală, psihologică sau materială.

O altă caracteristică importantă a personalității infractorului violenței în familie este statutul social în comunitate care conduce, de asemenea, la apariția și formarea unor trăsături tipice în procesul realizării sale în baza experienței personale. Această informație ne permite să tragem anumite concluzii referitoare la legătura dintre diferite grupuri și rata criminalității în cadrul familiilor în funcție de statutul social al infractorilor. Unele cercetări au stabilit că majoritatea infractorilor care au săvârșit acte de violență în familie, în proporție de 92,0%, aveau statut de angajat în câmpul muncii (33,8,5%), pensionari (15,4%), studenți (0,7%) și șomeri (50,1%) [192, p. 233] (vezi tabelul 6 din Anexa 4). Totodată, nivelul statutului social al infractorilor s-a dovedit a fi unul mai scăzut decât cel al victimelor în proporție de 54,7%, mai ridicat în proporție de 20,3% și același nivel în proporție de 25,0%. În cazul a 39,0% din infractori ai violenței în familie s-a constatat că aceștia erau la întreținere din contul altor membri ai familiei. Aceasta ne permite să afirmăm că nerealizarea profesională este unul dintre factorii care determină comportamentul agresiv. Aceste date în raport cu constatările stabilite mai sus referitoare la nivelul de educație ne permit să susținem că odată cu creșterea gravității faptei crește și rolul provocator al victimei, fapt ce diminuează caracteristicile negative ale făptuitorului și determină statutul social mai scăzut (vezi tabelul 7 din Anexa 4).

În urma analizei datelor supuse cercetării constatăm, că femeile-infractori în comparație cu bărbații-infractori ai violenței în familie au mai des un nivel mai ridicat al statutului social. În particular, stabilim că femeile care săvârșesc acte de violență în familie, în comparație cu bărbații, sunt cu 17,2% mai puține în situația în care nu lucrează sau sunt la studii (vezi tabelul 7 din Anexa 4).

Indiferent de sexul persoanelor care au săvârșit acte de violență în familie, observăm că în cazul a 33,8% din totalul de infracțiuni, agresorii erau angajați în câmpul muncii, iar 66,2% din infractori nu erau angajați în câmpul muncii, fiind șomeri (50,1%), studenți (0,7%) și pensionari (15,4%).

Nivelul considerabil (33,8%) al actelor de violență în familie săvârșite de către persoanele care sunt angajate în câmpul muncii se datorează mai mult faptului că sunt angajate preponderent persoanele care fac parte din populația activă a comunității și nu faptului că acest grup ar fi considerat unul mai criminogen.

În baza sondajelor [169] realizate cu membrii echipelor multidisciplinare a fost analizat și statutul social al agresorilor. Astfel, respondenții au declarat că în cea mai mare parte agresorii familiali, 73,63%, nu au o ocupație sau mai bine zis nu sunt angajați oficial în câmpul muncii, având statut de „șomer”, 16,36% sunt angajați, 3,63% sunt pensionari iar 6,36% se aflau la întreținere (vezi figura 6 din Anexa 5).

Aceleași cercetări ne permit să concluzionăm că acea parte a agresorilor angajați prestează servicii și ocupă funcții slab calificate sau chiar necalificate. În acest sens, 71,28% din agresorii angajați oficial ocupă funcții de paznici, hamali, măturători, îngrijitori sau erau angajați la muncă „cu ziua”. 16,83% din agresorii familiali lucrau în domeniul construcțiilor, producției sau comerțului, 1,98% în domeniul științei, învățământului, sănătății sau protecției sociale iar 9,90% din respondenți au declarat că nivelul de calificare sau domeniul de muncă nu influențează personalitatea agresorului familial (vezi figura 7 din Anexa 5).

O importanță majoră în formarea și dezvoltarea comportamentului violent o are statutul social al agresorului în raport cu victima. Din acest punct de vedere, membrii echipelor multidisciplinare în urma chestionării au raportat o anumită divizare și anume: 13,33% din agresori aveau un statut social mai ridicat decât cel al victimei, 37,14% mai redus, 38,09% aveau același statut și 11,42% se aflau la întreținere de către membrii de familie (vezi figura 8 din Anexa 5).

Grupurile de infractori care au statut social de „slab calificat” sau „necalificat” (măturători, paznici, îngrijitori, hamali, angajați liberi etc.) au o rată relativ ridicată din cauza că au un nivel scăzut al cunoștințelor, ceea ce le determină și statutul.

O atenție deosebită trebuie acordată grupului de infractori care nu au avut ocupații în momentul săvârșirii actelor de violență în familie, fiind șomeri (50,1%) sau pensionari (15,4%).

Autorul autohton Iu. Larii descrie în cartea sa [102, p. 31] legătura de cauzalitate dintre șomaj, ca factor criminogen și criminalitatea existentă. În acest sens s-a constatat că o rată mare a șomajului determină nivelul de trai și crizele economice. Scăderea nivelului de trai determină, la rândul său, în mod direct o rată sporită a criminalității în special a celei violente.

Alți cercetători consideră că șomajul crește riscul de apariție al abuzului de orice fel. Șomajul sau nivelul scăzut al statutului social în raport cu victima induce agresorului o stare accentuată de inferioritate socială și un sentiment de devalorizare a cărui intensitate variază în funcție de poziția din cadrul familiei, fiind însoțit de o pierdere a prestigiului său de „cap de familie”. În esență, șomajul induce agresorului un profund sentiment de rușine, dar și reacții extrem de agresive la adresa societății și familiei [174, p. 25-26].

În această ordine de idei, reieșind din rezultatele studiilor [165] efectuate, putem deduce un șir de trăsături ale personalității infractorilor care săvârșesc acte de violență în familie, formate sau determinate de faptul că nu erau angajați în câmpul muncii, oficial sau neoficial [96].

Din aceste considerente agresorul:

- are autoapreciere inadecvată (13,02%);
- este nesigur pe sine și pe puterile lui (7,81%);
- recurge la amenințări și la demonstrarea forței (23,43%);
- este afectat de stări de psihopatii, isterii și nevroze din cauza că nu s-a afirmat la serviciu sau în societate (8,33%);
- suferă de complexe de inferioritate, ceea ce îl determină să se izoleze și să fie manipulat (5,20%);
- pune pe seama altora responsabilitatea pentru propriile greșeli (7,81%);
- irosește resursele financiare sau materiale ale altor membri ai familiei în mod nechibzuit (pentru consum de alcool, de droguri, jocuri de noroc etc. (14,06%) [24, p. 18];
- este egoist (6,67%);
- are interese și necesități primitive (4,68%);
- are gândire rigidă (2,60%); și
- are dificultăți de comunicare și de exprimare a emoțiilor (6,25%) (vezi figura 14 din Anexa 5).

Astfel, susținem parțial opinia savantului rus L. Berkovițem, citat de către A. Iliășenko [192, p. 235], că în cazurile de violență în familie nivelul statutului social și de realizare profesională, nivelul de educație, situația materială sunt invers proporționale cu posibilitatea apariției comportamentelor agresive conflictuante. Totuși această constatare nu poate fi una absolută și considerăm că este caracteristică mai mult populației Federației Ruse și mai multor țări ex-sovietice care sunt afectate de crize economice îndelungate. Aceasta ne-o demonstrează datele statistice [172, p. 53] obținute în urma cercetării fenomenului violenței în familie în alte țări care din punct de vedere economic sunt dezvoltate sau chiar puternic dezvoltate și care au practic aceeași rată de violență în familie ca și statele slab dezvoltate [176, p. 53].

Cercetătorul Gh. Gladchi consideră că o direcție importantă în domeniul cercetării impactului factorilor biologici asupra comportamentului infracțional este studierea cazurilor în care agresorii au anumite anomalii fizice sau psihice care influențează conduita lor criminală [74, p. 237]. Din anomaliile care nu exclud responsabilitatea agresorilor familiari fac parte: psihopatia, alcoolismul, narcomania, traumele sistemului nervos etc.

V. Bujor și coautorii, sunt de părerea că beția și alcoolismul sunt unele din componentele devianței sociale. Ei definesc devianța socială drept „comportament cu un caracter relativ de masă care reprezintă o abatere de la normele stabilite de jure sau de facto într-o societate” [18, p. 18].

În accepțiunea autorilor sus-menționați, beția din punct de vedere fiziologic se manifestă prin consumul sistematic și abuziv de băuturi alcoolice care evoluează în alcoolism caracterizat printr-o dependență totală de alcool.

În această ordine de idei, considerăm că una din trăsăturile caracteristice agresorului de familie o constituie atitudinea lui față de consumul de băuturi alcoolice sau de substanțe narcotice. Alcoolismul este considerat o anomalie socială care joacă un rol important în etiologia fenomenului violenței în familie [192, p. 240]. Nu este o cauză directă a violenței în familie, dar în anumite situații poate fi un factor care determină sau chiar amplifică actele de violență. Astfel, există persoane a căror agresivitatea nu depinde de consumul de băuturi alcoolice sau de substanțe narcotice.

Cercetările statistice și chestionările realizate în cadrul acestui studiu ne-au permis să tragem concluzia că în majoritatea cazurilor de violență în familie consumul de băuturi alcoolice este un factor determinant [169]. La întrebarea dacă agresorii erau în stare de ebrietate și care era gradul stării de ebrietate, circa 95,97% din respondenți au confirmat faptul că în majoritatea cazurilor de violență în familie agresorii erau în stare de ebrietate alcoolică. În cazul doar a 4,03% din cauzele de violență în familie asistate de către specialiștii echipelor multidisciplinare agresorii nu erau în stare de ebrietate (vezi figura 9 din Anexa 5).

Referitor la frecvența consumului băuturilor alcoolice, 19,35% din cei chestionați au afirmat că agresorii familiari consumă băuturi alcoolice periodic adică, 3-4 ori pe lună. 35,48% au opinat că agresorii consumă băuturi alcoolice sistematic, adică cel puțin 3 ori pe săptămână, iar 41,12% consideră că agresorii familiari consumă băuturi alcoolice în fiecare zi (vezi figura 9 din Anexa 5).

Aceleași investigații ne-au permis să facem o analiză referitoare la starea agresorilor în momentul săvârșirii actelor de violență. Astfel, s-a stabilit că în momentul actului de violență agresorii în mare parte, în proporție de 93,9%, erau în stare de ebrietate și doar 6,10% erau absolut treji [169]. Din cei aflați în stare de ebrietate 19,94% erau în stare de ebrietate ușoară, 40,45% în stare de ebrietate medie și 33,58% erau în stare de ebrietate avansată (vezi figura 10 din Anexa 5).

Alte studii confirmă, de asemenea constatarea relevată de noi referitoare la rolul determinant al consumului de băuturi alcoolice în cazurile de violență în familie. În acest sens, cercetătorul rus A. Iliashenko, prezintă în lucrarea sa o serie de date statistice care confirmă ipoteza că în majoritatea cauzelor de violență în familie agresorii consumă abuziv băuturi alcoolice [188, p. 241].

Astfel, cercetările respective evidențiază ideea că agresorii familiari în momentul săvârșirii infracțiunii se aflau în stare de ebrietate, în 76, 5% din cazuri, dintre care 11,8% consumau băuturi alcoolice de 3-4 ori pe lună, 30,2% – cel puțin de 3 ori pe săptămână, iar 34,5% consumau băuturi alcoolice în mod abuziv în fiecare zi.

Rolul determinant al consumului de alcool în cazurile de violență în familie este condiționat de influența negativă asupra psihicului, intelectului, emoțiilor, voinței, motivației comportamentale ale agresorului, ceea ce constituie cauze și motive subiective ale comportamentului infracțional.

Persoana, aflându-se în stare de ebrietate, își pierde capacitatea de a percepe, în mod adecvat, mediul înconjurător, oamenii și acțiunile lor. În astfel de situații, agresorii își pierd capacitatea de autocontrol, devin obraznici și nepoliticoși. Prin urmare, comportamentul lor, în mare parte, este motivat de impulsuri egocentrice, instincte josnice, amorale și tendințe antisociale care în stare normală, sau mai bine spus „trează”, sunt stăpânite prin prisma abordărilor, relațiilor și obiceiurilor moral-pozitive.

Starea de fapt stabilită ne oferă o explicație referitoare la mecanismul săvârșirii actelor de violență care, în opinia lui V. Bujor și a coautorilor, „sub influența alcoolului este dereglată activitatea celulelor nervoase, inclusiv, a celor cerebrale. Astfel, sunt dezorganizate procesele de excitație și inhibiție. Drept urmare, conștiința și voința nu mai controlează pe deplin comportamentul individului, din care cauză el devine descătușat, nereținut, impulsiv, grosolan, iar pornirile amorale și antisociale care erau suprimate, stăpânite și respinse în stare de trezire, acum răbufnesc și determină, într-o bună parte a cazurilor, o conduită ilicită infracțională” [18, p. 20].

Conform acestor constatări, agresorii familiari consumă băuturi alcoolice în mod regulat și sistematic, fapt ce influențează în mod direct formarea negativă a personalității lor. Acest viciu determină, în mod direct, deformarea proceselor de integrare socială a unui individ într-o colectivitate, diminuarea sau chiar întreruperea diferitor relații social-pozitive și apariția diferitor situații cu caracter criminogen.

Unii cercetători consideră că persoanele care suferă de alcoolism cronic se caracterizează prin:

- stare excesivă de nervozitate;
- iritabilitate sporită;
- accese de furie și agresivitate;
- nivel redus de emotivitate;
- cruzime;
- egoism;

- afectare a capacităților volitive;
- diminuarea intereselor și capacităților intelective etc. [186, p. 40 și 47].

Astfel, considerăm că într-un mediu în care se consumă băuturi alcoolice crește probabilitatea săvârșirii actelor de violență în familie, fapt căruia ar trebui să i se acorde o atenție sporită în procesul de realizare a măsurilor generale, speciale și individuale de prevenire a acestui fenomen.

La cercetarea personalității infractorului violenței în familie considerăm a fi important elementul psihic care are ca substrat și fond elementul biologic și cel social.

În opinia lui V. Bujor și a coautorilor, „psihicul are importanta menire de a se servi drept punte de legătură și de a constitui legătura dintre biologic și social” [18, p. 13].

Prin urmare, personalitatea individului se formează în consecința unui proces social formativ și poartă amprenta condițiilor de existență a individului în care pot interveni diverse situații cu caracter perturbator și care duc la formarea personalităților cu orientare infracțională. În acest sens, drept modele de formare a personalității criminalului servesc următoarele procese: alienarea, inadaptarea, frustrarea și învățarea [18, p. 32].

În contextul criminalității de violență în familie, considerăm aceste procese caracteristice și proprii modelului de formare a personalității agresorului familial.

Pornind de la ideea că alienarea constă în autoizolarea individului față de societate ca urmare a respingerii lui de către aceasta și imposibilitatea de a-și realiza potențialul sau de a da curs energiilor sale, agresorul familial găsește anume mediul familial unul perfect în care își permite să se manifeste negativ, satisfăcându-și necesitatea intrinsecă de a-și realiza potențialul.

Sub influența factorilor individuali, la formarea personalității agresorilor familiari conduce, și procesul de inadaptare socială. La baza acestei incapacități pot fi deficiențe fizice, intelectuale sau caracteriale.

Frustrarea constituie acel sentiment pe care îl resimte individul privat de un drept sau înșelat în așteptările și aspirațiile sale. În cazul violenței în familie, reacția la frustrare este comportamentul agresiv, genul frustrant fiind victima. Dacă sentimentul de frustrare atinge o intensitate maximă, în unele situații poate cauza un efect perturbant în personalitatea agresorului, provocând, la rândul său, adoptarea unei conduite agresive.

Formarea personalității criminalului prin învățare prevalează asupra celorlalte modele prin frecvența producerii ei. În contextul violenței în familie, învățarea constă în asimilarea unui model de comportament agresiv sau comportament de acceptare și toleranță a violenței. Individul, începând a urmări în mod repetat un astfel de comportament, la un moment dat îl va aprecia drept pertinent, ca în cele din urmă să-l asimileze.

Deci, în urma studiului, putem afirma că agresorii familiari tipici din Republica Moldova pot fi caracterizați prin: sex masculin, vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale și consumatori de băuturi alcoolice în exces. Această constatare nu exclude posibilitatea existenței și a altor tipuri de agresori familiari, iar învățarea comportamentului violent sau a celui de toleranță și acceptare a violenței în cadrul familiei decurge paralel cu alte procese, cum ar fi familiarizarea cu obiceiurile și tradițiile care promovează inegalitatea în bază de gen, promovarea activă a violenței în mass-media, toleranța violenței, inadaptarea socială etc.

2.4. Caracteristica criminologică a personalității victimei violenței în familie

Fapta infracțională, în special cea de violență în familie, cunoaște în realitate un adevărat cuplu psihologic format din agresor și victimă [29, p. 257], iar personalitatea victimei poate juca un rol important în motivarea comportamentului infracțional și în situația în care acesta se realizează.

Cu siguranță, nici un comportament al victimei nu justifică violența aplicată față de ea [24, p. 14], nu o condamnăm pentru aceasta și în orice abordare a fenomenului violenței în familie prioritatea va avea viața și sănătatea ei. Totuși pentru studiile criminologice, cercetarea trăsăturilor victimei are un rol important „în cazurile constatării mecanismului actului infracțional, precum și la blocarea activității negative în perimetrul influenței situației de viață preinfracțională concretă, inclusiv cea de conflict” [102, p. 75].

Unii cercetători ruși sunt de părerea că victima joacă un rol important în geneza infracțiunilor de violență în familie care reprezintă o interacțiune dintre agresor și victimă, având la bază un ansamblu de relații obiective (timp, loc, situație etc.) și subiective (sentimente și emoții) [194, p. 32]. Cercetătorul V.I. Polubinski, citat de către autorul A.N. Fateev, susține afirmația că „infracțiunea reprezintă două paralele care într-un final se intersectează și personalitățile subiecților se ciocnesc dar cine din ei este victimă sau agresor o va determina situația propriu-zisă și alte circumstanțe” [210, p. 132].

Autorul Gh. Gladchi apreciază că este necesar ca „victima să fie cercetată în contextul adevăratului ei rol în mecanismul infracțiunii și nu sub aspect procesual-juridic” [73, p. 197]. Din acest punct de vedere, se consideră că în cazurile de violență în familie deseori victima provoacă în mod activ săvârșirea actelor de agresiune.

Susținem parțial opinia autorului autohton citat supra și considerăm că pentru cercetările criminologice cu referire la studierea mecanismului infracțiunii de violență în familie este totuși

importantă studierea personalității victimei, deoarece ea în anumite situații prezintă un risc victi-mal sporit, fapt ce poate declanșa acțiunile de violență.

Prin urmare, suntem de părerea că deseori comportamentul și trăsăturile victimei violenței în familie joacă un rol considerabil și sub aspectul procesual-juridic. În acest sens, atât legea penală cât și cea contravențională care prevăd răspunderea pentru violență în familie conțin un șir de prevederi referitoare la faptul că „ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea sau contravenția”, pot servi drept circumstanțe atenuante la aplicarea pedepsei penale sau contravenționale [37, art. 42, alin. (1), lit. e) și 41, art. 76, alin. (1), lit. g)].

Astfel, victima sau potențiala victimă, similar infractorului apreciază într-o anumită măsură situația concretă de viață, acționează în funcție de rezultatele evaluării, în baza viziunilor și percepțiilor proprii, deprinderilor, calităților psihologice, interacționând cu agresorul și cu alte elemente ale situației [102, p. 77].

În literatura de specialitate există mai multe opinii referitoare la rolul victimei în mecanismul actului infracțional. De exemplu, Iu. Larii menționează că „în conformitate cu unele date selective, în mai mult de 50% din cazurile infracțiunilor cu caracter violent, a precedat situația de „clarificare a relațiilor personale” [102, p. 77]. Autorii Ig. Ciobanu, V. Bujor și coautori amintesc că „În volumul general al criminalității în 33,4% din cazuri, victimele, prin conduita lor, creau condiții favorabile comiterii infracțiunii” [18, p. 46 și 29, p. 257].

Conform datelor oferite de către IGP al MAI al RM constatăm faptul că în consecința criminalității contra vieții și sănătății persoanei, precum și a celei din sfera relațiilor familiale din Republica Moldova au avut de suferit în anul 2012 – 816 victime, în 2013 – 1417, în 2014 – 2374, în 2015 – 2040 și în anul 2016 – 1782 [122] (vezi tabelul 1 din Anexa 1). Observăm că numărul de victime corespunde numărului de infracțiuni reflectate în informația prezentată.

Din aceeași sursă, stabilim că:

- în anul 2012 din 816 de victime, 673 erau femei, dintre care 14 erau minore, și 143 bărbați, dintre care 10 erau minori;
- în anul 2013 din 1417 de victime, 1218 erau femei, dintre care 65 erau minore, și 199 bărbați, dintre care 26 erau minori;
- în anul 2014 din 2374 de victime, 2088 erau femei, dintre care 78 erau minore și 285 bărbați, dintre care 38 erau minori;
- în anul 2015 din 2040 de victime, 1760 erau femei dintre care 72 erau minore și 280 bărbați dintre care 30 erau minori; și

- în anul 2016 din 1782 de victime, 1508 erau femeile dintre care 76 erau minore și 274 bărbați dintre care 37 erau minori [122]. (vezi tabelul 1 din Anexa 1)

Analizând infracțiunile în sfera relațiilor familiale, în bază de gen, din anul 2016, denotă faptul că în mare parte victime sunt femeile, circa 85%, iar bărbații sunt victime în proporție de 15%.

Aproximativ aceeași constatare este susținută și de alte studii reprezentative efectuate în anul 2011 [157], conform cărora indiferent de vârstă, mediu de reședință și statut social, rata prevalenței violenței în familie din partea partenerilor, fie soți, fie concubini, de la vârsta de 15 ani este aproximativ de 63%.

În baza studiului realizat în anul 2010 de către BNS, este reliefat faptul că violența în familie rămâne a fi îndreptată mai des împotriva femeilor, în special împotriva celor din mediul rural. Acest fenomen progresează odată cu vârsta și este invers proporțional cu nivelul de studii al femeilor. Femeile căsătorite sunt mai reticente în raportarea cazurilor de violență în familie, și din acest motiv se consideră că cele mai mari rate de prevalență a violenței față de femei sunt înregistrate în cazul celor divorțate, separate și al văduvelor [157, p. 10].

Conform aceluiași surse, violența împotriva femeilor se manifestă în diverse forme. Prin urmare, aproximativ 60 % dintre femeile intervievate au raportat violență psihologică, fiecare a doua femeie a confirmat că au fost supuse unui control cu caracter de izolare socială din partea partenerului, manifestat prin insistența de a cunoaște unde se află sau apariția furiei în momentul când femeia vorbește, în special cu un alt bărbat.

Deseori violența în familie, în special cea economică, afectează femeile cu statut de „angajată” în câmpul muncii sau mai des șomerele. În cazul șomerelor violența este determinată de dependența economică față de soț sau partener, iar în cazul celor angajate violența este influențată de diferența veniturilor, statutul ocupațional, statutul social etc.

Referitor la violența fizică, aceleași studii au relevat situația că 40% din femei au suferit pe parcursul vieții cel puțin o dată de violență fizică [157, p. 10]. Cele mai vulnerabile sunt femeile din mediul rural cu vârsta de 45-59 de ani. În același context, de violență fizică au mai suferit și femeile cu vârsta de 15-34 ani. Această constatare relevă faptul că acest tip de violență prevalează în primii ani de căsătorie sau de relație, fiind provocată de ordinul economic, apariția copiilor, schimbări în conduită, deficiențe în comunicare și lipsa abilităților de a soluționa în mod pașnic problemele apărute.

Considerăm relevant studiul antropologic efectuat în Penitenciarul nr. 7 pentru femei de la Rusca, în care s-a încercat a înțelege în ce măsură violența în familie reprezintă o consecință a săvârșirii infracțiunilor de către femei și a determina impactul detenției asupra lor [158].

Prin urmare, s-a confirmat că din cele 300 de femei care au participat la studiul cantitativ, 43% au recunoscut că au fost supuse violenței în familie din partea soțului, a concubinului sau a părinților. Din aceste 43% de femei victime ale violenței în familie, 84,5% au fost condamnate pentru infracțiuni cu caracter violent. Studiul a mai relevat faptul că din aceste 43% victime femei ale violenței în familie, 83,8% au fost agresate de către soți sau concubini, 7% de către tată, 4,7% de către mamă, 3,9% de către ambii părinți și 0,8% de către frați [158, p. 50].

Astfel, violența în familie, deseori, este un factor important care conduce la delincvența feminină, care de cele mai multe ori nu este altceva decât un răspuns la suportarea îndelungată a actelor de violență.

Violența sexuală este mai puțin frecventă, dar totuși 19% dintre femeile intervievate au raportat că au suferit din această cauză, cel puțin o dată în viață. Despre acest tip de violență au raportat mai mult femeile divorțate sau separate de parteneri.

În concluzie, putem afirma că *principalele trăsături biopsihosociale ale victimelor violenței în familie sunt: sex feminin, vârsta 15-34 și 45-59, căsătorite sau aflate în relații de concubinaj, au același statut social și nivel de cunoștințe ca cel al agresorilor, șomere, dependente economic de agresor, cu preponderență cele din mediul rural, respect de sine scăzut, suferă de anxietate și stări de nervozitate permanentă, totodată, având probleme de comunicare și fiind predispușe la delincvență feminină.*

Prin urmare, dintre comportamentele și atitudinile care determină riscul victimal în privința femeilor, pot fi menționate:

- consumul exagerat de băuturi alcoolice;
- infidelitatea conjugală;
- provocarea;
- educația deficitară;
- lipsa educației juridice;
- toleranța violenței conform tradițiilor și obiceiurilor;
- deficiențe de comunicare;
- violența - cauză;
- neglijarea obligațiilor de familie;
- atitudini gestuale (zeflemisire, gesturi, expresii obscene etc.);
- violență de limbaj etc.

În cazurile de violență în familie, calitatea de victimă și agresor poate fi alternativă pe parcursul evoluției conflictuale, fiecare dintre protagoniști fiind purtătorul propriului risc victimal.

Pe lângă femei, victime ale violenței în familie sunt copiii și persoanele în etate.

Violența îndreptată împotriva copilului reprezintă, de asemenea, o problemă socială gravă care este foarte greu de estimat datorită caracterului său latent și tradițiilor existente de educare a copiilor prin bătaie. Datele statistice, oferite de către IGP al MAI al RM [122], denotă faptul că în anul 2012 din numărul total de infracțiuni în familie, victime-copii au fost doar 24, în anul 2013 au fost 91 de victime, în anul 2014 au fost 116 victime, în anul 2015 au fost 102 victime și în anul 2016 au fost 113 victime copii (vezi tabelul 1 din Anexa 1).

Din datele prezentate mai sus observăm că acestea sunt doar cazurile în care sunt vizați direct copiii fără a fi luate în considerație și cazurile în care copiii sunt victime indirecte ale violenței în familie. Prin urmare, susținem constatările stabilite de către autoarea română, D.L. Hogaș că „destrămarea unei relații de familie și tensiunea rezultantă sunt detrimental pentru copii și au efecte devastatoare asupra copiilor, în special asupra celor mici” [79, p. 54]. În acest sens, o serie de cercetări au pus în evidență cât de mult sunt afectați copiii de violența la care sunt martori și au demonstrat că, pentru copiii cu vârste mici, amenințările îndreptate împotriva persoanei care îi îngrijesc au consecințe în plan psihologic mai grave decât atacurile îndreptate împotriva copiilor înșiși [79, p. 54].

Prin urmare, susținem întru totul opinia autorului român S.M. Rădulescu că „Un cămin dezechilibrat, lipsit de armonie, conflictele puternice între părinți, disocierea și dezorganizarea familiei vor marca profund viața copilului, făcându-l să trăiască sentimente intense de insecuritate și să dobândească chiar o concepție falsă asupra vieții. Cea mai mare parte din tulburările de comportament, demonstrează studiile psihologilor. Aceste tulburări rezultă din perturbațiile evoluției afective determinate de carențele familiale, de disensiunile și disocierile parentale. Departe de a se identifica numai cu imaginea dezorganizării și disocierii căminului, noțiunea de „carență familială” acoperă o multitudine de situații caracterizate prin deficit afectiv, educativ, material, intelectual, moral și social. Ea se aplică deci la un deficit colectiv al comunității familiale în ansamblul său, căruia îi lipsește capacitatea de a oferi copilului un cămin în adevăratul înțeles al acestui termen” [144, p. 45].

Nu putem să neglijăm analiza trăsăturilor persoanelor în etate în calitate de victime ale violenței în familie, manifestate prin neglijare, abuz sau maltratarea din partea propriilor copii sau rudelor apropiate.

La baza violenței în familie față de persoanele în etate se îmbină o serie de factori care sunt părți integrante ale mentalității societății actuale, conform căreia bătrânii nu mai au nici o valoare socială și reprezintă o povară pentru familie și societate.

Așadar, potrivit analizei cercetărilor realizate în acest sens, printre trăsăturile și comportamentul persoanelor în etate care prezintă un risc victimal în cazurile de violență în familie ar putea fi:

- dificultățile economice manifestate prin trebuințe și solicitări din partea persoanei în etate, deseori în mod revendicativ și stresant;
- dependența totală de copii prin nevoia întreținerii și îngrijirii în permanență, fapt ce necesită suportarea unor cheltuieli crescute;
- transmiterea intergenerațională a abuzului, adică agresarea părinților de către copiii lor care au fost agresați în copilărie de către aceștia;
- comportament irascibil în diferite situații manifestat prin tratarea copiilor adulți ca și cum ar fi încă minori, criticându-i și contestându-le dreptul de a lua decizii;
- existența incompatibilităților între părinți și copii în ceea ce privește valorile, atitudinile religioase, politice, morale etc. [79, p. 98].

Considerăm important anume rolul activ-negativ al victimei în mecanismul actului infracțional, prin trăsăturile și comportamentul căreia determină un complex de premise, care la rândul său provoacă sau favorizează săvârșirea actelor de violență în familie.

Anume studierea personalității victimei sau a potențialei victime va permite relevarea cauzelor și condițiilor profunde ale criminalității de violență în familie, precum și elaborarea măsurilor speciale de prevenire a acestui tip de criminalitate și respectiv va determina organizarea și realizarea activității de prevenire în acest sens cu un scop bine determinat.

2.5. Concluzii la capitolul II

Elucidarea aspectului criminologic al infracțiunii de violență în familie și analiza materialelor și altor documente oficiale (note informative, dări de seamă și rapoarte ale IGP al MAI al RM) ne permite să tragem un șir de concluzii, și anume:

1. Violența în familie constituie un comportament violent și agresiv cu caracter intenționat, pe care un membru al familiei îl manifestă față de un alt membru al familiei, săvârșit, de regulă, în scopul controlării și dominării acestuia și care provoacă suferință fizică, sexuală, psihologică sau daune materiale.

2. Criminalitatea de violență în familie poate fi definită drept un fenomen social-juridic negativ, cu caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit din totalitatea faptelor ilegale (infracțiuni și contravenții) săvârșite cu intenție asupra membrilor familiei, comise pe teritoriul Republicii Moldova, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indicatori cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul).

3. Analizând dinamica criminalității de violență în familie prin prisma metodei bazei fixe, anul de referință 2010, an în care a fost incriminată infracțiunea de violență în familie în CP al RM la art. 201¹, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea de violență în familie, cuprinzând doar infracțiunile prevăzută la art. 201¹CP al RM, a crescut cu 627%, în 2012 – cu 1152%, în 2013 – cu 2008%, în 2014 – cu 3503%, în 2015 – cu 2938% și în 2016 – cu 2565%. Luînd în considerare totalitatea infracțiunilor de violență în familie, omor, vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, viol și alte acțiuni cu caracter sexual săvârșite în familie, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea în sfera relațiilor de familie, a crescut cu 249%, în 2012 – cu 573,3%, în 2013 – cu 870,54%, în 2014 – cu 1526,02%, în 2015 – cu 1297,26% și în 2016 – cu 1120,54%. Prin urmare observăm că în perioada dintre anii 2010 - 2016, criminalitatea de violență în familie a înregistrat cea mai mare creștere în anul 2014, după care a urmat o ușoară descreștere, fapt care în viziunea noastră se datorează dozării măsurilor preventive aplicate de către autorități.

4. Preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita controlul și puterea asupra membrilor familiei este cauza principală a violenței în familie, iar factorii culturali, economici, juridici, politici și individuali care au fost supuși analizei contribuie la apariția, intensificarea și înfăptuirea actelor de violență propriu-zisă;

5. Principalele trăsături biopsihosociale ale personalității agresorilor din familie sunt: sex masculin, vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale și consumatori de băuturi alcoolice în exces, iar această constatare nu exclude posibilitatea existenței altor tipuri de agresori familiari;

6. Principalele trăsături biopsihosociale ale victimelor violenței în familie sunt: sex feminin, vârsta 15-34 și 45-59, căsătorite sau aflate în relații de concubinaj, au același statut social și nivel de cunoștințe ca cel al agresorilor, șomere, dependente economic de agresor, cu preponderanță cele din mediul rural, respect de sine scăzut, suferă de anxietate și stări de nervozitate permanentă, totodată, având probleme de comunicare și fiind predispuse la delinvență feminină.

Considerăm importantă și constatarea conform căreia deseori victime directe sau, în mare parte, indirecte ale violenței în familie sunt copiii și persoanele în etate. Astfel, anume studierea personalității victimei sau a potențialei victime va permite relevarea cauzelor și condițiilor profunde ale violenței în familie ceea ce la rândul său va spori activitatea de prevenire în acest sens.

3. PREVENIREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

3.1. Măsuri de prevenire generală a violenței în familie

Evoluția societății și dinamica criminalității, caracterizată prin perpetuarea faptelor ilicite care pun în pericol viața, sănătatea, integritatea persoanei, proprietatea publică și privată, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, implică necesitatea activităților în scopul prevenirii și combaterii fenomenului infracțional. Diversitatea formelor criminalității prin care aceasta se manifestă au determinat ca prevenirea lor să devină o chestiune de ordin planetar.

Practic, scopul final al tuturor cercetărilor criminologice constituie realizarea unui sistem de măsuri cu caracter preventiv orientate împotriva tuturor faptelor ilicite existente în condițiile actuale de dezvoltare a societății.

În opinia autorului, Iu. Larii, „prevenirea criminalității înseamnă, în primul rând, preîntâmpinarea săvârșirii primare a acelor acțiuni ori inacțiuni umane pe care societatea le consideră dăunătoare pentru valorile sale, din care motiv aceste comportamente sunt sancționate de legea penală” [102, p. 104].

V.I. Șahov afirmă că „activitatea de prevenire a violenței în familie este una deosebită și extrem de dificilă reieșind din caracterul său intim și privat. Astfel, în cazul intervenției statului în spațiul privat al familiilor este necesar de respectat limitele conturate de dreptul persoanei la siguranță, libertate și viață privată” [213, p. 156].

Așadar, activitatea de prevenire a infracțiunilor de violență în familie reprezintă ansamblul de măsuri, forțe și mijloace menite să diminueze cauzele și să reducă influența condițiilor și a factorilor juridici, economici, sociali și individuali fapt ce ar contribui la eficientizarea asigurării securității personale a cetățenilor, atât cantitativ, cât și calitativ, prin reacția socială față de activitatea criminală și prin politici de intervenții menite de a reduce potențialul abuz asupra membrilor familiei.

Analizând cauzele, factorii și măsurile de intervenție în cazul infracțiunilor de violență în familie din Republica Moldova, observăm că statul acționează mai mult în mod represiv. În acest sens, optăm pentru aplicarea în mod prioritar a unei politici penale de prevenire a acestui tip de criminalitate.

Considerăm că este important să indicăm faptul că realizarea în practică a unei astfel de politici penale a început relativ nu de mult, aproximativ în sec. al XVIII-lea, care a fost inițiată și susținută de argumentarea juridică în lucrările juriștilor școlii clasice de drept penal, având la bază principiul „Un legiuitor înțelept va preveni infracțiunea pentru a nu fi nevoit mai apoi să pedepsească pentru săvârșirea ei” [102, p. 104].

Prevenția generală reprezintă un sistem de măsuri orientate spre înlăturarea cauzelor ce determină criminalitatea provocată în rândul întregii populații.

Autorul Ig. Ciobanu denuște acest tip de prevenție „prevenirea și profilaxia socială generală”, prin care subînțelege acele „activități sociale de lungă durată și de amploare, cu referire la toată populația țării având ca scopul principal al acestui nivel, înlăturarea contradicțiilor, problemelor, a dificultăților și greșelilor intervenite pe parcursul dezvoltării sociale” [28, p. 435].

Aceste măsuri sunt orientate spre schimbările în bine în sfera social-economică, ridicarea nivelului de viață și trai al membrilor societății, îmbunătățirea calității vieții sociale. Această aspirație poate fi realizată doar stabilizând situația din economia Republicii Moldova, iar ca rezultat va spori capacitatea de plată a majorității populației, va crește posibilitatea de a găsi un loc de muncă, o ocupație, va crește statutul social al diferitor categorii de persoane, fapt ce va contribui în mod direct la formarea personalității cu o abordare și apreciere corectă a valorilor sociale și indirect la prevenirea unui număr considerabil de cazuri de violență în familie.

Autorul autohton Gh. Gladchi opinează că „în așa mod, măsurile generale de prevenire trebuie să includă acțiuni de înlăturare a circumstanțelor care favorizează infracțiunea, educarea moral - juridică a cetățenilor în baza cunoașterii legilor și a formării convingerilor necesare pentru respectarea lor” [73, p. 213].

Concomitent, este necesar de punctat că măsurile de prevenție generală a violenței în familie presupun un complex de activități organizatorice, juridice, economice și sociale desfășurate de către persoanele cu funcții de răspundere, abilitate cu competențe în domeniul prevenirii violenței în familie care au drept scop:

- eradicarea fenomenului;
- relevarea cauzelor și condițiilor generatoare de violență în familie;
- acționarea cu prioritate asupra potențialelor victime și agresori;
- schimbarea comportamentului social al acestora;
- reducerea premiselor care favorizează în mod direct sau indirect comiterea actelor de violență; și
- descurajarea agresorilor în comiterea acțiunilor ilicite.

Obiectivitatea mijloacelor mass-media, datele statistice, evaluarea necesităților comunității, informarea societății, formarea de practicieni în domeniul prevenirii violenței în familie constituie condiții care ar asigura eficiența acestei activități.

Totodată, prevenirea generală formează un proces multifazic complex, alcătuit din elemente interdependente. Astfel, dezvoltarea pozitivă a societății, perfecționarea instituțiilor economice, politice, sociale etc. ar contribui activ la prevenirea generală a acestui fenomen infracțional. În același timp, scopul prevenirii criminalității nu este îndreptat direct spre îmbunătățirile economice, dar acestea influențează un șir de manifestări negative, precum: sărăcia, șomajul, vagabondajul, cerșetoria etc., adică manifestările cu o vocație criminogenă bine cunoscută.

Republica Moldova suportă cheltuieli colosale din cauza politicii sale privind prevenirea violenței în familie. De exemplu, la data de 06 decembrie 2016 a fost lansat și prezentat raportul denumit: „Estimarea costurilor violenței în familie și a violenței față de femei în Republica Moldova”, primul de acest fel în Republica Moldova, elaborat în perioada iulie 2015-iulie 2016 de către Centrul de Drept al Femeilor la solicitarea Entității Națiunilor Unite pentru egalitate de gen și abilitarea femeilor (UN Women Moldova) în colaborare cu Oficiul Organizației Mondiale a Sănătății în Moldova și în parteneriat cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei care evaluează trei sectoare publice: protecția socială, sănătatea și justiția.

În urma acestor studii relevante [141], s-a constatat că „valoarea totală a serviciilor prevăzute de stat, pentru fiecare caz de violență față de femei, este de 64 288 lei, pe când lipsa acestor servicii pentru o singură femeie costă societatea noastră 689 264 lei” [141, p. 86]. Dacă e să facem niște calcule simple referitoare la estimarea cheltuielilor totale, de exemplu, pentru anul 2015 în care au fost înregistrate oficial 1914 de cauze penale în baza art. 201¹ CP al RM dintre care victimele femei sunt aproximativ 1760 de persoane [122], raportând la suma de cheltuieli ale serviciilor de 64 288 lei pentru fiecare femeie în parte, vom obține un total de aproximativ 113 146 880 lei destinate în special prevenirii acestui fenomen. În același context, dacă e să calculăm suma totală a cheltuielilor suportate de către autoritățile publice pentru neacordarea serviciilor necesare victimelor-femei ale violenței în familie și intervenind doar în cazurile post-factum, raportând valoarea de 689 264 lei la cele 1760 de femei, vom obține o sumă de 1 213 104 640 lei.

Potrivit analizei, cele mai mari costuri pentru atenuarea cazurilor de violență sunt suportate de sectorul sănătate, în special, pentru tratamentul spitalicesc al victimelor, iar la polul opus, cu cele mai mici cheltuieli, se află sectorul social. Aproximativ 87% din costuri sunt prevăzute pentru serviciile de plasament și alimentație. Rămân drastic subfinanțate serviciile specializate precum consilierea psihologică, consilierea juridică și de îngrijire a copilului.

La pierderile raportate supra putem să mai anexăm și cheltuielile pe care le suportă statul pentru cazurile de violență în familie pierdute la CEDO. De exemplu, în cazul Eremia și alții contra Republicii Moldova, Curtea a decis să acorde reclamantelor suma de 15 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și 2 150 de euro cu titlu de costuri și cheltuieli [83], în cazul Mudric și alții contra

Republicii Moldova, Curtea, la fel, a acordat reclamantei suma de 15 000 euro cu titlu de prejudiciu moral și 2150 de euro cu titlu de costuri și cheltuieli [81]. Într-un alt caz relevant, B. împotriva Republicii Moldova, decizia Curții a fost de a acorda reclamantei 15 000 de euro despăgubiri morale și 3000 de euro cheltuieli de judecată [80]. Aceleași sume pentru prejudiciu moral și alte cheltuieli Curtea le-a acordat în cazul T.M. și C.M. contra Republicii Moldova, acuzând statul nostru de intervenție pasivă având în vedere vulnerabilitatea deosebită a victimelor violenței în familie [82].

Analizând cele menționate mai sus, avem posibilitatea să evaluăm impactul politicii penale din Republica Moldova față de prevenirea violenței în familie.

După părerea noastră, activitatea de prevenire generală a infracțiunilor de violență în familie trebuie axată pe următoarele principii:

- ✓ activitatea preventivă se consideră a fi de bază, ceea ce presupune că în cazul infracțiunii de violență în familie, măsurile îndreptate spre acordarea asistenței sociale sunt mai binevenite, măsurile de convingere având prioritate față de cele de constrângere;

- ✓ depistarea precoce a cazurilor de violență în familie și aplicarea față de persoanele vinovate a măsurilor corespunzătoare, important fiind ca răspunderea agresorului care a comis fapta să fie una reală și în concordanță cu gravitatea faptei comise;

- ✓ individualizarea răspunderii penale, la răspundere penală fiind trasă numai persoana care a săvârșit infracțiunea;

- ✓ în prevenirea și combaterea violenței în familie trebuie să se implice toți membrii societății, rolul principal revenindu-i totuși statului.

Într-adevăr, statul, fiind subiectul principal în lupta cu criminalitatea, poate obține unele rezultate pozitive numai având sprijinul și susținerea întregii populații. Anume statul dispune de instrumente de prevenire a criminalității; statul elaborează direcțiile principale de luptă cu criminalitatea și creează baza legală a acestei activități.

Prevenirea generală, în perspectivă, trebuie să aibă un caracter de lungă durată, să cuprindă toate sferele vieții umane, de exemplu: în sfera socială – crearea clasei sociale de mijloc; susținerea în toate aspectele a persoanelor social-vulnerabile; întărirea relațiilor de familie, îmbunătățirea climatului educațional; socializarea tuturor membrilor societății; reducerea urmărilor negative ale șomajului, migrației etc. [28, p. 441-442].

Este îmbucurător faptul că, în ultima perioadă, în Republica Moldova a sporit în mod considerabil activitatea de prevenție generală a violenței în familie și constatăm precum că autoritățile statului întreprind măsuri concrete în acest sens.

În pofida numărului considerabil de inițiative ale activităților de prevenire generală a fenomenului violenței în familie, mai multe studii, identifică totuși o serie de neajunsuri care afectează calitatea și eficiența lor, respectiv: multe centre maternale și asistenți sociali folosesc rar ordonanța de protecție în calitate de remediu pentru a promova siguranța victimei; profesioniștilor în domeniul sănătății le lipsesc cunoștințele despre serviciile medicale eficiente împotriva violenței în familie care includ nevoile speciale ale victimelor; asistenții sociali și ofițerii de poliție nu sunt pe deplin conștienți de prevederile Legii 45; aproximativ 44% dintre asistenții sociali și fiecare al cincilea ofițer de poliție intervievați într-un studiu [136, p. 164] nu au avut cunoștință de sarcinile și obligațiile lor, precum și modul în care trebuie să răspundă la cazurile de violență în familie; deseori măsurile de prevenire generală au mai mult un caracter formal, urmărindu-se un rezultat cantitativ.

Nivelul de înțelegere a formelor specifice de violență în familie de către autoritățile competente a fost, de asemenea, identificat ca fiind o problemă: 44% din asistenții sociali, 40% din ofițerii de poliție și 75% din judecătorii intervievați nu au putut oferi o explicație a termenului de „violență psihologică”, în timp ce 56% din asistenții sociali și 63% din procurori nu au putut oferi o definiție explicită a noțiunii de „violență sexuală”. De asemenea, 20% dintre ofițerii de poliție și 38% din procurori nu au putut oferi o definiție a „violenței economice”. În mod similar, judecătorii, de asemenea, nu au o opinie bine definită privind violența economică [141, p.22].

Astfel, conștientizarea infimă în ceea ce privește fenomenul violenței în familie și al obligațiilor autorităților responsabile afectează în mod direct activitatea eficientă de prevenire.

3.2. Măsuri de prevenire specială a violenței în familie

Literatura de specialitate precizează că „Pe lângă prevenirea generală, în criminologia modernă se cercetează și se preconizează o seamă de măsuri prin care se previne în mod direct comiterea de crime. Este tot o prevenire *ante delictum* dar, de data aceasta, nu este vorba de combaterea unor cauze generale care constituie un teren favorabil pentru crimă, ci de combaterea specială a unor situații și persoane care duc la comiterea de crime” [124, p. 120]. Într-o accepțiune mai simplă, în contextul propriei cercetări, prevenirea specială este acea formă de prevenire care vizează împiedicarea directă a comiterii actelor de violență în familie și reintegrarea cu succes a agresorilor în comunitate. În cazul prevenirii speciale, este vorba despre fapte ilegale concrete, în cazul nostru este vorba de criminalitatea de violență în familie, pe cale de a se comite și care poate fi împiedicată și prevenită.

Pornind de la aserțiunea autorului, M. Bîrgău că „măsurile speciale sunt folosite de către subiecții pentru care această activitate este principală” [4, p. 165], Legea 45, prevede în mod expres

autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie [110, art. 7]. Prin urmare, principalele autorități și instituții abilitate cu funcții de prevenire specială a violenței în familie sunt autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate, după cum urmează:

- secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei;
- direcțiile generale de învățământ, tineret și sport;
- organele de ocrotire a sănătății; și
- subdiviziunile teritoriale ale poliției [110, art. 7, alin. (1), lit. b)].

Un rol important în activitatea de prevenire specială a violenței în familie îl au organele de poliție la nivel de structură specializată [110, art. 8, alin. (6)]. Astfel, polițiștii sunt considerații actorii principali în activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie, importanța cărora fiind apreciată 21, 86% iar nivelul de implicare de 24,47%, în rezultatul chestionării membrilor echipelor multidisciplinare [169]. (vezi figura 26 și 27 din Anexa 5).

În conformitate cu actele normative care reglementează activitatea poliției, în acest sens, măsurile care împiedică comiterea infracțiunilor de violență în familie, în cazul prevenirii speciale, pot fi următoarele:

- examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, instituțiilor medicale, centrelor medico-legale și a altor instituții referitoare la conflicte familiale, la acte de violență, la amenințări cu moartea sau la existența unui pericol iminent de realizare a lor [110, art. 8, alin. (6), lit. d)];
- vizitează familiile ai căror membri sunt luați la evidență, efectuează lucrul de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie [110, art. 8, alin. (6), lit. e)];
- monitorizează și instrumentează, în comun cu asistenții sociali, cazurile de violență în familie din teritoriul deservit, actualizează baza de date cu informații din domeniu [110, art. 8, alin. (6), lit. l)];
- conlucrează cu autoritățile abilitate în domeniu, cu societatea civilă în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie [110, art. 8, alin. (6), lit. m)];
- acordă asistență la desfășurarea unor programe de resocializare a persoanelor eliberate din locurile de recluziune, condamnate pentru comiterea actelor de violență în familie [128, cap. III, secț. B, pct. 42];
- acordă asistență la desfășurarea unor programe de asistență sau tratament medical al agresorilor în condițiile art. 14 alin. (1) din Legea nr. 713 din 06.12.2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumul ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope [111, art. 14, alin. (1)] etc.

În cadrul chestionării [169] membrilor echipelor multidisciplinare referitoare la eficiența unor măsuri de prevenire specială au fost obținute următoarele rezultate:

- pentru eficiența măsurilor de asistență la desfășurarea programelor de reabilitare a subiecților violenței în familie s-au expus 48,88% din respondenți;

- pentru eficiența măsurilor de asistență la desfășurarea unor programe de resocializare a persoanelor eliberate din locurile de reclusiune, condamnate pentru comiterea actelor de violență în familie, s-au expus 13,33% din respondenți; iar

- pentru eficiența măsurilor întreprinse pentru desfășurarea unor programe de asistență sau tratament medical al agresorilor s-au pronunțat 37,77% din cei chestionați (vezi figura 21 din Anexa 5).

Prin urmare, din datele oferite de către IGP al MAI al RM [122], probăm faptul că angajații serviciilor de ordine și securitate publică întreprind un complex de măsuri cu caracter de prevenire specială.

În acest sens, de exemplu, în anul 2016 la inițiativa inspectoratelor de poliție, au fost publicate 539 articole în sursele mass-media (30 – la emisiuni televizate, 14 – ediții radiofonice, 59 – articole în ziare și reviste și 436-publicații pe paginile oficiale web).

În același an Poliția a desfășurat 174 de seminare și mese rotunde, în cadrul cărora au fost instruiți membrii echipelor multidisciplinare formate din ofițerii de sector, asistenții sociali, medicii de familie și reprezentanți ai autorităților administrației publice locale, cu participarea organizațiilor neguvernamentale teritoriale, abilitate cu competențe în domeniul de referință.

În aceeași ordine de idei, ofițerii de sector au abordat tematica vizată în cadrul a 2815 lecții, desfășurate în instituțiile de învățământ, 2341 de întruniri cu tineretul studios și 5956 de întruniri cu cetățenii, organizate și desfășurate pe lângă colectivele de muncă și primării [122].

Un aport considerabil în eradicarea fenomenului violenței în familie și abuzului față de copii îl constituie și colaborarea Poliției cu organizațiile internaționale, în special cu organizațiile membre ale rețelei globale de dezvoltare a Națiunilor Unite (PNUD), Fondul ONU pentru Populație în Republica Moldova (UNFPA), Misiunea OSCE în Republica Moldova, Misiunea Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) în Republica Moldova, UNIFEM, UN WOMEN și alte reprezentanțe.

Cu suportul acestor organizații, sunt organizate ședințe de instruire a ofițerilor de poliție referitoare la modalitatea de intervenție eficientă, în special punând accentul pe intervenția de la caz la caz în cadrul echipelor multidisciplinare, asigurarea și acordarea serviciilor calitative necesare reieșind din competențele fiecărui actor multidisciplinar.

O atenție deosebită se acordă pregătirii continue a polițiștilor referitoare la prevenirea și combaterea violenței în familie. În acest sens, în perioada anilor 2012-2016, cu suportul Departamentului de Stat al Ambasadei SUA și al Fundației SOROS a fost implementat proiectul „Cele mai bune practici de răspuns ale Poliției la cazurile de violență în familie” [24], în cadrul căruia au fost instruiți peste 1800 de ofițeri de sector și ofițeri de urmărire penală.

În cadrul aceluiași programe, cu suportul financiar al Organizației Internaționale pentru Migrație, de comun cu Centrul de Drept al Femeilor, au fost multiplicat și distribuite în adresa Inspectoratelor de poliție teritoriale 6660 de manuale „Ghidul practic privind intervenția eficientă a poliției în cazurile de violență în familie” [24].

Pe lângă activitatea de prevenție specială a poliției, observăm și implicarea activă a ONG-urilor. Aceleași surse ne prezintă informația că pe parcursul anului 2016, în vederea prevenirii violenței în familie, Inspectoratul General al Poliției al MAI a semnat mai multe acorduri de colaborare cu organizații cum ar fi: Centrul Național de Formare, Asistență, Consiliere și Educație din Moldova (CNFACEM), Asociația Obștească Promo-LEX, Centrul de Drept al Femeilor, Federația de Lupte Universale din Republica Moldova, Uniunea Națională a Studenților și Tineretului din Moldova etc. [122].

Totodată, cu prilejul diferitor sărbători sau evenimente prin care sunt promovate drepturile și libertățile omului sunt lansate diferite campanii de informare, de exemplu, în contextul Zilei Internaționale a Familiei, la 15 mai 2016, a fost lansată Campania de informare cu genericul „Prevenim violența prin artă”. În cadrul Campaniei „Prevenim violența prin artă”, angajații Secției prevenire a DGSP în parteneriat cu reprezentanții Asociației „Promo-LEX” au organizat și desfășurat activități de informare și sensibilizare a cetățenilor pe domeniul violenței în familie, cu deplasarea în 12 localități și anume: Zubrești, Cojușna (r-nul Strășeni), Călinești, Albineț (r-nul Fălești), Cotiujenii Mari, Olișcani (r-nul Șoldănești), Pepeni, Copăceni (r-nul Sîngerei), Chetrosu, Bulboaca (r-nul Anenii Noi), Taraclia, Căinari (r-nul Căușeni) [122].

De asemenea, pentru activitățile în cauză, a fost pus la dispoziția comunității Centrul Mobil de Prevenire și Informare al Poliției, prin intermediul căruia circa 2000 de cetățeni au fost informați despre mecanismele de aplicare a legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, rolul și sarcinile instituțiilor responsabile de asigurarea ordinii și securității publice, de raportare a cazurilor de violență în bază de gen și referirea victimelor către autoritățile competente de soluționare a acestora.

În urma chestionării membrilor echipelor multidisciplinare comunitare privitoare la măsurile speciale de prevenție aplicate mai des și eficiența acestora, au fost obținute următoarele date [169]:

✓ Referitor la măsura desfășurării campaniilor și programelor educaționale de prevenție a fenomenului violenței în familie, s-a constatat că specialiștii o aplică în proporție de 20,50% iar 21,12% din respondenți consideră că este una dintre cele mai eficiente;

✓ Referitor la organizarea în instituțiile de învățământ a prelegerilor în vederea propagării normelor de drept și cultului antivioolență, precum și a promovării valorilor juridice pentru comiterea actelor de violență în familie s-a constatat precum că această măsură este eficientă în proporții de 17,26% și este aplicată în proporții de 13,53% în raport cu cele enumerate mai sus;

✓ Referitor la stimularea consolidării sociale (datoriei civice), încurajarea cetățenilor să sesizeze despre săvârșirea sau pregătirea de săvârșire a cazurilor de violență în familie organelor abilitate s-a stabilit o aplicabilitate în proporție de 6,8%, iar eficiența acesteia este de 8,25%;

✓ 8,63% din respondenți optează pentru dezvoltarea programelor de asistență familială, considerând-o eficientă în proporție de 11,22%;

✓ 93,5% din specialiști optează mai mult pentru organizarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice, în vederea asigurării reabilitării sociale a victimelor și agresorilor, considerând-o eficientă în proporție de 4,95%;

✓ Membrii echipelor multidisciplinare consideră măsura de desfășurare a programelor de asistență pentru familiile dificile drept una eficientă în proporție de 13,20%, dar o aplică în proporție de 11,87%;

✓ Desfășurarea programelor de asistență a minorilor victime ale actelor de violență în familie constituie o altă măsură de prevenție care se aplică în proporții de 9,35% iar eficiența ei este apreciată în proporții de 7,92%;

✓ 7,55% din specialiști consideră eficientă desfășurarea programelor de susținere a victimelor violenței în familie prin consolidarea acțiunilor de protecție a vieții personale și proprietății care are o aplicabilitate în practică în proporție de 6,60%;

✓ Măsura de sensibilizare a opiniei publice prin intermediul surselor mass-media, reflectând în acest sens situații concrete de victimizare, ca rezultat al comiterii actelor de violență și măsurile întreprinse de către autorități, se consideră eficientă în proporție de 3,25%, dar se aplică în proporție de 5,94%; și

✓ Acordarea suportului informațional și participarea la campaniile în domeniu organizate de alți parteneri sociali constituie o măsură de prevenție generală care se aplică în proporție de 5,03% și este considerată eficientă de către 6,60% din respondenți (vezi figura 21, 22 și din Anexa 5).

Astfel, apreciem că de fapt anume campaniile de informare sunt acele măsuri de prevenție care necesită cheltuieli reduse, joacă un rol important în activitatea de prevenire a violenței în

familie și sunt cel mai des aplicate. Practic, datorită acestor măsuri fenomenul violenței în familie este scos din umbra zonei private a familiilor și pentru moment are cea mai mare aplicabilitate de către instituțiile statului abilitate în acest sens.

Un rol important îl joacă și serviciul de asistență socială în vederea prevenirii speciale a cazurilor de violență în familie, fiindu-i atribuită, o importanță de circa 16,53% iar nivelului de implicare 24,77%, de către membrii echipelor multidisciplinare [169]. (vezi figura 26 și 27 din Anexa 5).

Astfel, asistenților sociali le revine o serie de activități de prevenire specială în legătură cu personalitatea și comportamentul agresorului, după cum urmează:

- conlucrarea cu poliția la identificarea persoanelor predispuse la comiterea actelor de violență în familie;
- înlesnirea, la solicitarea organelor de drept, a accesului agresorului la programele de reabilitare;
- determinarea necesității creării de centre/servicii de reabilitare a agresorilor și acordarea acestor centre/servicii a unui sprijin metodologic și informațional;
- monitorizarea și coordonarea activităților profesionale ale asistenților sociali din cadrul primăriilor referitoare la resocializarea agresorilor [110, art. 8, alin. (3)];
- inițierea procedurii privind tratamentul obligatoriu al agresorilor care consumă abuziv băuturi alcoolice sau substanțe narcotice [111] etc.

Alte măsuri de prevenire cu caracter special sunt aplicate de către instanțele de judecată la emiterea ordonanței de protecție, și anume obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei [110, art. 15, alin. (1), lit. h)]. Importanța activității de prevenire realizate de către instanțele de judecată este preciată în raport de 5,06%, iar gradul real de implicare de 1,08% în rezultatul chestionării membrilor echipelor multidisciplinare [169]. (vezi figura 26 și 27 din Anexa 5).

În acest sens, subliniem faptul că în Republica Moldova activitatea de prevenție specială în cazurile de violență în familie este înfăptuită parțial din cauza faptului că practic lipsesc serviciile de reabilitare, resocializare și reintegrare a agresorilor în comunitate. Prin urmare, există doar două centre în toată țara, Centrul de asistență și consiliere pentru agresorii familiari din Drochia și Centrul privind programul de nonviolență pentru bărbații care aplică acte de violență în familie din Chișinău.

De facto, observăm că justiția duce o politică bazată pe interesul superior al victimelor, interesele agresorilor fiind neglijate.

Pornind de la ideea că agresorii sunt aceiași cetățeni ai Republicii Moldova ca și victimele violenței în familie și ținând cont de faptul că legea fundamentală stipulează că „Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atât în țară, câtși în străinătate” [46], suntem de părerea că autoritățile statului trebuie să dezvolte în limita necesară servicii și programe de reabilitare, resocializare și reintegrare a agresorilor în comunitate, deoarece, după ce suportă răspundere juridică pentru actele de violență, ei revin în familii, creează noi familii sau trăiesc în relații asemănătoare celor de familie.

În continuare, organizarea prevenirii violenței în familie are trăsături specifice care necesită o activitate analitică și informațională din partea subiecților interesați, cuprinzând o serie de activități.

Prima ar fi crearea unei baze de date universale care să includă integral informații privind evidența strictă a tuturor cazurilor de violență în familie și a familiilor vulnerabile în acest sens.

Următorul aspect important se consideră a fi prognozarea criminologică a violenței în familie. Cunoscând legitățile crimei date, particularitățile caracteristice subiecților, modalitățile, timpul săvârșirii, putem nu numai să prevedem fenomenul respectiv și tendințele evoluării lui pe viitor, dar și să elaborăm strategii preventive.

Evaluarea strategiei de prevenire a criminalității de violență în familie reprezintă o activitate care este exercitată de către stat în baza evaluării situației criminogene (adică a criminalității, cauzalității și stării ei), a pronosticului criminologic și a recomandărilor elaborate de către specialiști cu caracter de prevenție.

A.I. Dolgova consideră că „Strategia este arta de luptă cu criminalitatea; ea determină direcția loviturii principale pentru a învinge în această luptă” [191, p. 441].

Fenomenul violenței în familie poate fi redus în mare parte prin promovarea unei politici sociale benefice, organizarea training-urilor psihologice gratuite pentru victimele, care au fost respinse de către rudele lor apropiate etc.

În plus, necesită a fi aplicate metode de convingere că violența în familie nu este o problemă privată, ci o problemă a întregii comunități, fiind totodată promovat sentimentul de responsabilitate pentru o viață fericită fără violență.

Activitatea de prevenire include și activitatea de preîntâmpinare și de contracarare. Măsurile preventive trebuie aplicate ținându-se cont atât de interesele individuale ale persoanei, cât și de necesitățile societății. Atitudinea omului față de societate, față de alți oameni, față de regulile de conviețuire se formează prin educație și autoeducație, în cadrul comunicării cu semenii săi.

Autorul E. Şein consideră că: „Convingerile, deprinderile și opiniile omului se formează în mare parte sub influența persoanelor cu care el comunică, în special în tinerețe”. Greșelile educației, combinate uneori cu condițiile nefavorabile de viață, lipsa locului de trai, starea materială precară se reflectă asupra formării personalității.

În acest context, consider că pentru a fi eficientă o politică de prevenire se cere concursul activ al colectivității și coordonarea eforturilor poliției și altor agenți publici sau privați, care pot fi facilitate prin crearea organelor specializate pentru prevenirea criminalității, astfel încât măsurile de prevenire a infracțiunilor de violență în familie să se bazeze pe o cunoaștere aprofundată a problemelor existente cu identificarea soluțiilor eficiente în acest domeniu.

Călăuzindu-ne de principiul că „familia, școala, serviciile sociale și grupurile comunitare sunt elemente esențiale ale unui sistem general care asigură menținerea și respectarea valorilor morale” [125, p. 27], un exemplu pozitiv în acest sens este încercarea de a aborda multidisciplinar cazurile de violență în familie prin intermediul intervenției echipelor formate din diferiți actori (polițiști, asistenți sociali, medici de familie, primari, profesori, psihologi, juriști etc.), ceea ce sporește semnificativ eficiența acțiunilor întreprinse [96, p. 28].

În concluzie, afirmăm că cea mai utilizată măsură generală de prevenire a violenței în familie este activitatea de sensibilizare și informare în continuu a publicului cu privire la violența bazată pe gen, atât la nivel național, cât și local, în vederea eliminării tuturor formelor de violență în familie, sensibilizării opiniei publice cu privire la cadrul legal-normativ existent în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie, asigurării protecției victimelor, precum și mobilizării autorităților centrale și locale, organizațiilor neguvernamentale și a comunității de a participa activ la prevenirea și combaterea acestui flagel.

Astfel, intervenția statului în cazurile de violență în familie trebuie să fie axată prioritar pe activitatea de prevenire specială care prin intermediul instituțiilor abilitate trebuie să identifice corect și să desfășoare cercetări cu referire la cauzele și factorii acestui tip de criminalitate, să stabilească starea de fapt, anticipând schimbările sale cantitative și calitative, să evalueze măsurile ce se impun și să elaboreze programe convingătoare de prevenire a abuzurilor familiale, de resocializare și reinsertie socială a agresorilor familiari.

3.3. Măsuri de prevenire individuală a infracțiunilor de violență în familie

Un loc deosebit în lupta cu violența în familie îl ocupă prevenirea individuală, adică acțiunea asupra acelor persoane care pot săvârși infracțiuni sau asupra mediului lor social. Tipul dat de activitate, scrie A. Dolgova, reprezintă „metode de lucru cu un individ aparte sau cu mediul lui apropiat” [191, p. 299].

Măsurile de prevenție individuală reprezintă un instrument social care este orientat spre neutralizarea și înlăturarea trăsăturilor negative ale persoanei și respectiv, spre corectarea comportamentului ei.

Prevenirea individuală implică colaborarea poliției cu reprezentanții instituțiilor penitenciare, consilierii probațiunii, reprezentanții administrației publice locale, organele de asistență socială, medicii de familie, reprezentanții instituțiilor și organizațiilor competente, având drept scop acționarea cu precădere asupra comportamentului persoanelor predispuse la comiterea actelor de violență în familie sau care au comis acte de violență în familie, în vederea neadmiterii repetării lor.

Așadar, măsurile de prevenție individuală a violenței în familie sunt orientate spre influențarea psihicului și comportamentului agresorului familial, în scopul schimbării concepției antisociale ale acestuia și prevenirii comiterii repetate a actelor de violență în familie, precum și asigurării protecției victimelor.

Totodată, când măsura de prevenție este orientată spre mediul social, atunci se urmărește scopul de a neutraliza sau înlătura factorii negativi din exterior, care deformează personalitatea (condițiile de trai nefavorabile, relațiile interpersonale negative etc.).

Mai detaliat, în calitate de obiect al prevenției individuale a violenței în familie se consideră următoarele:

1. Comportamentul și modul de viață antisocial al potențialului agresor care poate contribui la sporirea probabilității săvârșirii actului de violență asupra unui membru de familie;
2. Trăsăturile caracteristice de natură personală și psihologică care determină deformarea comportamentului;
3. Condițiile nefavorabile ce influențează dezvoltarea personalității ei (cele din mediul de trai, din sfera de activitate, de instruire etc.).

Anume acești factori situativi pot provoca comportamentul deviant al agresorului. Dacă aceste condiții vor fi înlăturate la timp, atunci violența în familie poate fi evitată cu un mare grad de probabilitate.

Elaborarea măsurilor de prevenție a violenței în familie necesită cunoașterea:

- a) factorilor ce determină comiterea propriu-zisă a infracțiunii (care au servit drept cauză a acestei infracțiuni; a fost ea legată de abuzul de droguri ori de alcool; a fost ea determinată de conflictele familiale sau comisă în urma unei stări psihice deosebite; condițiile care au favorizat nemijlocit săvârșirea actelor de violență asupra membrilor de familie etc.);

b) caracteristicilor social-demografice (informații despre nivelul de studii, vârsta, starea civilă, componența familiei, locul de trai, nivelul de cultură, starea socială, atitudinea față de familie și copii etc.);

c) particularităților individual-psihologice (trăsăturile de caracter, calitățile de voință, gradul de integrare a spiritului și a biologicului etc.);

d) înclinațiilor deosebite antisociale (abuz de alcool și droguri, tendințe spre acțiuni agresive sau autoagresive etc.);

e) particularităților de dezvoltare fiziologică (în special ale persoanelor care suferă de maladii psihice).

Scopul principal al prevenției individuale este corectarea potențialului agresor, schimbarea comportamentului din unul antisocial în unul legal și nepericulos.

Măsurile de prevenție individuală pot fi rezultative numai atunci când sunt planificate din timp. Pentru aceasta trebuie să cunoaștem persoana căreia îi sunt destinate aceste măsuri și mediul ei ambiant, acordându-i ajutorul necesar în ce privește angajarea în câmpul muncii, ameliorarea condițiilor de viață, luarea de măsuri pentru preîntâmpinarea și contracararea actelor de violență în familie.

Astfel, influența prevenirii individuale se poate răsfrânge:

a. asupra persoanei concrete în scopul înfrânării sau redirecționării trăsăturilor de caracter negative interioare;

b. asupra micromediului social (familie, cerc de prieteni, grup de anturaj etc.) – pentru a neutraliza ori înlătura elementele exterioare ce influențează negativ personalitatea.

Pentru realizarea celor propuse se aplică următoarele măsuri:

1) depistarea persoanelor cu potențial infracțional, tendințe negative și care în viitorul apropiat ar putea comite acte de violență în familie;

2) studierea personalității și situației acestor persoane, precum și a cauzelor comportamentului agresiv;

3) prognozarea comportării individuale;

4) corectarea acestor persoane prin înlăturarea cauzelor și condițiilor care pot genera ori favoriza comiterea de infracțiuni;

5) avertizarea în scris;

6) convorbire de prevenție;

7) supravegherea modului de executare a ordonanței de protecție [78, p. 272];

8) aplicarea față de agresor a măsurilor procesual-contravenționale sau penale de constrângere;

9) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;

10) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, excluzând și orice contact vizual cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

11) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

12) interzicerea de a se apropia de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;

13) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

14) interzicerea de a păstra și purta armă etc. [110, art. 15, alin. (1), lit. a), b), c), d), i) și j)].

Chestionarea membrilor echipelor multidisciplinare [169] ne-a permis să stabilim care din măsurile de prevenire individuală se aplică în practică și care este eficiența lor. Prin urmare, a fost colectată următoarea informație:

– avertizarea în scris este aplicată în proporție de 7,88% și considerată eficientă de către 11,03% din respondenți;

– luarea la evidență nominală a agresorilor este aplicată în proporție de 17,73% și considerată eficientă de către 10,32% din respondenți;

– convorbirea de prevenție este aplicată în proporție de 25,12% și considerată eficientă de către 17,79% din respondenți;

– aducerea agresorului familial la poliție pentru inițierea procedurilor contravenționale sau penale precum și pentru inițierea procedurii de aplicare a restricțiilor prin ordonanța de protecție este aplicată în proporție de 13,79% și considerată eficientă de către 16,72% din respondenți;

– supravegherea modului de executare a ordonanței de protecție este aplicată în proporție de 15,27% și considerată eficientă de către 17,08% din respondenți;

– obligarea agresorului de a participa la programele de reabilitare medicală este aplicată în proporție de 5,41% și considerată eficientă de către 11,38% din respondenți;

– lipsirea de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, anularea adopției, îndepărtarea și eliberarea tutorilor și curatorilor de la îndeplinirea obligațiilor lor, anularea deciziilor privind plasarea copiilor în case de tip familial, sau în alte forme de îngrijire este aplicată în proporție de 4,43% și considerată eficientă de către 4,98% din respondenți; și

– aplicarea restricțiilor stabilite prin ordonanța de protecție este realizată în proporție de 9,85% și considerată eficientă de către 10,32% din respondenți (vezi figura 24 și 25 din Anexa 5).

Pentru realizarea acestor sarcini este necesar ca persoana să fie luată la o evidență strictă [128, cap. III, sect. D și 73, p. 271], iar comportamentul și modul ei de viață să fie în vizorul organelor de drept în permanență. Prevenirea individuală este una din cele mai complicate tipuri de prevenire, dar în cazul unei abordări serioase a acesteia, rezultatele ar fi extrem de încurajatoare, garantând o scădere a riscurilor infracționale [30, p. 139].

Așadar, de fiecare dată când o crimă poate fi prevenită înseamnă că s-a evitat suprimarea unei vieți, potențiala victimă nu a mai devenit victimă, s-a evitat violarea unui drept, s-a menținut starea de siguranță și confort civic [134, p. 170].

Prin urmare, putem concluziona că măsurile de prevenție individuală pot fi aplicate în privința agresorilor familiari în funcție de caracteristicile individuale ale acestora, în special față de persoanele de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale, consumatori de băuturi alcoolice în exces, agresivi care au săvârșit sau sunt predispuși să comită acte de violență în familie.

Așadar, totalitatea măsurilor de prevenire studiate ne permite să avem o percepție adecvată a fenomenului violenței în familie cu elaborarea și aplicarea metodelor și mijloacelor speciale, corespunzătoare pericolului în cauză [27].

3.4. Măsuri de prevenire victimologică a violenței în familie

Pentru asigurarea unei activități eficiente de prevenire a criminalității de violență în familie există opinii că paralel cu particularitățile individuale ale infractorului este necesar să se acorde o atenție cuvenită și situației concrete de viață în care a fost săvârșită infracțiunea, în special, cunoașterea personalității și comportamentului victimei [155, p. 449].

Din aceste considerente, apare și se dezvoltă prevenirea victimologică ce a determinat elaborarea și realizarea măsurilor orientate spre prevenirea comportamentului victimologic și nu criminal. În literatura de specialitate, prevenirea victimologică este definită în mod diferit, dar în esență cuprinde activitatea de prevenire orientată spre victimă.

Autorul Gh. Gladchi definește prevenirea victimologică drept „o totalitate de măsuri statale și obștești, orientate spre prevenirea criminalității prin reducerea riscului populației și al anumitor cetățeni de a deveni victime ale atentatelor criminale” [73, p. 198].

Autoarea O. Rotari ne prezintă mai multe definiții, de exemplu, într-o accepțiune, activitatea de prevenire victimologică constituie „o activitate specifică instituțiilor sociale, orientate spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor, circumstanțelor, situațiilor care formează com-

portamentul victimal ce determină săvârșirea infracțiunilor, relevarea grupurilor de risc și a persoanelor concrete cu victimitate sporită și influența asupra acestora în scopul restabilirii ori activizării aptitudinilor lor de autoprotecție, precum și elaborarea sau desăvârșirea mijloacelor speciale existente de protecție a cetățenilor împotriva infracțiunilor și victimizării ulterioare” [155, p. 451].

Într-o altă accepțiune, propusă de aceeași autoare, prevenirea victimologică trebuie să cuprindă în mod prioritar „relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor, a situațiilor victimogene, în special a situațiilor create de comportamentul victimal al persoanei vătămate (ilegal, imoral sau neatent)” [155, p. 452].

Prin urmare, în contextul prevenirii criminalității de violență în familie, putem defini prevenirea victimologică drept „un sistem de măsuri statale și obștești orientate spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor victimali ai violenței în familie, în special a situațiilor în care victima provoacă sau determină în mod activ realizarea faptelor de violență”.

Luând în considerație distribuția făcută de cercetătorul Gh Gladchi, îi susținem ideea că prevenirea victimologică poate fi realizată în trei modalități, și anume:

1. prevenirea victimologică generală;
2. prevenirea victimologică individuală;
3. prevenirea victimologică urgentă [73, p. 201].

Prevenirea victimologică generală face parte din activitatea de prevenire generală a criminalității. Prin urmare prevenirea victimologică generală presupune activitățile realizate prin măsuri de ordin politic, social, economic sau cultural destinate pentru relevarea și înlăturarea cauzelor și condițiilor situațiilor victimogene.

În cazurile de violență în familie, prevenirea victimologică generală presupune identificarea și înlăturarea cauzelor și condițiilor cu referire la personalitatea și comportamentul victimei care determină sau favorizează săvârșirea actelor de violență.

Astfel, această categorie a prevenirii victimologice include:

→ dezvoltarea programelor de sensibilizare a comunității în sensul „toleranței zero” a violenței în familie și de eradicare a stereotipului prin care masculinitatea este asociată cu violența, sau invers;

→ crearea și dezvoltarea serviciilor de informare, educare și mediatizare referitoare la fenomenul violenței în familie și simptomele unei relații violente;

→ crearea serviciilor de consiliere premaritală;

→ dezvoltarea și mediatizarea serviciilor de educație juridică referitoare la drepturile și obligațiile victimelor violenței în familie și măsurile de protecție aplicate în astfel de cazuri;

→ promovarea unui mod de viață sănătos, orientat în special spre reducerea consumului abuziv de alcool sau de substanțe narcotice etc. [214, p. 142].

Alți autori români consideră că în genere „direcțiile principale ale activității subiecților prevenirii victimologice sunt următoarele:

1) instruirea și educare victimologică a cetățenilor (elaborarea algoritmilor comportamentului optim în situațiile victimogene și antrenamentele speciale);

2) ridicarea gradului de protecție a persoanelor cu funcție de răspundere, care se caracterizează printr-o vulnerabilitate victimală sporită în legătură cu îndeplinirea de către ele a îndatoririlor de serviciu;

3) reducerea maximă a situațiilor victimogene; evitarea, neutralizarea și înlăturarea lor, informarea cetățenilor despre situațiile victimogene tipice pentru a le evita în măsura posibilităților;

4) protecția, resocializarea și reintegrarea socială a victimelor infracțiunilor” [88, p. 125].

În prezent statul Republica Moldova și-a propus în mod activ să ratifice în viitorul apropiat unul dintre principalele acte internaționale menite să prevină violența față de femei și cea familială. Astfel, la data de 06.02.2017, la Strasbourg, de către Republica Moldova a fost semnată Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [49].

Prin urmare, odată cu ratificarea Convenției de la Istanbul, autoritățile naționale vor fi obligate să asigure servicii pentru protejarea victimelor și a copiilor acestora, precum oferirea refugiului, a liniilor fierbinți operaționale nonstop, consilierea juridică și asistența medicală, crearea unui mecanism pentru asigurarea compensațiilor victimelor violenței în familie, etc.

Amintim că Convenția de la Istanbul este primul document obligatoriu juridic la nivel european pentru prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor și violenței domestice.

Astfel, punctul de pornire al activității de prevenire generală victimologică îl constituie prevederile Convenției de la Istanbul, de la capitolul III, denumit „Prevenire”, care reglementează o serie de obligații pentru statele părți în vederea prevenirii violenței față de femei și violenței în familie.

În contextul acestor reglementări, statele membre sunt obligate să întreprindă:

- „măsurile necesare pentru a promova schimbările în modelele sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, în vederea eradicării prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și a altor practici, care sunt bazate pe ideea inferiorității femeilor sau pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați ;

- măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a preveni toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții de orice persoană fizică sau juridică;

- măsurile adoptate potrivit acestui capitol vor lua în calcul și vor adresa nevoile specifice ale persoanelor devenite vulnerabile prin circumstanțe speciale și vor plasa drepturile omului ale tuturor victimelor în centrul lor;

- măsurile necesare pentru a încuraja toți membrii societății, în special bărbații și băieții, să contribuie activ la prevenirea tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții;

- măsurile asigurătorii ca obiceiul, cultura, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” nu fie considerate drept justificare pentru orice acte de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții;

- măsurile necesare pentru a promova programele și activitățile pentru împuternicirea femeilor” [49, capitolul III, art. 12, pct. 1)].

Prin urmare, în temeiul art. 8 alin. (1) lit. a) din Legea 45 [110] , Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 2511-VII din 15 decembrie 2016 pentru aprobarea semnării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [62], precum și în scopul fortificării și racordării sistemului național de prevenire și combatere a violenței în familie la standardele internaționale din domeniu, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023 [86].

Analizând conținutul strategiei, constatăm că autoritățile statului și-au propus o serie de obiective în vederea diminuării fenomenului violenței în familie. Referitor la prevenirea victimologică, la fel au fost stabilite o serie de măsuri de prevenire cu caracter general, dar în mod prioritar față de victimele deja existente ale violenței în familie, cum ar fi:

- a) informarea victimelor despre drepturile lor, procedurile și serviciile prin care pot beneficia de protecție și asistență;

- b) consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie;

- c) dezvoltarea programelor destinate prevenirii timpurii a comportamentelor violente în relațiile interpersonale în cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor, cabinetelor de sănătate a reproducerii, centrelor comunitare de sănătate mintală;

- d) dezvoltarea serviciilor de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie;

e) ajustarea cadrului normativ cu privire la serviciile de plasament adresate victimelor violenței în familie în vederea asigurării plasamentului de urgență la nivel teritorial.

După cum observăm, activitatea de prevenire generală victimologică este orientată față de victimele deja existente ale violenței în familie, iar măsuri pentru prevenirea situațiilor victimogene sau în privința potențialelor victime ale violenței în familie nu au fost prevăzute cu excepția pct. 1.3.1. „dezvoltarea programelor destinate prevenirii timpurii a comportamentelor violente în relațiile interpersonale în cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor, cabinetelor de sănătate a reproducerii, centrelor comunitare de sănătate mintală” [86, p. 42].

Această abordare reiese din politica statului de a interveni mai mult în mod represiv în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie.

În acest context, considerăm că este necesar de dezvoltat serviciile sociale, medicale și cele educaționale în vederea identificării situațiilor victimogene și de acționat în mod prioritar față de potențialele victime ale violenței în familie fapt ce ar contribui cu certitudine la eficientizarea activităților de prevenire a acestui fenomen iar statul ar suporta mai puține pierderi în acest context.

Realizarea eficientă a activității de prevenire victimologică a violenței în familie poate fi realizată prin aplicarea totodată și a măsurilor de prevenire individuală.

Prevenirea victimologică individuală cuprinde un complex de măsuri orientate în vederea identificării potențialelor victime ale violenței în familie, care, după părerea cercetătorului Gh. Gladchi, „prin comportamentul său sau trăsăturile sale au o probabilitate sporită de a deveni victime ale infracțiunilor” sau cuprinde acele măsuri întreprinse față de victimele propriu-zise ale violenței în familie în vederea asigurării securității lor.

În literatura de specialitate românească, activitatea de prevenire victimologică individuală a violenței în familie se identifică cu prevenția victimologică specială. După părerea lui Hotca M.A. prevenția victimologică specială „se referă la acele măsuri profilactice orientate asupra persoanelor cu potențial victimal crescut” [88, p. 126.].

Cu certitudine, activitatea de prevenție victimologică individuală a violenței în familie, este una foarte dificilă reieșind din caracterul privat și latent al acestui tip de criminalitate și din reticența potențialelor victime sau chiar a victimelor de a stabili contacte cu organele abilitate în acest sens.

Măsurile individuale de prevenire victimologice presupune o intervenția bine planificată având la bază trei etape:

1. identificarea potențialelor victime sau a situațiilor victimogene din mediile familiale;
2. educarea membrilor de familie cu risc victimal sporit și
3. aplicarea unor măsuri de asigurare a securității victimelor violenței în familie.

Etapa de identificare a potențialelor victime sau a situațiilor victimogene din mediile familiale poate fi realizată de către specialiștii sau reprezentanții autorităților publice care contactează cu familiile vulnerabile. În acest sens, principalii actori sunt: polițiștii, asistenții sociali, medicii de familie, primarii și profesorii. Prin urmare, activitatea acestor specialiști trebuie să fie orientată în mod prioritar în vederea identificării potențialelor victime ale violenței în familie precum și în scopul identificării situațiilor victimogene. Evident că rolul principal în acest sens este cel al asistentului social comunitar, care are posibilitate să realizeze anchete sociale și măsuri de evaluare a condițiilor de trai fapt prin intermediul cărora poate identifica cu ușurință riscurile victimale.

În acest sens, măsurile individuale de prevenire victimologică a violenței în familie sunt:

- dezvoltarea și eficientizarea serviciilor de asistență socială comunitară care au sarcina de a evalua condițiile de trai a familiilor vulnerabile [129, secț. 2, pct. 2.1.] fapt prin care este posibilitate de a identifica potențialele victime ale violenței în familie;
- dezvoltarea serviciilor de asistență psihologică, în special pe termen lung, pentru victimele sau potențiale victime ale violenței în familie;
- consolidarea capacităților specialiștilor din domeniul sănătății de a identifica și acorda asistență și sprijin victimelor violenței în bază de gen [118, p. 5];
- dezvoltarea serviciilor de asistență juridică pentru potențialele victime ale violenței în familie;
- informarea și educarea potențialelor victime referitor la infracțiunile care atentează la sănătate, viața sexuală și la drepturile fundamentale;
- crearea și asigurarea funcționalității centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie la nivel raional;
- crearea și asigurarea funcționalității centrelor de plasament pentru victimele violenței în familie la nivel raional cu posibilitatea funcționării lor în regim de urgență;
- monitorizarea activă în continuu a familiilor aflate în dificultate [129, secț. 2, pct. 2.2.] și petrecerea măsurilor de prevenție individuală cu fiecare membru al familiei în parte;
- crearea și asigurarea funcționalității serviciilor de consiliere a cuplurilor atât înainte de căsătorie cât și în timpul căsătoriei, în special în situațiile de criză.
- acordarea de ajutoare materiale;
- soluționarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie [85] etc.

În literatura de specialitate mai există și părerea că în activitatea individuală de prevenție victimologică a violenței în familie se includ și măsuri de resocializare și reintegrare socială a victimelor violenței în familie cu scopul evitării victimizării repetate [88, p. 126.].

O altă componentă a prevenirii victimologice, caracteristică activității de prevenire și combatere a violenței în familie, este prevenirea victimologică urgentă care subînțelege „contracarea infracțiunilor concrete cu folosirea capacității de apărare a potențialei victime și/sau cu folosirea altor mijloace” [73, p. 202].

În cazurile de violență în familie reieșind din pericolul social existent intervenția serviciilor specializate trebuie efectuată în mod operativ în vederea prevenirii și contracarării actelor de violență.

În conformitate cu Convenția de la Istanbul, statele membri au obligația de a întreprinde „măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că autorităților competente le este acordată puterea de a dispune, în situații de pericol imediat, ca un autor al violenței domestice să părăsească domiciliul victimei sau al persoanei la risc pentru o perioadă de timp suficientă și de a-i interzice agresorului să intre în domiciliu sau să contacteze victima sau persoana în situație de risc” [49, art. 52].

Se consideră că măsurile adoptate conform prevederilor de mai sus vor da prioritate siguranței victimelor sau celei a persoanelor în situație de risc.

Totodată, în conformitate cu art. 53 ale Convenției de la Istanbul „1) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimelor tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții le sunt disponibile ordine de restricție sau de protecție corespunzătoare. 2) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că ordinele de restricție sau protecție la care se face referire în alineatul 1) sunt: – disponibile pentru protecția imediată și fără sarcini financiare sau administrative nejustificate plasate asupra victimei; – emise pentru o perioadă specificată sau până când sunt modificate sau anulate; – dacă este necesar, emise pe o procedură ex parte, care are efect imediat; – sunt disponibile indiferent de, sau în plus față de, alte proceduri legale; – permise a fi introduse în procedurile legale ulterioare. 3) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că încălcările ordinelor de restricție sau protecție emise conform alineatului 1) vor fi supuse unor sancțiuni penale sau altor sancțiuni legale eficiente, proporționale și disuasive” [49, art. 53].

Prin urmare, în vederea racordării legislației naționale la standardele internaționale, legiuitorul a operat o serie de modificări în actele normative, menite să asigure protecție de urgență victimelor violenței în familie.

Principalele ajustări în acest sens sunt:

✓ instituirea și punerea în aplicare a ordonanței de protecție, atât în ordine civilă [39, art. 318¹ al. (1)] cât și procesual penală [38, art. 215¹];

- ✓ instituirea și punerea în aplicare a ordinului de urgență de restricție [110, art. 12¹];
- ✓ instituirea posibilității pornirii urmăririi penale în cazurile de violență în familie în lipsa unei plângeri prealabile a victimei [38, art. 276, alin. (1)];
- ✓ instituirea posibilității asigurării plasamentului de urgență pentru copii aflați în situații de risc [105, art. 11].

În activitatea de prevenire de urgență în cazurile de violență în familie, rolul principal îl are poliția de intervenția căreia depinde nivelul de securitate ale victimelor. În această ordine de idei principalele măsuri de urgență sunt:

- intervenția operativă în cazurile de violență în familie [110, art. 11, alin. (3)];
- reținerea agresorului;
- scoaterea victimei din mediul agresiv;
- aplicarea măsurilor de protecție (ordinul de urgență de restricție, ordonanța de protecție etc.) [110, art. 12¹];
- acordarea asistenței psihologice;
- acordarea asistenței juridice necesare;
- asigurarea unui adăpost sau plasament de urgență;
- asistența medicală de urgență;
- atitudine de non acuzare și ne discriminare;
- sesizarea necondiționată a poliției în cazul depistării semnelor de violență de către lucrătorii medicali sau de către asistenții sociali etc [108, art. 13, alin. (4), lit. e)].

În Republica Moldova, principalele instrumente prin care poate fi oferită securitate de urgență victimelor violenței în familie sunt: ordonanța de protecție și ordinul de restricție de urgență.

Cercetarea anumitor studii [136] și a legislației referitor la aplicarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie ne-a ajutat să stabilim faptul că această procedură este relativ o noutate pentru Republica Moldova și constituie un element de bază în soluționarea conflictelor familiale. Deși este ceva util la soluționarea conflictelor familiale, constatăm cu părere de rău ca există un șir de condiții negative care practic favorizează diferite impedimente la aplicarea ordonanței de protecție.

Astfel, în urma analizei interviurilor și a studiilor analizate la elaborarea acestei lucrări, s-a constatat „că victimele violenței în familie nu înțeleg esența violenței în familie nu pot explica ce este violența în familie, care sunt formele de manifestare a acesteia. La fel, atestăm o înțelegere vagă a formelor de violență în familie și de către asistenții sociali, care, de multe ori, se limitează la una singură - cea fizică, fără a examina și alte tipuri. Acest fapt ar putea explica de ce victimele

nu știu care sunt manifestările violenței în familie. Or, anume asistenții sociali vin cel mai des în contactat cu ele și, prin urmare, documentează cazurile de violență. Faptul că aceștia nu le pot explica că anumite forme de agresiune reprezintă violență în familie, le determină pe victime să creadă că manifestările respective sunt ceva normal și acceptabil” [136, p. 88-89].

În ceea ce privește mecanismul de emiteră a ordonanței de protecție, la fel s-a constatat că: „deși autoritățile publice de specialitate au raportat desfășurarea unui număr mare de seminare, traininguri și alte măsuri de ordin instructiv, asistenții sociali rămân cei mai puțin informați la capitolul ordonanțele de protecție. Majoritatea absolută a asistenților sociali nu au participat niciodată la depunerea unei cereri de emiteră a ordonanței de protecție și nu cunosc măsurile ce pot fi aplicate față de agresori. Situația este mai bună în ceea ce privește funcționarii de poliție și procurorii, care au declarat în proporție de 67% și, respectiv, 75% că au participat la întocmirea și depunerea cererilor de emiteră a ordonanței de protecție” [136, p. 90].

Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că doar 59% din victimele care au obținut o ordonanță de protecție s-au simțit în siguranță. Restul de 41% nu s-au simțit în siguranță din cauza modului de executare a acesteia.

În același studiu s-a relevat faptul că „judecătorii deseori întâmpină dificultăți la emiteră ordonanțelor de protecție, deoarece autoritățile statale practic nu iau nici o măsură pentru a asigura agresorii cu trai, hrană etc. Respectiv agresorii care au fost practic singurii întreținători ai familiei sunt obligați să părăsească propria locuință și nu au posibilitate să se folosească de propriile obiecte și să dispună de propria avere agonisită de o viață” [136, p. 90].

Un alt instrument eficient, în corespundere cu standardele internaționale, îl constituie ordinul de restricție de urgență, emis la fața locului, în cazurile de violență în familie, de către polițist prin care în condițiile existenței unui risc sporit, agresorul este scos din domiciliu pe un termen de până la 10 zile.

În conformitate cu prevederile actelor departamentale ale poliției, ordinul de restricție de urgență este definit drept „o măsură provizorie de protecție a victimei violenței în familie, aplicată de Poliție, prin care are loc înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii acțiunilor violente, asigurând astfel victimei și altor membri ai familiei siguranță în locuința lor” [128, pct. 6].

În cazul stabilirii la fața locului, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, ori de escaladare a situației, organul de constatare sau organul de urmărire penală sunt obligați să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului.

Ordinul de restricție de urgență este eliberat în privința agresorului familial, de către Poliție, indiferent de voința victimei, pe un termen de până la 10 zile.

Ordinul de urgență de protecție este întradevăr o măsură de urgență care poate contribui la evitarea repetării actelor de violență în familie sau poate contribui chiar la evitarea violenței în familie când în familie există un risc sporit în acest sens.

Astfel, reieșind din politica statului de a interveni post factum față de victimele violenței în familie constatăm precum că instituția prevenirii victimologice în astfel de cazuri este o direcție slab dezvoltată în Republica Moldova și nu este reglementată de careva acte normative deși parțial se regăsește în activitatea de prevenire generală specială sau individuală.

În această ordine de idei, pentru a stimula aplicarea pe larg a astfel de măsuri de prevenție trebuie de instruit în mod activ și continuu, specialiștii în acest domeniu (polițiștii, asistenții sociali, profesori, medicii de familie, primari etc.) și de creat condiții prielnice pentru aplicarea fără careva impedimente a măsurilor de protecție.

Propunem ca în actele normative și cele departamentale care legiferează activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie să fie introduse reglementări, într-un capitol aparte, denumit „Prevenirea victimologică a violenței în familie”, care vor conține măsuri speciale de prevenire victimologică a violenței în familie în dependență de specificul, caracterul intervenției și subiectul care le aplică (poliția, asistența socială, autoritatea publică locală, instituțiile de învățământ, instituțiile medicale etc.).

3.5. Concluzii la capitolul III

1. Analizând activitatea de prevenire a violenței în familie din Republica Moldova, observăm că statul acționează preponderent în mod represiv sau post factum. Măsurile de prevenire sunt aplicate după ce a avut loc actul de violență în familie fiind orientate mai mult pentru prevenirea repetării actelor de violență.

Astfel, optăm pentru aplicarea în mod prioritar a unei politici penale de prevenire timpurie a acestui tip de criminalitate, care trebuie să aibă un caracter de lungă durată, să cuprindă toate sferele vieții umane, de exemplu: în sfera socială – crearea clasei sociale de mijloc; susținerea în toate aspectele a persoanelor social-vulnerabile; întărirea relațiilor de familie; îmbunătățirea climatului educațional; socializarea tuturor membrilor societății; reducerea urmărilor negative ale șomajului, migrației etc.

În acest sens, propunem ca Panul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 să fie completată cu o acțiune importantă și necesară a fi realizată în regim de

urgență, și anume „Ratificarea Convenției privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice”. Realizarea acestei măsuri ar schimba politicile statului în vederea consolidării și implementării mecanismelor de protecție a victimelor și a potențialelor victime ale violenței în familie.

2. În urma analizei sondajelor realizate, constatăm că cea mai utilizată măsură generală de prevenire a violenței în familie este activitatea de sensibilizare și informare în continuu a publicului cu privire la violența bazată pe gen, atât la nivel național, cât și local, în vederea eliminării tuturor formelor de violență în familie, cadrul legal-normativ existent în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie, asigurării protecției victimelor, precum și mobilizării autorităților centrale și locale, organizațiilor neguvernamentale și a comunității de a participa activ la prevenirea și combaterea acestui flagel.

Pornind de la ideea că activitatea generală de prevenire constituie ansamblul măsurilor întreprinse în vederea diminuării cauzelor și factorilor violenței în familie, constatăm că statul Republica Moldova nu acordă atenția necesară pentru diminuarea factorilor economici (șomajul, nivelul de trai, criza economică). Persistă ideea că sărăcia nu este o cauză directă a violenței în familie dar totuși diferite studii au confirmat faptul că cauzele economice pot perturba relațiile interfamiliale și totodată pot influența instabilitatea emotivă sau starea social-psihologică a unor membri de familie [104, p. 13].

Astfel, propunem ca Panul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 să fie completată cu o nouă acțiune în vederea îmbunătățirii situației economice a familiei, în special a celei vulnerabile sau a celei care prezintă un risc victimal sporit, ceea ce va ridica nivelul de trai și totodată va influența pozitiv nivelul de cultură al acesteia.

3. În Republica Moldova activitatea de prevenție specială în cazurile de violență în familie este înfăptuită parțial din cauza faptului că justiția promovează o politică bazată pe interesul superior al victimelor, interesele agresorilor fiind neglijate, aceștia fiind lipsiți de posibilitatea de a beneficia de servicii de reabilitare, resocializare și reintegrare în comunitate. Pornind de la ideea că agresorii sunt aceiași cetățeni ai Republicii Moldova ca și victimele, autoritățile statului trebuie să dezvolte în limita necesară servicii și programe de reabilitare, resocializare și reintegrare a agresorilor în comunitate, deoarece aceștia după ce suportă răspundere juridică pentru actele de violență, revin în familii, creează noi familii sau trăiesc în relații asemănătoare celor de familie.

4. Măsurile de prevenție individuală trebuie să fie aplicate cu preponderență față de persoanele de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar

necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale, consumatori de băuturi alcoolice în exces, agresivi care au săvârșit sau sunt predispuși să comită acte de violență în familie.

5. Reieșind din politica statului de a interveni post factum față de victimele violenței în familie constatăm precum că instituția prevenirii victimologice în astfel de cazuri este o direcție slab dezvoltată în Republica Moldova și nu este reglementată de careva acte normative deși parțial se regăsește în activitatea de prevenire generală specială sau individuală.

În această ordine de idei, pentru a stimula aplicarea pe larg a astfel de măsuri de prevenție trebuie de instruit în mod activ și continuu, specialiștii în acest domeniu (polițiștii, asistenții sociali, profesori, medicii de familie, primari etc.) și de creat condiții prielnice pentru aplicarea fără careva impedimente a măsurilor de protecție.

Propunem ca în actele normative și cele departamentale care legiferează activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie să fie introduse reglementări, într-un capitol aparte, denumit „Prevenirea victimologică a violenței în familie”, care vor conține măsuri speciale de prevenire victimologică a violenței în familie în dependență de specificul, caracterul intervenției și subiectul care le aplică (poliția, asistența socială, autoritatea publică locală, instituțiile de învățământ, instituțiile medicale etc.).

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică de importanță majoră soluționată prin cercetarea realizată constă în fundamentarea științifică a activității de prevenire a violenței în familie, prin prisma reglementărilor normative naționale și internaționale, având ca efecte elucidarea dimensiunilor criminologice ale fenomenului, precum și perfecționarea cadrului juridico-penal, fapt de natură să contribuie la dozarea prevenției violenței în familie.

Cercetarea problemelor teoretice și practice ale violenței în familie a condiționat necesitatea evidențierii următoarelor concluzii generale:

1. Violența în familie constituie un comportament violent și agresiv cu caracter intenționat, pe care un membru de familie îl manifestă față de un membru al familiei, săvârșit, de regulă, în scopul controlării și dominării acestuia și care provoacă suferință fizică, sexuală, psihologică sau daune materiale.

2. Analiza prin metoda comparativă a specificului incriminării violenței în familie în diferite legislații, relevă faptul că în funcție de locul și specificul incriminării, legislațiile statelor supuse studiului pot fi clasificate, după cum urmează în: 1. legiuri care au recunoscut violența în familie ca delict de natură penală, instituind norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie; 2. legiuri în care au fost reunite într-un singur capitol al legii penale incriminări ale diferitor fapte, care cad sub incidența violenței în familie numindu-le „Infrațiuni de violență domestică”; 3. legiuri în care nu sânt prevăzute norme juridico-penale consacrate incriminării distincte a faptelor de violență în familie dar au fost introduse semne calificative care agravează răspunderea penală pentru săvârșirea unor fapte împotriva unor victime cu statut de membru de familie.

3. Interpretarea sistematică a normelor penale și a celor contravenționale din legislația consacrată în materie permite identificarea violenței în familie drept infracțiune sau contravenție în Republica Moldova. Din analiza practicii judiciare au fost identificate o serie de deficiențe cu referire la conținutul normativ al violenței în familie, care în viziunea noastră, afectează în mod direct activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie.

4. Incriminarea violenței în familie care a provocat vătămarea neânsemnată a integrității corporale în legea contravențională, o apreciem drept o inițiativă neinspirată, nechibzuită și ineficientă. Pericolul social real al violenței în familie chiar dacă a provocat vătămarea neânsemnată a integrității corporale este caracteristic unei infracțiuni deoarece obiectul juridic la care se atentează nu se rezumă doar la relațiile sociale ce țin de sănătatea membrului de familie, ci trebuie luat în considerație că se compromit și relațiile sociale cu privire la protejarea familiei, a căror existență

și dezvoltare este condiționată de comportarea umană a membrilor de familie, astfel, încât să nu prejudicieze dezvoltarea fizică, psihică și morală a altor membri ai familiei [99, p. 81].

5. Criminalitatea de violență în familie poate fi definită drept un fenomen social-juridic negativ, cu caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric care este constituit din totalitatea faptelor ilegale (infracțiuni și contravenții) săvârșite cu intenție, asupra membrilor de familie, comise pe teritoriul Republicii Moldova, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indicatori cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul).

6. Analizând dinamica criminalității de violență în familie prin prisma metodei bazei fixe, anul de referință 2010, an în care a fost incriminată infracțiunea de violență în familie în CP al RM la art. 201¹, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea de violență în familie, cuprinzând doar infracțiunile prevăzută la art. 201¹ CP al RM, a crescut cu 627%, în 2012 – cu 1152%, în 2013 – cu 2008%, în 2014 – cu 3503%, în 2015 – cu 2938% și în 2016 – cu 2565%. Luând în considerare totalitatea infracțiunilor de violență în familie, omor, vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, viol și alte acțiuni cu caracter sexual săvârșite în familie, poate fi evidențiat faptul că în anul 2011 criminalitatea în sfera relațiilor de familie, a crescut cu 249%, în 2012 – cu 573,3%, în 2013 – cu 870,54%, în 2014 – cu 1526,02%, în 2015 – cu 1297,26% și în 2016 – cu 1120,54%. Prin urmare observăm că în perioada dintre anii 2010 - 2016, criminalitatea de violență în familie a înregistrat cea mai mare creștere în anul 2014, după care a urmat o ușoară descreștere, fapt care în viziunea noastră se datorează dozării măsurilor preventive aplicate de către autorități.

7. Preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita controlul și puterea asupra membrilor de familie este cauza principală a violenței în familie, iar factorii culturali, economici, juridici, politici și individuali care au fost supuși analizei conduc la apariția, intensificarea și înlăptuirea actelor de violență propriu zisă [24, p. 8-9].

8. Principalele trăsături biopsihosociale ale personalității agresorilor din familie sunt: sex masculin, vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale și consumatori de băuturi alcoolice în exces. Această constatare nu exclude posibilitatea existenței și a altor tipuri de agresori familiari iar învățarea comportamentului violent sau a celui de toleranță și acceptare a violenței în cadrul familiei decurge paralel cu alte procese, cum ar fi familiarizarea cu obiceiurile și tradițiile care promovează inegalitatea în bază de gen, promovarea activă a violenței în mass-media, toleranța violenței, inadaptarea socială etc. [96, p. 356].

9. Principalele trăsături biopsihosociale ale victimelor violenței în familie sunt: sex feminin, vârsta 15-34 și 45-59, căsătorite sau aflate în relații de concubinaj, au același statut social și nivel de cunoștințe ca cel al agresorilor, șomere, dependente economic de agresor, cu preponderanță cele din mediul rural, respect de sine scăzut, suferă de anxietate și stări de nervozitate permanentă, totodată, având probleme de comunicare și fiind predispuse la delicvență feminină. Considerăm importantă și constatarea conform căreia deseori victime directe sau, în mare parte, indirecte ale violenței în familie sunt copiii și persoanele în etate. Astfel, anume studierea personalității victimei sau a potențialei victime va permite relevarea cauzelor și condițiilor profunde ale violenței în familie ceea ce la rândul său va spori activitatea de prevenire în acest sens.

10. Analizând activitatea de prevenire a violenței în familie din Republica Moldova, observăm că statul acționează preponderent în mod represiv sau post factum. Măsurile de prevenire sunt aplicate după ce a avut loc actul de violență în familie fiind orientate mai mult pentru prevenirea repetării actelor de violență. Cea mai utilizată măsură generală de prevenire a violenței în familie este activitatea de sensibilizare și informare a publicului cu privire la violența bazată pe gen, atât la nivel național, cât și local, în vederea eliminării tuturor formelor de violență în familie, cadrul legal-normativ existent în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie, asigurării protecției victimelor, precum și mobilizării autorităților centrale și locale, organizațiilor neguvernamentale și a comunității de a participa activ la prevenirea și combaterea acestui flagel.

11. Pornind de la ideea că activitatea generală de prevenire constituie ansamblul măsurilor întreprinse în vederea diminuării cauzelor și factorilor violenței în familie, constatăm că statul Republica Moldova nu acordă atenția necesară pentru diminuarea factorilor economici (șomajul, nivelul de trai, criza economică). Persistă ideea că sărăcia nu este o cauză directă a violenței în familie dar totuși diferite studii au confirmat faptul că anume cauzele economice pot perturba relațiile interfamiliale și totodată pot influența instabilitatea emotivă sau starea social-psihologică a unor membri de familie [104, p. 13].

12. În Republica Moldova activitatea de prevenție specială în cazurile de violență în familie este îndeplinită parțial din cauza faptului că justiția promovează o politică bazată pe interesul superior al victimelor, interesele agresorilor fiind neglijate, aceștia fiind lipsiți de posibilitatea de a beneficia de servicii de reabilitare, resocializare și reintegrare în comunitate.

13. Reieșind din politica statului de a interveni post factum față de victimele violenței în familie constatăm precum că instituția prevenirii victimologice în astfel de cazuri este o direcție slab dezvoltată în Republica Moldova și nu este reglementată de careva acte normative deși parțial se regăsește în activitatea de prevenire generală specială sau individuală.

Totodată, studiul conținutului politicilor penale privind prevenirea și combaterea violenței în familie determină următoarele recomandări și propuneri legislative:

1. De *lege ferenda*, s-a argumentat necesitatea reformulării conținutului normativ al art. 201¹ CP al RM fiind propus următorul conținut:

„**Articolul 201¹**. Violența în familie

(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămarea neînsemnată sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) violența psihologică sau spirituală în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, care a provocat o suferință psihică;

c) privare de mijloace economice, prin neexecutarea obligației legale de întreținere, dacă aceasta a provocat victimei vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

a¹) cu bună știință asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor;

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la de la 5 la 7 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere,

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani”.

2. Propunem excluderea sintagmei „...s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj)” din conținutul art. 133¹ lit. (b) CP al RM. În final, art. 133¹ lit. b CP al RM va avea

următoarea formulare legislativă „...în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi și persoanele aflate sub curatelă”.

3. Propunem excluderea art. 78¹ „Violența în familie” din legea contravențională, deoarece pericolul social real al violenței în familie depășește nivelul pericolului social al unei contravenții [99, p. 77-83].

4. Măsurile de prevenție individuală trebuie să fie aplicate cu preponderență față de persoanele de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 26-50 ani, căsătoriți sau aflați în relații de concubinaj, cu studii generale sau profesionale, șomeri sau angajați în munci slab calificate sau chiar necalificate, cu antecedente penale sau contravenționale, consumatori de băuturi alcoolice în exces, agresivi care au săvârșit sau sunt predispuși să comită acte de violență în familie [96, p. 356].

5. Optăm pentru aplicarea în mod prioritar a unei politici penale de prevenire timpurie a acestui tip de criminalitate, care trebuie să aibă un caracter de lungă durată, să cuprindă toate sferile vieții umane, de exemplu: în sfera socială – crearea clasei sociale de mijloc; susținerea în toate aspectele a persoanelor social-vulnerabile; întărirea relațiilor de familie; îmbunătățirea climatului educațional; socializarea tuturor membrilor societății; reducerea urmărilor negative ale șomajului, migrației etc.

În acest sens, propunem ca Panul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 să fie completată cu o acțiune importantă și necesară a fi realizată în regim de urgență, și anume „Ratificarea Convenției privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice”. Realizarea acestei măsuri ar schimba politicile statului în vederea consolidării și implementării mecanismelor de protecție a victimelor și a potențialelor victime ale violenței în familie.

6. Propunem ca Panul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 să fie completată cu o nouă acțiune în vederea îmbunătățirii situației economice a familiei, în special a celei vulnerabile sau a celei care prezintă un risc victimal sporit, ceea ce va ridica nivelul de trai și totodată va influența pozitiv nivelul de cultură al acesteia.

7. Pentru a stimula aplicarea pe larg a măsurilor de prevenție victimologică a violenței în familie trebuie de instruit în mod activ și continuu, specialiștii în acest domeniu (polițiștii, asistenții sociali, profesori, medicii de familie, primari etc.) și de creat condiții prielnice pentru aplicarea fără careva impedimente a măsurilor de protecție.

8. Propunem ca în actele normative și cele departamentale care legiferează activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie să fie introduse reglementări, într-un capitol aparte,

denumit „Prevenirea victimologică a violenței în familie”, care vor conține măsuri speciale de prevenire victimologică a violenței în familie în dependență de specificul, caracterul intervenției și subiectul care le aplică (poliția, asistența socială, autoritatea publică locală, instituțiile de învățământ, instituțiile medicale etc.).

Avantajele recomandărilor constau în:

a) evidențierea lacunelor legislative și elaborarea propunerilor *de lege ferenda* privind perfecționarea cadrului incriminator al violenței în familie instituit la art. 201¹ CP al RM;

b) armonizarea legislației Republicii Moldova cu prevederile și în spiritul Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței în privința femeilor și a violenței în familie, de la Istanbul, din 11.05.2011;

c) trasarea unor linii directoare pentru activitatea organelor de stat în vederea eficientizării activității autorităților publice în direcția prevenirii eficiente a violenței în familie.

Subiecte pentru cercetare științifică de perspectivă:

Deoarece prezenta teză de doctorat se focusează pe studiul exhaustiv al violenței în familie din perspectiva criminologiei și a dreptului penal, viitoarele demersuri științifice vor fi făcute pentru abordarea caracterului specific al probatoriului penal, al urmelor produse, fiind astfel de perspectivă cercetările științifice privind:

- măsurile procesual-penale privind urmărirea penală în cauzele de violență în familie;
- particularitățile investigării infracțiunii de violență în familie.

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu G. Elementul material din norma de incriminare. În: Revista de drept penal, 1999, nr. 2, București, p. 14.
2. Antoniu G. Tentativă (doctrină, jurisprudență, drept comparat). București: Ed. Societății Tempus, 1995, 314 p.
3. Barbăneagră A. ș.a. Cod penal al Republicii Moldova, Comentariu. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
4. Bîrgău M. Criminologie. partea generală, Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2005. 343 p.
5. Bîrgău M., Larii Iu. Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantajului, studiu monografic. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2004, 204 p.
6. Blackstone W. Commentaries on the Laws of England, Book 1, Chapter 15, Philadelphia: J. B. Lippincott Company, 1893. 1296 p.
7. Borodac A. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: Tipografia centrală, 2006. 264 p.
8. Borodac A. Manual de drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 512 p.
9. Borodac A. ș. a., Drept penal. Chișinău: Știința, 1994. 368 p.
10. Borodac A. Drept penal. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: Știința, 1996. 200 p.
11. Botnaru S. ș.a. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 624 p.
12. Brînză S. și Stati V., Articolul 201¹ „Violența în familie” din Codul penal suferă de grave carențe tehnico-legislative. Partea I. În: Revista națională de drept, 2013, nr.7, p. 3.
13. Brînză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p.
14. Brînză S., Stati V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de violență în familie (art.201¹ CP RM). În: Revista națională de drept, 2011, nr.10-11, p. 3.
15. Brînză S., Stati V. Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recente operate în Codul penal și în Codul contravențional. Partea II. În: Revista națională de drept, 2017, nr. 2, p. 2-12.
16. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. vol. I, Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
17. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. Drept penal vol. II, Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
18. Bujor V. ș.a. Elemente de criminologie. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 1997. 86 p.

19. Butoi T., Mitrofan N., Zdrenghea V. Psihologia judiciară. București: Casa de Editură și Presă „Șansa”, 1992. 359 p.
20. Buzea N.T. Infrațiunea penală și culpabilitatea. În: Doctrina, legislație și jurisprudență, Alba-Iulia: Sabin Solomon, 1944, p. 268-273.
21. California Penal Code. <http://codes.findlaw.com/ca/penal-code/pen-sect-273-5.html> (accesat la data de 05.09.2016).
22. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată de către Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene la data de 7 decembrie 2000, în cadrul Consiliului European de la Nisa. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=RO> (accesat la data de 31.08.2016).
23. Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la San Francisco la 26 iunie 1945. https://ro.wikipedia.org/wiki/Carta_Organiza%C8%9Biei_Na%C8%9Biunilor_Unite (accesat la data de 28.04.2017).
24. Cazacov V. ș.a. Ghid practic privind intervenția eficientă în cazurile de violență în familie, Centrul de Drept al Femeilor, elaborat cu suportul Fundației Soros Moldova, Fundației OAK și Biroului de Relații Interne în domeniul combaterii drogurilor și aplicării legii. Chișinău: Bons Offices, 2015. 144 p.
25. Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă și Ministerul Sănătății și Protecției Sociale. Moldova: Studiul demografic și de sănătate din Republica Moldova, 2005, p. 43-45. <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR178/FR178-Romanian.pdf> (accesat la data de 10.11.2016).
26. Centrul de resurse juridice, Institutul pentru cercetare și prevenire a criminalității. Prevenirea și intervenția eficientă în violența domestică. București, 2003. p. 6, citat de către Popa J. C. Violența în familie: conceptul și obiectul ocrotirii penale. În: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și tinerilor cercetători. Vol. II, ediția a VI-a, 12, 2012, Chișinău, 432 p.
27. Ciobanu Ig. Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele forme de manifestare în Republica Moldova. Chișinău: Museum, 2001. 158 p.
28. Ciobanu Ig. Criminologie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 560 p.
29. Ciobanu Ig. Criminologie. Vol. II. Chișinău: Ed. Cartdidact, 2004. 298 p.
30. Ciobanu Ig. Criminologie. Vol. II. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2006. 296 p.
31. Ciobanu Ig., Criminologie. Vol. I. Chișinău: Cartdidact-Reclama, 2003. 210 p.
32. Cioclei V. Mobilul în actul de conduită. București: Ed. All Beck, 1999. 318 p.

33. Coaliția națională a ONG-urilor implicate în programe privind violența împotriva femeilor, „Ordinul de restricție în legislația statelor europene: Studiu comparativ”, realizat de către Secretariatul Grupului de Legislație „CMSC Iași” și Secretariatul Grupului de Lobby și Imagine „APFR Timișoara”. https://www.google.ru/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj0soCCrMfTAhVJ1hQKHeD-wCIgQFgghMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.cere.ro%2Fimg_proc%2Fstudiu_comparativ_ordinul_de_restricție2968.doc&usg=AFQjCN-GUYYNfcLBwvLPfvP9SC59yXTYKw (accesat la data de 20.03.2017).
34. Code pénal de la République Française, version consolidée au 22 juillet 2016, art. 222-3, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719> (accesat la data de 03.09.2016).
35. Código penal de Portugal, de 1982 versão consolidada posterior a 1995 (versão actualizada), art. 152, [http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=109A-0152&nid=109&t-abela=leis&pagina=1&ficha=1&nversao=.](http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=109A-0152&nid=109&t-abela=leis&pagina=1&ficha=1&nversao=) (accesat la data de 03.09.2016).
36. Codul civil Napoleonian, intrat în vigoare pe 21 martie 1804. https://ro.wikipedia.org/wiki/Codul_civil_napoleonian (accesat la data 31.05.2017).
37. Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.3-6/15 din 16 ianuarie 2009.
38. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 14.03.2003.
39. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 130-134 din 21.06.2013.
40. Codul familiei al Republicii Moldova. nr. 1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 47-48 din 26.04.2001.
41. Codul penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002 (în vigoare din 24.05.2009).
42. Codul penal al României din 1969, abrogat la data de 1 februarie 2014, <http://legeaz.net/noul-cod-penal/art-199>. (accesat la data de 05.09.2016).
43. Codul penal al României din 17 iulie 2009 modificat prin Legea României nr. 286 din 2009, publicat în: Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, Data intrării în vigoare: 1 februarie 2014.

44. Code penal Belgique, 8 juin 1867, entrée en vigueur: 15-10-1867, en vigueur: 27-03-2001>. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=fr&caller=list&cn=18-67060801&la=f&fromtab=loi#Art.414 (accesat la data de 03.06.2017).
45. Cojocaru R. Politica penală a Republicii Moldova în domeniul criminalizării și decriminalizării: tendințe actuale și soluții de perspectivă. În: Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al CSI: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere. Chișinău, 2012, p. 58-63.
46. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial nr. 78 din 29.03.2016.
47. Controlling or Coercive Behavior in an Intimate or Family Relationship Statutory Guidance Framework, December, 2015. 24 p. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/482528/Controlling_or_coercive_behaviour__statutory_guidance-.pdf (accesat la data de 01.09.2016).
48. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, adoptat în 18.12.1979. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/> (accesat la data de 23.12.2016).
49. Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de la Istanbul, din 11.05.2011.
50. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 20.11.1989.
51. Corcea N. Hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului cu privire la violența în familie: cazurile contra Republicii Moldova. În: Revista națională de drept, nr. 3, 2015, p. 49-56.
52. Corcea N. Identificarea etimologică a termenului „Violența în familie”. În: Revista națională de drept, nr. 1, 2015, p. 48-55.
53. Corcea N. Violența în familie, monografie, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul drept penal. Chișinău: CEP USM, 2015. 353 p.
54. Corcea N. Violența sexuală – ca modalitate a violenței în familie: implicații juridico-penale. În: Revista națională de drept, nr. 2, 2015, p. 44-47.
55. Corcea N., Violența în familie din perspectiva criminalisticii, criminologiei și a dreptului penal, Universitatea de Stat din Moldova. În: Studia Universitatis Moldaviae, nr.3(83), 2015, p. 116-126.
56. Costachi J. Drepturile familiei și copilului. În: Culegere de acte normative. Chișinău: Muzeum, 2001. 220 p.
57. Criminal Code of Canada, (R.S.C., 1985, c. C-46), s. 163.1, <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/> (accesat la data de 05.09.2016).
58. Criminal Cod of Minnesota , Chapter 609, 2016. <https://www.revisor.mn.gov/statutes/?id=609>. (accesat la data de 01.06.2017).

59. Decizia CSJ din 18.02.2015. Dosarul nr.1 ra-227/2015.
60. Decizia Curții de Apel mun. Chișinău din 12.02. 2016. Dosarul nr. la-1215/15.
61. Declarația franceză a drepturilor omului și ale cetățeanului din 26 august 1789. https://ro.wikipedia.org/wiki/Declara%C8%9Bia_drepturilor_omului_%C8%99i_ale_cet%C4%83%C8%9Bianului (accesat la data 31.05.2017).
62. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2511-VII din 15 decembrie 2016 pentru aprobarea semnării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=-1&id=368079> (accesat la data de 14.05.2018).
63. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. În: *Veștile*, 30.08.1990, nr. 8, art. 223.
64. Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității. (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029-amp;fk-om=RO> (accesat la data de 30.01.2017).
65. Dobrinescu I. *Infrațiuni contra vieții persoanei*. București: A cademia Republicii Socialiste România, 1987. 184 p.
66. Dolea Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p.
67. Filipescu I. *Tratat de dreptul familiei*. București: All Beck, 1996. 552 p.
68. Florea B. *Violența în familie – etiologie și forme de manifestare*. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 14, ed. Agronaut, Cluj-Napoca, 2005, p. 271-279.
69. German criminal code, in the version promulgated on 13 November 1998, Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I, last amended by Article 3 of the Law of 2 October 2009, Federal Law Gazette I p. 3214. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/-files/criminal_code_germany_en_1.pdf. (accesat la data de 03.06.2017).
70. Gherasimenco V. *Formele de manifestare a violenței în familie*. În: *Revista națională de drept*, nr.7, 2006. p. 55.
71. Ghid pentru parlamentari Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), Rețeaua Parlamentară „Fără violență împotriva femeilor”, Tipărit la Consiliul Europei, 2015, p. 15, http://website-pace.net/documents/19879/730532/HandbookParliamentarians_RO.pdf/f15-95efe-92f0-4d20-8960-841de64f12dc (accesat la data de 25.08.2016).
72. Giurgiu N. *Elemente de criminologie*. Iași: Fundația „Chemarea”, 1992. 320 p.

73. Gladchi Gh. Victimologia și prevenirea infracțiunilor. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2004. 312 p.
74. Gladchi Gh. Criminologie generală. manual pentru facultățile de drept. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
75. Gladchi Gh. Victimologie. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2014, 297 p.
76. Gorceag L., Sîrbu S., Ioniță D. Intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie. Chișinău: Bons Offices, 2013. 104 p.
77. Grama M., Botnaru S. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
78. Grati V. ș.a. Elemente de intervenție polițienească. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2016. 320p.
79. Hogaș D.L. Prevenirea și sancționarea violenței domestice prin normele dreptului penal. Iași: Lumen”, 2010. 226 p.
80. Hotărârea CEDO de la Strasbourg din 16.07.2013 în cauza B. contra Republicii Moldova (cererea nr. 61382/09).
81. Hotărârea CEDO de la Strasbourg din 16.07.2013 în cauza Mudric și alții contra Republicii Moldova (cererea nr. 74839/10).
82. Hotărârea CEDO de la Strasbourg din 28.01.2014 în cauza T.M. și C.M. contra Republicii Moldova (cererea nr. 26608/11).
83. Hotărârea CEDO de la Strasbourg din 28.05.2013 în cauza Eremia și alții contra Republicii Moldova (cererea nr. 3564/11).
84. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității art. II al Legii nr. 56 din 04.04.2014 pentru completarea articolului 60 din Codul penal al Republicii Moldova (prescripția tragerii la răspundere penală, Sesizarea nr. 27a/2014), nr.14 din 27.05.2014.
85. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 228 din 28.03.2014 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de referire. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 80-85 din 04.04.2014.
86. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 281 din 03.04.2018 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea acesteia, publicat la data de 13.04.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova

- nr. 121-125 din 13.04.2018, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc-&lang=1&id=374992> (accesat la data de 14.05.2018).
87. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87 din 28.04.1994 privind aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.05.1994, nr. 005. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=309701> (accesat la data de 25.08.2016).
88. Hotcă M.A., Protecția victimelor. Elemente de victimologie. București: C.H. Beck, 2006. 336 p.
89. <http://archive.today/91Be#selection-625.0-635.78> (vizitat la data de 28.11.2014).
90. <http://statbank.statistica.md> , >>Populatia si procesele demografice >>Numarul populatiei>>Populatia stabila pe grupe de virsta, ani, medii si sexe, la inceputul anului, 2000-2016, virsta 16+, barbati si femei (accesat la data de 26.12.2016).
91. <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/everything-you-need-to-know-about-the-new-psychological-abuse-law-a6789271.html> (accesat la data de 01.09.2016).
92. <https://dexonline.ro/definitie/mit> (accesat la data de 18.02.2017).
93. Iolanda G.D., Beldianu F. Violența domestică: intervenția coordonată a echipei multidisciplinare. Timișoara: Editura de Vest, 2015. 250 p.
94. Ionașcu V. Abordarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie. În: Legea și viața nr.4(304), 2017, p. 24- 28.
95. Ionașcu V. Audierea martorilor sau a victimelor cu aplicarea unor modalități speciale. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale. Probleme actuale privind protecția și securitatea persoanelor implicate în procesul penal. Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2013, p. 315-321.
96. Ionașcu V., Antoci A. Unele reflecții despre trăsăturile social-demografice ale personalității infractorului în cazurile de Violență în familie. În: Materialele conferinței științifice internaționale. Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități. Ed. a VII-a. Chișinău, 2016. 525 p.
97. Ionașcu V. Caracterizarea laturii obiective a infracțiunii de violență în familie. În: Legea și viața nr.11 (Rus), 2014, p. 51-58.
98. Ionașcu V. Reflecții asupra obiectului infracțiunii de violență în familie. În: Закон и жизнь nr .12 (275), 2014, p. 43-47.
99. Ionașcu V., Tabacaru D. Analiza juridică a contravenției de violență în familie. În: Materialele conferinței științifice din 07 decembrie 2017 cu genericul „Viața fără violență: toleranță zero”, Chișinău, 2018, p. 77-83.

100. Ionescu S. Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție. București: Fundației Internaționale pentru Copil și Familie, 2001. 331 p.
101. Kelsen H. Doctrina pură a dreptului. București: Humanitas, 2000. 420 p.
102. Larii Iu. Criminologie. Manual pentru facultățile de drept. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2004, 150 p.
103. Larii Iu., Cojocaru R., Stoian A. Infracțiunea continuată (prelungită) în dreptul penal – Legislație, teorie și practică judiciară. Chișinău: Tipografia Academiei, 2016, p. 130.
104. Larii Iu., Cojocaru R., Ionașcu V., Rotaru I. Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2018, 40 p.
105. Legea Republicii Moldova nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 167-172 din 02.08.2013.
106. Legea Republicii Moldova nr. 167 din 09.07.2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 155-158 din 03.09.2010.
107. Legea Republicii Moldova nr. 196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 306-313 din 16.09.2016.
108. Legea Republicii Moldova nr. 264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 172-175 din 23.12.2005.
109. Legea Republicii Moldova nr. 318 din 15.12.2005 privind aderarea Republicii Moldova la Protocolul opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptat la New York la 6 octombrie 1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1-4 din 06.01.2006.
110. Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 55-56 din 18.03.2008.
111. Legea Republicii Moldova nr. 713 din 06.12.2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38 din 14.03.2002.
112. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código penal español, Jefatura del Estado «BOE» núm. 281, de 24 de noviembre de 1995, última modificación: 28 de abril de 2015. https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&escr=s&source=web&cd=1&ved=0ahU-KEwiimJGdjZU-AhVFxxQKHR_UCyEQFgghMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.boe.es%2Flegis-

lcion%2Fcodigos%2Ffabrir_pdf.php%3Ffich%3D038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf&usg=AFQjCNFIDiDIHpJgGKrqlmMoNW6ZOGDz5Q (accesat la data de 01.06.2017)

113. Ley Orgánica 14/1999, de 9 de Junio, de modificación del Código penal español en Materia de Protección a las víctimas de malos tratos y de la Ley de Enjuiciamiento Criminal. În: Boletín Oficial del Estado, 1999-06-10, 138 p. http://noticias.juridicas.com/base_datos-/Penal/lo14-1999.html (accesat la data de 31.08.2016).
114. Lombroso G. L'âme de la femme. Paris: Payot, 1924. 318 p.
115. Manualul Drepturilor Omului, Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki. București 2008. <http://www.apador.org/wp-content/uploads/2014/02/-manual-DO-proof.pdf> (accesat la data de 28.04.2017).
116. Mircea I. Vinovăția în dreptul penal român. București: Lumina Tipo, 1998. 192 p.
117. Mitrofan I. Cuplul conjugal: armonie și dizarmonie. București: Editură Științifică și Enciclopedică, 1989. 276 p.
118. Morari G., Pădure A., Zarbailov N., Ghid pentru specialiștii din sistemul de sănătate privind intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor. Chișinău: Cartea Juridică, 2016, 160 p.
119. Nistoreanu Gh., Păun C. Criminologie. București: Didactică și Pedagogică, 1994. 352 p.
120. Notă informativă privind organizarea și desfășurarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, cât și celor comise în sfera relațiilor familiale în anul 2014 http://igp.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_privind_violenta_in_familie_12_luni_2014.pdf (accesat la data de 18.02.2017).
121. Notă informativă privind organizarea și desfășurarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, cât și celor comise în sfera relațiilor familiale în anul 2015 http://igp.gov.md/sites/default/files/ni_violenta_in_familie_12_luni_2015.pdf (accesat la data de 18.02.2017).
122. Notă informativă privind starea infracționalității contra vieții și sănătății persoanei, precum și cele comise în sfera relațiilor familiale în anul 2016 http://igp.gov.md/sites/default/files/informatie_privind_violenta_in_familie_2016_.pdf (accesat la data de 18.02.2017).
123. Núñez C.E. La violencia doméstica en la legislación española: especial referencia al delito de maltrato habitual (art. 173.2 del Código penal). În: Revista de Estudios de la Justicia, nr.12, 2010, p. 97-148.
124. Oancea I. Probleme de criminologie. București: ALL, 1994. 239 p.

125. Odagiu Iu. ș.a. Cooperând împreună spre o comunitate mai sigură. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2011. 48 p.
126. Ogein A. Sociologia devianței. Iași: Polirom, 2002. 264 p.
127. Ohio revised Criminal Code. <http://codes.ohio.gov/orc/2919.25> (accesat la data de 05.09.2016).
128. Ordinul IGP nr. 134 din 15.03.2017 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția Poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.
129. Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova nr. 22 din 09.02.2012 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind intervenția secțiilor/direcțiilor asistență social și protecție a familiei, instituțiilor medicale și organelor afacerilor interne în cazurile de violență în familie.
130. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966. În: Veștile nr. 8 din 30.08.1990.
131. Petcu M. Delincvența, repere psihosociale. Cluj-Napoca: Dacia, 1999. 215 p.
132. Philips R., Knust D., Schmiechen M. Violența în familie. Moldova. Minnesota advocates for Human Rights. Minneapolis: Suite 1000, 2000. 44 p.
133. Pisapua G. Fondamento et oggelto della criminologia. Padova: Cedam, 1983, p. 14.
134. Pop O., Neagu Gh., Criminologie generală. Chișinău: Î.I. „Angela Levița”, 2005. 206 p.
135. Popa J.C. Violența în familie: conceptul și obiectul ocrotirii penale. În: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și tinerilor cercetători. Vol. II, ediția a VI-a, Chișinău, 2012. 432 p.
136. Postica A. ș.a. Raport de evaluare privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.45 privind ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-2011. Chișinău: Promo-Lex, 2012. 186 p.
137. Programul Daphne II, pentru perioada 2004-2008, adoptat prin Decizia Parlamentului European și a Consiliului Europei nr. 803/2004/CE din 21 aprilie 2004 pentru dezvoltarea rezultatelor obținute în cadrul programului „Daphne 2000-2003”.
138. Programul Daphne III, pentru perioada 2007-2013, adoptat prin Decizia Parlamentului European și a Consiliului Europei nr. 779/2007/CE din 20 iunie 2007, program special de prevenire și combatere a violenței împotriva copiilor, a tinerilor și a femeilor, precum și de protecție a victimelor și a grupurilor expuse riscurilor, ca parte a Programului general „Drepturile fundamentale și justiția”, <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent-RO/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0779> (accesat la data de 31.08.2016).

139. Programul Daphne, pentru perioada 2000-2003, adoptat prin Decizia Parlamentului European și a Consiliului Europei nr. 293/2000/CE a din 24 ianuarie 2000 pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor, tinerilor și a femeilor.
140. Protection from Harassment Act, 21 st March 1997, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/pdfs/ukpga_19970040_en.pdf (vizitat la data de 18.09.2015).
141. Raport de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Republica Moldova, Organizația Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), Organizația Mondială a Sănătății, AO „Centrul de Drept al Femeilor”, NIRAS-Indevelop. – Chișinău: Nova Imprim, 2016. 88 p.
142. Rădulescu M.S., Devianță, criminalitate și patologie socială. București: Lumina Lex, 1999. 288 p.
143. Rădulescu S.M., Banciu D. Introducere în sociologia delincvenței juvenile. Adolescența între normalitate și devianță, București: Medicală, 1990. 164 p.
144. Rădulescu S.M., Sociologia violenței (intra)familiale: victime și agresori în familie, București: Lumina Lex, 2001. 350 p.
145. Recomandarea nr. 2000/11 privind lupta împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 19.05.2000, la cea de-a 710-a reuniune a delegaților miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la datat de 31.08.2016).
146. Recomandarea nr. 2001/16 privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 31 octombrie 2001, la cea de-a 771-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf>. (accesat la datat de 31.08.2016).
147. Recomandarea nr. 2002/5 a Comitetului Miniștrilor către statele membre referitoare la protecția femeilor împotriva violenței, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 30 aprilie 2002, la cea de-a 794-a reuniune a Delegaților Miniștrilor.
148. Recomandarea nr. 79/17 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la protecția copilului împotriva maltratării, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 13.09.1979, la cea de-a 307-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la datat de 31.08.2016).
149. Recomandarea nr. 85/4 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la violența în familie, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 26 martie 1985, la cea de-a 382-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la datat de 31.08.2016).

150. Recomandarea nr. 87/21 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la asistența acordată victimelor și prevenirea victimizării din 17 septembrie 1987, la cea de-a 410-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. http://www.usem.md/uploads/files/Activitate_%C8%98tiin%C8%9Bific%C4%83_USEM/rmdir/RMDIRI,_2010,_nr_3.pdf (accesat la data de 31.08.2016).
151. Recomandarea nr. 90/2 privind măsurile sociale referitoare la violența în familie, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 15.01.1990, la cea de-a 432-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.08.2016).
152. Recomandarea nr. 93/2 privind aspectele medico-sociale ale abuzurilor față de copii, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 22.03.1993, la cea de-a 490-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.08.2016).
153. Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale din 27.06.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.170-172/224 din 08.08.2003.
154. Revenco A. ș.a. Evaluare rapidă privind problema violenței în familie în Republica Moldova. La Strada, 2007. 45 p. [http://arhiva.lastrada.md/actiuni_curente/docs/report_\(ERPv-F\).pdf](http://arhiva.lastrada.md/actiuni_curente/docs/report_(ERPv-F).pdf) (accesat la data de 21.04.2017).
155. Rotari O. Criminologie. Chișinău: ULIM, 2011. 890 p.
156. Rusnac S. Psihologia dreptului. Chișinău: ARC, 2000. 309 p.
157. Rusu V. Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în Sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova. Chișinău: Programul pentru contracararea traficului de ființe umane în Europa de Est și Sud-Est, 2013. 80 p.
158. Saharneau E., Mărgărint T. Violența în familie și femeile din Penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent și viitor. Misiunea norvegiană de experți pentru promovarea supremației legii în Moldova (NORLAM), USM, Centrul de cercetări calitative în antropologie. Chișinău: Bons Offices, 2017. 58 p.
159. Sălăvăstru D. Psihologia educației, Iași: Polirom, 2004. 288 p.
160. Sellin T. Culture conflict and crime. New York: Social Science Research Council, 1983. 116 p.
161. Sentința Judecătorei Căușeni din 01.02.2016. Dosarul penal nr.1-209/15.
162. Sentința Judecătorei Căușeni din 21.12.2016. Dosarul penal nr.1-317/2016 09-1-301.
163. Sentința Judecătorei Ciocana din 16 decembrie 2016. Dosarul penal nr. 22-1-5827-20092016.
164. Sentința Judecătorei Ciocana din 20.12.2016. Dosarul penal nr. 1-438/2016 (22-1-7221-11112016).

165. Sentința Judecătorei Criuleni din 30.11.2016. Dosarul penal nr. 1-206/16, 24-1-1056-29042016.
166. Serious Crime Act 2015 of United Kingdom. http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/9-/pdfs/ukpga_20150009_en.pdf (accesat la data de 19.11.2016).
167. South Carolina Code of Laws Unannotated. <http://www.scstatehouse.gov/code/t16c-025.php> (accesat la data de 05.09.2016).
168. Stark E., Flitcraft A. Women at Risk, Domestic Violence and Women's Health. Thousand Oaks, CA, London, New Delhi: Sage Publications, 1996. 264 p.
169. Studiu reprezentativ, realizat în Republica Moldova, în perioada 22.11.2016 - 25.12.2016, pe un eșantion de aproximativ 300 persoane, membri ai echipelor multidisciplinare teritoriale (polițiști, asistenți sociali, medici de familie, primari și alți specialiști) în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul Sistemului Național de Referință pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în lucrul cu beneficiarii acestuia, cu accent sporit pe victimele violenței în familie”, organizat de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în parteneriat cu Organizația Internațională pentru Migrație.
170. Sutherland E.H., Cressey D.R. Principes de criminologie. Paris: Cujas, 1966, 662 p.
171. Swedish Penal Code, adopted in 1962 and entered into force on 1 January 1965. <http://www.government.se/contentassets/5315d27076c942019828d6c36521696e/swedish-penal-code.pdf>. (accesat la data de 01.06.2017)
172. Tanoviceanu I. ș.a. Tratat de drept penal și procedură penală. Vol. II, ediția a II-a. București: Curierul Judiciar, 1925. 1044 p.
173. Tucicov-Bogdan A. Dicționar de psihologie socială. București: Științifică și Enciclopedică, 1981. 256 p.
174. Turliuc M.N., Adina K.H., Oana D. Violența în familie. Teorii, particularități și intervenții specifice, Iași: „Alexandru Ioan Cuza”, 2009. 232 p.
175. Ungureanu A. Drept penal român. București: Lumina Lex, 1995. 463 p.
176. Violența față de femei în familie în Republica Moldova, studiu elaborat cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, al Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor, al Fondului ONU pentru Populație și al Ambasadei Suediei în Moldova, și publicat în cadrul proiectului comun ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național”, Chișinău, 2011. 150 p.

177. *Violența împotriva femeilor: o anchetă la nivelul UE, rezultate pe scurt*, Agenția pentru drepturi fundamentale a Uniunii Europene, Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2014. 43 p.
178. *Violența în familie în România: legislația și sistemul judiciar*, Raport final, 30 Aprilie, 2007. 116 p.
179. Vizitiu D., *Opinia medicilor de familie privind violența domestică*, În: *Analele Științifice ale USMF „N. Testemițeanu”* nr. 2(14) din 2013, p. 295-298.
180. Vouin R., Leautea J. *Droit pénal et criminologie*. Paris: Presses Universitaires de France, 1965. 629 p.
181. *White Mountain Apache Criminal Code, chapter six „Domestic violence”*. <http://www.wmat.nsn.us/Legal/Criminal%20Code%20-%20080614%20%20IN%20EFFE-CT.pdf> (accesat la data de 01.06.2017).
182. Zamfir E., Rădulescu A., Mostavi C.M., „Ghid de intervenție în cazurile de violență în familie”, realizat de către Agenția Națională pentru protecția familiei cu suportul Fondului ONU pentru Populație (UNFPA), București, 2007. 55 p., <http://www.nd.ro/dgmsscovasna/pdf/ghidvf.pdf> (accesat la data de 20.02.2017).
183. Zolyneak M. *Drept penal. vol. II*, Iași: Chemarea, 1993, 650 p.
184. Акоев К.Л. Пинкевич Т. В. *Уголовное право России. (Общая и Особенная часть)*. Ставрополь: Сервисшкола, 2000 304 p.
185. Боровикова В.Б. *Уголовное право. Общая и Особенная части*. Москва: Изд. Юрайт, 2014. 717 p.
186. Братусь Б.С. *Психологический анализ изменений личности при алкоголизме*. Москва: Издательство Московского Университета, 1974. 96 p.
187. Бриллиантова А.В. *Уголовное право России. Части Общая и Особенная*. Москва: Проспект, 2010. 1232 p.
188. Ветрова Н.И. Ляпунова Ю.И. *Уголовное право. Общая часть. Учебник*, Москва: Изд. Новый Юрист, 1997. 592 p.
189. Герцензон А.А. *Введение в советскую криминологию*. Москва: Юридическая литература, 1965. 227 p.
190. Глухарева Л.И. *Задачи и средства уголовно-правовой охраны социалистических общественных отношений*. În: *Сборник научных трудов*, Москва, Изд-во ВЮЗИ, 1983, p. 121-133.
191. Долгова А.И. *Учебник для вузов*. Москва, Изд-во НОРМА – ИНФРА, 2001. 784 p.

192. Ильяшенко А.Н. Противодействие насильственной преступности в сем: уголовно-правовые и криминологические аспекты. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Государственное учреждение „Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России”, Москва, 2003. 492 р.
193. Козаченко И.Я., Незнамова З.А., Новоселов Г.П. Уголовное право, Особенная часть. Москва: Изд. Норма-Инфра, 2001. 955 р.
194. Колпакова Л.А. Насилие в семье: виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ярославль, 2007. 232 р.
195. Коренева Л. Распространенность насилия против женщин в Санкт-Петербурге и России. In: Материалы международной научно-практической конференции: „Феменистская теория и практика”: Санкт Петербургб., 1996. 314 р.
196. Коробейников Б.В. Кузнецова И.Ф., Миньковский Г.М., Криминология. Москва: Юридическая литература, 1988, 384 р.
197. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва: Юридическая литература, 1972. 352 р.
198. Кузнецова Н.Ф. Тяжкова И.М. Курс уголовного право. Общая часть, том-1. Москва: Зерцало, 1999. 592 р.
199. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Изд. Московского университета, 1976. 182 р.
200. Лунев В.В. Субъективное вменение. Москва: Изд. Спарк, 2000. 70 р.
201. Малинин В.Б. Парфёнов А.Ф. Объективная сторона преступления. Санкт Петербург: изд. Юридического института, 2004, 301 р.
202. Москаленко А.Т. Сержантов В.Ф. Личность как предмет философского познания. Новосибирск: Наука, 1984. 318 р.
203. Наказателен Кодекс, в сила от 01.05.1968 г., изм. ДВ. бр.33 от 26 Април 2011г. <https://pravatami.bg/zakoni/nakazatelen-kodeks> (accesat la data de 29.04.2017).
204. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1960. 228 р.
205. Орымбаев Р. Специальный субъект преступления, Алма-Ата: Наука, 1977, 152 р.
206. Пионтковский А.А., Меньшагин В.Д. Курс советского уголовного права. Особенная часть. Москва: Госюриздат, 1955. 800 р.

207. Питецкий В.В. Соотношение физического насилия с преступлениями против личности. În: Современное состояние преступности и реформа уголовного законодательства. Межвуз. сб. науч. Тюмень, 1994. p. 101-114.
208. Сошникова И.В. Насилие в семье в современной России: социологический анализ, диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук, Екатеринбург, 2011. 169 p.
209. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Вища школа, 1988. 198 p.
210. Фатеев А.Н. Домашнее насилие: опыт криминологического исследования, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 2006. 19 p.
211. Филановский И.Г. Советское уголовное право. Особенная часть. Москва: Госюриздат, 1962. 478 p.
212. Фролов Е.А. Объект уголовно-правовой охраны и его роль в организации борьбы с посягательствами на социалистическую собственность. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Свердловск, 1971, 269 p.
213. Шахов В. И. Насилие в семье: уголовно-правовое и криминологическое значение. Удмуртский государственный университет, Ижевск, 2003. 197 p.
214. Щедрин А.К. Ответственность за разбой по Указу Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 г. „Об усилении охраны личной собственности граждан”. Вопросы советского уголовного права и процесса: Ученые записки Свердловского юридического института. Свердловск, 1958. Т. VI, citat de către Колесников И.С. Уголовно-правовое понятие насилия. În: Ползуновский вестник, nr. 3-1, 2006, p. 114-118. http://elib.altstu.ru/elib/books/Files/pv2006_03_1/pdf/114koles.pdf (accesat la data de 01.05.2017).

ANEXE

Anexa nr. 1 Date statistice privind criminalitatea contra vieții și sănătății persoanei, precum și celei comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova pentru anii 2010 – 2016

Tabelul 1. Starea criminalității contra vieții și sănătății persoanei, precum și celor comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova pentru anii 2010 – 2016 [122]

Indicatorii de bază			2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Examinează petiții de către serviciul ofițeri de sector	total		28236	30142	30592	21320	22109	22365	15562	14049	14965
	violență în familie		2992	2862	2765	2269	1950	2094	1227	1188	1537
Registru II							6569	6706	7338	9203	10459
Din ele autosesizări ale OS							417	633	782	1089	1152
Întocmite procese-verbale contravenționale	total		24855	15169	94471	82238	11474	10505	11182	12957	12945
	art. 78 (vătămări intenționate ușoare) CC	total în familie	21404	18993	19382	16975	19082	16299	15753	1555	15760
			1476	1712	2135	2539	3228	1953	721	544	833
Infrațiuni total în familie			63	46	123	491	816	1417	2374	2040	1782
Infrațiuni grave contra vieții și sănătății înregistrate de Poliție	omoruri (art. 145 Cod penal)	total	185	189	211	196	193	195	157	155	168
		în familie	30	17	31	22	16	30	29	36	31
	vătămări intenționate grave (art. 151 CP)	total	358	354	394	373	301	318	309	243	246
		în familie	33	29	29	11	11	19	25	26	21
	Văt. medii art. 15 CP)	total							660	621	647
	Violența în familie (art. 201 ¹ CP)	total			63	458	789	1328	2270	1914	1679
		grave			5	34	40	74	66	58	67
		sinucide					5	5	3	7	5
		membri						193	316	290	222
		medii			11	75	96	118	119	111	101
ușoare			47	349	648	938	1766	1448	1284		
Viol art. 171 CP				12	10	11	29	30	35	34	
Ațiuni sexuale art. 172 CP				11	9	10	11	20	29	17	
Materiale de refuz în pornirea UP								156	1316	2087	1632
Asigurarea protecției victimelor violenței în familie (Ordonanța de protecție)											
Supravegheate Ord Protecție					4	23	408	448	920	828	916
- la demersul OS					2	13	289	313	706	632	715
- la demersul OUP							4	19	89	41	14
- la demersul procurorului					2	6	63	30	25	11	7
- la demersul asistentului soc.							3	3	4	3	6
- la demersul victimei						4	48	82	95	139	172
Supravegheate victime											
- femei							224	291	654	591	677
- copii							5	6	10	12	16
- femei și copii							165	105	239	211	213
- bărbați							14	46	17	14	10
Încălcate ordonanțe de protecție											
Total încălcate							89	61	110	165	213
- din ele, contravențional							79	53	100	46	124
- din ele, penal							10	8	10	8	77
- sesizate oficiul executare									111		23

Înaintate demersuri										
Înaintate demersuri OP				7	231	397	370	827	808	832
din ele de ofițer de sector								767	818	
- repetat						10	8	13	26	41
- respinse						26	57	121	135	103
din ele de ofițer de urmărire penală								41	14	
Intervenții comune în echipe multidisciplinare				53	207	147	235	422	533	649
Referite cazuri de violență în familie altor autorități						145	86	211	814	936
Cazuri sesizate autorității tutelare vict. copii						13	15	47	264	162
Agresori familiali la evidență		4681	4745	4569	4859	4822	4423	4418	4134	4127
- bărbați						4447	4375	4180	3932	3927
- femei						375	48	238	202	200
- luați la evidență						1887	1179	1824	1814	1582
- radiați						1891	1224	1774	1987	1625
victime	Total					816	1417	2374	2040	1782
	- femei					673	1218	2088	1760	1508
	- din ele copii					14	65	78	72	76
	- bărbați					143	199	285	280	274
	- din ei copii					10	26	38	30	37
agresori	- bărbați					764	1330	2244	1894	1652
	- femei					52	87	130	146	129
Popularizarea	Cursuri					71	71	122	167	174
	Mass-media					50	141	165	454	539
	Lecții în instituții de în-					2434	3110	3317	2745	2815
	Întru-niri cu					4617	2916	2887	4561	5956
	Întruniri cu tineretul stu-						1567	3082	2341	2341

Anexa 2.

Diagrame cu referire la criminalitatea de violență în familie

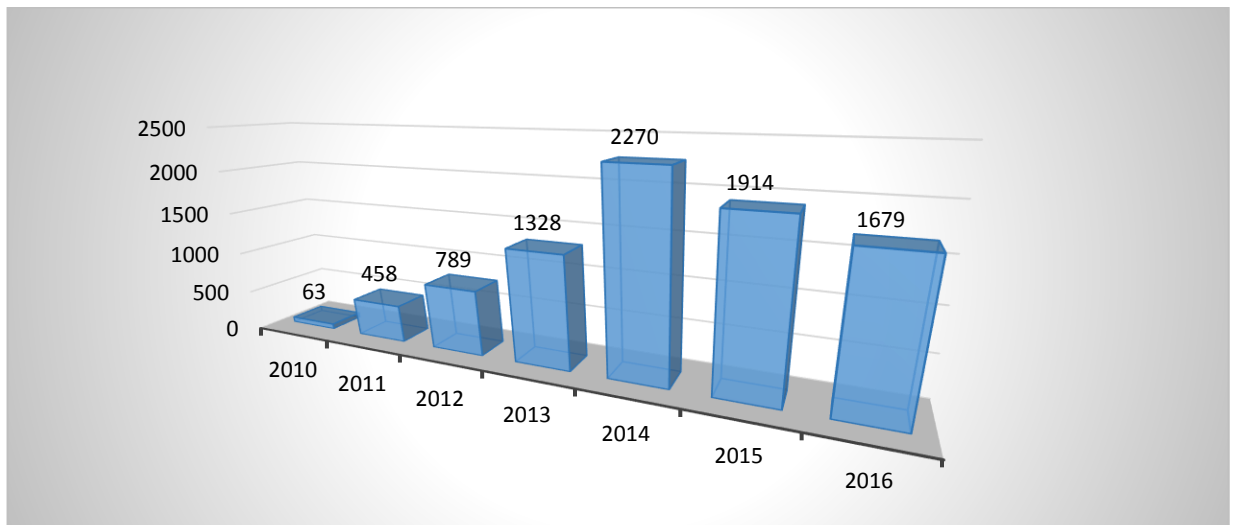

Fig. 2.1. Evoluția cazurilor de violență în familie în Republica Moldova (art. 201¹ Cod penal), înregistrate pe parcursul anilor 2010 –2016 [122]

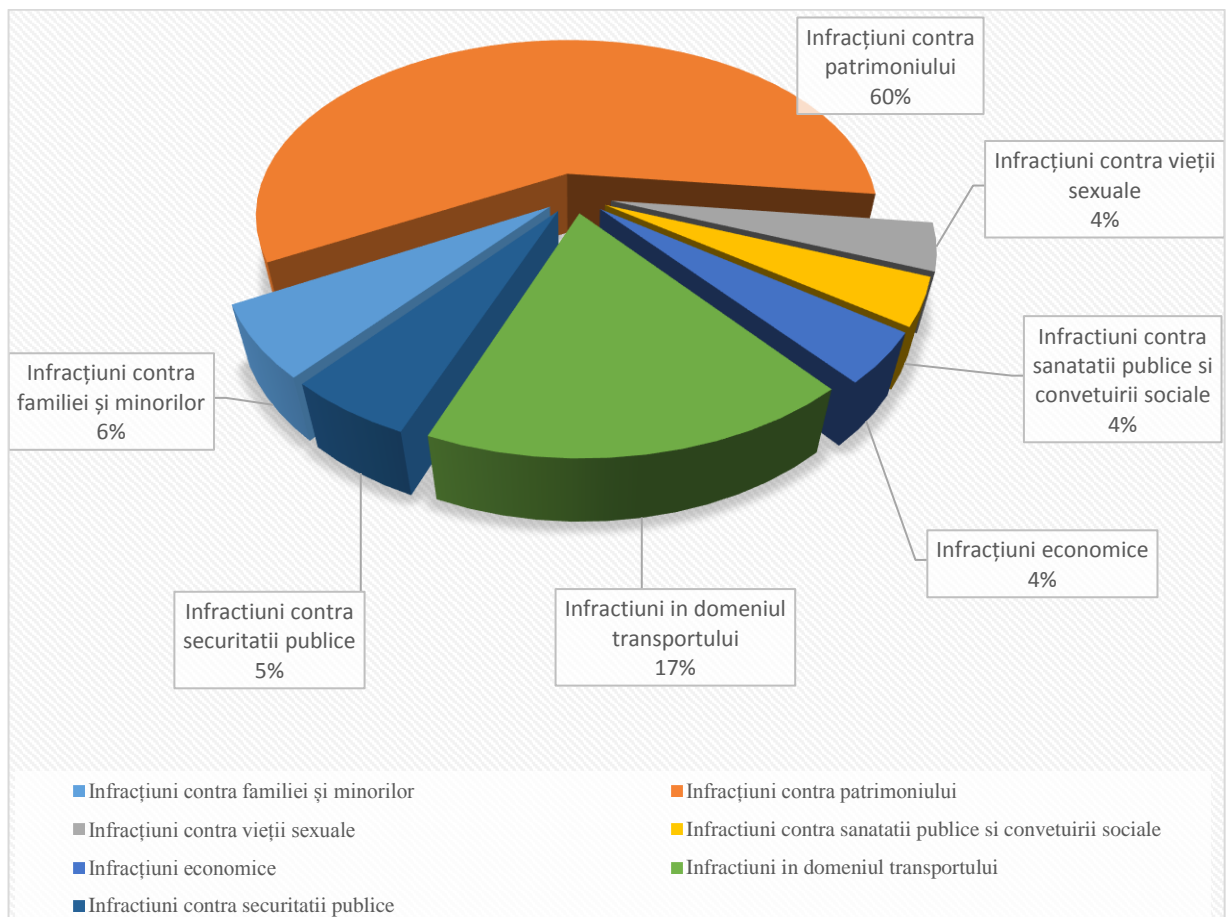

Fig. 2.2. Structura criminalității în Republica Moldova înregistrată în anul 2015 [122]

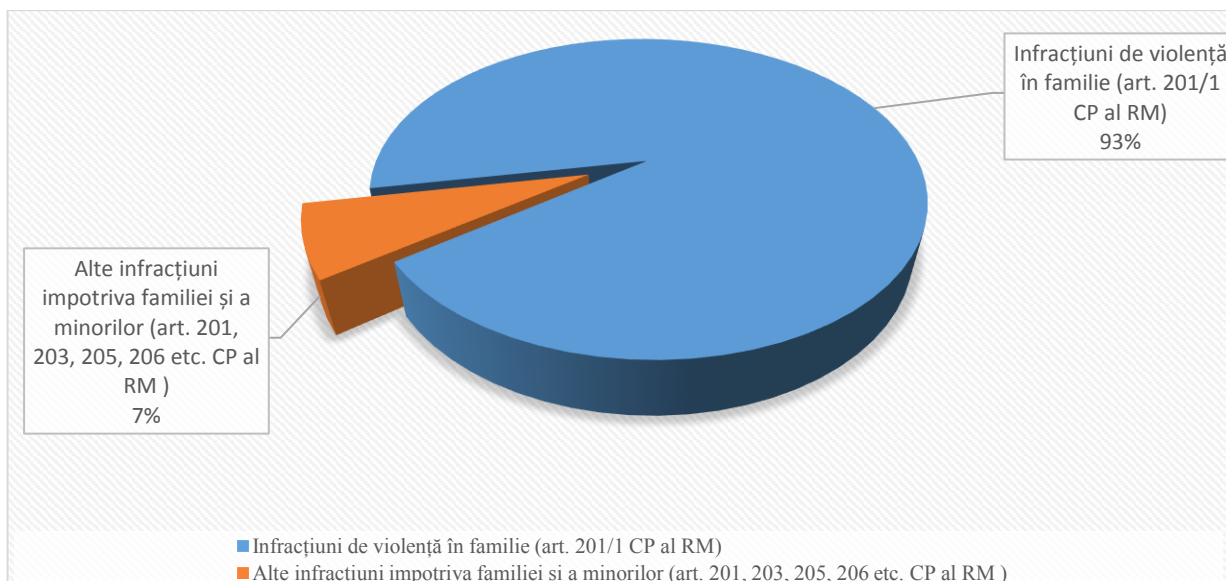

Fig. 2.3. Structura infracțiunii de violență în familie în cadrul infracțiunilor împotriva familiei și a minorului în Republica Moldova, înregistrată în anul 2015 [122]

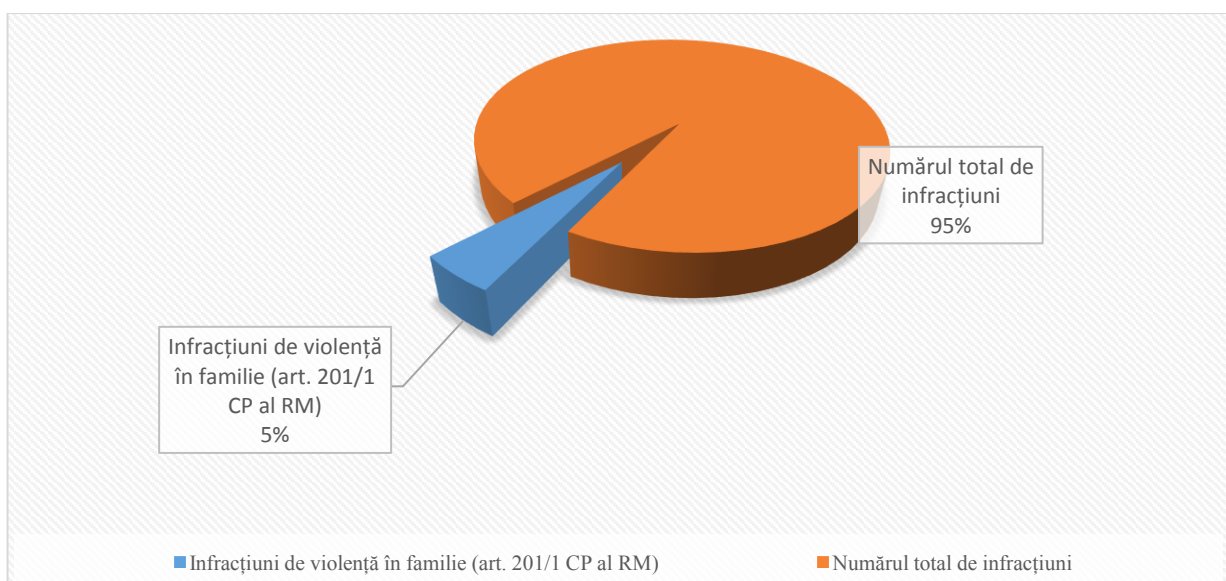

Fig. 2.4. Structura infracțiunii de violență în familie în raport cu numărul total de infracțiuni înregistrate în Republica Moldova, înregistrată în anul 2015 [122]

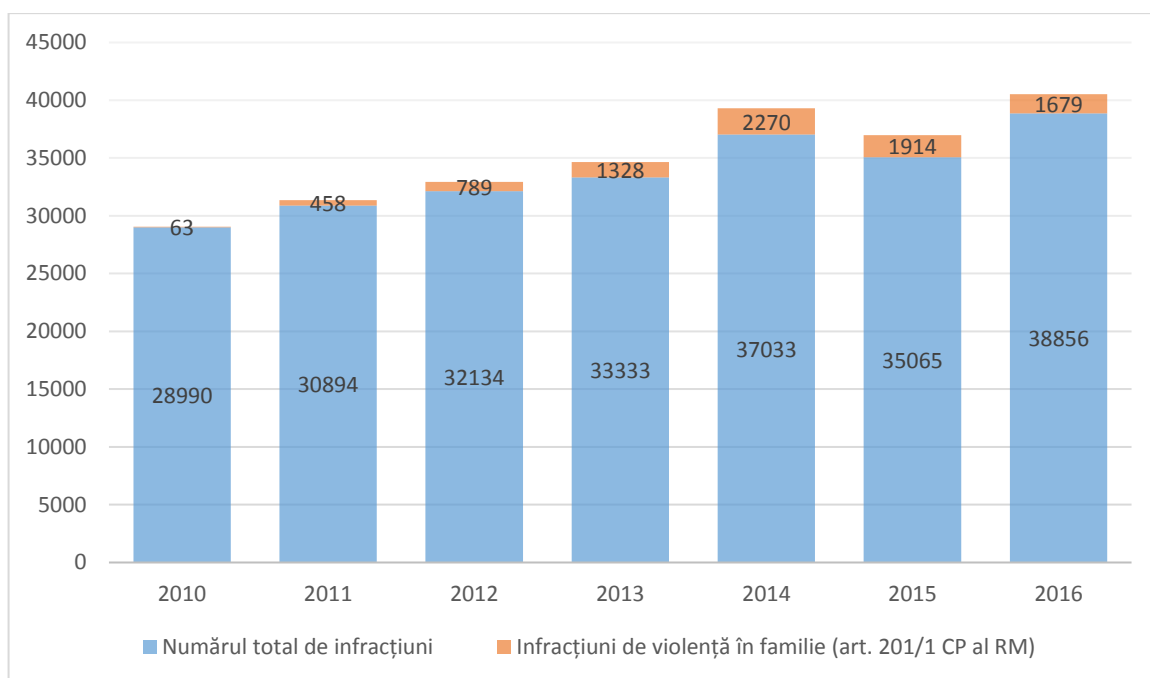

Fig. 2.5. Structura infracțiunii de violență în familie în raport cu numărul total de infracțiuni înregistrate în Republica Moldova, înregistrată în anii 2010 - 2016 [122]

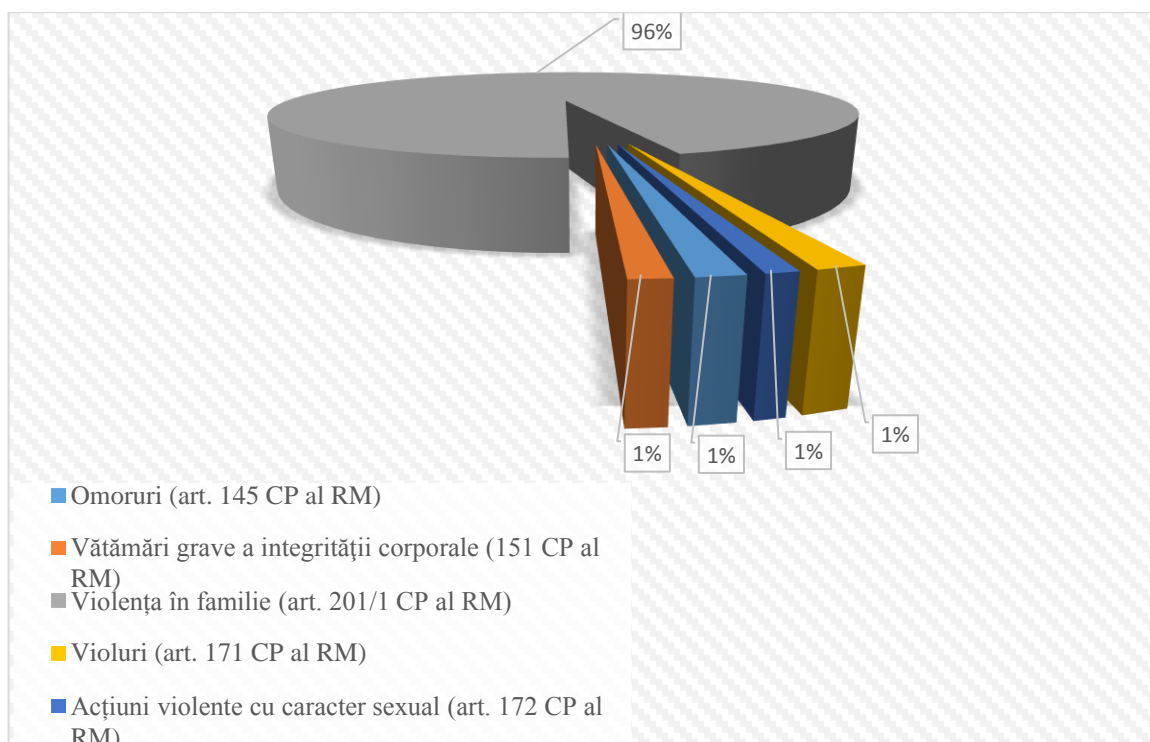

Fig. 2.6. Structura infracțiunilor săvârșite în familie pentru anul 2014 în Republica Moldova [122]

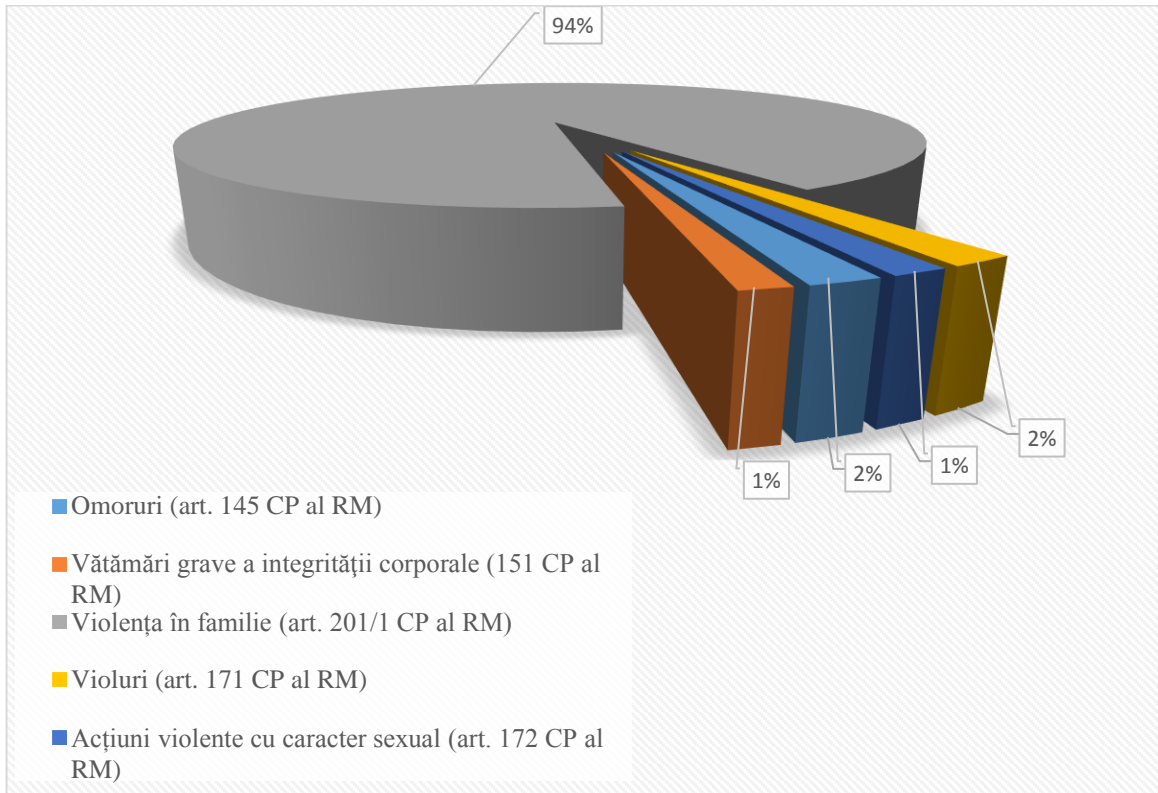

Fig. 2.7. Structura infracțiunilor săvârșite în familie pentru anul 2015 în Republica Moldova [122]

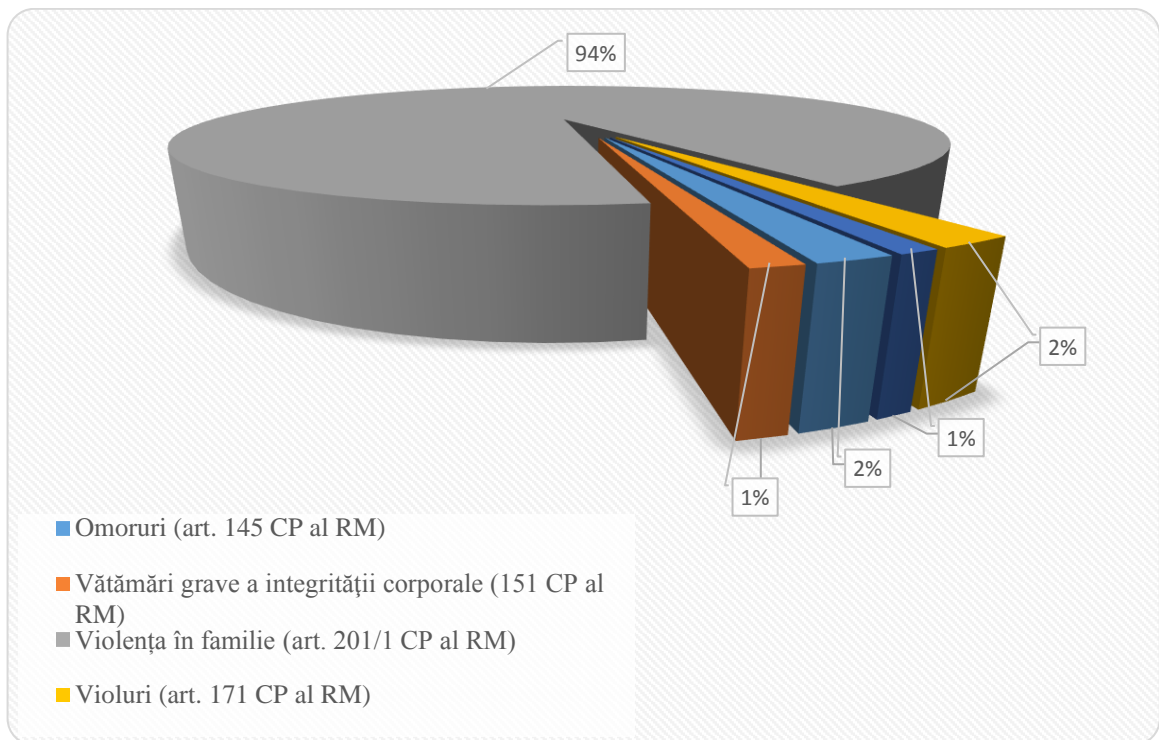

Fig. 2.8. Structura infracțiunilor săvârșite în familie pentru anul 2016 în Republica Moldova [122]

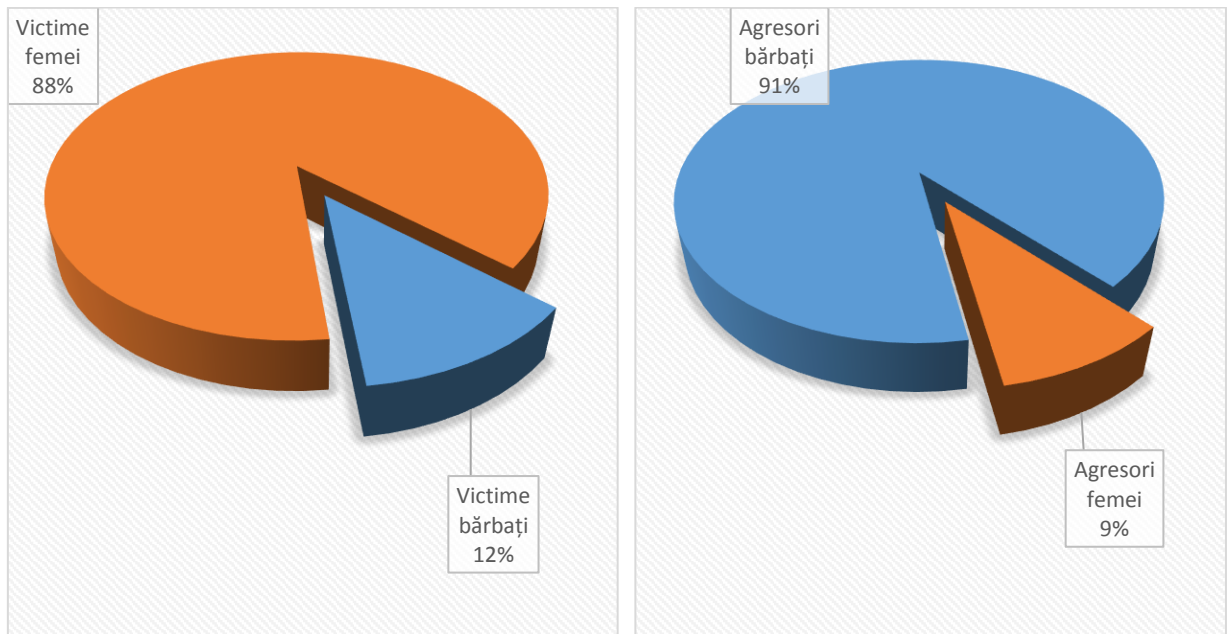

Fig. 2.9. Ponderea infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova în anul 2014 [122]

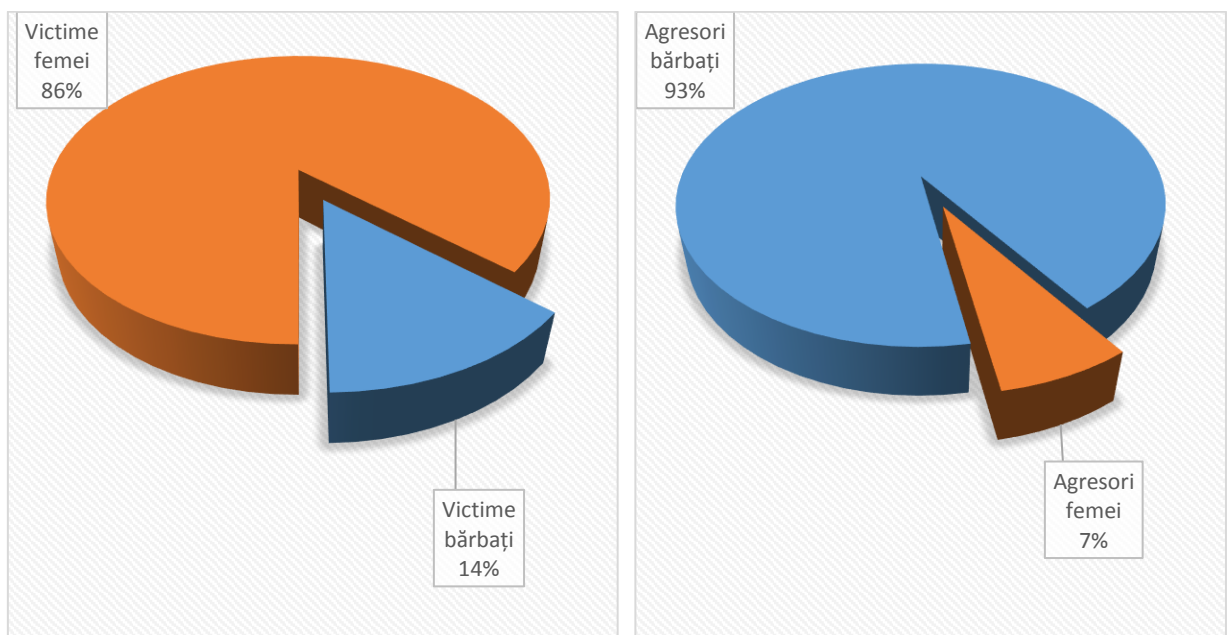

Fig. 2.10. Ponderea infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova în anul 2015 [122]

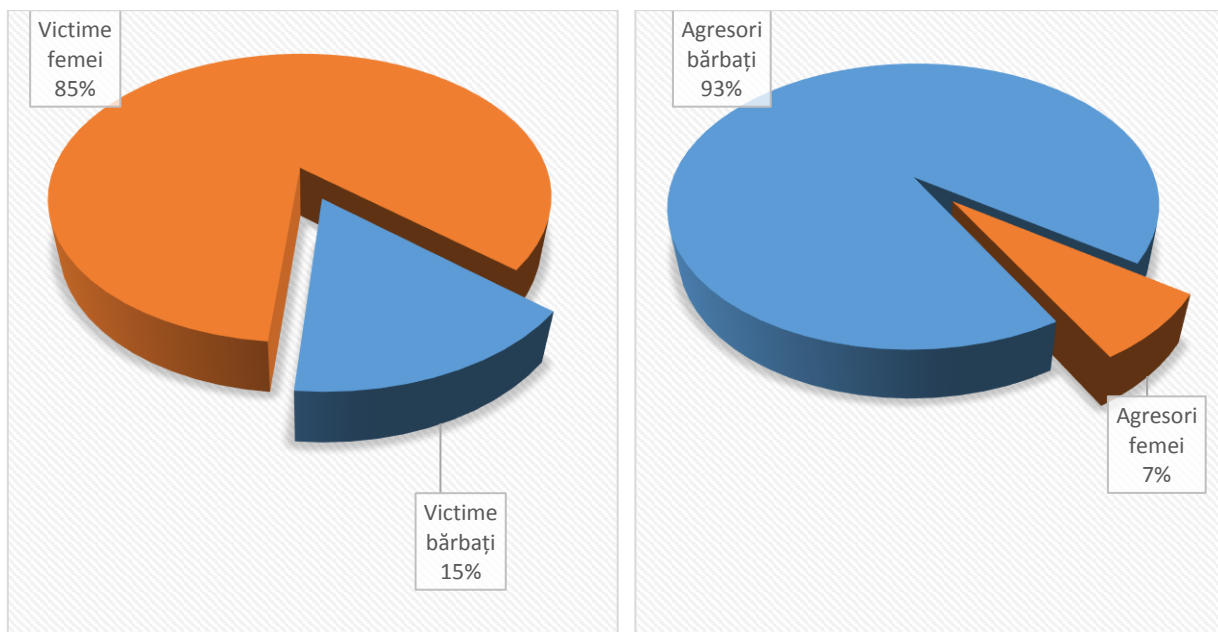

Fig. 2.11. Ponderea infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale în Republica Moldova în anul 2016 [122]

Anexa 3.

Indicii cantitativi și cei calitativi ai criminalității de violență în familie

Tabelul 1. Nivelul criminalității de violență în familie în Republica Moldova în anii 2010-2016 (infracțiuni săvârșite în familie) [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Infracțiuni de violență în familie prevăzute de 201 ¹ CP al RM	63	458	789	1328	2270	1914	1679
Infracțiuni de omor săvârșite în familie, prevăzute de 145 CP al RM	31	22	16	30	29	36	31
Infracțiuni de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății săvârșite în familie, prevăzute de 151 CP al RM	29	11	11	19	25	26	21
Infracțiuni de viol săvârșite în familie, prevăzute de 171 CP al RM	12	10	11	29	30	35	34
Infracțiuni de acțiuni violente cu caracter sexual săvârșite în familie, prevăzute de 172 CP al RM	11	9	10	11	20	29	17
Numărul total de infracțiuni săvârșite în familie	146	510	837	1417	2374	2040	1782

Tabelul 2. Coeficientul criminalității de violență în familie (art. 201¹ CP al RM) raportat la 100000 persoane (unitate de măsură) în Republica Moldova în anii 2010-2016 [122 și 90]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Numărul populației cu vârsta 16+	2914633	2925370	2935531	2943587	2947622	2948125	2947409
Numărul total de infracțiuni de violență în familie (art. 201 ¹ CP al RM)	63	458	789	1328	2270	1914	1679
Coeficientul criminalității, %	2,16	15,65	26,87	45,11	77,01	64,92	57

Tabelul 3. Coeficientul criminalității în sfera relațiilor familiale raportat la 100000 persoane (unitate de măsură) în Republica Moldova în anii 2010-2016 [122 și 90]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Numărul populației cu vârsta 16+	2914633	2925370	2935531	2943587	2947622	2948125	2947409
Numărul total de infracțiuni săvârșite în familie	146	510	837	1417	2374	2040	1782
Coeficientul criminalității, %	5,01	17,43	28,5	48,14	80,54	69,2	60,46

Tabelul 4. Dinamica criminalității de violență în familie (art. 201¹ CP al RM) în anii 2010-2016 în Republica Moldova [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Criminalitatea față de anul 2010, %	100,0	727 (+627)	1252 (+1152)	2108 (+2008)	3603 (+3503)	3038 (+2938)	2665 (+2565)
Criminalitatea față de anul precedent, %	100,0	727 (+627)	172 (-555,72)	41,6 (-130,42)	171 (+129,33)	84,31 (-86,68)	87,72 (+3,41)

Tabelul 5. Dinamica criminalității în sfera relațiilor familiale în anii 2010-2016 în Republica Moldova [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Criminalitatea față de anul 2010, %	100,0	349 (+249)	573,3 (+573,3)	970,54 (+870,54)	1626,02 (+1526,02)	1397,26 (+1297,26)	1220,54 (+1120,54)
Criminalitatea față de anul precedent, %	100,0	349 (+249)	164,11 (-184,89)	169,3 (+5,19)	167,54 (-1,76)	86 (-81,54)	87,35 (+1,35)

Tabelul 6. Structura criminalității de violență în familie în raport cu numărul total de infracțiuni în Republica Moldova în anii 2010-2016 [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nr. total de infracțiuni săvârșite	28990	30894	32134	33333	37033	35065	38856
Nr. de infracțiuni de violență în familie	63	458	789	1328	2270	1914	1679
Structura criminalității de violență în familie, %	0,22	1,5	2,46	4	6,12	5,46	4,32

Tabelul 7. Structura infracțiunilor în sfera relațiilor familiale în raport cu numărul total de infracțiuni în Republica Moldova în anii 2010-2016 [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nr. total de infracțiuni săvârșite	28990	30894	32134	33333	37033	35065	38856
Nr. de infracțiuni în sfera relațiilor familiale	146	510	837	1417	2374	2040	1728
Structura criminalității de violență în familie, %	0,5	1,65	2,60	4,25	6,41	5,82	4,45

Tabelul 8. Structura infracțiunilor de violență în familie(art. 201¹CP al RM) în raport cu infracțiunile săvârșite în mediul familial în anii 2010-2016 în Republica Moldova [122]

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nr. total de infracțiuni săvârșite în mediul familial	146	510	837	1417	2374	2040	1728
Nr. de infracțiuni de violență în familie (art. 201 ¹ CP al RM)	63	458	789	1328	2270	1914	1679
Structura criminalității de violență în familie, %	43,15	89,80	94,26	93,71	95,62	93,82	97,16

Anexa 4.

Informații cu referire la personalitatea agresorilor familiari

Tabelul 1. Sexul infractorilor în cazurile de violență în familie în raport procentual, în Republica Moldova în anii 2012-2016 [169]

Sexul/Anul	2012	2013	2014	2015	2016	Media generală
Masculin	93,7%	93,87%	93,8%	92,4%	93,1%	93,4425%
Feminin	6,3%	6,13%	6,2%	7,6%	6,9%	6,5575%

Tabelul 2. Repartizarea pe grupuri de vîrstă a persoanelor care au săvîrșit violență în familie în raport procentual [192, p. 226]

Vîrsta (ani)	Caracterul criminogen (%)	Bărbați	Femei
14-15	-	-	-
16-17	0,7	0,9	-
18-20	2,2	2,7	-
21-25	5,9	5,4	8,0
26-30	13,2	14,4	8,0
31-35	7,4	6,3	12,0
36-40	20,6	23,4	8,0
41-45	19,1	18,9	20,0
46-50	13,2	14,4	8,0
51-60	10,3	9,0	16,0
61-70	4,4	3,6	8,0
71-	3,0	0,9	12,0

Tabelul 3. Starea civilă a persoanelor care au săvîrșit violență în familie [192, p. 228]

Starea civilă	Total	Bărbați	Femei
Căsătorit (ă)	44,1%	45,0%	40,0%
Concubinaj	9,6%	9,9%	8,8%
Divorțat(ă)	32,4%	30,6%	40,0%
Ne căsătorit(ă)	9,6%	11,7%	-
Văduv(ă)	4,3%	2,8%	12,0%

Tabelul 4. Studiile infractorilor în cazurile de violență în familie,

în raport procentual [192, p. 228]

Studiile	Total	Bărbați	Femei
Liceale	2,9%	2,7%	4,0%
Medii incomplete	11,8%	10,8%	16,0%
Medii	45,6%	45,9%	44,0%
Medii speciale	25,7%	27,0%	20,0%
Superioare incomplete	0,7%	0,9%	-
Superioare	13,03%	12,7%	16,0%

Tabelul 5. Nivelul de cunoștință al agresorilor familiari în comparație cu cel al victimelor, în raport procentual [192, p. 230]

Nivel de cunoștințe	Total	Bărbați	Femei
Nivel de cunoștințe mai mare decât cel al victimei	31,8%	30,6%	37,5%
Nivel de cunoștințe mai mic decât cel al victimei	29,6%	29,6%	29,2%
Același nivel de cunoștințe	38,6%	39,8%	33,3%

Tabelul 6. Statutul social al infractorilor în cazurile de violență în familie, în raport procentual [192, p. 233]

Statut social	total	Bărbați	Femei
Slab calificat	18,4%	19,8%	12,0%
Necalificat	8,1%	6,3%	16,0%
Angajat în domeniul construcțiilor, producției și comerțului	2,2%	2,7%	-
Angajat în domeniul științei, învățămîntului, sănătății și protecției sociale	2,9%	1,8%	8,0%
Angajat în organele de drept	0,7%	0,9%	-
Întreprinzători	1,5%	1,8%	-
Pensionari	15,4%	12,6%	28,0%
Studenți în școli profesionale	0,7%	0,9%	-
Șomeri	50,1%	53,2%	36,0%

Tabelul 7. Statutul social al infractorilor în raport cu victimele violenței în familie, în raport procentual [192, p. 233]

Statul social	Total	Bărbați	Femei
nivel mai ridicat	20,3%	21,0%	17,4%
nivel mai scăzut	54,7%	54,3%	56,5%
același nivel	25,0%	24,7%	26,1%
aflat la întreținerea victimei sau altor membri ai familiei	39,0%	40,5%	32,0%

Anexa nr. 5

Informația obținută în rezultatul chestionărilor realizate referitor la trăsăturile personalității al agresorului familial, cauzele, factorii și măsurilor de prevenire a fenomenului violenței în familie

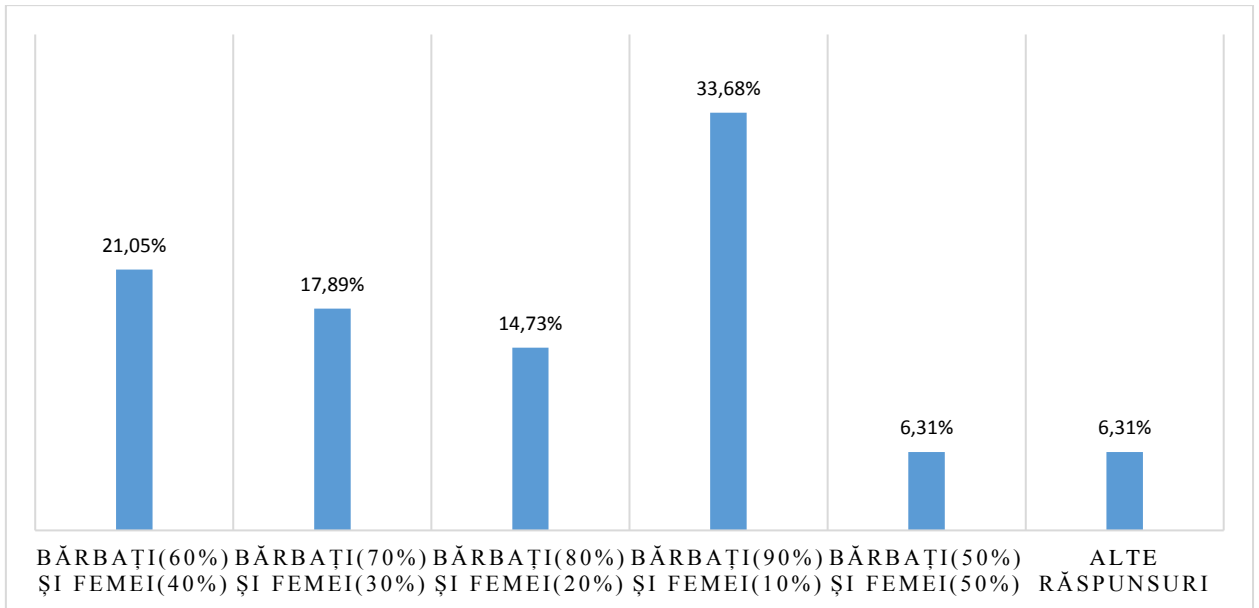

Fig. 5.1. Raportul dintre bărbați și femei(agresori familiali) [169]

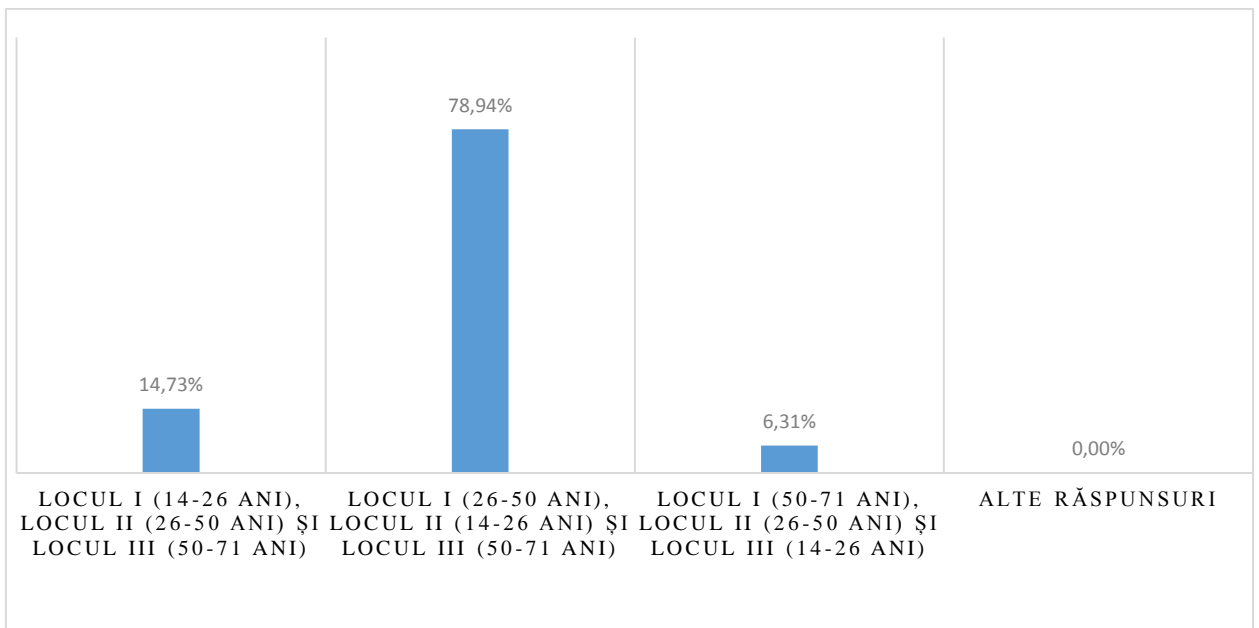

Fig. 5.2. Locul și raportul dintre grupurile de vîrstă din care fac parte agresorii familiali [169]

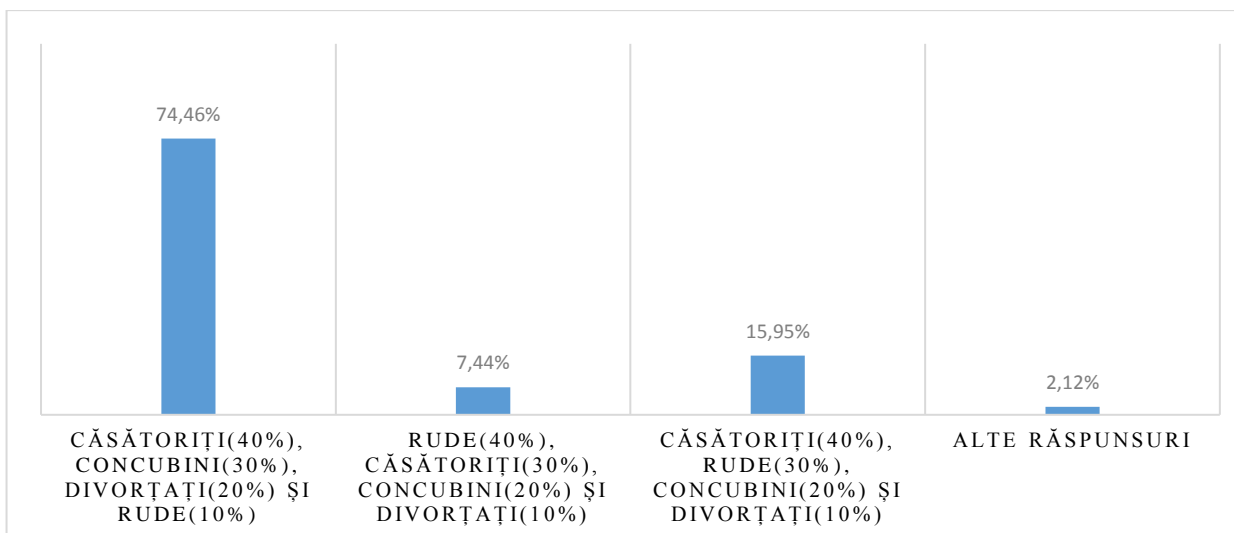

Fig. 5.3. Starea civilă sau relații agresorului cu victima în momentul săvârșirii actelor de violență [169]

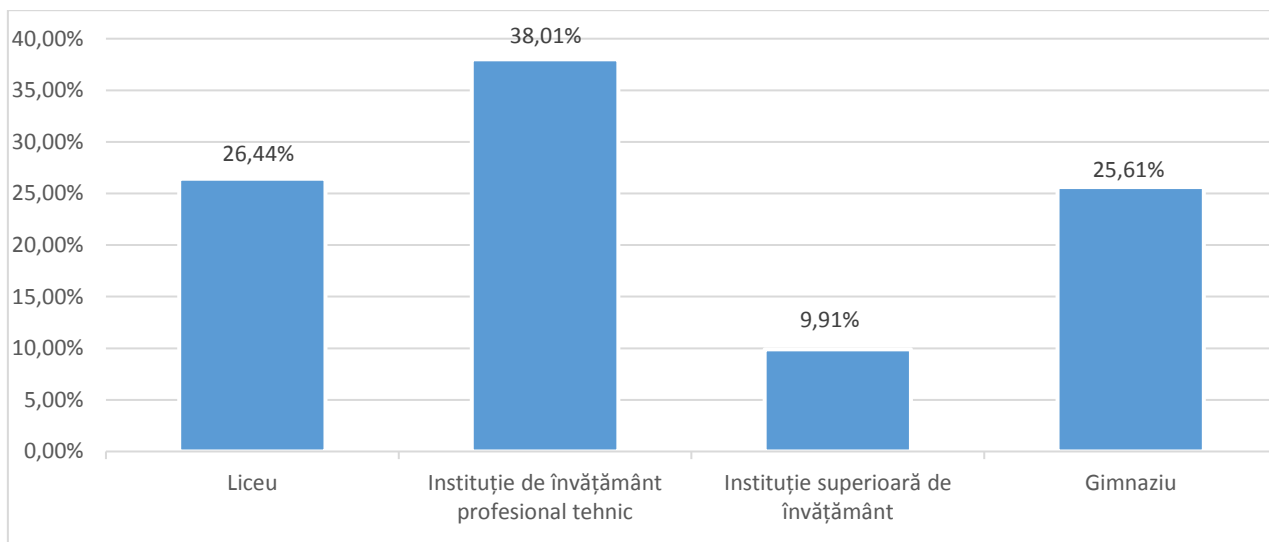

Fig. 5.4. Instituțiile de învățământ absolvite de către agresorii familiari [169]

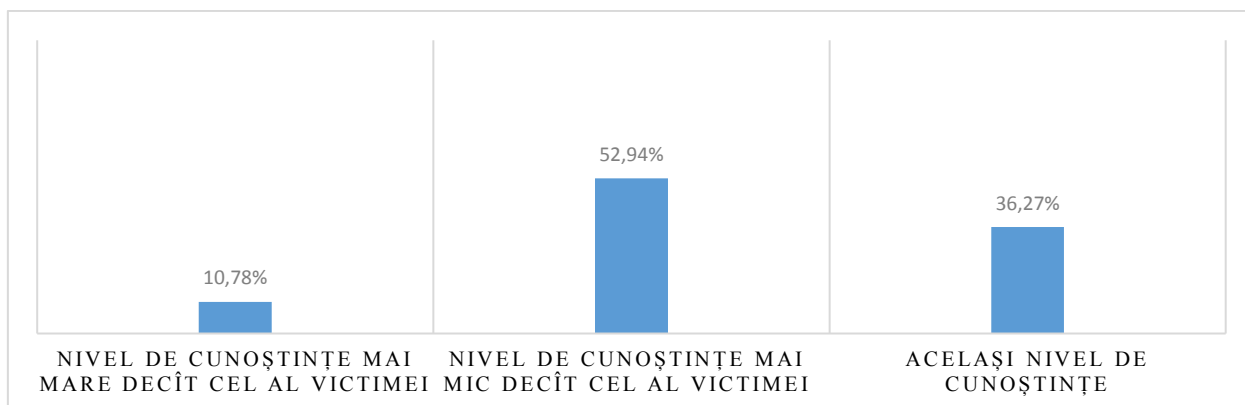

Fig. 5.5. Nivelul de cunoștințe al agresorilor familiari în comparație cu cel al victimei [169]

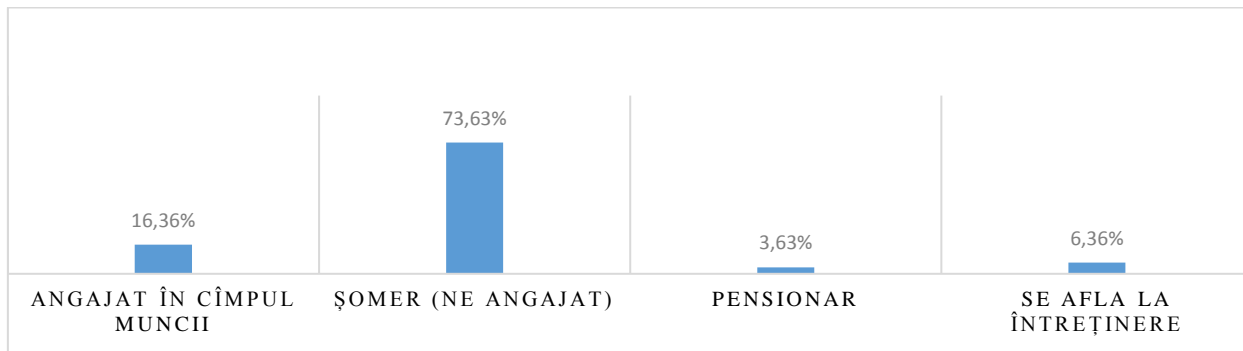

Fig. 5.6. Statutul social al agresorilor familiari [169]

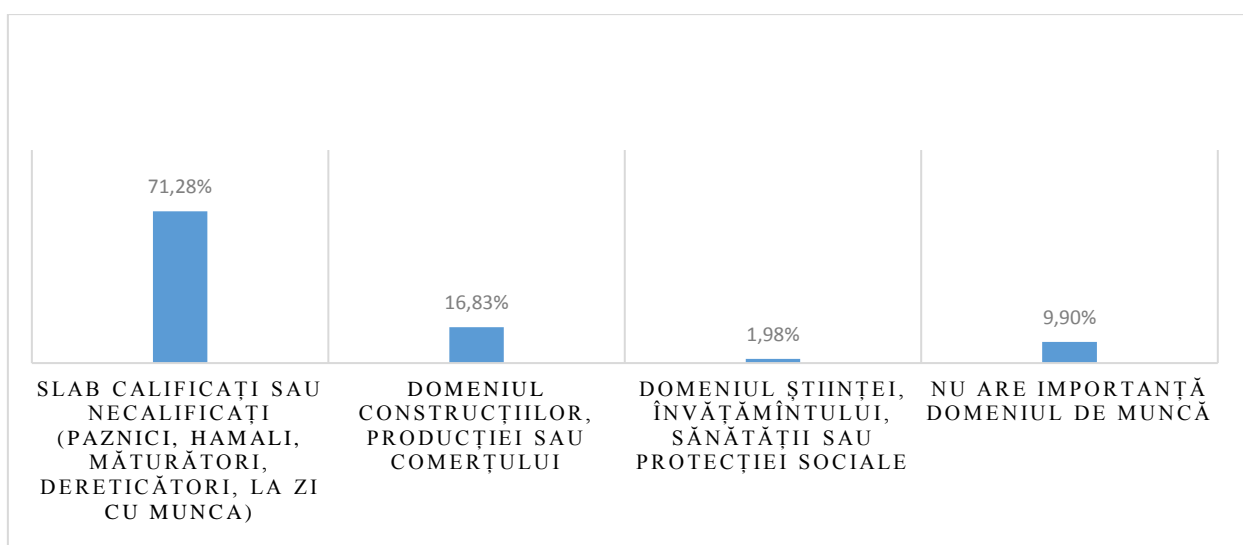

Fig. 5.7. Nivelul de calificare și domeniul de muncă [169]

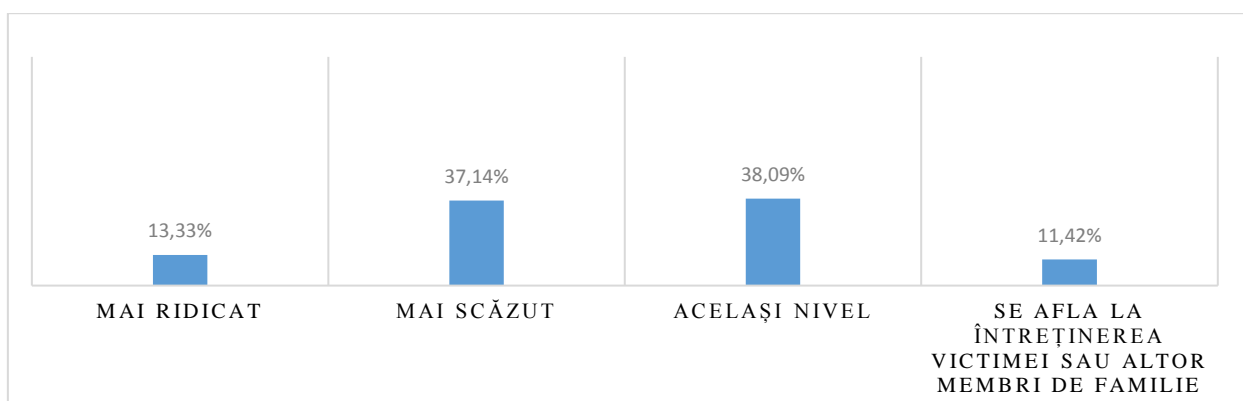

Fig. 5.8. Statutul social al agresorilor familiari în raport cu cel al victimei [169]

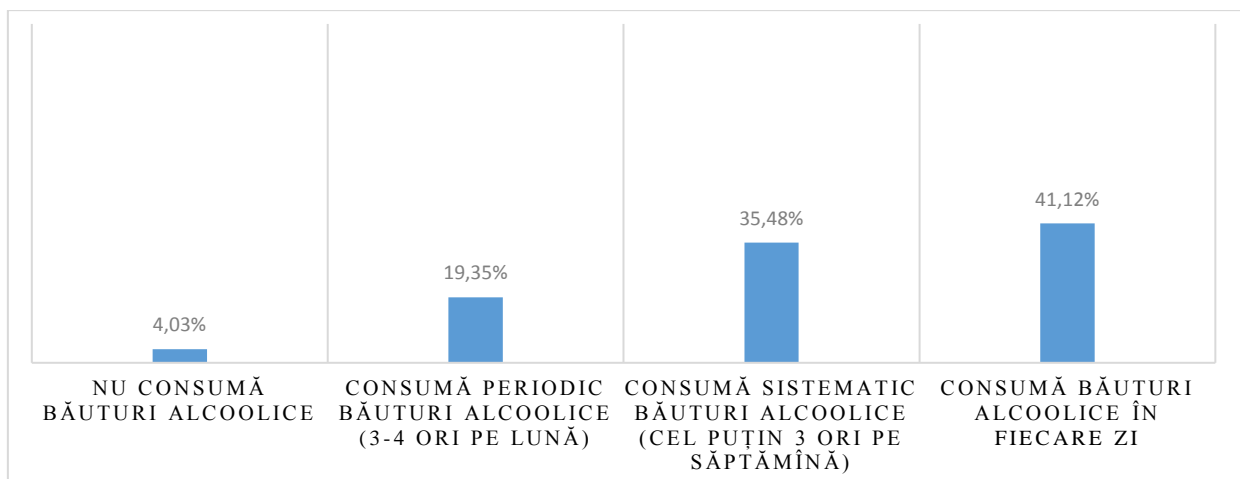

Fig. 5.9. Dependența agresorilor de consumul băuturilor alcoolice [169]

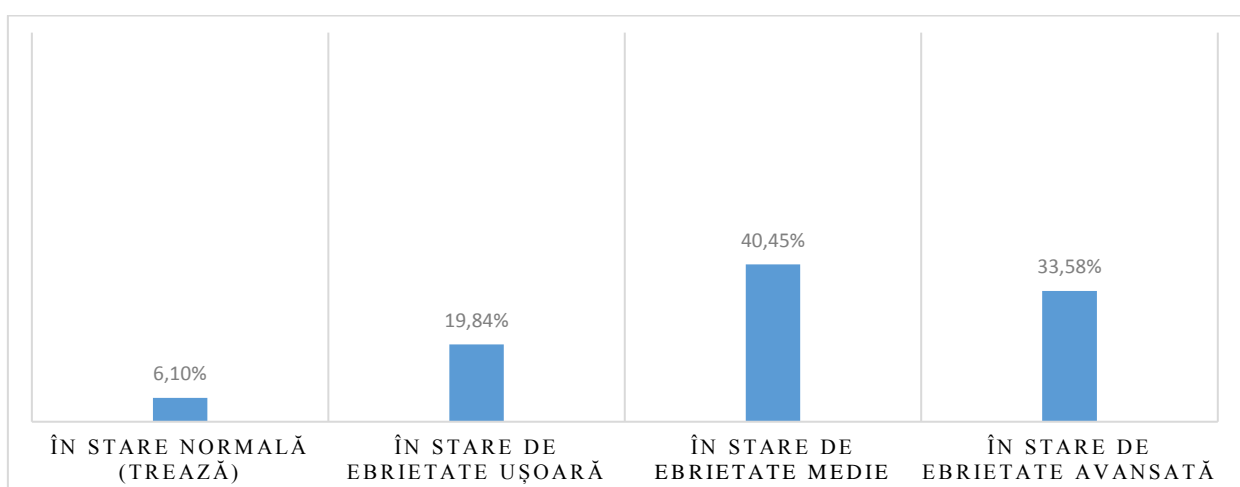

Fig. 5.10. Gradul stării de ebrietate al agresorilor în momentul săvârșirii actelor de violență [169]

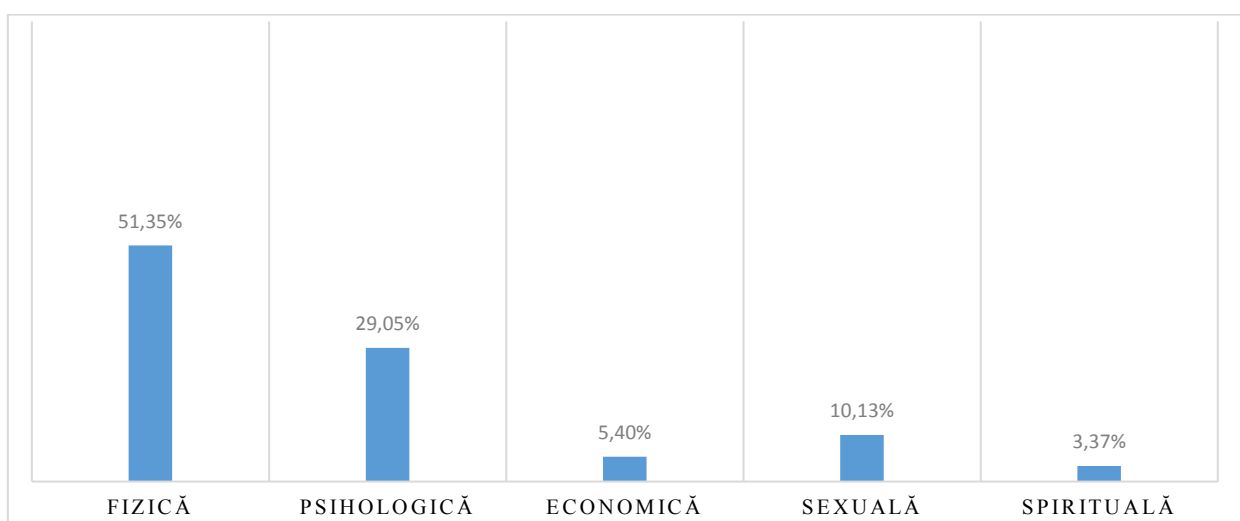

Fig. 5.11. Prevalența diferitor tipuri de violență în familie [169]

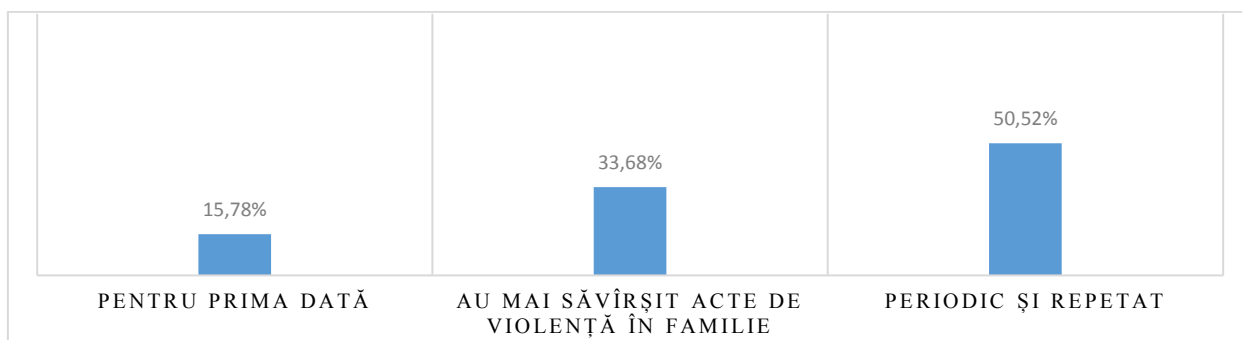

Fig. 5.12. Frecvența actelor de violență în familie [169]

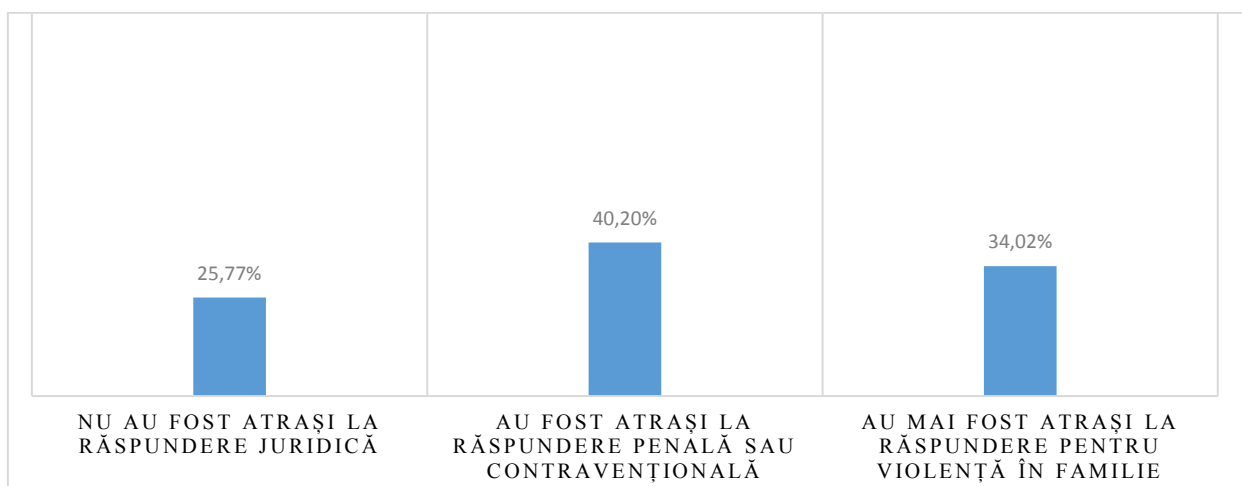

Fig. 5.13. Antecedentele penale sau contravenționale ale agresorilor familiari [169]

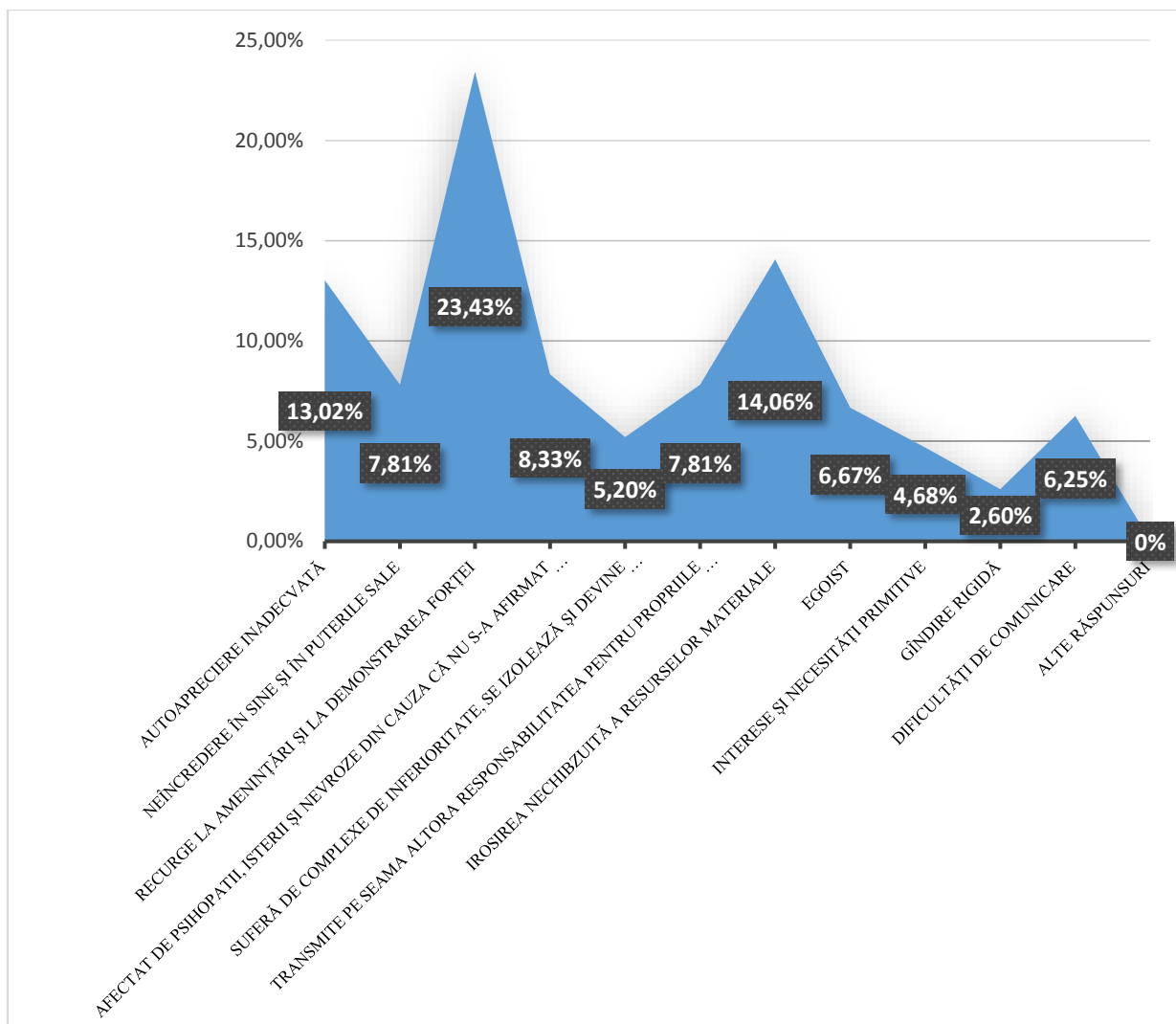

Fig. 5.14. Trăsăturile agresorilor tipici în cazurile de violență în familie [169]

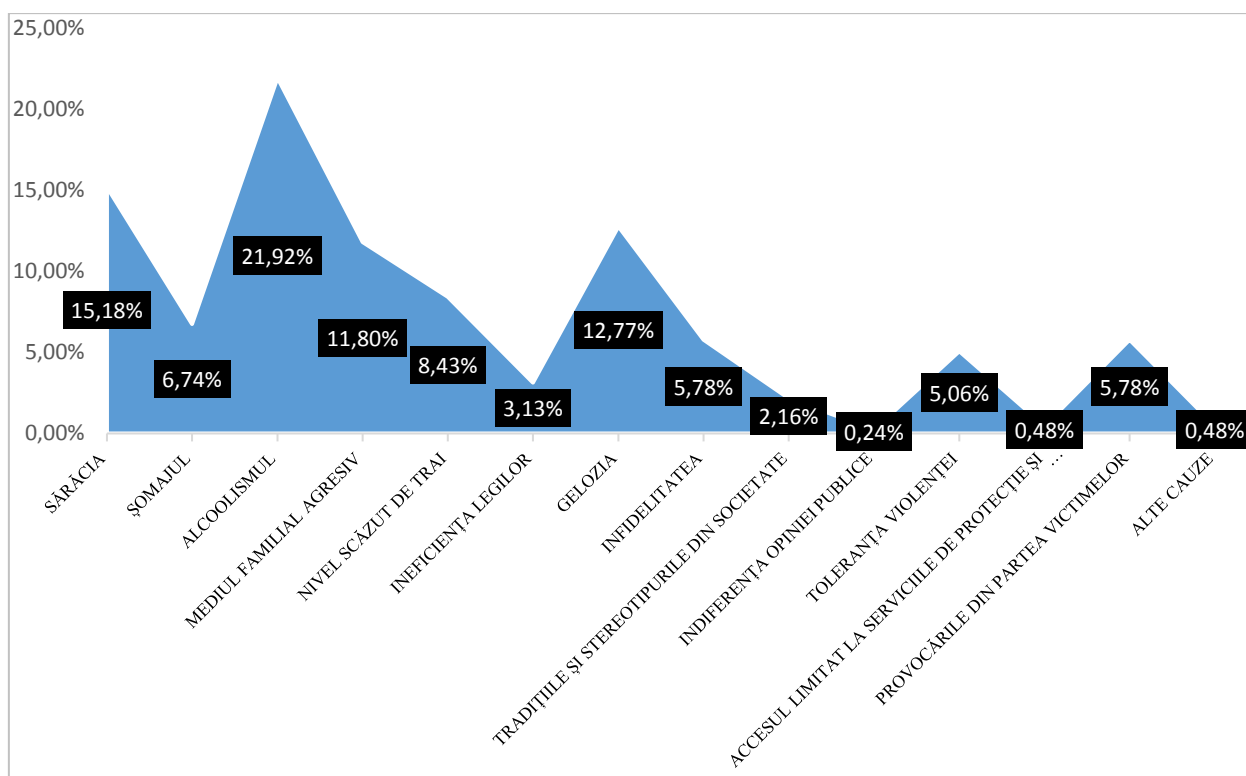

Fig. 5.15. Cauzele principale ale violenței în familie [169]

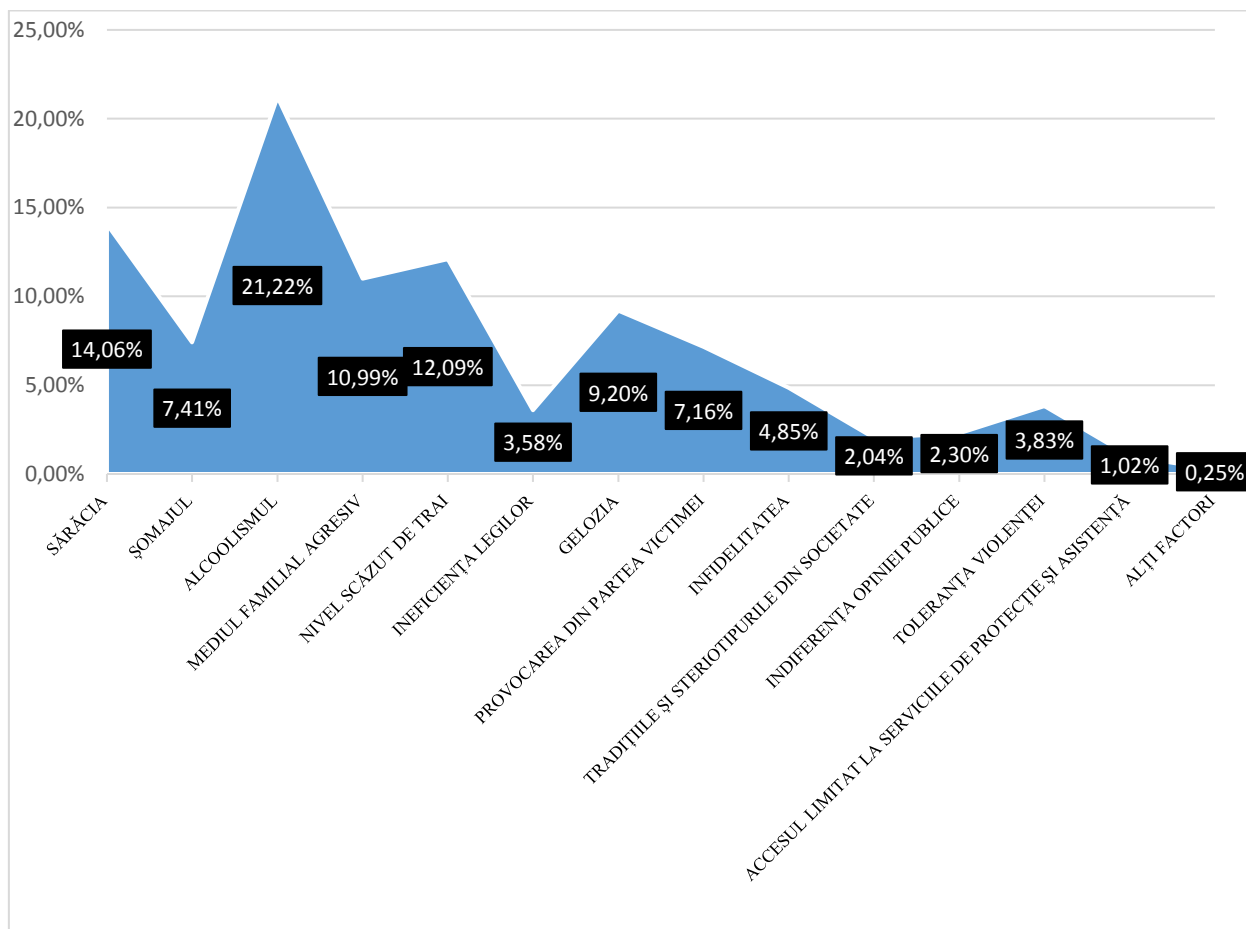

Fig. 5.16. Factorii de risc care determină producerea actelor de violență în familie [169]

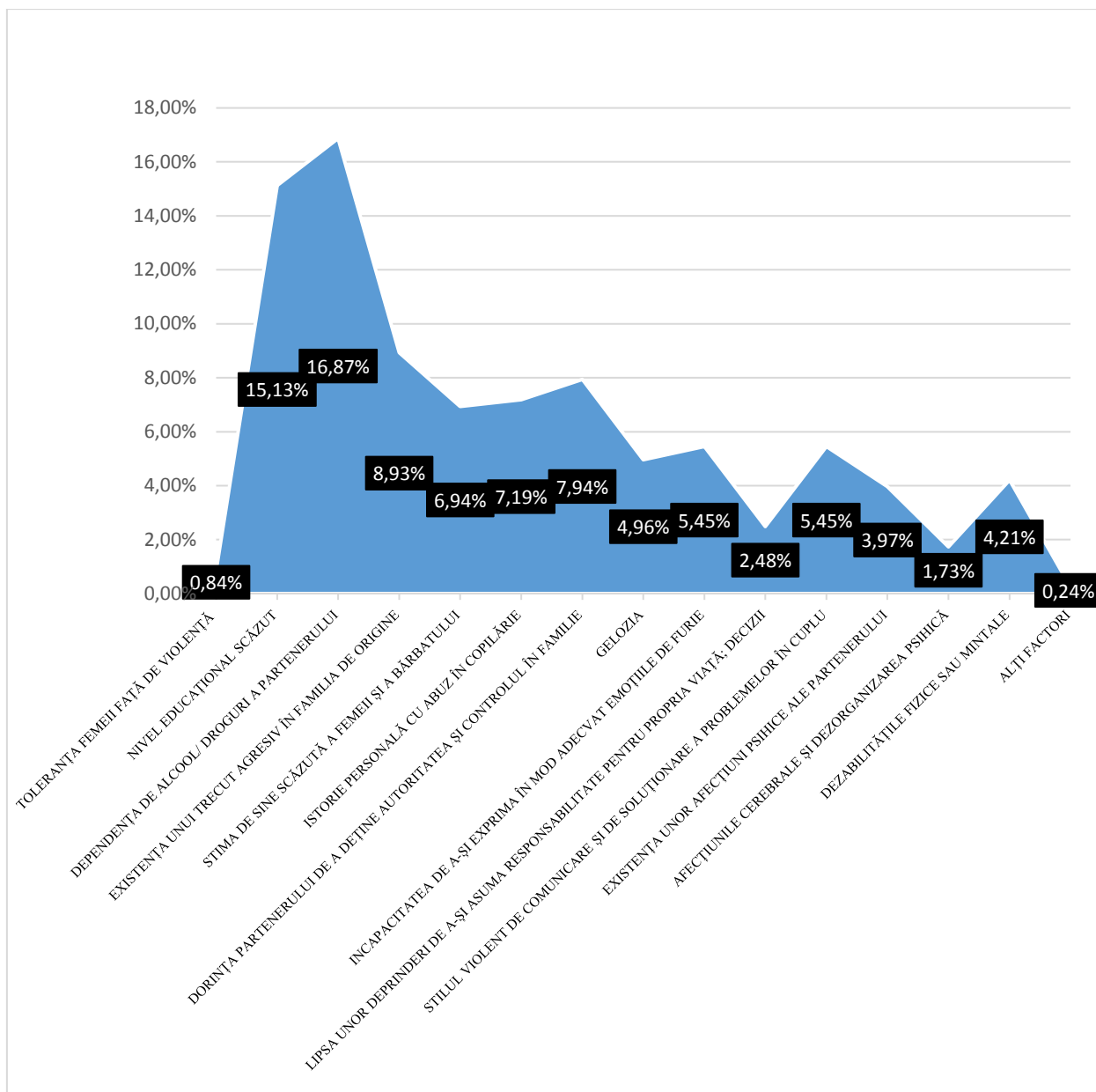

Fig. 5.17. Factori de ordin individual care determină violența în familie [169]

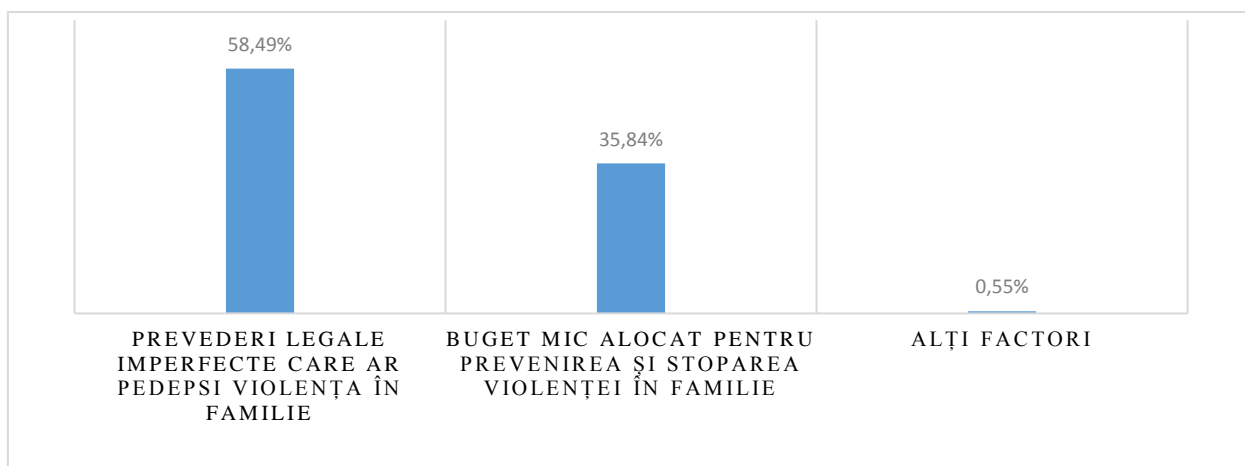

Fig. 5.18. Factori de ordin politic care determină violența în familie [169]

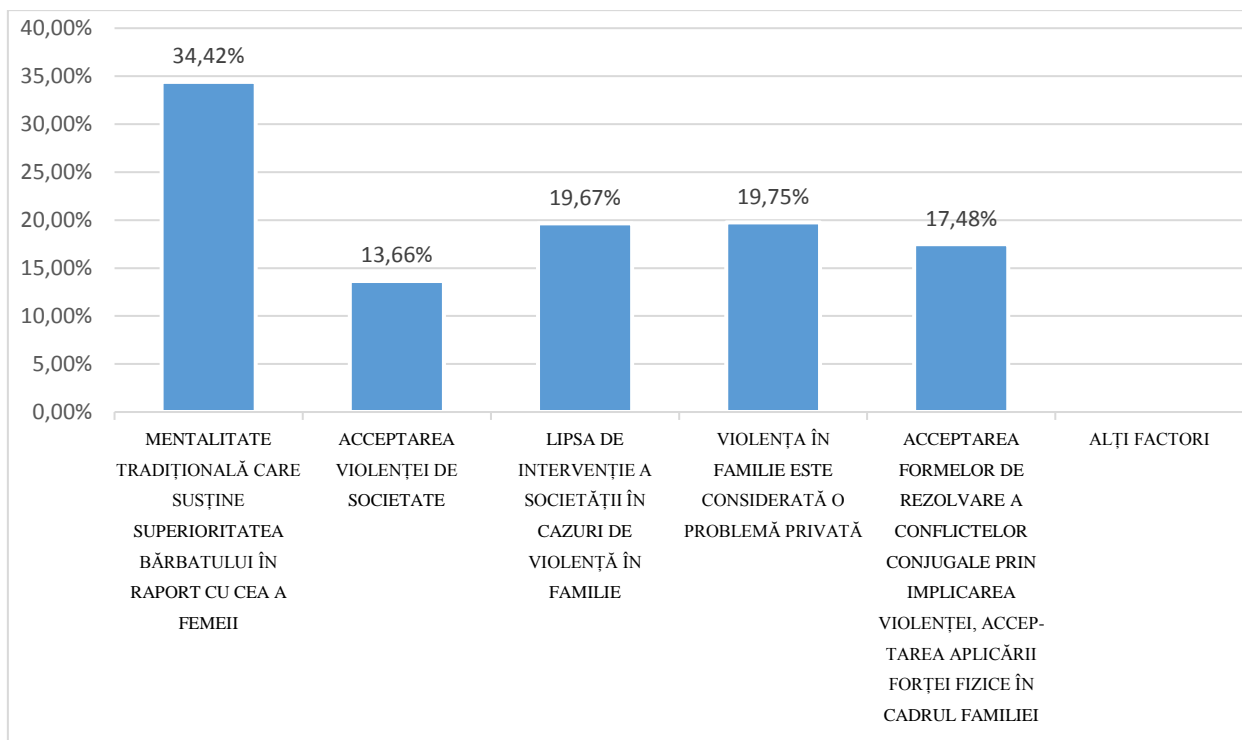

Fig. 5.19. Factori de ordin social care determină violența în familie [169]

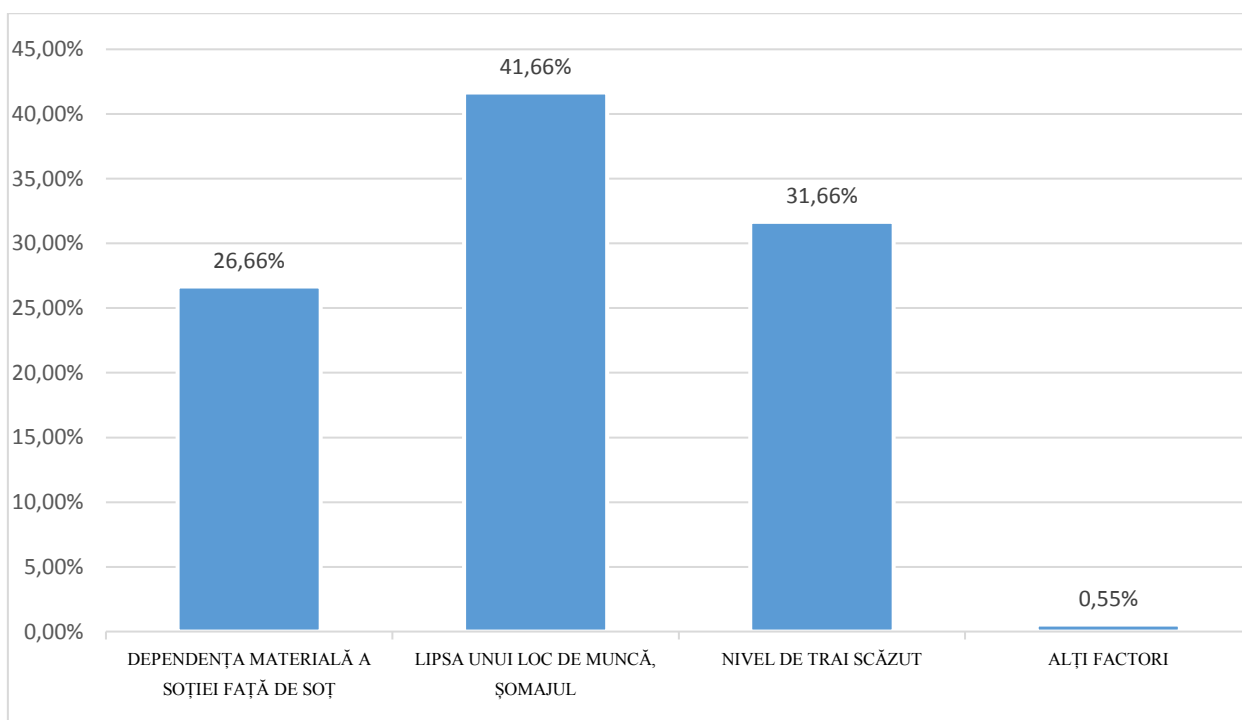

Fig. 5.20. Factori de ordin social care determină violența în familie [169]

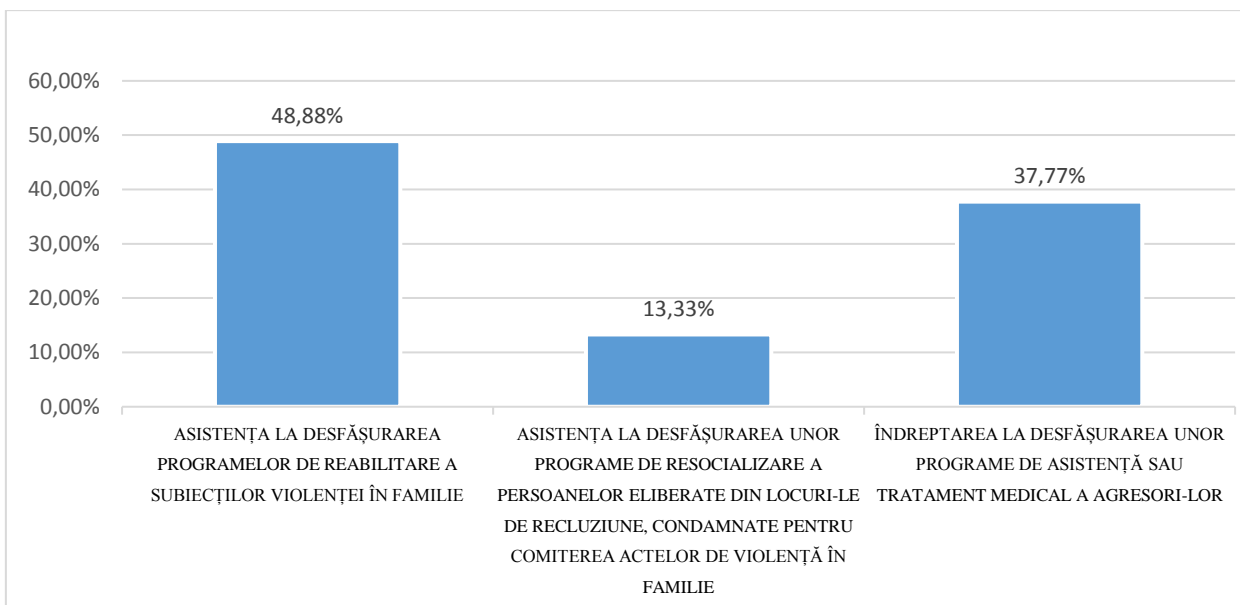

Fig. 5.21. Măsurile eficiente de prevenire specială aplicate în cazurile de violență în familie [169]

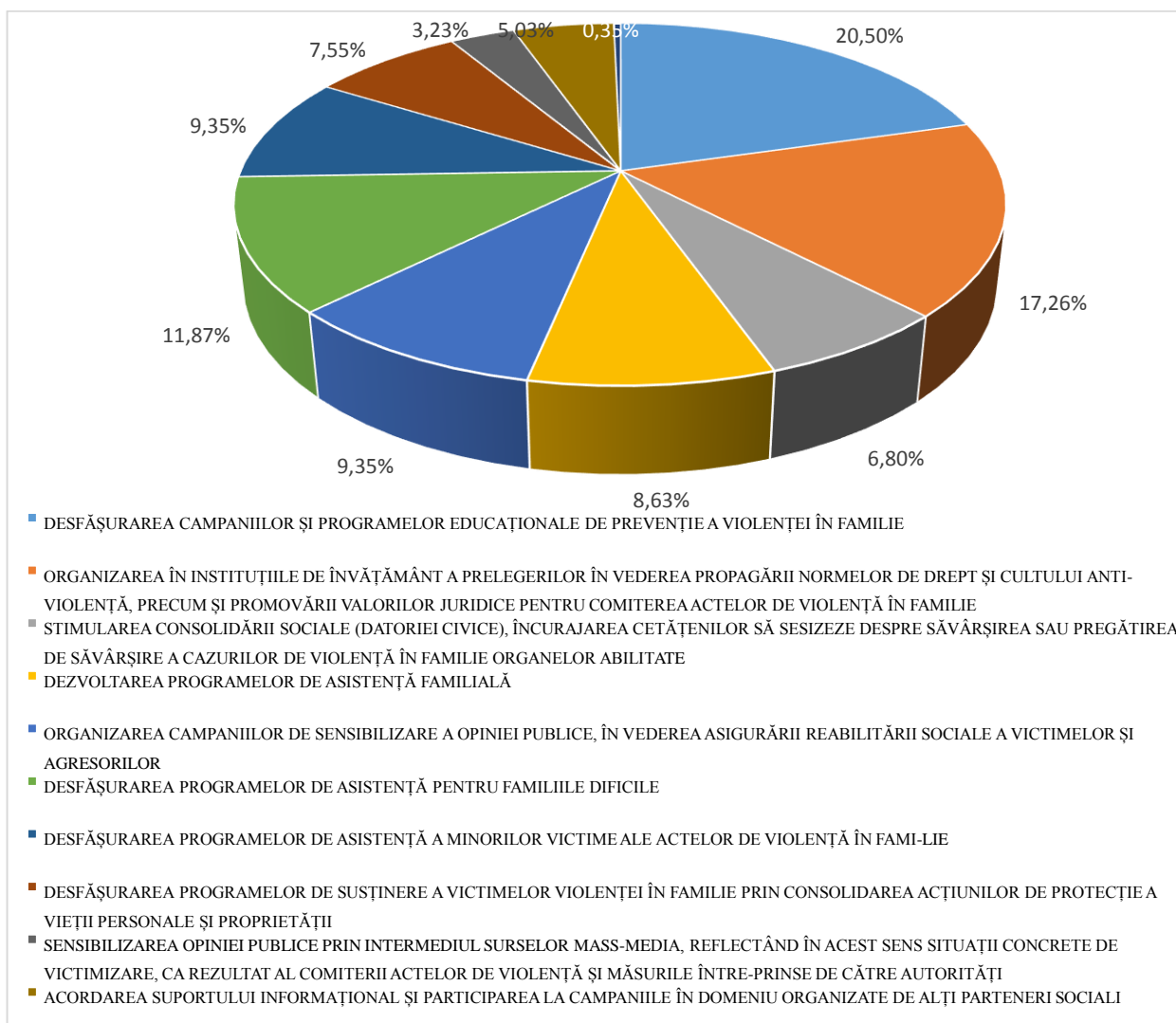

Fig. 5.22. Măsurile de prevenire specială cel mai des aplicate în Republica Moldova [169]

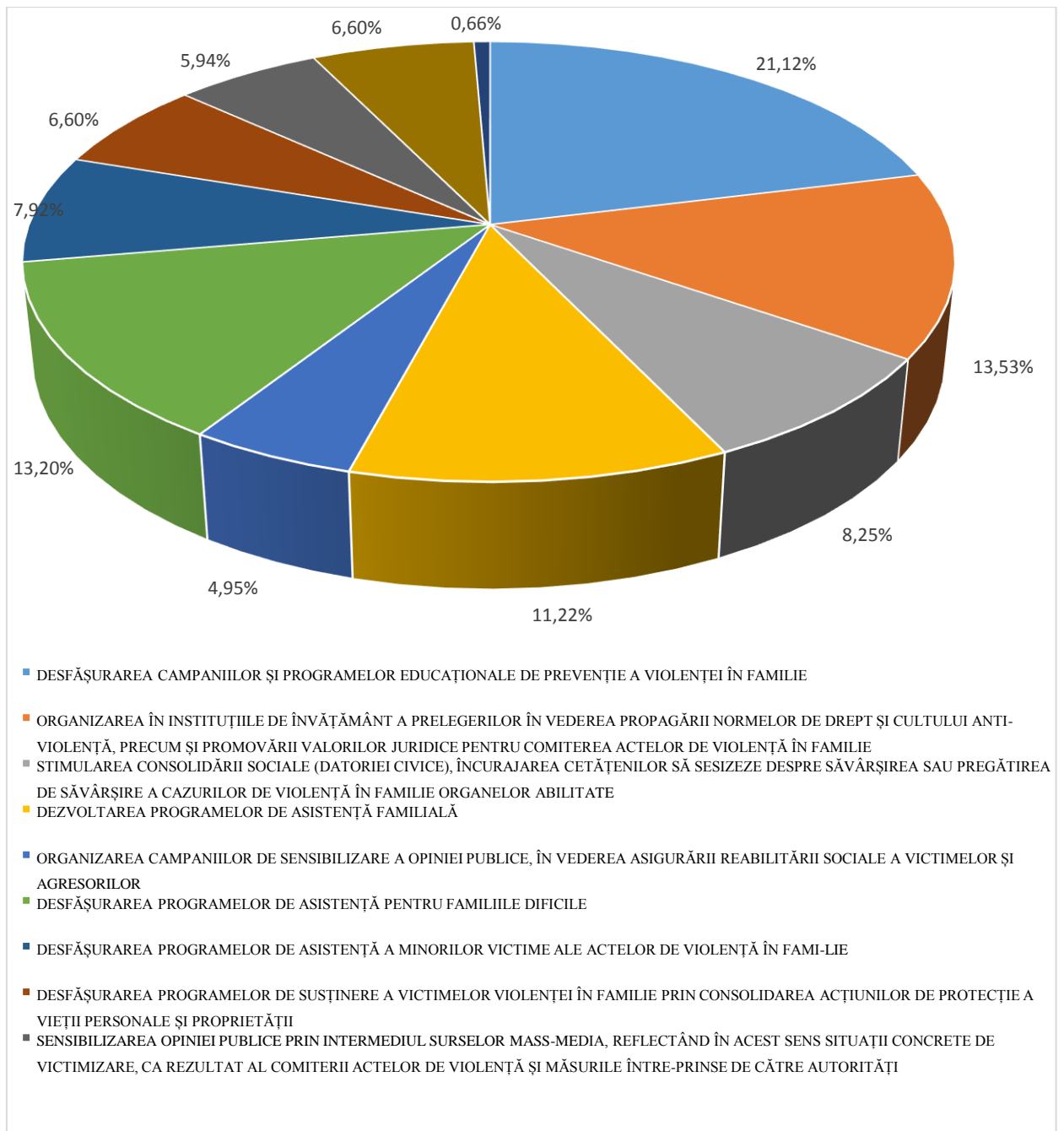

Fig. 5.23. Măsurile de prevenție specială considerate cele mai eficiente [169]

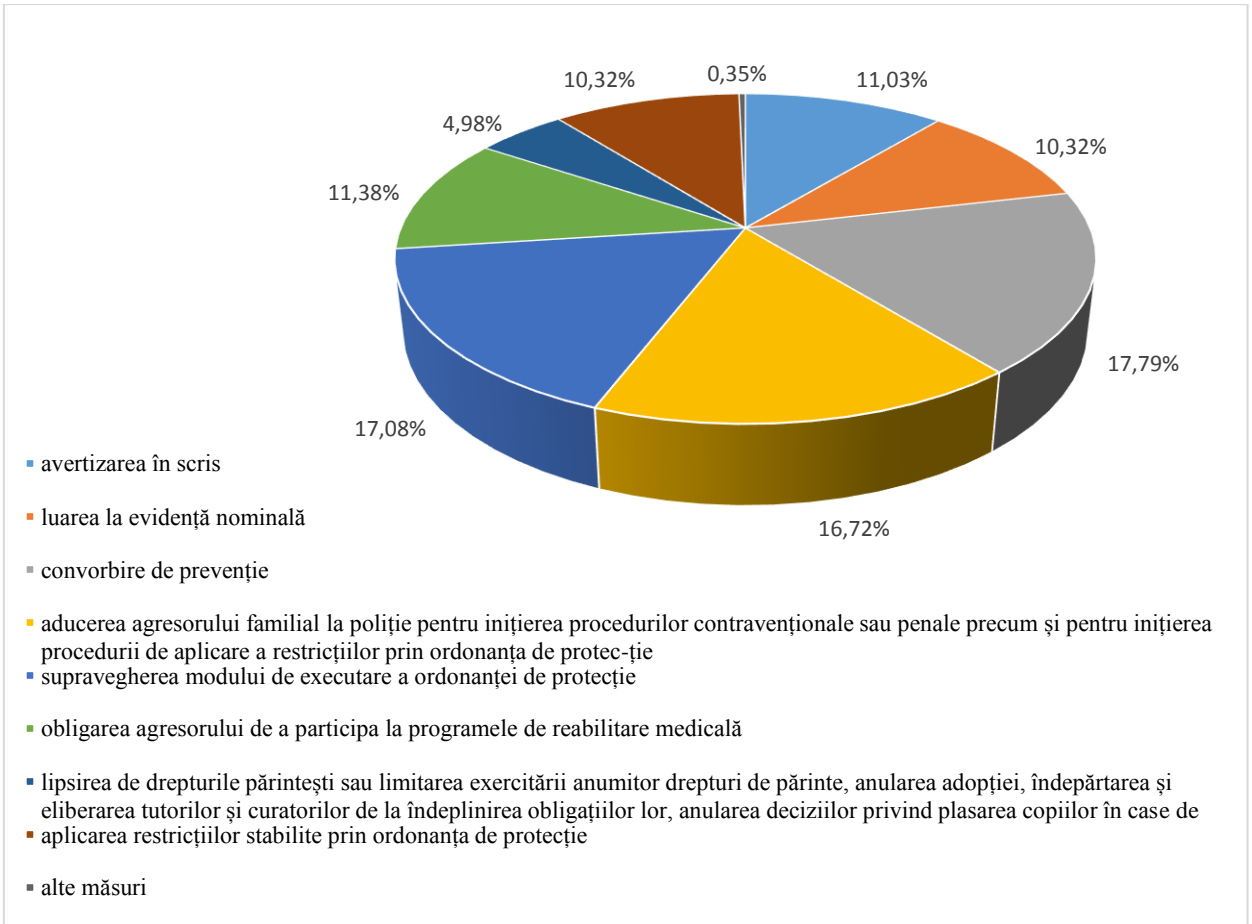

Fig. 5.24. Măsuri eficiente de prevenție individuală în cazurile de violență în familie [169]

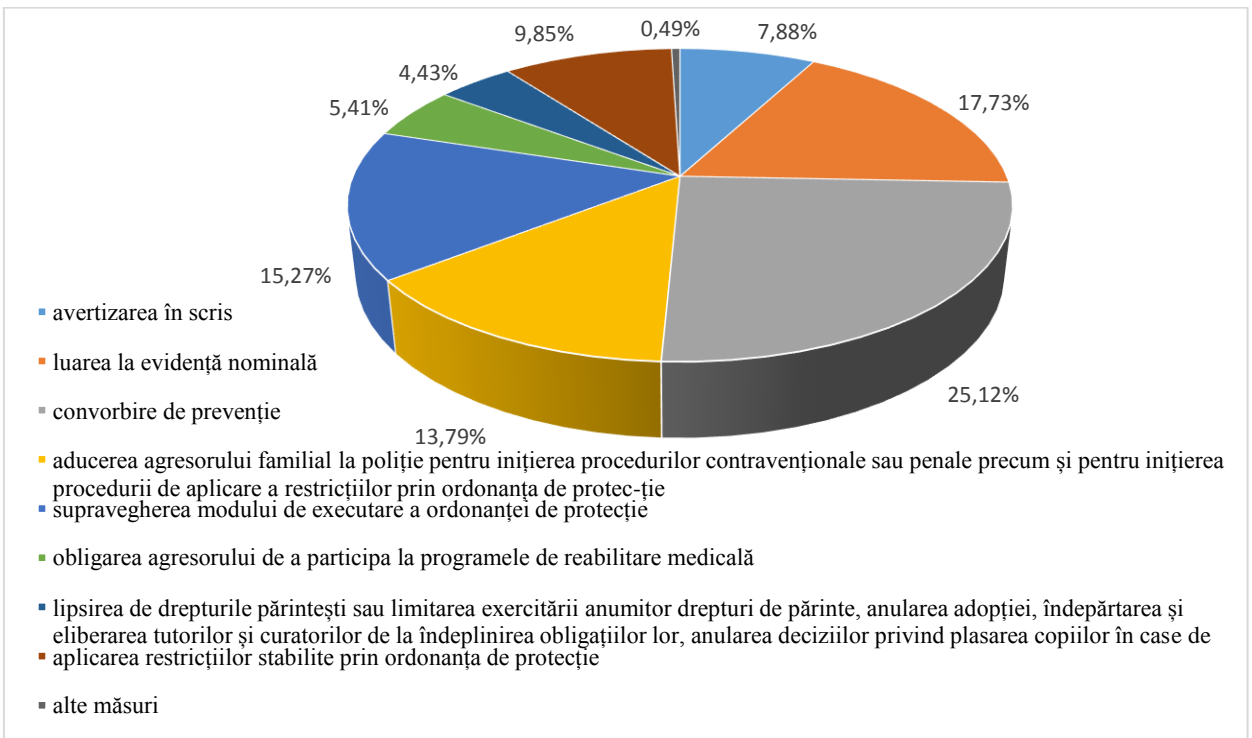

Fig. 5.25. Măsuri de prevenție individuală aplicate în cazurile de violență în familie [169]

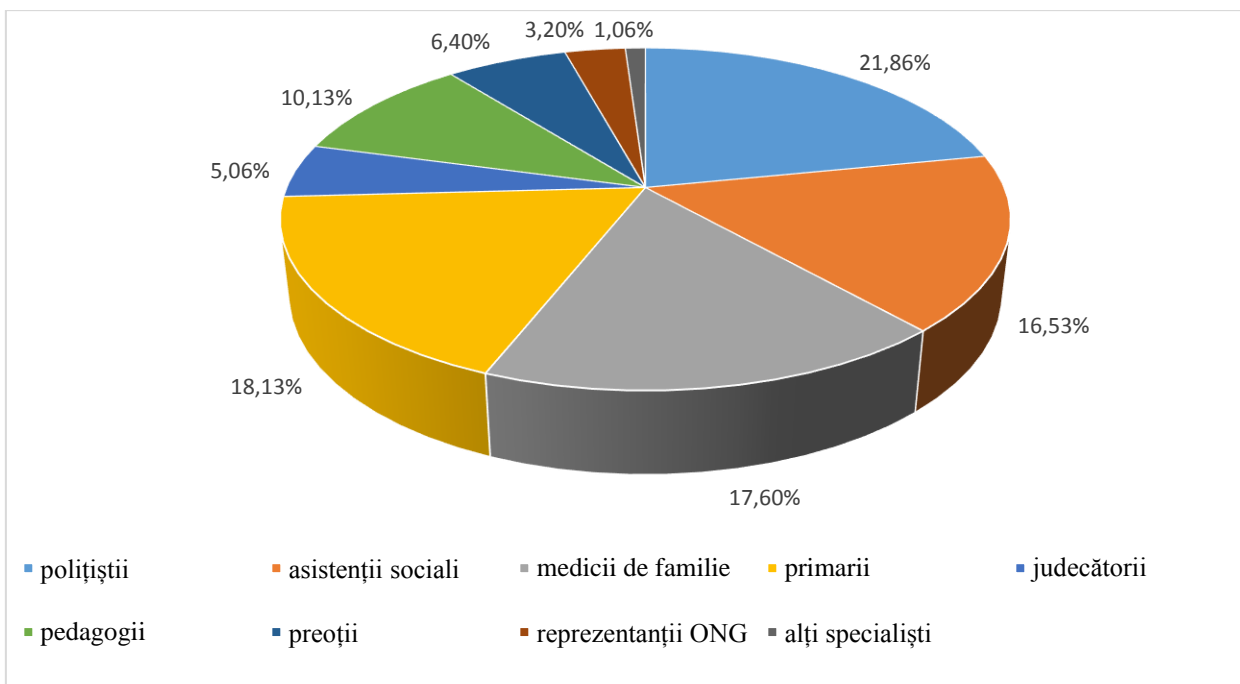

Fig. 5.26. Actorii principali în prevenirea violenței în familie [169]

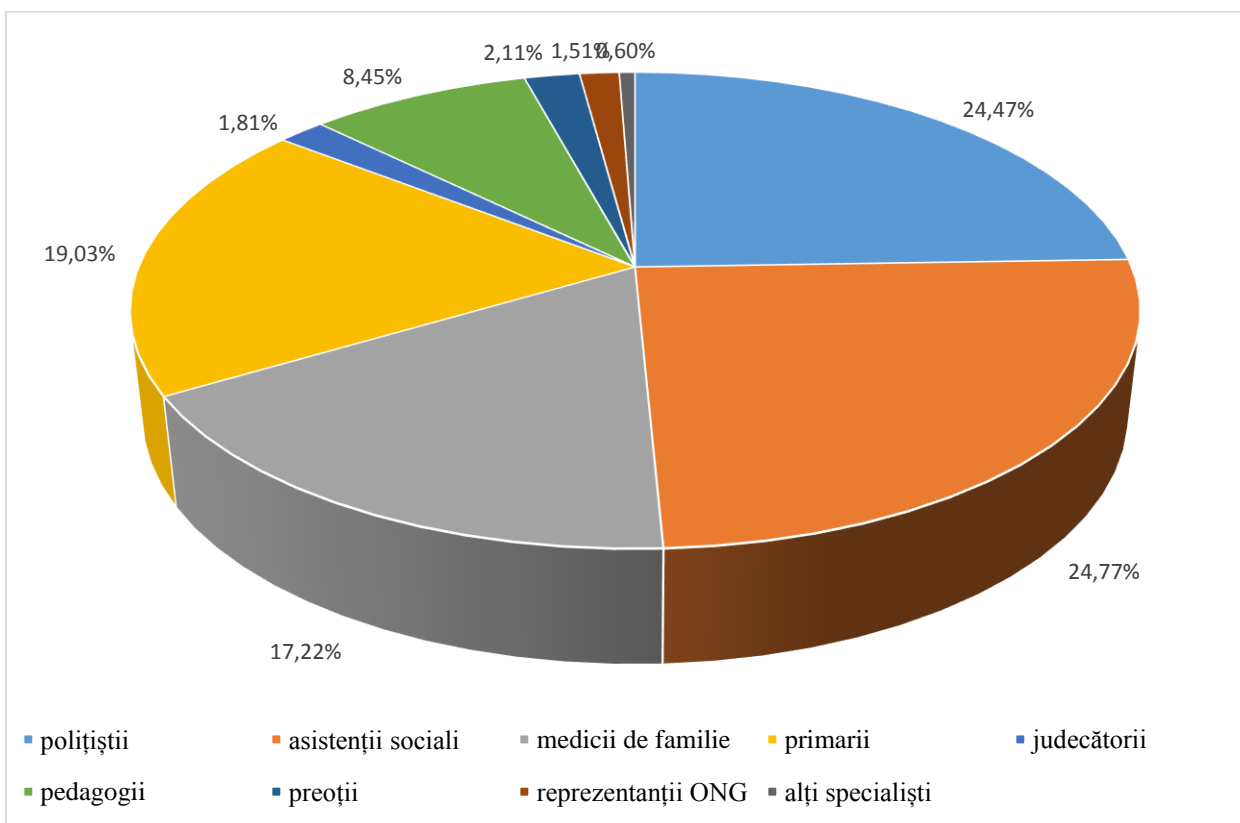

Fig. 5.26. Gradul de implicare a actorilor în vederea prevenirii violenței în familie [169]

Anexa nr. 6

CHESTIONAR

privind cercetare cauzelor și factorilor
determinanți ai violenței în familie
precum și a activității de prevenire a
acestui fenomen

CHESTIONAR

Chestionarul se completează prin încercuirea variantelor de răspuns (una sau mai multe). Chestionarul este anonim și se realizează doar în vederea realizării cercetărilor științifice.

Vă mulțumim anticipat pentru receptivitate și contribuția Dvs. la realizarea cercetărilor în domeniu!!!

1. Care sunt cauzele principale ale violenței în familie?

- a) sărăcia;
- b) șomajul;
- c) alcoolismul;
- d) mediul familial agresiv;
- e) nivelul scăzut de trai;
- f) ineficiența legilor;
- g) gelozia;
- h) infidelitatea;
- i) tradițiile și stereotipurile din societate;
- j) indiferența opiniei publice;
- k) toleranța violenței;
- l) accesul limitat la serviciile de protecție și asistență;
- m) provocările din partea victimelor;
- n) altele _____

2. Care sunt factorii de risc, principali care determină producerea actelor de violență în familie?

- a) sărăcia;
- b) șomajul;
- c) alcoolismul;

- d) mediul familial agresiv;
- e) nivelul scăzut de trai;
- f) ineficiența legilor;
- g) gelozia;
- h) provocarea din partea soției;
- i) infidelitatea;
- j) tradițiile și stereotipurile din societate;
- k) indiferența opiniei publice;
- l) toleranța violenței;
- m) accesul limitat la serviciile de protecție și asistență
- n) alți factori _____

3. Care sunt factorii de ordin individual care determină violența în familie?

- a) toleranța femeii față de violență ;
- b) nivel educațional scăzut;
- c) dependența de alcool/ droguri a partenerului;
- d) existența unui trecut agresiv în familia de origine;
- e) stima de sine scăzută a femeii și a bărbatului;
- f) istorie personală cu abuz în copilărie;
- g) dorința partenerului de a deține autoritatea și controlul în familie;
- h) gelozia
- i) incapacitatea de a-și exprima în mod adecvat emoțiile de furie;
- j) lipsa unor deprinderi de a-și asuma responsabilitate pentru propria viață; decizii.
- k) stilul violent de comunicare și de soluționare a problemelor în cuplu
- l) existența unor afecțiuni psihice ale partenerului,
- m) afecțiunile cerebrale și dezorganizarea psihică;
- n) dezabilitățile fizice sau mintale;
- o) alți factori _____

4. Care sunt factorii de ordin social care determină violența în familie?

- a) mentalitate tradițională care susține superioritatea bărbatului în raport cu cea a femeii;
- b) acceptarea violenței de societate
- c) lipsa de intervenție a societății în cazuri de violență în familie
- d) violența în familie este considerată o problemă privată;

e) acceptarea formelor de rezolvare a conflictelor conjugale prin implicarea violenței, acceptarea aplicării forței fizice în cadrul familiei;

f) alți factori _____

5. Care sunt factorii de ordin economic care determină violența în familie?

a) dependența materială a soției față de soț;

b) lipsa unui loc de muncă, șomajul

c) nivel de trai scăzut

d) alți factori _____

6. Care sunt factorii de ordin politic care determină violența în familie?

a) prevederi legale imperfecte care ar pedepsi violența în familie;

b) buget mic alocat pentru prevenirea și stoparea violenței în familie;

c) alți factori _____

7. Care dintre măsurile de prevenție generală enumerate mai jos se aplică în localitatea dumneavoastră?

a) desfășurarea campaniilor și programelor educaționale de prevenție a violenței în familie;

b) organizarea în instituțiile de învățământ a prelegerilor în vederea propagării normelor de drept și cultului anti-violență, precum și promovării valorilor juridice pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) stimularea consolidării sociale (datoriei civice), încurajarea cetățenilor să sesizeze despre săvârșirea sau pregătirea de săvârșire a cazurilor de violență în familie organelor abilitate;

d) dezvoltarea programelor de asistență familială;

e) organizarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice, în vederea asigurării reabilitării sociale a victimelor și agresorilor;

f) desfășurarea programelor de asistență pentru familiile dificile;

g) desfășurarea programelor de asistență a minorilor victime ale actelor de violență în familie;

h) desfășurarea programelor de susținere a victimelor violenței în familie prin consolidarea acțiunilor de protecție a vieții personale și proprietății;

i) sensibilizarea opiniei publice prin intermediul surselor mass-media, reflectând în acest sens situații concrete de victimizare, ca rezultat al comiterii actelor de violență și măsurile întreprinse de către autorități;

j) acordarea suportului informațional și participarea la campaniile în domeniu organizate de alți parteneri sociali;

k) alte măsuri _____

8. Care dintre măsurile de prevenție generală enumerate le considerați cele mai eficiente?

a) desfășurarea campaniilor și programelor educaționale de prevenție a violenței în familie;
b) organizarea în instituțiile de învățământ a prelegerilor în vederea propagării normelor de drept și culturii anti-violență, precum și promovării valorilor juridice pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) stimularea consolidării sociale (datoriei civice), încurajarea cetățenilor să sesizeze despre săvârșirea sau pregătirea de săvârșire a cazurilor de violență în familie organelor abilitate;

d) dezvoltarea programelor de asistență familială;

e) organizarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice, în vederea asigurării reabilitării sociale a victimelor și agresorilor;

f) desfășurarea programelor de asistență pentru familiile dificile;

g) desfășurarea programelor de asistență a minorilor victime ale actelor de violență în familie;

h) desfășurarea programelor de susținere a victimelor violenței în familie prin consolidarea acțiunilor de protecție a vieții personale și proprietății;

i) sensibilizarea opiniei publice prin intermediul surselor mass-media, reflectând în acest sens situații concrete de victimizare, ca rezultat al comiterii actelor de violență și măsurile întreprinse de către autorități;

j) acordarea suportului informațional și participarea la campaniile în domeniu organizate de alți parteneri sociali;

k) alte măsuri _____

9. Care din măsurile de prevenție individuală le considerați eficiente?

a) avertizarea în scris;

b) luarea la evidență nominală;

c) convorbire de prevenție;

d) aducerea agresorului familial la poliție pentru inițierea procedurilor contravenționale sau penale precum și pentru inițierea procedurii de aplicare a restricțiilor prin ordonanța de protecție.

e) supravegherea modului de executare a ordonanței de protecție;

f) obligarea agresorului de a participa la programele de reabilitare medicală;

- g) lipsirea de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, anularea adopției, îndepărtarea și eliberarea tutorilor și curatorilor de la îndeplinirea obligațiilor lor, anularea deciziilor privind plasarea copiilor în case de tip familial, sau în alte forme de îngrijire;
 - h) aplicarea restricțiilor stabilite prin ordonanța de protecție.
 - i) Alte răspunsuri _____
-

10. Care din măsurile de prevenție individuală enumerate mai jos se aplică în localitatea dumneavoastră?

- j) avertizarea în scris;
- k) luarea la evidență nominală;
- l) convorbire de prevenție;
- m) aducerea agresorului familial la poliție pentru inițierea procedurilor contravenționale sau penale precum și pentru inițierea procedurii de aplicare a restricțiilor prin ordonanța de protecție.
- n) supravegherea modului de executare a ordonanței de protecție;
- o) obligarea agresorului de a participa la programele de reabilitare medicală;
- p) lipsirea de drepturile părintești sau limitarea exercitării anumitor drepturi de părinte, anularea adopției, îndepărtarea și eliberarea tutorilor și curatorilor de la îndeplinirea obligațiilor lor, anularea deciziilor privind plasarea copiilor în case de tip familial, sau în alte forme de îngrijire;
- q) aplicarea restricțiilor stabilite prin ordonanța de protecție.
- r) Alte răspunsuri _____

11. Care din măsurile de prevenție specială enumerate mai jos se aplică în localitatea dumneavoastră?

- a) asistența la desfășurarea programelor de reabilitare a subiecților violenței în familie;
- b) asistența la desfășurarea unor programe de resocializare a persoanelor eliberate din locurile de recluziune, condamnate pentru comiterea actelor de violență în familie;
- c) îndreptarea la desfășurarea unor programe de asistență sau tratament medical a agresorilor.

12. Rolul principal în vederea prevenirii violenței în familie îi revine:

- a) polițiștilor;
- b) asistenților sociali;
- c) medicilor de familie;
- d) primarilor;

- e) judecătorilor;
- f) pedagogilor;
- g) preoților;
- h) reprezentanților Organizațiilor Neguvernamentale;
- i) alți specialiști _____

13. Care dintre specialiștii enumerați se implică în mod activ la soluționarea cazurilor de violență în familie în localitatea dumneavoastră?

- a) poliștii;
- b) asistenții sociali;
- c) medicii de familie;
- d) primarii;
- e) judecătorii;
- f) pedagogii;
- g) preoții;
- h) reprezentanții Organizațiilor Neguvernamentale;
- i) alți specialiști _____

CHESTIONAR

privind cercetare personalității agresorilor familiari

CHESTIONAR

Chestionarul se completează prin încercuirea variantelor de răspuns (una sau mai multe). Chestionarul este anonim și se realizează doar în vederea realizării cercetărilor științifice.

Vă mulțumim anticipat pentru receptivitate și contribuția Dvs
la realizarea cercetărilor în domeniu!!!

1. Actele de violență în familie sunt săvârșit de către:

- a. bărbați (60%) și femei (40%); c. bărbați (80%) și femei (20); e. bărbați (50%) și femei (50%);
b. bărbați (70%) și femei (30%); d. bărbați (90%) și femei (10%); f. bărbați (____) și femei (_____).

2. Ce loc ocupă grupele de vîrstă din care fac parte agresorii familiari?

- a. locul I (14-26 ani), locul II (26-50 ani) și locul III (50-71 ani);
b. locul I (26-50 ani), locul II (14-26 ani) și locul III (50-71 ani);
c. locul I (50-71 ani), locul II (26-50 ani) și locul III (14-26 ani);
d. _____.

3. În ce relații se afla agresorul cu victima la momentul săvîrșirii actelor de violență în familie?

- a. căsătoriți(40%), concubini(30%), divorțați(20) și rude(10%);
b. rude(40%), căsătoriți(30%), concubini(20%) și divorțați(10%);
c. căsătoriți(40%), rude(30%), concubini(20%) și divorțați(10%);
d. _____.

4. Ce instituții de învățămînt au absolvit agresorii familiari?

- a. liceu;
b. instituție de învățămînt profesional tehnic;
c. instituție superioară de învățămînt;
d. gimnaziu.

5 Care este nivelul de cunoștințe al agresorilor familiari în comparație cu nivelul de cunoștință al victimei?

- a. nivel de cunoștințe mai mare decât cel al victimei;
- b. nivel de cunoștințe mai mic decât cel al victimei;
- c. același nivel de cunoștințe.

6. La momentul săvârșirii actelor de violență în familie, agresorul era:

- a. angajat în câmpul muncii;
- b. șomer (ne angajat);
- c. pensionar;
- d. se afla la întreținere.

7. Agresorii familiari angajați în câmpul muncii sunt:

- a. slab calificați sau necalificați (paznici, hamali, măturători, dereticători, la muncă cu ziua etc.);
- b. implicați în domeniul construcțiilor, producției și comerțului;
- c. implicați în domeniul științei, învățământului, sănătății și protecției sociale;
- d. întreprinzători;
- e. _____.

8. Care este statutul social al agresorului familial în raport cu victima?

- a. mai ridicat;
- b. mai scăzut;
- c. același nivel;
- d. se află la întreținerea victimei sau altor membri ai familiei.

9. Agresorii familiari:

- a. nu consumă băuturi alcoolice;
- b. consumă băuturi alcoolice periodic (3-4 ori pe lună);
- c. consumă băuturi alcoolice sistematic (cel puțin 3 ori pe săptămână);
- d. consumă băuturi alcoolice aproximativ în fiecare zi;

10. La momentul săvârșirii actelor de violență, agresorul era:

- a. în stare normală (treaz);
- b. în stare de ebrietate ușoară;

- c. în stare de ebrietate medie;
- d. în stare avansată de ebrietate.

11. Agresorii aplică cel mai des violență:

- a. fizică;
- b. psihologică;
- c. economică;
- d. sexuală;
- e. spirituală.

12. Agresorii familiari au săvârșit acte de violență:

- a. pentru prima dată;
- b. au mai săvârșit cîndva acte de violență;
- c. periodic și repetat.

13. Agresorii familiari la momentul săvîrșirii actelor de violență:

- a. nu au fost atrași la răspundere;
- b. au fost atrași la răspundere pentru diferite acte ilegale;
- c. au mai fost atrași la răspundere pentru violență în familie.

14. Agresorii tipici în cazurile în care va-ți implicat pentru a le soluționa sunt caracterizați prin:

- a. autoapreciere inadecvată;
- b. ne încredere în sine și în puterile lui;
- c. recurgere la amenințări și la demonstrarea forței;
- d. afectări de stări de psihopatii, isterii și nevroze din cauza că nu s-a afirmat la serviciu sau în societate;
- e. suferință de complexe de inferioritate ceea ce îl determină să se izoleze și să fie manipulativ;
- f. transmiterea pe seama altora responsabilitatea pentru propriile greșeli;
- g. irosirea resursele financiare sau materiale ale altor membrii de familie în mod nechibzuit (pentru consum de alcool, de droguri, jocuri de noroc etc.);
- h. egoism;
- i. interese și necesități primitive;
- j. gândire rigidă;

k. dificultăți de comunicare și de exprimare a emoțiilor;

l. _____

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspunderea personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

IONAȘCU Vitalie

„_____” _____2018

CV-UL AUTORULUI

Numele de familie și prenumele: Ionașcu Vitalie

Studii:

2004-2008 – Studii de licență, specialitatea

Drept Penal la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

2008-2009 – Studii de master, specialitatea

Drept Penal la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

2012-2015 – Studii de doctorat, specialitatea Drept Penal la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

2016-1018 – Studii universitare de masterat, domeniul de masterat Drept, programul de studii „Științe penale și criminalistică” la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

Stagii:

2008 – Comandant de pluton, Departamentului trupelor de Carabinieri al MAI al RM;

2008-2009 – Ofițer operativ de sector, Comisariatul de poliție al sectorului Botanica, mun. Chișinău;

2009-prezent – Lector – asistent, lector universitar, lector universitar superior la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM;

2012-2018 – Formator și supraveghetor în cadrul proiectelor:

- „Cele mai bune practici de răspuns al poliției la cazurile de violență în familie”;
- „Protecție și asistență victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane și a violenței în familie”;
- „Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul Sistemului Național de Referință pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în lucrul cu beneficiarii acestuia, cu accent sporit pe victimele violenței în familie”;
- „Consolidarea capacității răspunsului sistemului judiciar și al procuraturii în cazurile de violență în familie în Republica Moldova” implementat cu suportul Ambasadei SUA în Moldova.

Domeniile de interes științific: Drept penal, criminologie și drept contravențional.

Participări în proiecte științifice naționale și internaționale:

- „Cele mai bune practici de răspuns al poliției la cazurile de violență în familie”;
- „Eficientizarea răspunsului la cazurile de violență în familie și executării ordonanțelor de protecție în Republica Moldova prin dezvoltarea și pilotarea unui mecanism de monitorizare în două raioane-pilot”;
- „Protecție și asistență victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane și a violenței în familie”;
- „Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul Sistemului Național de Referință pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane în lucrul cu beneficiarii acestuia, cu accent sporit pe victimele violenței în familie”;
- „Consolidarea capacității răspunsului sistemului judiciar și al procuraturii în cazurile de violență în familie în Republica Moldova” implementat cu suportul Ambasadei SUA în Moldova.

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

- Conferințe internaționale (7 participări);
- Conferințe naționale și seminare științifico-practice (15 participări).

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:

- Articole științifice (15 publicații);
- Ghiduri, broșuri, suporturi de curs și alte materiale cu caracter didactic (4).

Cunoașterea limbilor:

- limba maternă (Română);
- limbi străine (limba rusă – fluent și limba engleză – nivel de începător)

Date de contact de serviciu: mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21, vitalie-ionascu@mail.ru, tel. mob. 079603128